שו״ת · אחרונים

אמרי שפר (לנדא)

רבי נפתלי הירץ לנדא מז'לחוב

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אמרי שפר (לנדא)
רבי נפתלי הירץ לנדא מז'לחוב

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אמרי-שפר-לנדא/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

חלק אורח חיים 5
שאלה א 5
שאלה ב 8
שאלה ג 17
שאלה ד 19
שאלה ה 21
שאלה ו 28
שאלה ז 31
שאלה ח 33
יורה דעה 36
שאלה א 36
שאלה ב 38
שאלה ג 40
שאלה ד 41
שאלה ה 43
שאלה ו 44
שאלה ז 47
שאלה ח 52
חלק אבן עזר 55
שאלה א 55
תשובה ב' 61
שאלה ג 64
שאלה ד 65
שאלה ה 69
שאלה ו 70
חשן משפט 73
שאלה א 73
שאלה ב 77
מפתח למצא דבר חפץ 81
חלק אורח חיים 81
יורה דעה 83
אבן העזר 85
חשן משפט 86
העתק מהגהות וחידושין שנכתבו על גליוני הש"ע יורה דעה בכ"י הרב הגאון המפורסם המלוה מוה' נפתלי הירץ זללה"ה האבד"ק זעליחוב מק"ק ווישניצא יע"א 87
סימן א 87
סימן ב 87
סימן ד 88
סימן יד 88
סימן טו 88
סימן יח 89
סימן יט 89
סימן כא 89
סימן כג 90
סימן כז 90
סימן כט 91
סימן לג 91
סימן לד 91
סימן לה 91
סימן לו 92
סימן לט 92
סימן מג 92
סימן מו 93
סימן מח 93
סימן נא 93
סימן נב 93
סימן סא 94
סימן סג 94
סימן סז 94
סימן סט 94

סימן ע 95
סימן עג 95
סימן עט 95
סימן פא 96
סימן פז 96
סימן פח 97
סימן פט 97
סימן צ 97
סימן צב 98
סימן צד 98
סימן צו 98
סימן צח 98
סימן צט 99
סימן ק 99
סימן קא 100
סימן קב 101
סימן קה 101
סימן קז 102
סימן קי 102
סימן קכב 103
סימן קיו 103
סימן קיז 103
סימן קיט 104
סימן קכ 104
סימן קכז 104
סימן קלד 105
סימן קלה 105
סימן קנג 105
סימן קס 105
סימן קסב 106
סימן קפג 106
סימן קפד 107
סימן קפה 107
סימן קפז 107
סימן קצ 107
סימן רכח 107
סימן רמב 108
סימן רסו 108
סימן רצג 109
סימן שה 109
סימן שסד 109
סימן שעא 110
סימן שעח 110

חלק אורח חיים

שאלה א

נשאלתי אחד שכח למכור קודם פסח כמה חביות דבש מבושל וספק אם היה בדם שמרי שכר ועבר עליהם הפסח מה דינם.

תשובה לכאורה נראה מדברי מג"א סי' תמ"ב ס"ק ט' שמסכים לדעת הרמב"ן אף בהחמיץ הדבש בשמרי דבש שבישל כל השנה כיון שדבש הראשון שבישל היה משמרי שכר אע"ג שזה שבישל היה חמישי לו אפ"ה אסור להשהותו מטעם דדבר המעמיד חשוב כאילו הוא בעין ומשמע דחשבינן לדבש כאילו הוא איסור חמץ עצמו שהועמד משמרי שכר הראשון ואסור להשהותו, ולפ"ז אף אם היה ביד המבשל ג"כ שמרי דבש כשרים שמחזיק משנה לשנה לפסח ולא ידע מאיזה שמרים נטל אפ"ה לא מיקרי ספק כלל כיון שלא היה מכין דבש זה לפסח נטל מן המצוי שמרי דבש של כל השנה או שמרי שכר ודבר המצוי חשבינן כודאי ולא מצרפינן לס"ס כמו שכ' המג"א סי' תס"ז ס"ק י"ו, וגדולה מזו כתב המג"א סי' תמ"ז ס"ק פ"ג דמשו"ה בחמץ לא אמרינן סתם כלי אינו ב"י ואפילו אמר ברי לי שלא הי' בן יומא אסור דמלתא דלא רמיא על אינשי לאו אדעתיה. אמנם אחר העיון מותר דבש זה למכור לגוים לדעת או"ה שמביא מג"א סי' תמ"ב סק"ט דמדאורייתא בטיל דבר המעמיד אלא מדרבנן אסור וא"כ בדיעבד שעבר עליו הפסח מותר בהנאה כמו חמץ נוקשה בסי' תמ"ז סעיף י"ב דאפילו בעיני' מותר והטעם כתב מג"א סי' תמ"ב סק"א משום דאין עובר על ב"י וב"י לא קניס ר"ש. ולפע"ד מוכח דגם דעת הראב"ד ותוס' מסכימים לדעת או"ה ואציע לשון תורת הבית הארוך דף פ"ו וז"ל גבינות של עכו"ם אסור כו' אמר שמואל מפני שמעמידים אותם בעור קיבת נבילה והקשה הר"י בן מיגא"ש מ"ש נבילה דנקט אפי' עור קיבת שחוטה נמי משום בשר בחלב ועוד היכי מתסרא בכל שהוא ליבעי ב"ט וכדתנן בחולין המעמיד בעור קיבה אם יש בה בנותן טעם הרי זו אסורה. וניחא לי' דאי משום בשר בחלב לא הוה מתסרא אלא בנ"ט משום כיון דתרווייהו דהיתרא נינהו ואינה נאסרת אלא ע"י תערובות בעינן נ"ט אבל נבילה דאסורה כיון דאוקמי' קא מוקים חשיב ליה כאילו בעיניה ולא בטיל. והראב"ד ז"ל תירץ דלבשר בחלב לא חיישינן דאפי' ודאי דרבנן הוא דצונן בצונן מדאוריתא שרי ורבנן גזרו והו"ל ספיקא דרבנן ולקולא. ואם יקשה לך מ"ט לא אזלינן ביה בנ"ט לא קשה מידי דכל דבר של נכרים לא הלכו בו חכמים אחר נ"ט ואין מטעימין אותם לקפילא אלא כיון דשכיח ביה טעמא אוסרים לעולם כדי שלא יפרצו עכ"ל. וקשה ל"ל לראב"ד טעם קלוש שלא יפרצו מדוע לא ניחא ליה בטעם דהוה דבר המעמיד ואפי' באלף לא בטיל א"ו

דסבירא ליה כאו"ה דמדאורייתא בטל דבר המעמיד אלא מדרבנן אסור וא"כ הי' מועיל טעימת קפילא דהוי ספק דרבנן אם הועמד בעור קיבת נבילה משו"ה הוכרח לתירוצו שלא יפרצו ולפ"ז מוכח שגם דעת תוס' כאו"ה דהא בחולין דף קי"ו בתוס' ד"ה המעמיד כו' תירצו שם כתירוץ הראב"ד וקשה מדוע לא ניחא להו תירוץ הר"י מיגא"ש דבקיבת נבילה א"צ נ"ט א"ו דס"ל דבר המעמיד אסור רק מדרבנן וא"כ גם בנבילה אין אוסר אלא בנ"ט דספק דרבנן לקולא ולפ"ז ז"כ התוס' ג"כ במס' ע"ז דף ל"ה בד"ה מפני שמעמידים כו' וסיימו שם אע"ג דאוקמי קא מוקים אין אסור אלא מדרבנן וסוברים העולם דקאי על בשר בחלב ותמוה פשיטא מה"ת יהיה מדאוריתא שכיון שהמעמיד נעשה בצונן ולפי מ"ש קאי על מעמיד דנבילה דג"כ מדרבנן וכוונתם שלא תקשה מדוע לא תירצו דנ"מ בטעימת קפילא בליכא נ"ט א"כ בב"ח כל אחד לחודי' קאי ולא שייך מעמיד אבל בנבלה אסור משום מעמיד לזה כתבו דגם בנבילה מותר ע"י טעימת קפילא דמעמיד רק מדרבנן אסור וספק דרבנן לקולא. ולכאורה היה נ"ל טעם אחר מדוע לא ניחא לתוס' תירוץ הר"י מיגא"ש דגם בב"ח אף שאין העור הקיבה כשרה נ"ט בגבינה מ"מ העור נעשה נבילה שנבלע בה טעם הגבינה ע"י כבישה וא"כ נאסר הגבינה מטעם מעמיד אף אם בטעימת קפילא ליכא נ"ט. אבל לאחר העיון בש"ך סי' פ"ז ס"ק כ"ט כתב שם דוקא דבר המעמיד שאסור מעצמו כנבילה לא בטיל משא"כ היכא שאין המעמיד אסור מעצמו אלא משום תערובות בב"ח בטיל שפיר ע"ש. היוצא מדברינו דתוס' וראב"ד מסכימים לדעת או"ה. וגם מדברי הרב הר"י מיגא"ש אין מוכרח שיסבור מעמיד אסור מד"ת אדחיישינן אף בליכא נ"ט מספק די"ל דס"ל כיון דשכיח שמעמידים בעור קיבת שחיטתן שהיא נבילה לא הוי ספק כלל כמ"ש בשם מג"א בסי' תס"ז דדבר המצוי לא הוי ספק ולעולם דמעמיד מדרבנן. ואין להקשות אמאי לא מקשה הש"ס על שמואל דליתסר בהנאה ג"כ דהא שמואל ס"ל בחולין דף קי"ג גדי לרבות את המתה א"כ אף שמעמיד בעור קיבת נבילה הוה איסור בב"ח ע"י כבישה ואם נ"ט אסור גם בהנאה מדרבנן בשלמא אם גם הר"י מיגא"ש מודה הכא דספק דרבנן לקולא לא אסור כלל משום בשר בחלב אבל לפי מ"ש כיון דמצוי לא הוה ספק הו"ל להש"ס להקשות דליתסר גם בהנאה כמו שמקשה בע"ז דף ל"ה ע"ב על ר"נ ור"ח דאמרי טעם איסור גבינה שמעמידים בחומץ יין נסך ובשרף ערלה ומקשה דליתסר בהנאה ה"נ לשמואל הו"ל להקשות הכי. ז"א דרוב הפוסקים ס"ל דבשר בחלב שאסור מדרבנן מותר בהנאה כדאית' בש"ע ברמ"א סי' פ"ז סעיף א' ואפשר מדברי הר"י מיגא"ש שהי' רבו של הרמב"ם למדו כל הפוסקים דין זה דסבירא להו מעמיד מדרבנן וא"כ ע"כ טעם הר"י מיגא"ש כיון דשכיח לא נחשב לספק וממילא

מוכח דבב"ח מדרבנן מותר בהנאה כפי שהוכחתי ודו"ק. ולפמ"ש דברי הטור בטילים נגד כל הני רבוותא או"ה וראב"ד ותוס' דס"ל דמעמיד רק מדרבנן אסור בפרט באיסור דרבנן חמץ שעבר עליו הפסח דקיי"ל כר"ש דמותר אחר זמנו מן התורה רק מדרבנן גזרו וקנסו לפי"ז לא מיבעיא אם העמיד הדבש בשמרי דבש דמותר למוכרו לנכרים אף דהוה תולדה דשמרי שכר כיון דלא עבר בבל יראה והוה ספק השקול דהא כך שכיח לפניו שמרי דבש כשמרי שכר אלא אפי' היה ודאי שמרי שכר מותר הדבש למכור דאע"ג דעבר על השמרים בבל יראה שהם יורדים למטה בחביות על דבש גופי' לא עבר כלום, וא"ל דליתסר הדבש שבא מכח מעמיד דשמרי שכר שעבר עליו הפסח דהא המעמיד נעשה קודם פסח ואף שנתחזק הדבש בעודן השמרים בתוכם לא הוה אלא נ"ט בעלמא ובטל בששים. ולא דמי למ"ש בתשו' מהר"מ לובלין סי' קכ"א שמרי שכר שעבר עליו הפסח וחימץ בהם עיסה אסורה, שאני התם דהחימוץ היה אחר שנעשה ש"ש חתיכה דאיסורא משא"כ הכא דלא הוי אלא נ"ט בעלמא ולא גרע מזה וזה גורם דמותר. ועוד נ"ל דגם לדעת הטור דס"ל מעמיד אסור מד"ת היינו להפוסקים דס"ל דחמץ כל ימי השנה איסור מיקרי כמ"ש מג"א סי' תנ"א ס"ק י"ד בשם הרשב"א אבל לדעת או"ה דחמץ מיקרי התירא בלע א"כ בשעה שנעשה המעמיד הי' היתר ודמיא למעמיד בעור קיבה כשרה דלא שייך בה מעמיד. ואע"ג שהט"ז כתב בסי' תמ"ב סק"ד דבחמץ חמיר טפי כיון שיש בה כח של מעמיד בתוך הפסח ע"ש לשיטתיה אזיל שכ' בסי' תנ"א ס"ק ח' ובס"ק כ"ה דאנן קיי"ל חמץ מיקרי התירא בלע משו"ה הוכרח לסברתו אבל הב"י שכתב דרוב הפוסקים ס"ל דלא אמרינן טענה זו דחמץ מיקרי התירא בלע א"כ אין ראי' מש"ע שאוסר גבינות שהועמדו בשמרי שכר שהוא לכ"ע אלא יש לומר לאותם פוסקים דס"ל מיקרי התירא בטל. ולכאורה הי' נ"ל לומר דהוכחות הט"ז מדברי האו"ה שאפשר כתב על דין דגבינות שהועמד בשמרי שכר דמדאוריתא בטל אלא מדרבנן אסור כדמשמע מלשון המג"א בסי' תמ"ב סק"ט וא"כ קשה ממ"נ אם מיירי שהועמד קודם פסח גם מדרבנן מותר כיון דס"ל לאו"ה דחמץ כל השנה היתר' מיקרי ואי מיירי שהועמד בפסח בלא"ה חמץ בפסח במשהו א"ו דסבירא ליה לאו"ה אף שהועמד קודם פסח כיון דכח המעמיד תוך הפסח חמיר טפי אבל אין זה מוכרח די"ל דאו"ה ס"ל כדעת הרמב"ם דמשו"ה חמץ במשהו בפסח דהוי דבר שיש לו מתירין שיוכל להשהות לאחר הפסח כמ"ש הט"ז בסי' תמ"ז וא"כ נ"מ דמשום מעמיד אסור להשהות בפסח וחייב לבער מדרבנן עכ"פ ולעולם דמיירי האו"ה מגבינות שהועמד בפסח. וגוף הספר של האו"ה אינו בידי ואפשר לא כתב דינו בגבינות של פסח אלא בגבינות של עכו"ם אבל בגבינות שהועמד בשמרי שכר

קודם פסח מודה דמותר אפילו להשהות. ותו דגם מדברי הטו"ז אין ראי' דאותם פוסקים דס"ל חמץ מיקרי היתרא אם עבר עליהן הפסח דעבר בבל יראה אלא שאסור להשהות דחוזר וניער אבל אין עובר בבל יראה כיון דבשעת העמדה הוי היתר ועכשיו אין האיסור לפנינו. וסוף דבר לפע"ד מותר למוכרו רק שיסנן הדבש מן השמרים ויבער השמרים וגם הנאת השמרים ישליך לים המלח וכ"ז בדאיכא ס' בדבש נגד השמרים וגם לא נתודע לבעליו תוך הפסח דאל"כ הי' קל עליו חובת ביעור בפסח ואם עבר במזיד ראוי לקונסו אף שמצד הדין ג"כ מותר בהנאה:

שוב מצאתי בבאר היטב סי' תמ"ב כתב אם לקח הדבש קודם הפסח מן השמרים יש להקל וע"כ כוונתו בדיעבד דאי לכתחלה גם לאו"ה אסור להשהות וא"כ מוכח כדברי ג"כ דגם להטור דס"ל מעמיד מדאורייתא אפ"ה מותר בדיעבד למכור דאי לאו"ה כתב כן אפי' עדיין על השמרים מותר כיון דמד"ת בטיל וכבר נעשה המעמיד קודם פסח. וסניף לכל הראיות נוכל לצרף להיתר כיון שביטל בע"פ שבשו"ת שערי אפרים סי' ד' בהגה"ה רוצה בנו של המחבר להתיר לסמוך בדיעבד בהפסד מרובה על ביטול דכל חמירא ובפרט אם ביטל בפני עדים ס"ל לשו"ת מנחת יעקב לסמוך על פסק מהר"מ ראקנטי סי' קכ"ז וכנסת הגדולה סי' תמ"ח דבמקום דליכא למיחש להערמה כגון שהפקיר בפני עדים מהני הביטול ואף דרוב השו"ת חולקים עליהם מ"מ סניף לראיות הנ"ל יש לסמוך עליהם. כנלפע"ד ואם שגיתי ה' יכפר ודו"ק היטב:

ומצאתי בס' אליהו רבה סי' תמ"ב ס"ק י"א שכתב שם שמצא בס' אמרכל בשם ראבי"ה דבר שנתחמץ בשמרי שכר אסור להשהותו ואם עבר ושהה אסור אחר הפסח דבאכילתו יש איסור דאוריתא כמו כותח עכ"ל אלמא ס"ל לראבי"ה דמעמיד הוה ד"ת וגם מיקרי איסורא בלע קודם פסח וגם המחבר חק יעקב בסי' תמ"ב ס"ק ט"ז אוסר שלא בהפסד מרובה ובהפסד מרובה מותר בהנאה ע"י השלכת הנאת המעמיד לים המלח. וכתב שם דאפי' דדבר המעמיד הוא רק מדרבנן כמו שכ' תוספות פ' כל הזבחים והאו"ה מ"מ כיון דדבר המעמיד הוי כמו בעין לכן נאסר אפילו בדיעבד אם השהה אותו עד לאחר הפסח אך אם הוא שלישי או רביעי מדבש שחמצו בשמרי שכר מקיל באליהו רבה בדיעבד:

שאלה ב

שאלה אחד הפקיד חמץ אצל חבירו בעיר אחרת ונשתהה החמץ עד פסח ולא מכר הנפקד החמץ ההוא לעכו"ם ונגנב ממנו אח"כ החמץ על מי מוטל ההפסד:

תשובה אחר העיון בפוסקים יש כאן ג' חלוקי דיעות בדין זה. בעל מחבר שו"ת שער אפרים שאלה כ"ח הבין מתוך דברי מהרש"ל ביש"ש בהגוזל קמא סי' ך' דאפי' אם החמץ

בעין תחת יד השומר אין יכול לומר הרי שלך לפניך וצריך לשלם דשומר גרע מגזלן דבגזלן כתיב והשיב את הגזילה אשר גזל יחזיר כעין שגזל בין לקולא בין לחומרא וכיון שהוא היזק שאינו ניכר הוה כעין שגזל אבל שומר שפשע רחמנא חייביה. ובמג"א סי' תמ"ג סק"ה פסק דיכול השומר לומר הרי שלך לפניך ודוקא כשביערו חייב לשלם או אם אין החמץ בעין ת"י. ובס' חק יעקב באו"ח סי' תמ"ג דעתו נוטה דבשומר חנם פטור לשלם אף אם אין החמץ בעין. וחל עלינו חובת ביאור איזה דרך ישכון אור. ומקודם אבאר סתירה דע"כ אם החמץ בעין יוכל השומר ג"כ לומר הרי שלך לפניך כמו גזלן ונ"ל להוכיח מכח קושיות מהרש"ל ביש"ש סי' מ"ה ושם הביא גמ' דב"ק דף ק"ה בעי רבא גזל חמץ ועבר עליו הפסח ונשבע מהו מי אמרינן כיון דאי מיגנב בעי לשלומי לי' ממונא קא כפר ליה או דילמא השתא מיהת הא מנח ועפרא בעלמא הוא מלתא דאיבעי ליה לרבא פשיטא ליה לרבה דאמר רבה שורי גנבת והוא אומר לא גנבתי מה טיבו אצלך ש"ח אני עליו חייב שהרי פטר עצמו מגניבה ואבדה כו' אלמא אע"ג דהא קאים כיון דאי מיגנב ממונא קא כפר השתא נמי ממונא כפר ה"נ אע"ג דעפרא בעלמא הוא כיון דאי מיגנב ממונא קא כפר השתא נמי ממון קא כפר לי' וכ' הרא"ש בפסקיו כיון דאילו מיגנב בעי שלומי לי' א"כ ממונא מעלי' קא כפר לי' ולא מכפר לי' עד דמשלם לי' דמי חמץ מעליא וטעמי' דכיון דחייב חומש ע"י השבועה כ"ש שישלם קרן ולא ישלם לי' עפרא בעלמא דאי קרן אין כאן חומש אין כאן והקשה רש"ל וז"ל תמה אני עליו הלא לקמן בסוף פרק הגוזל קמא בעי רבא כהנים בגזל הגר יורשין הוה או מקבלי מתנה הוה למאי נ"מ כגון שגזל חמץ שעבר עליו הפסח אי אמרת יורשין הוה היינו האי דירתי מורית ואי אמרת מקבלי מתנה הוה ממונא בעי שלומי דהא החמץ עפרא בעלמא הוא א"כ מוכח להדיא דלגר אי הוה חי אומר לו הרי שלך לפניך בקרן ולא פשטינן לי' מרבה אלא לענין חומש ואשם דאין לומר דהכא מיירי שלא נשבע דמשמע מלישנא דקרא דאין גזל הגר לכהנים אלא בנשבע וכן משמעות הש"ס וברמב"ם והניח קושיא זו בצ"ע ובמשנה למלך בפ"ג מה"ל גזילה דין ה' מרחיב ומגדיל מדורה בקושיא הנ"ל באריכות דמוכח דאפי' את"ל דבעי' דרבא הכא בגזל הגר היא בדרך את"ל בבעי' שניה בנשבע עליו מהו וה"ק את"ל דאף בנשבע ליכא חיוב חומש ואשם בחמץ שעבר עליו הפסח וא"כ מצי אמר לי' הרי שלך לפניך גבי גזל הגר מהו אכתי קשה דבכל מקום שאין חומש ואשם אין גזל הגר לכהנים כלל ולא שייך האיבעי' אם יורשים הם או מקבלי מתנה אלא באיכא אשם וחומש ולפמ"ש שם ננעלו כל שערי תירוצים. ולפעד"נ לישב בטוב טעם דהא יש לדקדק כפי הבנת מהרש"ל דכוונת הש"ס למאי נ"מ כגון שגזל חמץ כו' היינו שאח"כ עבר עליו

הפסח אצל הגזלן לא יתכן דקאמר שגזל חמץ שעבר עליו הפסח דמשמע שכבר עבר עליו הפסח לכן נ"ל דבאמת מיירי שעבר עליו הפסח אצל הגר וא"ל א"כ עפרא בעלמא גזל ולא שייך שבועה וחומש ואשם והשבה לכהנים י"ל כגון שהגר היה שומר על החמץ של אחרים ואצלו עבר עליו הפסח והי' יכול להחזירו לבעליו לומר הרי שלך לפניך ומחמת הגזילה יהי' צריך לשלם הגר לבעליו של החמץ דמי מעליא וא"כ איכא דררא דממונא בין הגר לגזלן וכה"ג משני רבא בב"ק דף ע"א ע"ב שור הנסקל אסורי הנאה נינהו ולאו דמרא קא טבח אמר רבא הב"ע שמסרו לשומר והזיק בבית שומר ונגמר דינו בבית שומר ור"מ ס"ל כר' יעקב וס"ל כר"ש ס"ל כר"י דאמר אף משנגמר דינו החזירו שומר לבעליו מוחזר וס"ל כר"ש דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי כו' והכא אצ"ל דבעי רבא אליבא דר' יעקב דהא בחמץ גם חכמים מודים בגזלן דהחזירו מוחזר כדמסיק רבה בב"ק דף ע"ה ודף צ"ח וגם אצ"ל דרבא בעי דוקא אליבא דר"ש דמוכח דגם רבנן דס"ל דבר הגורם לממון לאו כממון דמי מודים בגזל הגר אם נשבע דחייב קרבן וחומש וצריך השבה לכהנים אחר מיתת הגר דהא ק"ו הוא מגזל חמץ מעליא ועבר עליו הפסח אצל הגזלן ונשבע דליכא דררא דממונא כלל כיון דאף אם יודה עפרא בעלמא הוא אפ"ה פשיטא ליה לרבה דחייב חומש ואשם כיון דאי מיגנב הי' בעי לשלם ממונא כ"ש כאן אם הגר שומר על חמץ ועבר אצל הגר הפסח דיש נ"מ בחזרה שלא יצטרך להפסיד הגר מכיסו דמי החמץ דמודים חכמים לר"ש דחייב חומש ואשם וחזרה לכהנים אחר מיתת הגר וא"כ לכ"ע נ"מ לדינא אם כהנים יורשים הם בגזל הגר יוכל להחזיר להם החמץ בעין כמו שהי' יכול להחזיר לגר עצמו אם הי' חי דמיקרי השבה מעליא דאותו קרן שגזל הוא מחזיר לגר כדי שיוכל להשיב החמץ לבעלי' ולומר הרי שלך לפניך, ודוקא אם גזל חמץ מעליא ס"ל להרא"ש כיון דחייב חומש ע"י השבועה כ"ש שצריך להחזיר דמי חמץ מעליא דאי קרן אין כאן חומש אין כאן משא"כ אם גזל חמץ שעבר עליו הפסח אצל הגר שפיר מיקרי קרן דאין נ"מ להגר בשבועתו כי אם להחזיר לבעלי' וא"כ אם הכהנים יורשים הוו אין להם כח יותר מהגר עצמו ומחזיר להם החמץ שעבר עליו הפסח אבל אם מקבלי מתנה הוו דמי מעליא בעי לשלומי להם דצריכי לשרוף החמץ ועפרא בעלמא הוא לכ"ע רק להגר הי' נ"מ כשהי' חי בחזרה שלא יפסיד דבכה"ג לא קניס ר"ש בחמץ שעבר עליו הפסח כמ"ש המג"א בהלכות פסח סי' ת"ט ס"א ע"ש וגם אם כבר הי' משלם הגר אחר שבועת הגזלן מעות לבעלים הי' יכול הגזלן להחזיר אח"כ החמץ לגר שיחזיר לבעלים ויקבל המעות שנתן לבעלים וה"ה לכהנים יכול להחזיר אם נקראו יורשין אבל אם הם מקבלי מתנה אין נ"מ להם בחמץ דאין יכולין להחזיר לבעלי' במקום הגר ולקבל

המעות דכבר זכו הבעלים כמעט בשעת מיתת הגר וגם לאו בע"ד דידי' הכהנים כלל. וא"כ לשינוי' דידי' מוכח ממילא דשומר יכול ג"כ לומר הש"ל דאל"כ אין שום נ"מ בחזרת החמץ להגר.

ואפשר לומר דמשו"ה הניח המהרש"ל הקושיא בצ"ע על הרא"ש דס"ל דשומר גרע מגזלן עדיף לן ליישב שלא יהיה הרא"ש כקטלי קניא באגמא ומוכח דהרא"ש ס"ל דשומר לא גרע מגזלן. גם מצאתי בס' חק יעקב סי' תמ"ג שכתב דמהרש"ל לא כתב להכריע שם דגבי שומר לא אמרינן הש"ל דהלכה כרבנן אלא גבי שומר שנגמר דינו דאמר הוה מעריקנא לאגמא אבל בחמץ בפסח דאיסורי' ממילא כ"ע מודים דאמרינן הש"ל דאל"כ נפלגו בחמץ בפסח. ואין דבריו מוכרחין דדוקא בגזל חמץ מוכח דכ"ע מודים שיכול לומר הש"ל מדלא פליגי בחמץ אבל בשומר י"ל איפכא דר' יעקב מודה בש"ח דכיון שפשע במה שלא מכר החמץ דרחמנא חייבי' ואין יכול לומר הש"ל ודוקא בשור ס"ל לר"י אם המית אדם שלא ע"י פשיעת השומר יכול לומר הש"ל מטעם דגומרין דינו של שור שלא בפניו ולא הי' יכול השומר להצילו להבריחו בשום ענין, ועיקר פלוגתת ר' יעקב ורבנן בשור הנסקל דלרבנן הוה פשיעה שלא הי' השומר מעריקו לאגמא וא"כ אע"ג שהרג אדם שלא ע"י פשיעת השומר חייב מחמת שלא היה מבריחו ור"י ס"ל דלא הוה פשיעה כיון דגומרין דינו של שור שלא בפניו ומש"ה החזירו מוחזר אע"ג דשומר אינו יכול לומר הש"ל דוקא אם פשע כגון בחמץ שלא מכרו וא"כ בחנם השיג החק יעקב על שו"ת שערי אפרים וכן משמעות הרש"ל שכתב בסי' ך' וז"ל בתחלת דבריו וסוף דבריו בכל איסורים שבעולם שהן בעין אומרים הש"ל גבי גזל ולא גבי שומרים אבל לפמש"ל שדיתי נרגא דמוכח דהרא"ש ס"ל דשומר לא גרע מגזלן. ומעתה אבאר דין שכתב המג"א דאם אין החמץ בעין צריך השומר לשלם והשיג החק יעקב עליו דמשמע מפירש"י דב"ק דף צ"ח דפי' אדמפלגי בשור לגבי שומר ליפלגי נמי גבי גזל חמץ ועבר עליו הפסח ומדנקט גבי חמץ גזל ולא נקט שומר א"ו שומר פטור אף בלא הש"ל דאין הנפקד חייב למוכרו רק משום השבת אבידה לבעליו עכ"ל אבל אין ממש בדבריו דרש"י לשיטתי' אזיל שפי' בב"ק דף מ"ה ד"ה ליפלגי רבנן בחמץ בפסח ולימרו דחייב ואנן קיי"ל בהגוזל עצים דלרבנן אומר לו הש"ל דקתני גזל חמץ ועבר עליו הפסח והחזירו וכן שור עד שלא נגמר דינו אומר לו הש"ל אבל משנגמר דינו לא והא סברת רבנן היא דשמיע להו וקתני דבחמץ בפסח מודו דאמרינן באיסורי הנאה הש"ל עכ"ל וא"כ משו"ה פירש"י בדף צ"ח ליפלגי גבי גזל חמץ דהברייתא שהביא רבה בר שמואל מיירי בגזל וכוונת רבה שהשיב לר"ח ליפלגו בחמץ הוא מברייתא דרבה בר שמואל דאפ"ה מודו חכמים

דיכול לומר הגזלן בחמץ הש"ל אלא ר"ח לא הבין כוונתו וסובר דכוונת רבה אי ס"ד טעם דרבנן דאין אומרי' באיסורי הנאה הש"ל עדיף לפלוג בחמץ דהא בשור י"ל מטעם דהוה מעריקנא לאגמא ס"ל לרבנן אין יכול להחזיר משא"כ בחמץ וכמ"ש תוס' בדף מ"ה ד"ה דא"כ בסוף הדיבור ע"ש. אח"כ מצאתי שבעצמו חזר מדבריו ומפרש כתירוצי דרש"י לשיטתו אזיל. אמנם קשה לי על מג"א שפסק בש"ח שצריך לשלם אם אין החמץ בעין מחמת שפשע קשה כיון שהחמץ צריך ביעור מחמת שהמפקיד לא מכרו וקניס ר"ש שיהא אסור בהנאה וא"כ איך יקבל המעות מן הנפקד עבור החמץ והפוכי מטרתא למה לן שתשרף החמץ ויקבל מעות הלא עדיפא לי' מעות שיקבל מיהו הביעור צריך בפסח כדי שלא יעבור המפקיד בב"י וב"י אבל אמאי ישלם לו הא קניס ר"ש בשלמא בגזל חמץ ועבר עליו הפסח דתנן אומר לו הש"ל כיון דהוה היזק שאינו ניכר אבל באין החמץ בעין צריך הגזלן לשלם אע"ג דבעלי' עברו ג"כ בב"י וב"י, יש לומר משני טעמים חדא דהא גם הגזלן עובר בב"י שחייב באחריות אפי' באונס משא"כ ש"ח שאין עובר בב"י מדינא דמיירי שלא קיבל עליו אחריות כלל כמשמעות הש"ע סי' תמ"ג סעיף ב' ובמג"א שם ותו דהנגזל אין עובר במה שלא ביטל החמץ שת"י הגזלן דהא כיון דמטי עידן איסורא ודאי מייאש כסברת הש"ס בב"ק דף. ס"ו ע"ש ומשעת עידן איסורא אין דעתו על החמץ (והוה הפקר ע"י היאוש אע"ג דאין הגזלן רוצה לקנות החמץ כדי שלא יצטרך לשלם וכשנוי' דש"ס שם האי זה מתיאש וזה אין רוצה לקנות הוה הפקר גמור אף שלא בא ליד הזוכה כמ"ש החק יעקב בסי' תל"ד סק"י ע"ש) דממ"נ אם יהי' בעין ת"י הגזלן והי' נאסר אף אם יבטל מחמת שהגזלן עובר בב"י וב"י ואם לאו הוא בעין מה יבטל משא"כ בש"ח עבר רק המפקיד ולא הנפקד אמאי יקבל המפקיד תשלומין בשלמא מה שפוטר עצמו הגזלן כשהחמץ בעין שאמר לי' הש"ל י"ל כמ"ש המג"א סי' ת"מ סעיף א' דבכה"ג לא קניס ר"ש פי' כיון שאין הגזלן מוכר החמץ אלא שפוטר נפשיה במה שמחזירו ובזה לא קניס ר"ש משא"כ אם המפקיד מקבל מעות עבור החמץ אין לך הנאה גדולה מזו:

ולכאורה היה נ"ל לומר דס"ל להמג"א דבכה"ג שסבר המפקיד שהנפקד מכרו לא קניס ר"ש וכמ"ש החק יעקב סי' תמ"ח ס"ק ך' אם יש אונס גמור בענין המכירה וכל ימי פסח הי' סבור שמכר ואחר הפסח נודע לו שלא מכר כיון שהיה אנוס כל כך אונס ידוע ואמר שביטל אע"ג דליכא עדים לא חיישינן להערמה וא"כ א"צ לבערו אחר פסח אלא בתוך פסח בזמן איסורו חייב הנפקד לבערו כדי שלא יעבור המפקיד על ב"י וב"י דאע"ג שמסתמא מבטל החמץ אין דעתו לבטל חמץ זה שת"י הנפקד ולהפקירו כיון שאין נוח לו להפקירו אלא סומך על הנפקד שימכור. אבל זה אינו כיון שלא הי' דעת

המפקיד לבטל זה החמץ ומההוא טעמא צריך הנפקד לשרוף את החמץ תוך הפסח מודה המחבר חק יעקב דקניס ר"ש כיון שעבר בב"י ודוקא אם ביטל סתם כל החמץ כנוסחא של הביטול לא קנסינן לי' משום הערמה בכה"ג שסבר שנמכר משא"כ אם ודאי הי' דעתו שלא לבטלו עובר בב"י וקנסינן ליה וכן משמעות הש"ע סי' תמ"ח חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה אפילו הניחו שוגג או אנוס ופי' המג"א משום דעבר בב"י הרי דלא מחלק הש"ע בין אונס קטן לגדול, אלא בביטל החמץ דחיישינן להערמה אז דעת חק יעקב לחלק בין אונס קטן לגדול כיון דלא עבר בב"י וזה ברור וא"כ הק"ל האיך רשאי המפקיד לקבל תשלומין עבור החמץ. ומכח קושיא זו הי' נ"ל לומר דהמג"א מיירי שביערו תיכף בשעה ששית או אח"כ עד הלילה של ע"פ טרם שהבעלים עוברים על ב"י ומש"ה צריך לשלם ולא קנסינן להמפקיד משום שלא עבר בב"י עדיין אבל אי ביערו תוך הפסח אפשר מודה המג"א דאסור להמפקיד לקבל תשלומין כיון שעבר בב"י וא"כ בנידן דידן אם היה נגנב החמץ תוך הפסח וכ"ש אח"כ א"צ הנפקד לשלם אף אם היה הגניבה ע"י פשיעת הנפקד אבל המחבר חק יעקב כתב להדיא אף אם נגנב תוך המועד חייב אם היה נגנב ע"י פשיעת הנפקד אלא דוקא אם נגנב שלא ע"י פשיעה פסק שא"צ לשלם כיון דאין זה פשיעה בש"ח בונה שלא מכר החמץ וא"כ לא הוי אפי' תחילתו בפשיעה, ואע"ג שלא מזכיר שם בפי' אם נגנב בפשיעה בתוך המועד שצריך לשלם אלא כתב אם הי' מיקרי פשיעה במה שלא מכרו היה צריך לשלם, אף בנגנב תוך המועד שלא ע"י פשיעה אעפ"כ קשה כיון דהגניבה נעשה תוך המועד כבר עברו הבעלים בב"י והאיך יקבל תשלומין. וצ"ל הטעם כיון דאם הי' נקרא פשיעה במה שלא מכר נתחייב תיכף בתשלומין אף קודם ביעור החמץ כיון דתוך זמן איסור לא יוכל לומר הש"ל כמ"ש החק יעקב שם דבכ"מ אמרינן דוקא חמץ שעבר עליו הפסח אומר לו הש"ל משא"כ תוך הפסח כיון שהכל מצווים עליו לבערו באותו פעם כאילו שרוף ועומד דמי וא"כ כיון שנתחייב בתשלומין בשעה ששית שוב לא נפטר מחיובו אח"כ בשביל שעבר המפקיד בב"י דבכה"ג לא קניס ר"ש שיפטור הש"ח אח"כ במה שכבר נתחייב לשלם קודם לכן. ולפ"ז לפי מ"ש הח"י דזה לא מיקרי פשיעה בש"ח במה שלא מכר החמץ הי' פטור אף אם נגנב בתוך המועד ע"י פשיעת הנפקד כיון שהמפקיד עובר על ב"י טרם שפשע הנפקד ואפשר גם המג"א מודה סברא זו דר"ש לא קניס לפטור הנפקד מתשלומין שנתחייב כבר טרם שעבר המפקיד בב"י וא"כ אף בנגנב בתוך המועד או אח"כ חייב השומר לשלם. איברא אחר העיון נ"ל דהמג"א פוטר בכל ענין אם נגנב אפילו שנגנב תיכף אחר שש בע"פ ולא מיירי המג"א מנגנב אלא מביעור שביער החמץ בידים,

וכדי להוכיח דין זה אציע לשון השואל בס' חק יעקב סי' תמ"ג וז"ל נ"ל פשוט דאף אם זה מקרי פשיעה שלא מכר החמץ מ"מ כשנגנב תוך הפסח פטור כיון דעל מה שלא מכר החמץ פטור דהיזק שאינו ניכר הוא ואגניבה פטור כיון דלא פשע בנניבה והוא ש"ח עכ"ל והשיב לו החק יעקב וז"ל דז"א דאם זו פשיעה היא על שלא מכר וא"כ אם הי' תובעו תוך הפסח דאז לא הי' יכול לומר לו הש"ל לפי שהכל מצווים עליו לבערו באותו פעם וכאילו שרוף ועומד דמי נמצא שאין מחזיר לו כלום וכדאי' בב"ק דף צ"ח גזל חמץ קודם פסח ובתוך המועד בא אחר ושרפו פטור דהכל מצווין עליו לבערו וא"כ אף שנגנב או נאנס תוך המועד הוה כתחילתו בפשיעה וסופו באונס שחייב דנוכל לתלות האונס ע"י הפשיעה דאילו מכר לעכו"ם שחוץ לבית היה נשמר ע"י יותר עכ"ל ומשמע מדבריו דגם מג"א מסכים לסברתו דבנגנב תוך המועד חייב לשלם מטעם שאין יכול לומר תוך המועד הש"ל. ולפע"ד לא דק ובחנם מדחה את השואל דע"כ המג"א ס"ל דיכול לומר גם תוך המועד הש"ל מדכתב המג"א ס"ק ה' אפי' אם אינו חייב באחריותו אע"ג דהוא אינו עובר עליו מ"מ יבערו כדי שלא יעבור עליו המפקיד כו' וקשה הא גם הש"ח עובר על ב"י אחר שנאסר החמץ מחמת שלא מכרו חייב באחריותו דאם יגנב החמץ יהי' צריך לשלם מעות להמפקיד מטעם דהוה תחילתו בפשיעה וכו' ונהי דאחר הפסח שוב אין נ"מ דאף אם תגנוב החמץ יפטור כיון שתיכף אחר הפסח יכול לומר הש"ל אבל כל ימי המועד החמץ באחריותו דכיון שלא יוכל לומר הש"ל תוך המועד יהי' חייב לשלם אם תגנוב החמץ אף שלא יהי' הגניבה ע"י פשיעה כיון דתחילתו בפשיעה כו' ואם תשאר החמץ ת"י הנפקד יפטור מתשלומין אחר המועד שיאמר אח"כ הש"ל ואם כן כל ימי המועד עובר הש"ח משום ב"י, א"ו דס"ל למג"א דגם תוך המועד יכול לומר הש"ל וא"כ אף אם תגנוב יפטור כסברת השואל הנ"ל ולא מיירי המג"א כלל מדין גניבה אלא אם ביערו בידים. ומה שמביא החק יעקב ראיה מגמר' דב"ק מגזל חמץ קודם פסח ובתוך המועד בא אחר ושורפו פטור כו'. שותא דידי' לא ידענא דמה ענין זה לזה דאע"ג דהשורף פטור משום דאיהו נמי מצווה לבערו ומצוה קא עביד בשריפתו אעפ"כ יכול הנפקד לומר להמפקיד הש"ל ולכבדו במצות ביעור חמץ משל המפקיד דמצוה בו יותר מאחר כיון שהמפקיד עובר על ב"י וב"י ומתקן הלאו ע"י הביעור משא"כ הש"ח לא עבר מידי לדוב הפוסקים בסי' ת"מ ואם פי' שלא מקבל עליו אחריות לכ"ע אין עובר על ב"י הש"ח וא"כ מצוה בו יותר מבשלוחו ומהיכי תיתי לא יוכל הנפקד לומר לו הש"ל, ותו דבש"ח אם אחר הי' בא ושורף לחמץ תוך הפסח אפשר דהי' חייב כיון שהש"ח אינו עובר בב"י ועי"ז ששורף גורם שישלם הש"ח מחמת שהניחו לזה לשרוף אם הי' באופן שהי' יכול

להציל שלא ישרוף ודווקא בגזלן כיון שהגזלן עצמו עובר בב"י מצילו מן העבירה ורשאי לשרוף משא"כ בש"ח כנ"ל:

וגם ראי' השני' של החק יעקב דדייק מלשון המתני' חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הש"ל משא"כ תוך פסח נדחה די"ל דוקא בגזלן כיון דהנגזל אין עובר ב"י דאייאש בעידן זמן איסורא אבל הגזלן עובר משו"ה מחויב הגזלן לשורפו בפסח ואינו יכול להוציאו מת"י משא"כ ש"ח עדיף שיחזיר להמפקיד שיקיים מצות ביעור כנ"ל וכן משמע במג"א סימן ת"מ סעיף א' שכתב ואפשר דאפילו בא העכו"ם מותר להניח ליטלו דאומרי' באיסורי הנאה הש"ל וע"כ מיירי תוך הפסח דאי קא מיירי אחר הפסח כבר כתב קודם זה דכ"מ שישראל חייב לבערו ועבר עליו ולא ביערו אם בא העכו"ם אחר הפסח רשאי ליתן לו החמץ כו' ול"ל לכפול דין זה א"ו דאף תוך הפסח מיירי וא"כ כ"ש בישראל שיוכל לומר לו הש"ל שיקיים המפקיד מצות ביעור בחמץ שלו, מיהו התם לא כתב המג"א שימסור לו בידים אלא אם בא הנכרי ליטלו אין מחויב למחות אבל לפי הוכחה שלי הנ"ל מוכח דגם תוך הפסח יוכל הש"ח למסור להמפקיד החמץ בע"כ ולומר לו הש"ל.

הכלל העולה דבש"ח לא משכחת שיהי' חייב לשלם אם נגנב אלא בפשיעה ובע"פ קודם שיעברו בעלים ב"י דהא עיקר התשלומין נולד מכח הגניבה ע"י פשיעה ולא מכח מניעת המכירה דהוי היזק שאינו ניכר כסברת השואל הנ"ל וה"ה בש"ש ושואל דינא הכי דכיון דיכולין לומר הש"ל נולד עיקר התשלומין בשעת הגניבה בש"ש ובשואל אפי' באונסים וא"כ אם נולד ההיזק תוך מועד אסורים הבעלים לקבל תשלומין. ובזה א"ש ג"כ כוונת רש"י בב"ק דף צ"ח הנז' לעיל שפי' לפלגו בחמץ בפסח בגזל חמץ ולא פי' בשומר דהא כל השומרים פטורים לשלם בחמץ שעבר עליו הפסח אף למ"ד שאין יכול לומר הש"ל דכיון דעברו הבעלים על ב"י וב"י קנסינן להו משא"כ בגזלן דאין הנגזל עובר מאומה כנז"ל. ואין להקשות על המג"א ממ"נ אם פטור על הגניבה יפטור גם אם ביערו בידים דהא אונס הוא שמכריחי' אותו לבער החמץ כדי שלא יעבור המפקיד בב"י וא"כ כיון דקודם הביעור אין חל עליו חיוב תשלומין כיון דהוה היזק שאינו ניכר גם על הביעור יפטור, וצ"ל כיון שכופין אותו לבער חייב תיכף כשלא מכרו קודם דמטי זמן איסורו דחשבינן כשרוף דמי כיון דלא סגי בלא"ה ואע"ג דאם היו הבעלים תובעין אותו תוך הפסח הי' יכול לומר לו הש"ל כמש"ל אפ"ה כל זמן שאין הבעלים לפנינו אין תקנה כלל להחמץ ולהנפקד להפטר דאסור להשהותו אף רגע אחד וכל העומד לשרוף כשרוף דמי ולפ"ז ה"ה בנגנב לחייב כיון דאף בלא הגניבה הי' הכרח לבערו וכ"ת ה"נ דס"ל למג"א דחייב א"כ הק"ל למה כתב המג"א דש"ח אין עובר בב"י בשהיית החמץ הא עובר כל

ז' כיון דניחא לי' בקיומו שאם תגנב יהי' חייב לשלם אחר הפסח ג"כ ואם יהי' קיים יוכל לומר אחר הפסח הש"ל, ז"א די"ל ודאי דאין יכול לפטור עצמו אם ביערו בידים משום הטעם שהוא אנוס לבערו דא"כ מטעם זה מחייב עצמו במה שפשע ולא מכרו דכשרוף דמי אבל אם נגנב יכול לומר הייתי מכסה הדבר ולקיימו באיסור כדי לפטור אחר פסח מתשלומין וכיון שאין הש"ח עובר בב"י אלא משום לפני עור לא תתן מכשול היה יכול לומר שהי' מקיים החמץ וא"כ גם על הגניבה פטור כיון שהוא ש"ח ודוקא אם נגנבה בפשיעה בע"פ חייב בתשלומין כנ"ל כיון שעדיין לא עברו הבעלים ב"י לא קניס ר"ש כנ"ל וש"ש ושואל חייבים בע"פ אפי' שלא בפשיעה. כל זה כתבתי להצדיק דעת השואל הנזכר בחק יעקב אבל להלכה חוכך אני לומר בנגנב תוך הפסח שיפטור מטעם שהי' יכול לקיים החמץ באיסור ועל הוכחה הנ"ל מכח שכתב המג"א דהש"ח אינו עובר עליו ב"י כנ"ל יש להשיב דמיירי שלא קיבל עליו הש"ח אחריות כלל אפי' ע"י פשיעה וכן משמעות הש"ע שכתב אפי' אם אינו חייב באחריותו ואי מיירי באחריות גניבה ואבדה שלא ע"י פשיעה לא הול"ל אם אינו חייב כו' דהא כל ש"ח פטור א"ו מיירי גם ע"י פשיעה שהי' תנאי מפורש ביניהם שיפטור וע"ז קאי דברי המג"א אע"ג דהוא אינו עובר עליו אפי' על מה שלא מכרו דהוה פשיעה פטור כפי התנאי שהי' ביניהם מ"מ מחויב לבערו כדי שלא יעבור המפקיד ב"י ומה שמסיים המג"א שם ונראה דהנפקד חייב לשלם דמי הפקדון להמפקיד כו' לא קאי אדלעיל מיני' דהא פטור מכח התנאי שהי' ביניהם אלא מיירי בש"ח דעלמא בלא שום תנאי. ואע"ג שכתבתי לדינא יש לפטור אפי' נגנב תוך הפסח מטעם דהמפקיד עבר על ב"י נ"מ אם נגנב בע"פ אפי' שלא ע"י פשיעה דחייב הש"ח לשלם כיון שעדיין לא עבר המפקיד בב"י ועוד דגם בתוך הפסח מסתבר דכיון שכבר נתחייב בתשלומין טרם שעבר המפקיד ב"י חייב השומר לשלם דר"ש לא קניס בכה"ג כמש"ל. אמנם אם המפקיד בעיר של הנפקד שבא אחר שש שמה ונגנב מן הנפקד פטור הנפקד כסברת השואל הנ"ל מכיון דהי' יכול להחזיר החמץ ליד המפקיד לומר לו הש"ל פטור אף על הגניבה שלא על ידי פשיעה בע"פ ותוך הפסח אפי' ע"י פשיעה כיון שלא חל עליו חיוב תשלומין עד שנגנב וכבר עבר המפקיד בב"י וב"י טרם שחל על הנפקד חיוב תשלומין ואם נגנב אחר הפסח שלא ע"י פשיעה כ"ע מודים דפטור הנפקד כסברת השואל הנ"ל ובזה גם הח"י מודה כיון שהי' יכול לומר הש"ל אחר הפסח אע"ג דכל ימי המועד הי' חל עליו חיוב תשלומין כיון שנתחייב בתשלומין טרם שעובר המפקיד ב"י אם לא היו הבעלים בעיר אחד עם הנפקד חוזר ונפטר אחר הפסח כיון שעתה יוכל לומר הש"ל וכן נלע"ד להורות להלכה ודוק היטב.

עוד נראה לי ראי' לסברת הח"י דלא כמג"א דלא מיקרי פשיעה משום שלא מכר החמץ עפ"י גמרא דב"ק דף ק"ה ע"א אמר רבא גזל שלש אגודות בג' פרוטות והוזלו ועמדו על שתים והחזיר לו שתים חייב להחזיר לו אחרת ותנא תונא גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הש"ל טעמא דאיתא בעיניה הא ליתיה בעיני' אע"ג דהשתא לאו ממונא הוא בתר מעיקרא אזלינן ה"נ אע"ג דהשתא לא שוי' פרוטה בעי שלומי וקשה אי קרי פושע במה שלא מכר החמץ לא דמי' להוזלו דלא גרם הגזלן הזול אבל הפסד איסור הנאה דחמץ גרם הגזלן ע"י שלא מכרו קודם זמן איסורו והוי כשורפו בידים (ואין לומר דרבא ס"ל כר' יהודה ואסור לנגזל לקבל תשלומי חמץ דאסור מה"ת א"ו כיון דפשע נתחייב מיד ובתר מעיקרא אזלינן טרם שנתחמץ הא ליתא דהא רבא כר"ש ס"ל בפסחים דף כ"ט דקנסא קא קניס וא"כ הכא לגזלן קנסינן ולא לנגזל שלא יהא חוטא נשכר] וא"ל אי בתר השתא אזלינן נימא כיון דלא חייבי' רחמנא לשלם אלא מצי אמר הש"ל עפרא בעלמא נאבד או ננגב ולפטור א"ו בתר מעיקרא אזלינן. הא ליתא דהא רק לענין השבה חשבי' רחמנא השבה כשהוא בעינא ואי לא מקיים ההשבה וממילא חייב הגזילה לשלם מאי אמרת דהשבה אין מעכב א"כ תפשוט אידך איבעיא דרבא שם בעי רבא גזל ב' אגודות בפרוטה והחזיר לו אחת מהן מי אמרינן השתא ליכא גזילה או דילמא הא לא הדר גזילה דהוה גבי' הדר פשטא אע"ג דגזילה אין כאן מצות השבה אין כאן ופי' תוס' דלא מעכב מצות השבה כו' וא"כ קשה היאך מייתי רבא ראי' ותנא תונא מגזל חמץ כו' והדר בעי אם השבה מעכב או לא הא ע"כ מדקאמר ותנא תונא ע"כ ש"מ דהשבה לא מעכב דאי מעכב נסתר הראי' דרבא דבתר מעיקרא אזלינן מדתנן חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הש"ל די"ל דמשו"ה חייב שפשע בגוף הדבר שלא מכר החמץ כאילו שרפו בידים ואע"ג דכתיב והשיב את הגזילה כעין שגזל מעכב ההשבה אם נגנב דהגזילה קיימת וחייב לשלם כיון דליכא השבה ולא פטרי' רחמנא לגמרי מתשלומין א"ו השבה לא מעכבא ואי הוי אזלינן בתר השתא הוה פטור אף שפשע כיון דפטרי' רחמנא לשלם ושפיר הוכיח דבתר מעיקרא אזלינן וא"כ מאי איבעי' לי' לרבא א"ו דלא מיקרי פשיעה מה שלא מכר החמץ אלא השבת אבידה בעלמא הוה כמ"ש החק יעקב הנ"ל. וזה ברור ודו"ק:

שאלה ג

שאלה חטין נטחנו ברחיים לפסח התחלת הטחינה ביום ו' סמוך לערב ואח"כ בליל אור ליום ג' נמצא שנתלחלח הפשתן שבו הקמח בתיבה ונתלחלח מעבר לעבר ותחת הפשתן הן בצדדים הן למטה נמצא עיסה מה דינן של הקמחין שנטחנו קודם מציאות הריעותא הנ"ל:

תשובה נ"ל להתיר עכ"פ מה שנטחן בשבת או במוצאי שבת ע"י רקידה מכמה טעמים חדא שאומרים מחמת חום האבנים שברחיים הזיע התיבה שבו הקמח והלבוש ס"ל כהפוסקים דזיעת החומה אינו מחמיץ ולדעת ב"ח אפי' מי פירות לא הוה אלא תולדה בפ"ע ואין ממהר להחמיץ ותו דמעט אין גורם מהירות של חמץ ומוכח ממ"ש חק יעקב סי' תס"ו ס"ק י"ג ע"ש ודו"ק וכן פסק פרי חדש סי' תס"ב וכן פסק באליהו רבה ופר"ח דלא כמג"א בסי' תס"ו ומביא ראי' ממ"ש האמרכל מעשה אחד שם השק קמחא דפסחא במרתף ומחמת הלחלוחית מצא כמה טיפות לחות על השק והכשירו מדתנן פ"ב דמכשירין זיעת בתים ובורות כו' טהורה שאין מכשירין וא"כ ה"ה מה שנתלחלח התיבה לא מעצמה של עץ יצא הזיעה אלא ע"י חום האבנים והרמב"ם כתב שם בפי' המשנה דזיעת בתים אשר הם במקומות השפלים מן הקרקע אפי' בתים של עץ הלחלוח בא מן הקרקע וטהור וה"ה מה שנתלחלח עץ התיבה מחום האבנים דינא הכי כמו בבתים השפלים. ותו הא טעם של האוסרים דמסתמא מזיע מחמת לחלוחית מים שיש בו שקיבל בעודו מחובר אבל כאן חזינן דחום האבנים גורמין הזיע ומודים דלא חיישינן כנ"ל כיון דאין מזיע שלא בשעת טחינה ועי' בחק יעקב סי' תס"ו. ואף אם ניחוש לדעת מג"א הכשרתי ע"י הנסיון שצויתי להסיר הפשתן ישן ולקנח ולנקר היטב התיבה ולשום פשתן חדש ולא נתלחלח מעבר לעבר אף אחר מעל"ע ומסתמא גם מן התחלה קמייתא הכי הוה, ואף דהוה ספק הא כתב המחבר חק יעקב סי' תנ"ג ס"ק י"ז בשם הכלבו והתניא דהיכי דאיכא ספק פרורין סמכינן על ריקוד דנפה קולטתו ופסק שם להלכה כן. ותו הא הלבוש והפר"ח בסי' תס"ו כתבו דגם פירורין שנתייבשו ונפרכו עד שהנפה אינו קולטתו הוה כקמח גמור ובטלים בס', וכ' הפר"ח שם דהש"ע מיירי שאסור לאפות בפסח אבל קודם פסח שרי ע"ש וכדאי המה לסמוך עליהם בשעת הדחק בצירוף ספיקות הנ"ל אך למצות יקחו קמח אחר. ותו דמעמידים קמחין בחזקת טהרה ולא דמי למקוה שנמצא חסר שאסרינן כל הטהרות שנטבלו למפרע דשם תרתי לריעותא דמעמידין בחזקת טומאה כמו שהיו וגם חסר לפניך וגם לא דמי למעל"ע שבנדה דספק למפרע ס"ל לב"ה תולה דטהרות חמירא ותו דאשה טומאתה מגופה כדאמרי ב"ה מש"ה איתרע חזקת טהרה דאשה וחיישינן הגס הגס חזית משא"כ הכא כנלע"ד להקל במשהו דרבנן:

והואיל ואתא לידן מ"ש חק יעקב סי' תנ"ג היכא דאיכא ספק פרורין סמכינן על ריקוד של הנפה אמינא דקשה ממ"ש הח"י סי' תס"ו ס"ק י"ג בשם גיסו א"ז בשם הדרישה היכא דאיכא ספיקא אם נתלחלח ממי פירות או מדברים המחמיצים יש להקל לאוכלו בפסח אף אם נתייבש מכח ס"ס שמא ממי פירות נתלחלח ואת"ל מדברים אחרים

נתחמץ דלמא לא נתערב בו כלום וקשה כיון דספק אם נתערב גם בודאי לחלוחית ממים אהני הרקדה דהא מיירי שם מהרקדה ודוחק לומר כוונתו ע"ש דילמא לא נתערב היינו שיצא ע"י הרקדה דא"כ הול"ל שמא יצא כו' א"ו כוונתו דמספק מחמרינן בנתייבש שמא נתערב א"כ אמאי לא יועיל הרקדה ואם קרוב לודאי שנתערב לא חשיב ס"ס כיון דלאו ספק שקול הוא. ודוחק לומר דמ"ש בסי' תנ"ג אין שעת הדחק וספיקא בעלמא ראי' לודאי נתערב דדוקא בספק ושעת הדחק מקילין דא"כ לא הוי לי' לסיים לודאי נתערב הול"ל לשלא בשעת הדחק א"ו עיקר תליא בספק או ודאי וצ"ע. ואם נפרש כוונתו ע"י הרקדה יצא כמש"ל ה"ה לענין דידן כיון דספק פלוגתא הוה כמו ספק דבר המחמץ ואהני הרקדה לפמש"ל דהוה זיעת אבנים ואצ"ל ספק זמן הנ"ל ודו"ק:

שאלה ד

שאלה דפנות של סוכה ב' כהלכתן ששיעורן ז' על ח' טפחים אם מודדין טפחים שוחקות או עצבות:

תשובה לע"ד נחלקו בה גדולי עולם הרמב"ם ורש"י דבעירובין דף ג' אמרינן אמר אביי אמות סוכה ומבוי בת ה' טפחים ואמות כלאים בת ו' טפחים פירש"י דהכא לחומרא והכא לחומרא בגובה הסוכה פסולה יותר מכ' אמות קטנות וכתב הרמב"ם בפי' המשנה משנה א' דערובין וז"ל בענינים אלו הולכים ב"ה לחומרא דגבי מבוי וסוכה שלא יהיו גבוהי' מך' אמה מודדים באמה בת חמשה טפחים ובטפחים עצבות לחומרא ובמקום שיש חומרא במדידת טפחים שוחקות כגון שיהי' גבוה עשרה טפחים מודדים בטפחים שוחקות לחומרא וכיון דתולה בטעם דלחומרא ה"ה ז' טפחים שיעור דפנות בעינן ג"כ שוחקות. אבל שיטת רש"י מוכח דהם עצבות דאיתא דף ז' בסוכה ברש"י בד"ה טפח שוחק מודדים בד' אצבעות שאין נוגעים זו בזו דהו"ל טפח ומשהו ומעמידו בפחות מג"ט סמוך לא' מדפנות ופחות מג' כלבוד והו"ל כמחיצה של ד' טפחים ומשך סוכה ז' טפחים נמצא רובו של דופן עשוי עכ"ל וא"כ מוכח דשיעורן דדפנות עצבות. אבל קשה להרמב"ם הנ"ל שהם שוחקות ממ"נ כיון דליכא ד' טפחים בשלימות משום דגם שיעורן בשוחקות וע"כ עיקר קפידא שיהי' רוב דופן וקשה סגי בטפח עצב נמי יהי' רוב דופן דחשיב ולא אמרינן אתי אוירא דהאי גיסא כו' ומבטל ליה ודוקא בקנה בפחות מג"ט כתבו תוס' בד"ה עושה כו' דאתי אויר' ומבטל לי' כו' משא"כ בטפח. ומכח קושיא זו הי' נ"ל דמודה הרמב"ם בשיעור טפחים דדפנות שהם עצבות דעיקר טעם שיחזיק ראשו וריבו ושלחנו תוך הסוכה וקים להו דסגי בעצב ודוקא עשרה טפחים גובהה י"ל הטעם דילפינן מכרובים סוככים בכנפיהם גו' וטפחים דמקדש היו שוחקות כדאיתא

בביאורי מהר"ן פ' בהעלותך ע"ש. אבל אחר עיוני במג"א סי' תר"מ מק"ט נ"ל להוכיח דבעינן ז"ט שוחקות דהוי שפיר תשבו כעין תדורו שיוכל לישן בפישוט רגלים באלכסונו ועכ"פ יהי' ראשו ורובו בסוכה אע"ג דשיעור ראשו ורובו יותר מי' טפחים וכמ"ש המג"א שם דאלכסון הוה י"ט פחות חומש וא"א לישן אלא בכפיפה בצער במ"ש הטו"ז שם היינו אם הטפחים עצבים כמו טפחים דאדם אבל אם טפחים דדפנות שוחקות א"צ לכפוף באלכסון דהיתרון דטפח שוחק על העצב חצי אצבע כמ"ש הבאר שבע נמצא אורך הסוכה ח' טפחים פחות חצי אצבע עצב והוה באלכסון יותר מי"א טפחים וא"כ מסתבר יותר דנימא ז"ט דדפנות הם שוחקות. לכן נ"ל ליישב קושיא הנ"ל דהרמב"ם ס"ל הלבוד דסוכה לא חשבינן שוחקות אלא עצבות לחומרא כלבוד דעלמא וא"כ אם יהי' טפח עוצב לא יהי' רוב דופן דהיינו ג"ט ומחצה ומשהו דהא נחסר ב' אצבעות כפי גרעון ד"ט עצבים משוחקות כל טפח חצי אצבע ואם נעשה מהם שוחקות ליכא אלא ג"ט ושני אצבעות פחות משהו ומשו"ה בעינן טפח שוחק דהוה עם ג"ט עצבות שיעור ג"ט ושלשה אצבעות דהמה יותר מג"ט ומחצה ומשהו שוחקות והוה רוב דופן:

ועפי"ז נ"ל ליישב מה שיש לדקדק שם בברייתא דופן סוכה כדופן שבת ובלבד שלא יהי' בין קנה לחבירו ג"ט וקשה הא פירש"י שם דגבי שבת תנן בהדיא שלא יהי' בין קנה לחבירו ג"ט ול"ל לשנויא בסוכה ולפמ"ש הכונה דגבי שבת חשבינן טפחים עצבות דקילא דמהני לחי וגם ליכא כ"כ חומרא בשנוי רשות דממ"נ חייב המוציא מרשות לרשות וא"כ קמ"ל אע"ג דגבי סוכה שוחקות לא יהי' בסוכה בין קנה לחבירו ג"ט עצבות שהם פחות מג"ט שוחקות דלא אמרינן לבוד שהיא לקולא אלא תוך ג"ט עצבות. ובזה מיושב דמייתי לשפת יתר רישא דברייתא שא"צ אביי לקושיתו שם אלא מסיפא יתירה דופן שבת על סוכה כו' ע"ש ולפמ"ש נ"ל דמקשה על רבא דאמר מגו דהוה דופן לסוכה הוה דופן לשבת מאי נ"מ כיון דבעי טפח שוחק וגם צורת הפתח הוה ג' דפנות הכשרים בשבת ד"ת וא"צ מגו וכקושית הר"ן והרא"ש ע"ש. וכדי שלא תימא הכוונה דאהני מגו **אם** הטפח סמוך לדופן תוך ג"ט שוחקים דאמרינן אהני לבוד כה"ג בסוכה דחשבינן לבוד דידיה דשוחקות ולא דעלמא משא"כ בשבת דעלמא ובשבת דסוכה אמרינן מגו דאהני לבוד לסוכה אהני גם לשבת לזה מקשה מלשון הברייתא ובלבד שלא יהי' בין קנה לחבירו ג"ט דמוכח דגם בסוכה לא אהני לבוד דשוחקות כנלע"ד:

אך קשה קושיות מהרש"א שם על לשון הש"ס דאילו סוכה דעלמא בעי טפח שוחק כו' הך בעי פס ד"ט ומשהו לשיטת הרמב"ם דמפרש במבוי מפולש שם כפירש"י ולא כתוס' והר"ן שם בשלמא לפירש"י הנ"ל דטפחים דדפנות עצבות אהני טפח שוחק אף

בשתי דפנות זה נגד זה להעמיד באמצע בסוכה קטנה ששיעורה ז"ט והוה לבוד משני הצדדים והא דבעי ריב"ל פס דוקא בסוכה ארוכה ורחבה דא"א להכשירה ע"י לבוד אז לא סגי ברוב דופן אלא בפס ד' ומשהו תוך ג"ט והוה דופן שלם וכמ"ש המג"א סי' תר"ל סק"ג דאף כה"ג אם הסוכה גדולה שהשלישית יותר רחוקה יותר מג' טפחים פסול ע"ש. אבל לשיטת הרמב"ם דטפחים דסיכה שוחקות וא"א להכשירה אף כשהיא קטנה ז"ט ע"י לבוד משני צדדים כיון דחשבינן לבוד דעלמא פחות מג"ט עצבות והיא רחוקה יותר מג"ט מצד השני וכיון דאינה נכשרת ע"י רוב דופן כמו ב' דפנות דעריבן ע"כ בעינן פס ד' ומשהו כריב"ל והיאך קאמר טפח שוחק בדפנות מפולשים וצ"ע:

ומצאתי להר"ן שכתב על מימרא דר' אסי דף י"ו פס ד' מתיר בסוכה משום דופן מוקי בפחות מג' סמוך לדופן פי' הר"ן בסוכה העשויה כמבוי מיירי דאי בשתי דפנות דעריבן אפי' טפח שוחק וצורת הפתח מהני וכו' ודוקא פס ד' ומשהו דאיכא בהעומד שיעור ראוי אבל בטפח אי מוקים ליה באמצע בפחות מג' טפחים מתרי גיסא לא מהני כיון דליכא בעומד שיעור ראוי עכ"ל היינו הר"ן לשיטתיה אזיל דבשתי דפנות דעריבן בעי הקרנות שלמים ולא אהני לבוד וע"כ מיירי בעשוי' כמבוי אבל רש"י לא ס"ל הכי ומיירי ר' אסי בשתי דפנות דעריבן אז בעינן שיעור עומד אבל במפולש אהני בדופן ג' טפח שוחק בי מצעי והוה לבוד ודו"ק ועיין מ"ש פ' האזינו בסופו:

שאלה ה

שאלה מי שאין לו שמן כי אם להדליק גר ליל א' של דחנוכה ואם יחלוק השמן לח' חלקים לא יגיע ללילה א' כשיעור חצי שעה שהיא משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק מי אמרינן דעדיף שידליק ליל א' כל השמן כשיעור משידליק כל לילה ולילה שלא כשיעור או איפכא עדיף שיחלק לד' חלקים וידליק מעט מעט:

תשובה מצאתי ראיתי שכתב אא"ז ז"ל הרב הגאון מוה' מנחם מענדל אבד"ק קראטשין שרוצה לפשוט שאלה זו מקושית הב"י וז"ל ואיכא למידק למה קבעו ח' ימים הא שמן שבפך היה בו כדי להדליק לילה א' ולא נעשה הנס אלא בשבעה לילות וי"ל שחילקו השמן שבפך לח' חלקים ובכל לילה היו נותנים במנורה חלק א והי' דולק עד בוקר ונמצא שבכל לילה נעשה הנס ועי"ל לאחר שנתנו שמן בנרות המנורה כשיעור נשאר הפך מלא כבתחלה וניכר הנס אף בלילה א' א"נ שבלילה א' נתנו כל השמן בנרות ודולק כל הלילה ובבוקר מצאו הנרות מלאים שמן וכן כל לילה ולילה עכ"ל ורוצה אא"ז הגאון ז"ל לפשוט מתירוץ א' של הב"י הנ"ל דעדיף לחלוק לח' חלקים כמו שהיו חולקים אז לח' חלקים אע"ג דבעינן מדתה שתהא דולקת מערב עד בוקר שהוא חצי לוג ולא הי' מגיע כשיעור

לכל לילה כנ"ל. ויש לי להשיב על דבריו דע"כ המסקנא כאינך ב' תירוצין של הב"י חדא ועוד קאמינא ונקדים מה שכתב הב"י הטעם שהוצרכו להדליק ח' ימים מאותו הפך מפני שכל ישראל היו בחזקת טמאי מתים וא"א להתקין שמן טהור עד שיעברו עליהם ז' ימים מיום טומאתם ויום א' לכתישת הזתים והקשה בביאורי מהרא"ם על הסמ"ג ה"ל חנוכה הא קיי"ל הדלקת נרות דוחה טומאה כדנפקא לן מלהעלות נר תמיד ותירץ שמן שהוא מכשירי הדלקה לא כמו גבי מילה דאין מכשירין דוחה שבת והשיב הגאון חכם צבי בשו"ת פ"ז עליו מה שייך שבת לכאן בשלמא במילה הוא דוחה ומחלל שבת באיסור תורה או דרבנן וזה אסור שהי' אפשר לעשות מע"ש אבל בטומאה כיון שהותרה בצבור מה איסור יש בעשיות השמן בטומאה ומסיק דעיקר קושיות מהרא"ם מעיקרא ליתא דאף שדוחה את הטומאה רצה להראות חיבתן לפניו ועשה להם נס זה עכ"ל וקשה לתירוץ א' של הב"י אין תירוץ של החכם צבי נכון דאכתי קשה על שחילקו השמן שבפך לח' חלקים ללא צורך רק לטורח כיון שדוחה טומאה היה להם להדליק לילה ראשונה כל השמן שבפך, וא"ל דוקא היכא דליכא שמן לגמרי אז דוחה טומאה משא"כ אם יש שמן טהור אפי' פחות מכשיעור אין דוחה טומאה והוכרחו לחלק השמן לח' חלקים ז"א דא"כ קושיות מהרא"ם מעיקרא ליתא דהנס הי' מצד ההכרח שידלק כשיעור מערב עד בקר ומי הכריחו להחכם צבי לדחוק שרצה הקב"ה להראות חיבתן א"ו דאין חילוק ובכל ענין דוחה טומאה וא"כ הדק"ל דלא משני הח"צ מידי לתירוץ א' של הב"י וכיון דקושית ח"צ על מהרא"ם אין להשיב עליו ודבריו כנים ואמיתים דאפי' מכשירים דוחה טומאה מוכח כאינך ב' תירוצים של הב"י הנ"ל והי' הנס תיכף בשעת הנתינה בפך או בקני המנורה והם לא הי' בדעתם למעט השיעור והנס היה להראות חיבתן כנ"ל ודו"ק:

ולכאורה היה נלפע"ד להביא ראי' דתירוץ א' של הב"י אמת מלשון הש"ס במס' שבת דף כ"ג ע"א מאי ממעט בלילה שני' זמן ונמעט נס ומשני נס כל יומא איתי' ופירש"י כל שמונה הדליקו מן הפך וא"כ אי ס"ד כאינך ב' תירוצים של הב"י לא הי' בליל שמיני נס חדש שהרי הי' שמן בפך כשיעור ליל ח' מן הנס שנעשה ביום ז' או בקני המנורה א"ו שחילקו שמן שבפך לח' חלקים ושפיר מברכינן אף בליל ח' שעשה נסים וכו'. אבל אין זה מוכרח דיש לבעל דין לחלוק דאע"ג שלא הי' נס חדש אעפ"כ כיון שהשמן של ליל ח' הי' נולד ע"י נס שפיר מברכינן על הנסים. ועי"ל לתירוץ ג' של הב"י שהיו מוצאים קנים של המנורה מלאים כנ"ל י"ל שהיו דולקים והולכים בלי הפסק וא"כ גם בליל ח' היה נס בכל רגע וכמו שאכתוב לקמן סברא זו בשם ז"ר ודו"ק. ויותר מסתבר

לומר שהיו דולקים בלי הפסק כדי שלא יצטרך הכהן שיכנס בטומאה להיכל משא"כ לאינך ב' תירוצים הוי ניסא לשיקרא כיון שהוצרך לכנוס להטיב הנרות בטומאה ואע"ג שהי' מטיב ומדליק ע"י פשוטי כלי עץ עכ"פ הי' הוא נכנס בטומאה. עוד נלע"ד לסתור ראיות אא"ז הנ"ל דשאני הכא דחיישינן שמא ימות כדאיתא בשו"ת ח"צ בשם רדב"ז מי שהי' חבוש בבית האסורין ינתנו לו רשות לצאת פעם אחת בשנה א"צ להמתין עד יוה"כ ויעשה מצוה קלה המוקדם דחיישינן שמא ימות וה"ה הכא חיישינן שמא ימות ולא יקיים אף מצוה א' כתיקנה משא"כ במנורה שפיר חלקו לח' חלקים דברבים לא שייך חשש זה וק"ל. עוד נלע"ד להביא ראי' דע"כ נדחה תירוץ א' של הב"י דאיתא בשבת שם אמר רבא פשיטא לי נר חנוכה ונר שבת נר שבת עדיף משום שלום בית וקשה ממ"נ אם יש לו שמן כשיעור הדלקת נ"ח שהיא חצי שעה מה אריא משום שלום בית הלא אפי' אם שווים הם יתכן שיחלק לחצאין השיעור ויקיים גם מצות נר שבת דכ"ש הוא מדחלקו הפך לח' חלקים אע"פ שלא יעשו שום מצוה כתיקנה כמאמר הכתוב מערב עד בוקר ואפ"ה חלקו לח' חלקים ש"מ שמוטב שיעשה כמה מצות שלא כתיקונם משיעשה מצוה א' כתיקנה לבדה ולא ישאר מאומה שמן לשאר לילות וא"כ כ"ש בנידן דידן אם יחלוק שמן לחצאין יקיים מצות נ"ש כתיקנה דא"צ שיעור כי אם עד הלילה ואם מיירי שאין לעני שמן כשיעור ובענין שא"א לחלוק לחצאין ולא סגי אלא למצוה אחת קשה פשיטא מוטב שידליק מעט השמן שיש לו לנר שבת ויעשה כתיקנה דע"כ מיירי שיש לו שמן שידליק עד הלילה מדקתני משום שלום בית ש"מ דמספיק השמן לתשמיש ולהצטרכות שלו עד תחלת הלילה וא"צ נר אשבת שיעור יותר כדאיתא בש"ע או"ח סי' רס"ד וא"כ מאי ארי' משום שלום בית בלא"ה נמי מוטב שידליק נ"ש כתיקונה שא"צ שיעור רק עד רביעית שעה דהיינו מקודם בין השמשות עד תחילת הלילה משידליק נ"ח פחות מכשיעור חצי שעה שלא כתיקונה א"ו דרבא לא ס"ל תירוץ א' של הב"י:

ולכאורה הי' נ"ל ליישב קושיא זו דמיירי דעני זה יש לו פחות מכשיעור שמן דהיינו מותר משמן נ"ח מאתמול שכבתה תוך זמן השיעור אתמול ואין זקוק לה ואינו רשאי להסתפק משמן זה כי אם למצות נר חנוכה בלבד כדאית' בשאלתות דר' אחאי וא"כ אי לאו משום שלום בית לא הי' רשאי להסתפק משמן זה לנר ביתו אף שמצוה זו כתיקונה. אמנם תירוץ זה נסתר לשיטת הר"ן דס"ל אפי' כבתה מעצמה תוך השיעור מותר להסתפק ממנה וטעמא דמלתא שלא הקצה אותו אלא למצותו כ"ז שהיא דולקת והולכת תוך זמן מצותו הא כבתה מותר הק"ל דהא קיי"ל בסנהדרין הזמנה לאו מלתא היא וא"כ ממ"נ אם לא הדליק מאתמול כלל מותר לו להשתמש לצרכו דאין חל עליה

קדושת מצוה נ"ח כלל ואם הודלקה וכבתה מותר ג"כ להר"ן א"ו כאינך תירוצין של הב"י, מיהו לסברת רדב"ז הנ"ל דאין מעבירין על המצות י"ל דהכא מיירי מנ"ח דהאידנא ונר ביתו דלמחר הי מיניהו עדיף וא"ש דאי לאו משום שלום בית ה"א נ"ח דהאידנא עדיף אף שאין לו שמן כשיעור נ"ח מטעם דאין מעבירין על המצות. אבל הגאון ח"צ שהשיב שם על הרדב"ז דלא אמרינן אין מעבירין על המצות אלא בששתיהן שווים אבל לא בחד מינייהו עדיף ע"ש הק"ל א"ו שאין רבא סובר כתירוץ א' של הב"י. ולעיל בפ' מקץ כתבתי עוד כמה תשו' על תירוץ א' של הב"י ודו"ק היטב:

והואיל ואתא לידן נימא בה מילתא **ואיל** ליישב גמרא דשבת אומר ר' יהודה יום א' המדליק מברך ג' והרואה מברך ב' מכאן ואילך המדליק מברך ב' כו' מאי ממעט זימן ונמעט נס ומשני נס כל יומא איתא מאי מברך להדליק נר של חנוכה. ותמוה מה חיבור השאלה מאי מברך להא דמשני נס כל יומא איתא ותו מה הי' כוונת השואל. ונלע"ד ליישב דתו צריך ביאור מדוע בש"ע הלכות חנוכה פסק דמברך להדליק נר חנוכה וכן הי' הגירסא בסידור מהרי"ל ובש"ס קאמר להדליק נר של חנוכה, ונלע"ד ליישב דכבר כתבתי לעיל סברא לר"י מדקאמר נס כל יומא איתא ש"מ דס"ל לאמיתיות כתירוץ א' של הב"י וא"כ מדלא פליג בהדיא על רבא דיחלוק לחצאין כנ"ל ש"מ דס"ל לר' יהודה הזמנה מילתא היא ומודה לרבא בעיקר הדין אם נותר שמן נ"ח מאתמול רק בהא קמיפלגי לרבא ס"ל הזמנה לאו מלתא היא כדאמר בסנהדרין פ' נגמר הדין וממ"נ אסור לחלוק כנ"ל דלא סבירא לי' כתירוץ א' של הב"י אבל ר"י ס"ל מטעם אחר אין רשאי לחלוק דהזמנה מילתא היא והוקצה למצותו ומיירי ביש לעני נ"ח שהכין לצורך חנוכה ולכך אסור לשבת אם לא משום שלום בית ולכך לא פליג בעיקר הדין על רבא והנפקותא לרבא דסבירא לי' הזמנה לאו מלתא היא לא שייך לברך נר של חנוכה דקודם הדלקה אין חל מצות שם חנוכה על הנר ומשמעות נר של חנוכה משמע שכבר הנר של חנוכה א"כ צריך לברך נ"ח אבל לר"י דע"כ סבירא לי' הזמנה מלתא היא עדיף לברך של חנוכה דת"ח צריך להשמיענו חידוש בברכותיו כדאיתא בברכות. וא"כ שייך שפיר חיבור מאי מברך של חנוכה להא דקאמר נס כל יומא איתי' וא"כ לדידן דאנן קיי"ל כרבא דהזמנא לאו מילתא היא שייך שפיר לברך נר חנוכה כדאיתא בש"ע ודו"ק היטב:

עוד נראה לפע"ד לדחות דברי אא"ז הנ"ל ונקדים מ"ש המהרש"א במס' חולין פרק א"ט וז"ל מהיכן למדו לומר בנרות חנוכה שהי' נס גם ביום ראשון מימי חנוכה ותירץ לפי שהמנורה היתה טמאה וא"ל שעשו מנורה של עץ דהא בשעת עשייה היו מטמאין אותה וגם א"ל שהביאו מנורה מוכנת של עץ ע"י פשוטי כלי עץ דהא אסור לעשות דמות

מנורה שבמקדש אלא צ"ל בשברי כלי חרס שהן טהורין דהיינו הבאים מסתם כלים היותר גדולים ששבריהם נטהרו בפחות מחצי לוג והשתא ע"כ בלילה ראשונה ג"כ לא נתנו אלא בפחות מחצי לוג לכל נר ונר ואעפ"כ הי' דולק כל הלילה בימי חנוכה שהם לילי טבת ארוכים דצריך חצי לוג לכל נר וא"כ הי' נס גם ביום הראשון עכ"ל ולפ"ז נסתר ראיות אא"ז דודאי עדיף לעשות מצוה אחת כתיקונה מלעשות כמה מצות שלא כתיקונם אך מה שחילקו השמן שבפך לח' חלקים א"א הי' להדליק כל השמן שבפך בפעם א' כיון ששברי כלי חרס לא היתה מחזקת חצי לוג לא הי' באפשרי לקיים אפי' לילה א' כתיקונה ולסברת מהרש"א ע"כ אם יש שמן טהור אפי' פחות מכשיעור אין דוחה טומאה מדלא הדליקו תיכף שמן טמא כשיעור וא"ל שאח"כ שהי' דולק קצת היו משלימים מן המותר שמן שבפך והי' כשיעור ז"א דא"כ נסתר סברת מהרש"א לגמרי דילמא לא הי' נס בלילה א' והיו משלימין אח"כ א"ו דאין מועיל השלמה אח"כ וטעמא דמלתא למ"ד הדלקה עושה מצוה צריך שיעור דוקא בשעת הדלקה כדאי' בש"ע או"ח סי' תרע"ה סעיף ב' ע"ש וא"כ הדין נותן שיחלקו לח' חלקים כיון שגם בלילה א' א"א לקיים מצוה כתיקונה. ולפ"ז מיושב כל הקושיות על התירוץ א' של הב"י שכתבתי לעיל וגם רבא ס"ל תירוץ א' שחלקו לח' חלקים כיון שהי' א"א בענין אחר ודו"ק:

אך יש לפקפק על סברת מהרש"א דלמא דוקא לילי טבת ארוכים צריך חצי לוג שיעור לכל הלילה משא"כ בכ"ה בכסליו סגי בפחות מחצי לוג והיה כשיעור ולא הי' נס. ונלפע"ד דלסברת המהרש"א אעפ"כ הי' נס בענין אחר דאיתא בספרי פ' תצוה להעלות נר תמיד נר מערבי קרוי תמיד שהי' דולק כל היום וכתב הזית רענן שהציווי הי' ליתן לוג שלם קודם הנס או אחר שמת שמעון הצדיק ולפי"ז בימי חשמונאי שהי' אחר שמת שמעון הצדיק ולא הי' נס בנר מערבי וא"כ הי' הכרח ליתן בנר מערבי לוג שלם וכאן הי' א"א מכיון ששברי כלי חרס לא היו מחזיקים חצי לוג ואח"כ א"א להשלים דבעינן בשעת הדלקה וא"כ הי' נס ניכר בליל א' ע"י נר מערבי שאעפ"כ היה דולק כל היום ולסברא זו ג"כ א"ש תירוץ של הב"י שע"כ היו חולקים לח' חלקים כיון שלא יקיימו מצוה כתיקונה אף בלילה א' שלא יהי' שיעור שלם בנר מערבי ודו"ק היטב:

ואכתי פש גבן לברורי שיש להקשות על המהרש"א הנ"ל מהא דאיתא במס' מנחות דף פ"ט ע"א מערב עד בוקר שיערו חכמים חצי לוג לכל נר איכא דאמרי מלמעלה למטה שיערו אין עניות במקום עשירות וא"ד מלמטה למעלה שיערו התורה חסה על ממונם של ישראל ופירש"י מתחלה הי' נותן מעט ואם היה רואה הכהן שיכבה קודם היום הי' מוסיף והולך וא"כ מוכח דלא בעינן שיעור בשעת הדלקה וא"ל דס"ל הנחה עושה מצוה

דא"כ מאי דוחקי' דש"ס דמוקי פלוגתייהו אם התורה חסה על ממונם של ישראל כו' אמאי לא מוקי דפליגי אם הדלקה עושה מצוה או הנחה א"ו דלכ"ע הדלקה עושה מצוה ואפ"ה אין מעכב אלא מצוה מן המובחר היא באפשר ליתן כשיעור בשעת הדלקה בלי שום נזק וחסרון כיס ולפ"ז קשה **על** המהרש"א דלמא גם הכא לא הי' נם והשלימו. וא"ל דלא כתב המהרש"א דרך הוכחה אלא המעשה כך הי' שלא השלימו שהי' ניכר תיכף הנס אחר הדלקה ולא הוצרכו להוסיף ז"א דא"כ מי הכריחו למהרש"א לגמרי לסברא דידי' דהא י"ל ג' תירוצי' של הב"י שהיו הקנים מלאים שמן כו' כנזכר לעיל אלא ע"כ דכוונת מהרש"א להוכיח סברא מוכרחת שע"כ הי' נס וזה נסתר. ולכאורה הי' נראה לפע"ד ליישב קושיא זו דלעולם דבעינן כשיעור בשעת הדלקה ואעפ"כ עדיף לשער מלמטה למעלה דאם נשער מלמעלה למטה חיישינן שמא יהי' שמן מרובה שידליק כל היום וא"כ לא יקיימו הטבת נרות במועדו ובזמנו קודם התמיד של שחר דלכבות הנרות אין רשאי כדאיתא בספרי בפ' בהעלותך, אבל ז"א דג' תשובות בדבר חדא דלמא הצווי דהטבת נרות קודם התמיד הוא דוקא אם יהי' צריך הטבה אחר שהיו כבים הנרות אבל אם לא היו כבים א"צ הטבה כמו נר מערבי שהי' דולק כל היום והיה מטיב אחר התמיד של בין הערבים. ותו דהי' אפשר ליטול הפתילה עם השמן ויהי' זריז שלא יכבם כמו שהי' עושה בנר מערבי. ותו דע"כ מוכח דהטבה בכל יום קאי אפתילות לעשות חדשים ולא על קינוח אפר הפתילה מן קני המנורה כהבנת העולם דהא איתא בספרי פ' תצוה יאירו ז' הנרות יכול לעולם ת"ל מערב ועד בקר ופי' הז"ר דה"א שיתן שמן שיהי' דולק מעת לעת ת"ל מערב עד בוקר וקשה הא כתיב בפסוק בבוקר בבוקר בהטיבו את הנרות יקטירנה ודרשינן שיהי' הטבת הנרות קודם התמיד ש"ש וא"כ ממילא מוכח שלא יהי' שמן יותר מערב עד בוקר וצ"ל דהטבה שייך אף בשעת הדלקת נרות או אפתילה חדשה או לקנח מעט אפר מפתילות ישנות שנשרפו וא"כ הדק"ל. וי"ל עפ"י מ"ש התוס' שם שהיו משערים בפתילה בינונית וא"כ היו נותנים רביעית שמן מתחלה והיו נותנין לתוכו פתילה בינונית וא"כ אע"ג שלא הי' דולק עד היום הי' מחמת שהפתילה עבה ואילו הי' הפתילה דקה מאוד הי' די בחודש ניסן שבו הוקם המשכן או בחדש תשרי שהוקם המקדש הי' די ברביעית שמן וא"כ קרינן ביה מערב עד בוקר דעיקר תליא בשמן שהוא כשיעורו וא"כ מותר אח"כ להשלים ולהוסיף עד חצי לוג ובודאי לא טעו בזה שיתנו כ"כ מעט שלא יהי' דולק עד בוקר אפי' בפתילה דקה וזה היו יכולין לשער אלא לכך היו נותנים פתילה בינונית כדי שלעולם יהי' שיעור השמן שוה חצי לוג בין לילות ארוכים וקצרים אלא הפתילות ישתנו, אבל הש"ע והמהרש"א הנ"ל מיירי שאין בשמן כשיעור

אפי' בפתילה דקה שבדקה שידלקו עד בוקר בלילי טבת ארוכים ולכך אסור להוסיף אח"כ וה"ה בנר חנוכה ג"כ מיירי הש"ע שאין בשמן שידליק חצי שעה אף בפתילה דקה שבדקות ולכך אין מועיל הוספה אח"כ ודו"ק היטב:

תו קשה לי על המהרש"א הנ"ל הא איתא סוף מס' חגיגה הכריזו הזהרו שלא תגעו בשלחן תנא הזהרו שמא תגעו בשלחן ובמנורה ותנא דידן מ"ט לא תני מנורה משום דלא כתיב בי' תמיד ואידך כיון דכתיב נוכח השלחן כמאן דכתיב בי' תמיד כו', ותיפוק לי' דכלי עץ עשוי לנחת הוא ואין מקבל טומאה ופירש"י דעל השלחן מקשה שהי' של עץ ואתקש לשק דבשלמא המנורה שהיתה של זהב מקבל טומאה אע"ג שהיתה עשויה לנחת דכלי מתכת לא אתקש לשק אבל מן השלחן קשה ומשני כדר' יהושיע בן לוי דאמר שהיו מגביהין לעולי רגלים השלחן ראו חבתכם כו' ולפ"ז ממ"נ נסתר סברת מהרש"א הנ"ל דהא גמרא ערוכה היא במס' מנחות דף כ"ח ע"ב לא יעשה אדם בית תבנית היכל שלחן נגד שלחן מנורה נגד מנורה אבל עושה של חמשה ושש קנים ושל שבעה לא יעשה אף משאר מיני מתכות ר' יוסי בר' יהודה אומר אף של עץ לא יעשה כדרך שעשו מלכות בית חשמונאי ולפ"ז ממ"נ אם הי' אז מלכות בית חשמונאי גם קודם שנכנסו יוונים להיכל מנורה של עץ לא הי' מקבל טומאה כלל דכלי עץ העשוי לנחת הי' ואם הי' להם מנורה של זהב מקדם א"כ הי' מותר להביא מנורה מוכנת של עץ [וי"ל כיון שכשרה במקדש אסור לעשות של עץ אף שלא היתה ממש במקדש] דדוקא אח"כ נולד האיסור לעשות המנורה של עץ כתבנית שהי' להם לבית חשמונאי במקדש אבל קודם לכן הי' מותר לכל אדם לעשות מנורה של עץ והי' באפשרות להביא מנורה מוכנת ע"י פשוטי כל עץ וא"ל כיון שהאויבים שבאו להיכל טלטלו המנורה ממקום למקום לא הי' שוב כלי עץ העשוי לנחת ז"א כיון דאין עשוי' מתחילה לטלטל לא איכפת לן במה שע"י סבה ניתק ממקומה ותדע דהא ע"כ טלטלו השולחן אחר גמר מלאכה לבית המקדש ומדוע לא הי' מקבל טומאה א"ו דדוקא אם העשיה היה לטלטל והא שהקשו תוס' סוף מס' חגיגה דכל שנים שהיו ישראל במדבר היו מטלטלין אותם כו' כוונתם דע"כ הי' נעשה מתחלה במדבר לטלטל במסעות הדגלים אבל במקדש אם המנורה היא של עץ כיון דלא הי' העשיה לטלטל אותה ודאי הוה עשוי' לנחת וא"כ ממ"נ מיושב קושיות מהרש"א וזה א"צ לפנים ודו"ק היטב. ונ"ל ליישב עפ"י דאיתא במס' מנחות פ' ב' מידות כיצד עושה מסלקן ומניחן באוהל ומקנחן ונותן בהן שמן כו' שהיו פרקים שלהן בפ"ע וחכמים אומרים לא היו זזים ממקומם וא"כ לת"ק הוה עשוי' מתחלה לטלטל ומקבל

טומאה אבל לחכמים קשה. ובזה אפשר ליישב הגמרא מאי חנוכה דתנו רבנן כו' ע"ד שכתבתי בפ' מקץ יעו"ש ודו"ק היטב:

שאלה ו

בשו"ת שערי אפרים שאלה ל"ח חמאה שבישלו בקדרה של בשר ב"י וליכא ס' אי שרי להדליק בחמאה במנורה של חנוכה לצאת ידי חובת כר חנוכה ונוטה להתיר ותוכן דבריו דמצות לאו ליהנות ניתנו ואפי' מצות דרבנן ולא שייך למימר הכא כתותי מיכתת שיעוריה דבשר בחלב מן הנקברין ואע"ג דתנן בתמורה הנקברים לא ישרפו א"כ אסור לשרוף בש"בח וכ"ש שאסור לשרוף ולהדליק במקום נר חנוכה ז"א דעיקר הטעם דאסור לשנות ולשרוף דנקברים אפרן אסור ונשרפין אפרן מותר ובנידן דידן לא שייך האי טעמא כי מה אפר שייך בנ"ח אע"ג דיש אפר מעט מן הפתילה מ"מ הפתילה עצמה אינה אסורה בהנאה רק החמאה ומן החמאה אין כאן אפר עכ"ל. ולפע"ד אין דבריו מבוררין דהא בזה גופא שדולק החמאה עובר על לאו דלא תבשל וכן איתא להדיא בש"ע או"ח סי' שי"ח סעיף ד' תבשיל שנתבשל כל צרכו יש בו משום בישול אם נצטנן ויש בישול אחר בישול בתבשיל שיש בו מרק לכ"ע וחייב חטאת וא"כ ה"ה לענין בשר בחלב מדוע לא נימא דיש בישול אחר בישול ואפי' הרא"ש דחולק גבי שבת וס"ל דאין בישול אחר בישול בשבת נלע"ד מודה הכא כיון דטעם כעיקר בתוך חמאה עובר בכל פעם וראי' לזה נלע"ד מן המכילתא בפ' משפטים דדרשינן מלא תבשל למעוטי שאר אסורים דמותרים בבישול ומאידך לא תבשל דרשינן דרך בישול אסרה תורה כמש"ל בפ' משפטים וקשה מנא להו לחז"ל לדרוש קולא דלמא לחומרא לכך כתיב ב' פעמים לא תבשל לאסור בישול אחר בישול ולסתור סברא חיצונה א"ו מסתברא איפכא דהי' סברא חיצונה לאסור בבשר וחלב בישול אחר בישול ואין צריך שום לימוד לזה. ותו קשה מנ"ל לחז"ל דבשר שנתבשל בפ"ע וחלב בפני עצמה ואח"כ בשלם בהדדי דאסור באכילה והנאה להערה זו דאין בישול אחר בישול דעיקר הראי' מדכתיב לא תאכל כל תועבה כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל או מדכתיב בפסח ובשל מבושל יש לך בישול אחר שהוא כזה כדאיתא בחולין דף קט"ו שמא דוקא בשניהם חי שייך שם בישול עלי' אבל לא במבושלים מקדם כל אחד בפני עצמו. וא"ל דהתורה הקפידה על הטעם משא"כ הכא בחמאה שכבר נתערב הטעם זה אינו דהא חזינן דהתורה הקפידה על הבישול דהא אי תרו לי' כולא יומא בחלבא או בישל בחמי טברי' מותר אע"ג דאיכא טעם כעיקר ואם כן נימא דעיקר קפידא על הבישול משא"כ אם היו מבושלים בפ"ע מקדם אין שם בישול חל עליהם א"ו דזה סברא חיצונה דיש בישול אחר בישול בבשר וחלב. וניהו

בשורף בשר וחלב דרך כליון ואבוד מן העולם אין עובר משום לא תבשל ויש הוכחה לזה מדאיצטרך לא תבשל למעט שאר איסורין דמותרין בבישול קשה תיפוק לי' מדחמץ בפסח וערלה וכלאי הכרם דהם בשריפה וילפינן מקרא מוכח דא אסורים בבישול א"ו דמה שהוא דרך ביעור מן העולם אין בהם משום לא תבשל אעפי"כ הכא בחמאה שדולק לטובתו לשם מצות חנוכה פשיטא שעובר משום לא תבשל. וגם מול שיש בישול אחר בישול בבשר וחלב מדאיתא בש"ע י"ד סי' פ"ז סעיף ו' ברמ"א י"ו דאסור לחתות אש תחת קדירה של נכרים לפי שהם מבשלים בהם פעמים חלב ופעמים בשר והמחתה תחת קדירה שלהם בא לידי בישול בשר בחלב הרי לפנינו אע"ג שמבשל בישולי' אחרים של היתר אעפ"כ אסור לחתות מפני הבליעה שבקדרה אע"ג שכבר נתבשל הבליעה ונתערב הטעם אסור לחתות:

עוד נלע"ד להביא הוכחה עצומה דאפילו שאר איסורי הנאה אסור להדליקן למצות נ"ח או שאר מצות דרבנן ולא אמרינן בהו מצות לאו ליהנות ניתנו בהקדים לשון הש"ס בשבת דף כ"ג ע"ב ולא בשמן שריפה מאי שמן שריפה אמר רבא שמן של תרומה שנטמאת ואמאי קרי לי' שמן שריפה הואיל ולשריפה עומדת ובשבת מ"ט לא מתוך שמצוה עליו לבערו גזירה שמא יטה וביו"ט גזרינן אטו שבת ר"ח אומר הכא ביו"ט שחל להיות ערב שבת עסקינן כו' וקשה מדוע דחקו האמוראים לפרש פשט המשנה בדוחק ולא משני דשמן שריפה פי' שמן של איסורי הנאה ואשמועינן אפי' אין אוכל ומשתמש אצל הנרות אלא מדליקן למצות שבת כגון הרבה בעלי בתים שדרים יחד ואפ"ה צריך כל אחד להדליק בפ"ע וה"ה ביו"כ שחל להיות בשבת או ההולכים ללמוד חוץ לביתם צריכים להדליק נ"ש בחדרם כדאיתא בש"ע סי' רס"ג וא"כ אשמעינן אע"ג שאין משתמש אצלם ואין מדליקן אלא לשם מצות שבת אסור אע"ג דמצות לאו ליהנות נתנו אסור ומטעם דכתותי מכתת שיעורי' כנ"ל דנרות של שבת צריך שיעורא שיהו דולקין עד הלילה וגם ב' נרות א' כנגד זכור ואחד כנגד שמור וכדאי' בש"ע סי' רס"ג ולכך פסולים נרות של איסורי הנאה להדלקה וא"ל אמאי לא קתני ולא בשמן של איסורי הנאה בהדיא ז"א דה"א אפי' הנקברים פסולים וז"א דהנקברים לא מכתת שיעורי' כנ"ל ואין לאסור מטעם הנקברים לא ישרפו דעיקר הטעם משום אפרן ובשמן לא שייך האי טעמא כנ"ל. ובזה א"ש שמדייק ולא בשמן שריפה ולא מזכיר פתילה של איסורי הנאה דבפתילה גם הנקברים אסור מטעם שהנשרפין לא יקברו והנקברים לא ישרפו וכנ"ל ואמאי דחיק לאוקמי' בשמן תרומה טמאה א"ו דקושטא הוא דלא אמרינן במצוה דרבנן מצות לאו ליהנות ניתנו וא"כ ה"ה נקברין פסולין ומקשה הש"ס שפיר מדוע קאמר

בשמן שריפה ולא קאמר סתם בשמן של איסורי הנאה א"ו דמיירי בתרומה טמאה שהיא מותרת בהנאה דאפ"ה אסור. ולכאורה הי' נ"ל לומר דלהכי לא משני ולא בשמן שריפה של איסורי הנאה דא"כ בסיפא מיותר דקתני אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט פשיטא ומ"ש שבת ומ"ש יו"ט בשלמא בשמן תרומה טמאה דמותר בהנאה ועיקר החשש שמא יטה איצטרך סיפא לאורויי אע"ג דביו"ט ליכא החשש שמא יטה גזרינן יו"ט אטו שבת אבל בשמן של איסורי הנאה פשיטא דשוין הם לאיסורא וא"כ כיון דסיפא ע"כ מיירי בתרומה טמאה ממילא ע"כ גם הרישא מיירי בענין זה דיו"ט גזירה היא אטו שבת. אבל לאחר העיון ז"א דגם לסברא דידי דשמן שריפה של איסורי הנאה א"ש דאיצטרך סיפא דה"א דמותר ביו"ט דעיקר הטעם דכתותי מכתת שיעורא דנרות של שבת צריך שיעור שיהי' דולקים עד הלילה וא"כ ביו"ט ליכא שיעורא דמותר להדליקן בלילה וא"כ אפי' כבתו תיכף אין זקוק להדליקן כיון שהתחלת הדלקה הי' בלילה לא שייך בהן שום שיעורא וה"א דמותר להדליק נר של יו"ט בשמן של איסורי הנאה אפי' הנשרפין לכך קתני בסיפא אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט דגזרינן יו"ט אטו שבת א"ו דה"ה נקברים פסולין או מטעם דהנקברים לא ישרפו אע"ג דבשמן ליכא אפר די"ל כ"מ דבטיל טעמא לא בטיל דינא או דלא אמרינן במצות דרבנן מצות לאו ליהנות ניתנו כנ"ל:

ולכאורה הי' נ"ל להביא ראיה דמדליקין באיסורי הנאה מדאמר רב הונא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בשבת אין מדליקין בהם בחנוכה בין בשבת בין בחול אמר רבא מ"ט קסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה וקשה ל"ל לרב הונא ב' טעמים הלא טעם דכבתה זקוק לה סגי אף לשבת. ולכאורה היה נ"ל דאיכא נפקותא בחצר שיש לה ב' פתחים צריכה ב' נירות מפני החשד וכת' הח"צ בשו"ת צ"א דעיקר החשד הוא מפני הטועים בדין, שסברו מצד החיוב להדליק מב' רוחותיו יסברו כי היכא דבהאי פיתחא לא אדליק באידך נמי לא אדליק אבל היודעין הדין דבחדא פתחא סגי בודאי לא יחשדו דומיא דבה"כנ שיש לה ב' פתחים נמצא לסברא זו בודאי א"צ להדר אחרי שמן ופתילה כשירים להדליק בפתח ב' דאף אם תכבה אין זקוק כיון שלא מדליק אלא מפני הטועים, והא ראי' שאינו מברך על הדלקה זו כדאיתא בהר"ן והובא ברמ"א סי' תרע"א ס"ח אבל בשבת צריך להדר אחר שמן כשר משום דמותר להשתמש לאורה וחיישינן שמה יטה אבל זה ליתא דכיון שיש ג"כ נר של שמן כשר באידך פיתחא לא חיישינן שמא יטה כדאית' בש"ע א"ח סי' רס"ד בשאר שבתות ג"כ אם יש נר כשר בין הפסולין מותר להשתמש אף לפסולים אפי' הם בשני חדרים. איברא י"ל דנ"מ אם הנר כשר שבאידך פתחא הוא מאיסורי הנאה דחיישינן שמא ישתמש אצל נר הפסול שהוא

מהיתר הנאה וא"כ מוכח דמדליקין נ"ח מאיסורי הנאה, אבל לאחר העיון זה ליתא דנ"מ אחריתי אם היה מהדר דלא מצא שמן כשר לטעם דכבתה זקוק לה ודאי מוטב שידליק שמן פסול משלא ידליק כלל משא"כ לטעם שמא יטה אסור וצריך שלא ידליק כלל וא"ל אמאי לא ידליק הא יש לו נר של שבת משמן כשר ולא חיישינן שמא יטה ז"א דהשיעורין של זמן הדלקה אינם שוים דנר של שבת א"צ שיעור אלא עד הלילה ונ"ח צריך שיעור חצי שעה וחיישינן שמא יטה אחר כיבוי נר של שבת והארכתי בזה בחידושי מס' שבת. ונלע"ד להביא ראי' לזה דלטעם שמא יטה צריך לישב בחושך בשבת אף אה לא מצא שמן כשר בהקדים דאיתא בשבת דף כ"א ע"א בעי מיני' אביי מרבה שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת מהו שיתן לתוכו שמן כשר מי גזרינן שמא אתא לאדלוקי בעיני' או לא אמר לי' אין מדליקין מ"ט לפי שאין מדליקין ופירש"י לפי שאין מדליקין בעיניה וגזרינן הא אטו הא עכ"ל והפליאה נראה לעין כל מה חידש בזה שאמר מפני שאין מדליקין הלא גם אביי ידע מזה דיש ליגזור והי' מסתפק ושואל הטעם אם יש הכרעה וע"ז לא השיב שום הכרעה. ונלע"ד דה"פ דאביי הי' מסופק אם גזרינן גזירה לגזירה או לא כמו בכ"מ ולזה השיב רבה דע"כ אין כאן גזירה לגזירה לפי שאין מדליקין בשמן פסול בעין בכל ענין אף בא"א בשמן כשר ואי ס"ד דחשש הוא שמא ידליק ויטה א"כ אמאי ישב בחושך ולא יקיים מצות הדלקת נרות ושלום בית משום חשש בעלמא שיבא לידי הטיה א"ו דזה ודאי שיטה אם ידליק בשמן פסול וא"כ הרי לפנינו דבכל ענין אסור להדליק בשמן פסול אף בא"א בשמן כשר וא"כ נסתר הוכחה הנ"ל וז"ב ודו"ק. ואחר זה מצאתי סברא זו באשר"י מס' שבת דף הנ"ל והנאני שכוונתי לדעת הגדול אך אין הרא"ש מסביר הכוונה לפי שאין מדליקין כמש"ל ע"ש. ועוד אפשר לפרש לפי שאין מדליקין בכל ענין אפי' שנים דמדכרי אהדדי כדאמרינן בנר כשר שאחד אין רשאי בשבת לבדו להשתמש לאור הנר שמא יטה ושנים מותרין משא"כ בשמן פסול ש"מ דודאי יטה. ודו"ק

שאלה ז

שאלה ט"ב שחל להיות בשבת אם מותר ללבוש כתונת לבן לשבת או לא.

תשובה באו"ח סי' תקנ"א כתב המג"א ס"ק ד' דמותר ללבוש כתונת לבן בט"ב שחל בשבת, אבל הט"ז שם סק"ד מתמיה על מ"ש רש"ל דמה ששייך לכבוד השבת אין לשנות כגון כתונת כו' וצ"ע דהא מחמרינן באבל ממש אף הכתונת לשבת ביו"ד סי' שפ"ט כו'. ונלע"ד להוכיח כדעת המג"א עפ"י דאיתא בש"ע יו"ד סי' ת"ב סעיף ז' השומע שמועה קרובה בשבת השבת עולה לו ליום אחד ולמחר קורע והו"ל יום ששי שביעי לאבילות

ובסי' שצ"ט סעיף א' כתב הש"ע וז"ל השומע שמועה קרובה ברגל אין הרגל מבטל השבעה אלא נוהג ברגל דברים שבצנעה ומונה שבעה אחר הרגל כו' ורגל עולה למנין שלשים שהרי דין שלשים דהיינו גיהוץ ותספורת נוהגים ברגל ולא מתורת רגל בלבד אסור בהם אלא אף מתורת אבל שהרי מתורת הרגל מותר ללבוש כלים מגוהצים חדשים ולבנים ונוטל צפרניו במספרים ושמא שמחת מריעות והבא ממדינת הים ומשביה מותרים לספר ולכבס ומדין אבילות אסור בכולם כמו בחול עכ"ל. וכתב הט"ז וז"ל זה סברת הרמב"ן והוכיח מדאיבעי' לן אי רגל עולה למנין שלשים או לאו ולענין שבעה לא מבעי' לן דבודאי אינו עולה כיון דלא נהגא מצות שבעה ברגל כגון נעילת סנדל וכפית המטה כי קא מבעיא לן לענין ל' דקא נהגא מצות ל' ברגל כגון גיהוץ וגם תספורת דאסור נמי ברגל והקשה הרמב"ן דהא מקצת דין שבעה נמי נוהג ברגל דהא אין מכבס כסותו אפי' במים לחוד ורבים מתעסקים לנחמו כדין אבל א"ו במנין ל' צ"ל דכל דין ל' אף מה שאינו אסור מחמת הרגל נוהג בו משא"כ בדין שבעה שאין נוהג בו אלא מעט כו'. אבל הטור כתב בשם הרא"ש אע"פ שאין הוספת איסור מחמת אבילות טפי מרגל מ"מ עולה הרגל למנין שלשים ופסק ב"י כרמב"ן דמסתבר טעמי' כו' ע"ש וקשה לי מדשתק רמ"א בשני דינים הנ"ל בסי' ת"ב ובסי' שצ"ט הנ"ל ש"מ שמסכים עם הב"י וקשה לי הא פסק הרמ"א באו"ח סי' תקנ"ד סעיף י"ט אם חל ט"ב בשבת אסור תשמיש המטה וכ' הט"ז שם ס"ק ט' דס"ל דהוה שבת זה כמו קובר מתו ברגל דנוהג ברגל דברים שבצנעה ולפי"ז ג"כ אסור לרחוץ ידיך בחמין שגם זה קרוי צנעה עכ"ל ולפי"ז קשה האיך סתם בסי' ת"ב דלעולם השומע שמועה קרובה בשבת השבת עולה לו למנין ז' הא משכחת בט"ב שחל בשבת ושמע בשבת זה שמועה קרובה דאין עולה למנין ז' לסברת הרמב"ן הנ"ל דבעינן הוספת איסור משום אבילות טפי מרגל ואז עילה הרגל למנין שלשים וה"נ לענין מנין שבעה כיון דט"ב שחל בשבת אסור דבר שבצנעה בלא"ה הדין נותן דאין עולה למנין ז', ודוחק לחלק בין איסור מחמת רגל בין איסור מחמת ט"ב דהוה לתא דאבילות דרבים דסוף כל סוף אין ניכר אבילות דידיה כלל בשבת א"ו דט"ב קל לענין לבישת כתונת לבן בשבת מאבילות דיחיד והוה הוספת איסור משום אבילות דידי' ושפיר מצטרף. וא"ת הא גם בשמע שמועה קרובה ברגל דהוה הוספת איסור כיבוס כסותו משום אבילות ואפ"ה אין עולה י"ל בהא פליג רמ"א דס"ל כסברת הלק"מ בפ"י מה"ל אבל דהקשה להרמב"ן דס"ל דברים שבצנעה נוהג ברגל אמאי לא יפסיק האבילות שמיני חג עצרת ומ"ש משבת ערב הרגל בשמע שמועה קרובה דהרגל מפסיק האבילות משום שנהג בשבת דברים שבצנעה כו' וי"ל שאני שבת שא"א לשבעה בלא שבת משו"ה עולה משא"כ רגל אין

ראי' שיעלה ולכך אין ש"ע מפסיק. ואף דלפ"ז בטלה הוכחת הרמב"ן הנ"ל י"ל דרמ"א פסק כסברת של הרמב"ן מסברא ולאו מטעמיה והוכחה של הרמב"ן הנ"ל ודו"ק:

ולפמש"ל הטו"ז לשיטתיה אזיל במה שדעתו לאסור הלבשת כתונת בט"ב שחל בשבת דמשמעות הטו"ז בסי' תקנ"ג ס"ק ב' דמותר בתלמוד תורה אף בט"ב שחל בשבת כמו בערב ט"ב שחל בשבת מדתלי טעם ההיתר באכילות בשר ויין וכן מוכח בסי' תקנ"ד סק"ט הנ"ל דאין מזכיר איסור ת"ת דהוה ג"כ דברים שבצנעה אלא מזכיר איסור רחיצת ידיו בחמין ש"מ מתיר ת"ת ובאבל כולי עלמא לא פליגי דאסור בת"ת אף בשבת רק לשנות הפרשה שמו"ת מתיר ביו"ד סי' ת' וא"כ בלא"ה איכא הוספה לאיסור אבילות דיחיד לענין ת"ת בט"ב שחל בשבת ואין ראי' להתיר לבישת כתונת אבל המג"א לשיטתי' אזיל דאוסר ת"ת באבל שחל בשבת כדמסיק בסי' תקנ"ג סק"ז ע"ש ומשו"ה הוכחה הנ"ל קיימת דמותר ללבוש כתונת מדעולה שבת זה למנין שבעה, מיהו בחול ודאי ט"ב עולה למנין ז' כיון שהרבה דברים אסורים משום אבילות דידי' כגון מלאכה ועיטוף וכפית המטה והסרת תפילין דמותרין בט"ב וכמ"ש הטו"ז סי' תקנ"ה ס"ק א' ע"ש משא"כ בשבת מותר גם באבל דברים הנ"ל שבפרהסיא הם ומלאכה אסורה משום שבת ג"כ ואין ניכר כלל האבילות דיחיד רק משום הכתונת. אמנם בגוף הדין שמחליט המג"א לאסור ת"ת בט"ב שחל בשבת מק"ו מערב ט"ב שחל בשבת שפסק רמ"א שאין אומרים פרקים כו' כמ"ש סי' תקנ"ג סק"ז אין כן משמעות רמ"א בסי' תקנ"ד סעיף י"ט שפסק בחל ט"ב בשבת מותר בכולם חוץ תשמיש המטה ונכלל ג"כ ת"ת דאסור בחול כמ"ש שם סעיף א' ומפרקים אין ראי' דהוה דברים שבפרהסיא דחמיר בט"ב מאבילות דיחיד כמ"ש המג"א גופי' בסי' תקנ"ד סק"ד דלענין דברים שבפרהסיא חמור ט"ב מאבילו' דיחיד וה"ה פרקים שאומרים ברבים משא"כ ת"ת בביתו הוה דברים שבצנעה קיל יותר ט"ב מאבל כמ"ש תוס' בפ' החולץ ודו"ק היטב:

שאלה ח

בשו"ת הר"ש הלוי שאלה מי שנעשה לו גם באדר ונדר לעשות לו פורים היאך יתנהג בשנת עיבור אם באדר שני או באדר ראשון והביאו המג"א באו"ח סי' תרפ"ו ס"ק ה' ובבאה"ט שם:

תשובה נלע"ד להכריע מסוגית הש"ס מס' תענית דף י"ח שם אמר ר' יוחנן הלכה כר' יוסי בלא להתענאה דלפניו אסור ודלא כר"מ דאמר אף לפניהם מותר ומי אמר ר"י הכי והא אמר ר"י הלכה כסתם משנה ותנן אע"פ שאמרו מקדימין ולא מאחרין מותרים בהספד ותענית אימת אילימא בני ט"ו דקרו בי"ד מי שרי והא כתיב במגילת תענית יום

י"ד בו ויום ט"ו בו יומא דפוריא אינון דלא למיספד בהון ואמר רבא א"צ אלא לאסור של זה בזה כו' אלא בני י"ד דקרו בי"ג יום ניקנור הוא ואי בני י"ד דקרו בי"ב יום טוריינוס הוא א"ו דקרו בי"א וקתני מותר בהספד ותענית כו'. ונסתפקתי איזה מעשה היה קודם אי דניקנור או דטוריינוס, ונ"ל להוכיח דניקנור הי' קודם מדברי תוס' במס' ר"ה דף י"ט בד"ה אסורים בין לפניהם כו' היינו להתענות אבל בהספד מותר כדמוכח פרק סדר תעניות דף י"ז מריש ירחא דניסן כו' כל שלאחריהם בהספד מותר כו' וטרחו שם להוכיח דה"ה לפניהם ע"ש וקשה לי למה להו לאטרוחי להוכיח משקלא וטריא דש"ס הו"ל להוכיח ממגילת תענית דנקנור ל"ל תיפוק לי' דהו"ל יום שלפני פורים דמוכח מתוס' הכא בד"ה רב אמר דפורים שוה לענין לפניהם כמו שאר מגילת תענית א"ו עשאו יו"ט אף לאיסור הספד ש"מ מטעם לפניהם הי' מותר להספיד דא"ל הנ"מ היא במה שעשאו יו"ט לנקנור לאסור גם יום שלפניו דהא טוריינוס היה קודם לנקנור א"ו נקנור הי' קודם ומשו"ה הוכרחו התוס' להוכחתם דא"ל אכתי מוכח מטוריינוס מאי נ"מ תיפוק לי' דהו"ל יום שלפני נקנור דהא לר' יוסי נ"מ לאסור יום שלפניו אף בלא להתענאה לבד ואפי' לר"מ צריכ' לשקלא וטריא דתענית הנ"ל ואין נ"מ משו"ה הוכיחו התוס' משקלא וטריא דף י"ז. ולפ"ז שהוכחתי דנקנור הי' קודם קשה ממ"נ לר"מ אי יו"ט דנקנור הי' ג"כ דלא למספד כלשון רש"י בד"ה יום נקנור קשה אין נ"מ בטוריינוס כלל אח"כ כיון דבלא"ה אסור בתענית משום יום שלפני נקנור אפי' לר"מ ואי יו"ט דנקנור הי' רק דלא להתענאה אין נ"מ בנקנור כלל דתיפוק לי' משום יום שלפני פורים וגם אין נ"מ להוסיף יום הקדום באיסור תענית דהא לר"מ מותר. ולעיל כתבתי בפ' תצוה דמכח קושיא זו פירש"י לאסור של זה בזה דקרו בי"ד כו' אבל אם לא קרו אין איסור וא"כ נ"מ לכרכים המוקפין ביו"ט דנקנור ביום י"ג. אבל זה נגד הסוגיא דמגילה דף ה' ע"ב וכי פשיטא לי' מי שרי הא כתיב במגילת תענית את יום י"ד כו' ואמר רבא לאסור של זה בזה כו' ש"מ אף בלא קרו אסורים. לכן נ"ל ליישב קושיא הנ"ל לשיטת הרא"ש דפסק יום י"ד וט"ו שבאדר ראשון מותר בהספד ותענית והביאו הש"ע סי' תרצ"ז ומפרש כוונת הש"ס הא לענין תענית והספד זה וזה שוים היינו אריש דמתני' קאי קראו המגילה באדר הראשון ונתעברה אז אסור אם נתעברה בו ביום מיד אחר קריאת המגילה אבל בלא קרו לא דהיינו אם נתעברה השנה קודם י"ד מותר ע"ש דלפ"ז נ"מ ביו"ט דנקנור בשנת עיבור אם נימא שינהג באדר ראשון לבד דליכא פורים להרא"ש אבל אם נימא כדיעה קמייתא של השאלה הנ"ל שיתנהג יו"ט באדר שני הק"ל. ולפ"ז צ"ל דתלמיד טועה גרס ברש"י הנ"ל בד"ה יום נקנור דלא למספד גם לא נזכר דלא למספד בנקנור במס' מגילת

תענית ע"ש דא"כ הק"ל מה נ"מ בטוריינוס דגם בשנת עיבור נקנור וטוריינוס סמוכין זה לזה. אבל אחר עיוני כמה תשובות בדבר דע"כ מוכח פירש"י אמת דיו"ט דנקנור הי' גם להספד מלשון הש"ס דמקשה אי י"ד דקרו ביה"ג יום נקנור הוא תיפוק לי' בלא"ה קשה יום שלפני פורים הוא א"ו דמקשה גם אהתירא דהספד דמשום יום שלפני פורים מותר אבל משום נקנור אסור ותו קשה לפמ"ש דבשנת עיבור שני יו"ט דנקנור וטוריינוס באדר ראשון קושית הש"ס מעיקרא ליתא יום נקנור הוא הא נ"מ להרא"ש בשנת עיבור דליתא ב' יו"ט הנ"ל באדר שני ומותר בתענית והספד. לכן נלפע"ד לפשוט כדיעה קמייתא דבשנת עיבור יהי' יו"ט באדר שני וא"ת הק"ל מאי נ"מ ביו"ט דנקנור אי הוי יו"ט רק דלא להתענאה ואי הי' היו"ט גם להספד מאי נ"מ בטוריינוס. י"ל לעולם טוריינוס היה קודם נקנור והא דלא פשטו תוס' בר"ה מגוף המגילת תענית כנ"ל ליישב דר"מ לשיטתי' אזיל דס"ל במס' מגילה מגילת אסתר ברוח הקודש נאמרה והוה כדברי קבלה שא"צ חיזוק כמו יום שלפני צום גדלי'. וא"ת א"כ לא מקשה תוס' מידי בד"ה רב אמר אמאי מתענין תענית אסתר לפני פורים ונדחקו דאחר שבטלו מגילת תענית בטל גם לפניהם דפורים הול"ל דהוה דברי קבלה כנ"ל י"ל דעיקר קושייתם אמאי מתענין הכרכין מוקפים ג"כ בתענית אסתר הא לדידהו יום י"ד מדרבנן אסור בהספד ותענית וצריך חיזוק שלא להתענות לפניהם אבל על העיירות לק"מ כיון די"ד הוה לדידהו דברי קבלה. ולפ"ז נסתר בנין הנ"ל דשפיר נ"מ ביו"ט דנקנור לעיירות שמותר לפניהם התענית וקבעו יו"ט ולעולם יש לומר טוריינוס הי' קודם נקנור וא"צ למחוק גירסת רש"י הנ"ל וא"כ מוכח להיפך בנתעברה השנה יהי' היו"ט באדר שני דאל"כ לא מקשה הש"ס מידי יום נקנור הוא דנ"מ בעיבור ודוחק לומר דמעשה דנקנור הי' ג"כ בשנת העיבור באדר שני וכה"ג לכ"ע לעולם באדר שני כמ"ש הפוסקים ביא"צ דמנ"ל הא ועדיף טפי לפשוט כדיעה קמייתא הנ"ל ודו"ק היטב.

ודע דהאשר"י כתב במס' מגילה עוד טעם דמתענין בתענית אסתר לפי' ר"ת דמפרש י"ג זמן קהילה לכל היא וא"צ קרא לרבוי' ופי' שמתאספי' לסליחות ולתענית אסתר ש"מ שהתנו בעלי כנסת הגדולה להתענות ולפ"ז גם כן מיושב קושי' הנ"ל. ולשיטת ר"ת נ"ל דמוכח דלפניהם רק תענית אסור ולא הספד מגוף המגילת תענית בי"ד ובט"ו יומי דפוריא אינון לאסור של זה בזה ושל זה בזה ואי ס"ד לפניהם ולאחריהם גם הספד אסור אין נ"מ שא"צ לאסור זה בזה דא"ל להוסיף יום שלפני פורים דהא גם בימי כנסה"ג התענו תענית אסתר א"ו שלפניהם מותר בהספד והי' נ"מ לאסור של זה בזה גם הספד ותוס' לא ניחא להו פי' ר"ת מש"ה הוכרחו לטרוח הוכחתם משקלא וטריא דש"ס ודו"ק:

יורה דעה

שאלה א

שאלה בוקא דאטמא דאעכול ניביה ולא שף מדוכתי' שפסק רמ"א סי' נ"ה סעיף ב' בהגה"ה דכשר והפר"ח חולק עליו להטריף על מי נסמוך הלכה למעשה.

תשובה נפלע"ד להוכיח כדעת רמ"א מדברי תוס' מס' חולין דף מ"ג ע"א ד"ה הנך דאפקת לא תיפוק וא"ת למאן דליה ליה לקמן (דף נ"ד ע"ב) האי דר' מתנא דבוקא דאטמא מאי נינהו י"ח טריפות וי"ל דבאיעכול ניביה הוי טריפה לכ"ע. ולפ"ד נ"ל להוכיח כדעת רמ"א ונניע לשון הגמרא דף נ"ד אמר רב מתנא האי בוקא דאטמא דשף דוכתי' טריפה ורבא אמר כשרה ואי אפסיק ניבי' טריפה והלכתא אפסק נמי כשירה עד דמתעכלי אתעכולי וקשה לרבא דס"ל אפסיק נמי טריפה ואי ס"ד דלא בעי שף מדוכתי' א"כ מאי נינהו י"ח טריפות לרבא דהא ס"ל שף מדוכתי' כשר וא"ל איפסוק ניביה משלים י"ח טריפות דהא אמרינן פסוקי משווינן להו כחד כמו שפירש"י לעיל פסוקת הגרגרת וחוט חשבינן כחד וא"כ ה"ה פסוקת הניבים בכללן ובציר חד מן י"ח טריפות ואע"ג דאעכול ניבי' ג"כ טריפה לרבא הוה בכלל פסוקה כמ"ש הש"ך בשם רש"ל סי' נ"ה ס"ק ג' כל שנעכל ודאי איפסק וכן כתב הפר"ח בעצמו בשם רשב"א בס"ק ד' ע"ש ודלא כט"ז שכתב ס"ק ב' דמשכחת נתעכלו והם מחוברין עדיין והוה נתעכל רבותא טפי מפסוקה ע"ש וא"כ כיון דפר"ח בעצמו כתב דליכא עיכול בלא פסוקה א"כ הוה פסיקות הניבים בכלל שאר פסוקת גרגרת וחוט. א"ו לרבא בעינן שף מדוכתי' בהדי פסיקת הניבים אז טריפה אבל פסיקת ניבים גרידא כשר וא"כ לא הוי פסיקת ניבים בכלל שאר פסוקי דגרגרת וחוט שהם טריפה מחמת פסוקה לבד והכא עיקר הטריפות מחמת צירוף שף מדוכתי'. וא"ל דלמא רבא משלים י"ח טריפות כמו שתירצו תוס' שם לעולא דליה ליה דרכיש חשיב ניטלה צומת הגידין בפ"ע דלא הוי בכלל נחתכו רגליה וה"ה לרבא דאכתי קשה למה מקשים בעלי תוס' לעולא הו"ל להקשות על רבא דפתחו בי' דליה דרב מתנא בציר מי"ח טריפות. בשלמא על ר' מתנא גופי' לק"מ דס"ל שף מדוכתי' בפני עצמו טריפה וכ"ש איעכול ניביה לחודי' דטרפה לפר"ח הנ"ל וא"כ איכא טפי מי"ח טריפות די"ל דהטעם משום שסוף הירך להשמט זהו בכלל בוקא דאטמא דשף מדוכתי' וכמ"ש הפר"ח סוף סק"י אבל על רבא קשה. ולכאורה הי' נ"ל ליישב כיון דעיקר הטעם דפסיקת ניבי' טריפה משום שסוף ירך להשמט ולא מצד עצמו משו"ה לא הוה בכלל שאר פסוקי ונ"מ אם נפסקו רוב הניבים ומיעוט קיים דאם הוה הטריפות מחמת עצמו רובא בכולו כמו בפסוקת הגרגרת אבל משום שסופו להשמט אפשר אם עדיין מחובר במיעוטו לאו

ברור שסופו להשמט אבל ז"א דהא הפר"ח הביא ראי' לדינו מדברי הרשב"א שנשאל על עצם הירך שניטל ממנו קורטי' ולא נשמט ממקום חבורו ונתעכלו מיעוט ניבי' מהו והשיב דאי משום דנתעכלו מעט מן הניבים אין בכך כלום שע"י השאר שלא נתעכלו הדרי ברי עכ"ל וכתב הפר"ח הרי לך בהדיא שאעפ"י שלא היתה שמוטה הירך אינה כשירה אלא משום שנתעכלו מיעוט ניבים והדרא בריא הא אם נתעכלו רוב ניבים אע"פ שאינה שמוטת הירך טריפה עכ"ל אלמא ס"ל להפר"ח אפי' עדיין קיים מיעוט ניבים טריפה וא"כ ליכא נפקותא כלל אם הטריפות מחמת עצמן או מחמת שסוף הירך להשמט והק"ל. ומה שמביא הפר"ח ראי' מדברי רשב"א כבר דחה בס' בכור שור במס' חולין דף נ"ד ע"ב דמפורש ברשב"א דהמעשה היה שנשברה הקולי' ולהכי הרשב"א חשיב לי' כנשמט דקיי"ל נשבר סמוך לגוף דינו כנשמט ע"ש.

ולכאורה הי' נ"ל ליישב קושיא הנ"ל דיש נפקותא אם הטריפות מחמת שסוף ירך להשמט ע"פ דאיתא במס' בכורות דף מ' ע"א במשנה גבי בכור נשמטה יריכו הוה מום וכתבו התוס' פי' רש"י כגון דלא אעכול ניבי' דאי איעכול ניבי' טריפה נמי הוה כו' וקשיא לפירושו דהא טריף ר' מתנא אפי' בלא איעכול ובלא נפסק א"כ לר' מתנא תקשי מתני' אלא יש לפרש דנשמטה כן מתחילת ברייתה וכן קיי"ל להלכה דשמוטה מתחלת ברייתה כשר כמ"ש הפר"ח וא"כ נ"מ לרבא אם נשמטה מתחילת ברייתה ואח"כ איפסקי ניבי' דכשר דהא אין הטריפות מחמת עצמו אלא שסופו של ירך להשמט והכא שנברא בשמוטת ירך לא איכפת לן כמו לר' מתנה אע"ג דטריף שף מדוכתי' גרידא מכשיר בנברא כך וה"ה לרבא. אכן לאחר העיון זה ליתא דהא קי"ל בסי' נ' בש"ע כל שאמרנו בו אם ניטל טריפה ה"ה אם נברא חסר ופסק הפר"ח כן אפי' בהפסד מרובה דבה"ג והרא"ש והר"ן הסכימו כן וא"כ מה יתרצו על קושיות התוס' לר' מתנא הנ"ל ממתני' דבכורות. לכן נ"ל דטעם של ר' מתנא דשף מדוכתי' טריפה משום שסוף הניבים להפסק ולא מחמת עצמו ומשו"ה בנבראת שמוטת ירך לא אמרינן שסוף ניבים להשמט ולפ"ז אם נפסקו הניבים לרבא אע"ג שנבראת שמוטת ירך טריפה כיון דהוי תרתי לגריעותא אין חילוק בין שף מדוכתי' ואפסיק ניבי' אח"כ או נבראת כך דטריפה לרבא. ואין לומר דאיכא נ"מ להיפך אם נבראת בפסיקת ניבי' לא אמרינן שסופו של ירך לשמוט וכשר דזה לא משכחת דמי יודע אם נבראת בלא ניבים או נפסקו אח"כ דדוקא שף מדוכתי' אפשר לדעת שניכר לרבים מבחוץ משא"כ הניבים מכוסים מעין כל באסיתא וא"כ הק"ל:

ועפ"ז נדחה הוכחת הפר"ח בסי' כ"ע סק"ה שמביא ראי' לדעת הרמב"ם דבמקום שאמרו ניטל טריפה אם נברא כך כשר מדברי תוס' בבכורות הנ"ל אבל לפי מ"ש אין כוונת

התוס' כלל שיהי' הפרש בטריפות שמחמת עצמו בין נברא לניטל אלא בטריפות מחמת דבר אחר שעתיד להיות יש חילוק דבנברא לא אמרינן שדי תיכלא בכולא כו':
ואין להקשות אם הטעם של ר' מתנא דסוף הניבין להפסק אמאי לא מזכיר ר' מתנא הטריפות של פסיקת ניבים. י"ל דעיקר הטריפות בשף מדוכתי' שגורם פסיקת ניבים אבל פסיקת ניבים גרידא כשר לר' מתנא ולא אמרינן דסוף הירך להשמט וא"כ עיקר הטריפות שף מדוכתי'. ואח"כ מצאתי בס' תבואות שור בסי' כ"ט שכתב ג"כ דכוונת ר' מתנא הוא מטעם שסוף ניבים להפסק והנאני שכוונתי לדעתו ובהיות כן מוכח כדעת הרמ"א. כנלע"ד ודו"ק:

שאלה ב

שאלה הא דאיתא בכמה מקומות בש"ס טריפה אינה יולדת אם הכוונה שאינה מתעברת כלל או מתעברת אלא שאי אפשר שתלד:

תשובה דבר זה הובא בפר"ח ביו"ד סי' נ"ז ס"ק מ"ז לדעת הר"ן אין הטריפה מתעברת כלל והרש"ל חולק עליו וכתב דדוקא תלוי בלידה אבל לא בעיבור לחוד דאפשר שתתעבר עיבור שלא תבא לידי לידה אלא תמות בו. ונלע"ד להוכיח כדעת רש"ל בהקדים גמ' דחולין דף ע"ד בן שמנה חי אין שחיטתו מטהרתו לפי שאין במינו שחיטה והא תניא בת"כ בן שמונה חי יוכיח שאף ע"פ שיש במינו שחיטה אין שחיטתו מטהרתו אמר רב כהנא יש במינו שחיטה אגב אמו ותנא דידן מינא דאימא לא פריך ולהאי תנא דפריך טריפה דשחיטתו מטהרתו מנא לי' נפקא לי' מדר"י א"ר א"ק וכי ימות מן הבהמה מקצת בהמה מטמאה ומקצת בהמה אינה מטמא' וזו טריפה ששחטה. וקשה קושיא עצומה על הת"כ א"כ ממ"נ ל"ל מן הבהמה הא יש להשיב מה לטמאים שכן לא היתה להם שעת הכושר כדפריך במתני' ובת"כ דאין להשיב נולדה טריפה מן הבטן מנין דהא לשיטת ת"כ היה לה שעת הכושר במעי אמה שניתרת ע"י שחיטת אמה כמו דקחשיב יש במינו שחיטה בבן ח' חי אגב אמו. ואם בעובר תליא מלתא שלא היתה לה שעת הכושר בשחיטה כיון שהיא טריפה א"כ אין במינה שחיטה ג"כ בבן ח' חי ויש להשיב מה לטמאים שאין במינן שחיטה תאמר בטריפה שיש במינה שחיטה וממ"נ קרא מיותר. וא"ל דאיצטריך קרא מן הבהמה לולד טריפה שהולד ג"כ טריפה מן הבטן וא"כ כיון שאמה ג"כ טריפה לא היתה לה שעת הכושר כלל ע"י שחיטת אמה דהא איתא בחולין דף ע"ה אמר רב חסדא השוחט את הטריפה ומצא בה בן ט' חי טעון שחיטה להתירו דבשחיטת אמה טריפה אין ניתר דא"כ הוה לי' כאחד מן האברים וע"י שחיטת עצמו א"א שהוא טריפה וה"א דאין שחיטתה מטהרתה מידי נבילה לכך איצטריך קרא ומן

הבהמה. ז"א דהא סתם ת"כ ר' יהודה ותוס' כתבו להדיא בחולין דף נ"ז ע"ב ד"ה ודילמא סבר טריפה יולדת כו' דלא גרסינן יולדת דר' יהודה ס"ל במס' ע"ז דף ט"ו דאין טריפה יולדת וא"כ הק"ל כיון דע"כ נתעברה קודם שנטרפה היה לה שעת הכושר ע"י שחיטת אמה בשעה שנתעברה דאז היתה בודאי כשרה. א"ו כדעת רש"ל דטריפה מתעברת רק שא"א שתלד וא"כ איצטרך קרא בנטרפה ולבסוף נתעברה ונמצא בה בן ט' חי דאין ניתר ע"י שחיטת אמה ואם העובר טריפה ה"א שאין שחיטה של העובר תטהר מידי נבילה כיון שלא הי' לה שעת הכושר אבל לשיטת הר"ן קשה. וניהי די"ל דהר"ן ס"ל כמסקנת התוס' דיש לחלק בין חתוכת רגלי לשאר טריפות וכ"כ התוס' בע"ז דף ט"ו די"ל ר"י ס"ל טריפה יולדת אבל מ"מ מוכח מדמספקא להו לתוס' בחולין דף נ"ז ע"ב אם ר"י ס"ל טריפה אינה יולדת ש"מ דס"ל כדעת הרש"ל דטריפה מתעברת אפי' למ"ד אינה יולדת דאל"כ מוכח דר"י ס"ל טריפה יולדת מת"כ הנ"ל ומאי מספקא להו:

ולכאורה הי' נ"ל להביא ראי' כדעת הר"ן מסוגיא דחולין דף י"א מנ"ל דאזלינן בתר רובא אמר רבינא אתיא מעדים זוממים דאמר רחמנא ועשיתם לו כאשר זמם ליחוש דלמא הך דאסהידו ביה טריפה הוה אלא לאו משום דאזלינן בתר רובא והקשו תוס' שם וא"ת דלמא דחובשין אותו י"ב חודש ואם יחי' לאו טריפה היה ומקשים העולם א"כ מעולם לא משכחת נערה המאורסה בסקילה דהא קיי"ל אין בין נערה לבוגרת אלא ששה חדשים בלבד ואיתא במס' כתובות דף מ"ה ע"א סרחה ולבסוף בגרה תידון בחנק ופירש"י כי היכא דאילו זנאי השתא לאו סקילה איכא אלא חנק השתא נמי בחנק כיון דאשתני גופה בין חטא להעמדת בדין אשתני קטלא כדהשתא וא"כ אי ס"ד דמשהינן הנידון י"ב חודש וא"כ אי אפשר לומר שגומרין תיכף הדין ואח"כ משהין דא"כ הוה עינוי הדין ואפילו מעל"ע לא משהינן כ"ש י"ב חודש וצ"ל דאין גומרין הדין עד אחר י"ב חודש א"כ גבי נערה המאורסה אשתני גופה בין חטא להעמדת הדין ודינה בחנק. ונ"ל לישב על קושיא זו דמשכחת כשהנערה מעוברת ונתעברה אחר שהעידו וקיי"ל אין ממתינין עד שתלד אפי' בנשואה כדאיתא בעירוכין וא"כ ראי' גדולה היא שאינה טריפה דטריפה אינה יולדת וא"כ אין צריכין להמתין עד י"ב חודש אבל לדעת הרש"ל דטריפה מתעברת אלא אינה יולדת הק"ל דהא בשית ירחא א"א שתלד וקטנה א"א שתתעבר וא"כ צריכין להמתין עד שתלד ואז היא בגרה ולפ"ז יהי' תוס' סתרי אהדדי דלעיל כתבתי דמוכח מדבריהם כדעת רש"ל וכאן יהי' הוכחה כהר"ן. אמנם קושית העולם מעיקרא ליתא ומהגים ואינם יודעין מה מהגי' דודאי אין כוונת תוס' להמתין הנידון עד י"ב חודש קודם שיבואו זוממי' דודאי א"צ כיון שהוה עדות שאתה יכול להזימה דהיינו אם יבואו זוממין

אז נמתין י"ב חודש לברר שהנידון הוא כשר כדי להמית העדים וזה כוונת התוס' דלמא חובשין י"ב חודש אח"כ אבל כ"ז שלא באו עדים מזימין ממיתין הנידון מיד דהא קיי"ל הרגו אין נהרגין וא"כ אין נ"מ שנמתין. ואין לומר דקושית העולם דא"כ למה לי כאשר זמם ולא כאשר עשה זה טעות הוא דניהו דהוה ידעינן דלא הרגו ג"כ נהרגין אבל אכתי ה"א דהרגו כ"ש שנהרגין לכך כתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה וזה ברור שאין להוכיח שום ראי' מכח קושית העולם ודו"ק. ועוד נ"ל ראי' כדעת הר"ן ממתני' דמס' ביצה עגל שנולד ביו"ט שוחטין אותו ביו"ט שמוכן הוא אגב אמו כפירש"י שם ובחולין דף נ"א ע"ב וקשה כיון דלא מזכיר בפירוש הטעם שמוכן כו' אמאי לא מחלק במקום שהטריפות שכיח יותר מחמת סרכות הריאה דאסור לשחוט ביו"ט בהמה כדאיתא באו"ח סי' תצ"ח וכ"ש לרשב"א דס"ל מיעוט השכיח כמחצה על מחצה דמי וי"א היכא דשכיח טריפות כמו כשרות ג"כ אסור ולפ"ז דוקא האם אסור לשחוט דשכיח בה סרכות הריאה ולא העגל כדאיתא בי"ד סי' ל"ח בגדיים וטלאים שנאבד' הריאה כשרה וכה"ג אין העגל מוכן אגב אמו ולתסר. וצ"ל כיון דטריפה אינה יולדת ש"מ דכשרה האם שיולדה היום ואי ס"ד טריפה מתעברת הק"ל הא טרם שהולידה העגל גם האם אין לה חזקת כשרות ואסור לשוחטה אף שהיא יותר מבת שנתה אין החזקה מבוררת כמ"ש תוס' בחולין דף י"א והק"ל ה"ל לחלק א"ו כהר"ן דטריפה אינה מתעברת ודו"ק:

שאלה ג

שאלה בשר שנמלח והודח ואח"כ נמצא באמצעיתו קרח מה דינו.

תשובה בעל מחבר לוית חן פסק בפ' אחרי דלא מהני לבשר זה שיחזור וימלחנו אחר שיפשר כיון דבשר סביביו כבר הי' נפשר בשעת מליחה ופלט כל דמו שום לא יפליט המליחה לדם בשר שבפנים כמו דאיתא סי' ע"ה גבי מליחת בני מעיים שאין מחזיקין דם בבני מעיים אלא בצד חיצון ששם השומן וצריכים למולחם מבחוץ ואם מולחן רק בפנים הוה כאילו לא נמלחו כלל הרי דלא מהני מליחה מצד עבר שאין מחזיקין בו דם אל עבר אחר שיש בו דם ה"נ המליחה של צד חוץ שכבר פלט דמו לא מהני לבשר שבאמצע עכ"ל. אבל נ"ל להוכיח ממ"ש האחרונים בסי' ס"ט בשם רש"ל וז"ל אם נמלח ואחר כך נקרש קודם ששהה שיעור מליחה אם נפשר אח"כ טוב למלחו פעם אחרת ולהשהותו שיעור מליחה ואם לא מלחו פעם אחרת ושהה שיעור מליחה אחר ההפשר ונתבשל מותר בדיעבד אלמא לא מחלק אף שנחסר זמן מועט לתשלום שיעור מליחה ונקרש והיה בקרישתו כמה שעות ונפשר אפ"ה מהני מליחה שנית עכ"פ ולא אמרינן כיון שא"א שיפשר בשר שבפנים מהרה כמו בשר שבצד חוץ א"כ פלט בשר שבצד חוץ

כל דמו טרם שנפשר צד פנימי ושוב לא יפליט המליחה אחר שנפשר צד פנימי דם שבפנים שמפסיק צד חוץ שכבר פלט כל דמו א"ו דהא ליתא וניהי דס"ל לרש"ל דלא מצרפינן שיעור מליחה שקודם קרישה כלל לאחר שנפשר אכתי קשה במ"ש אם לא מלחו פעם אחרת ושהה שיעור מליחה אחר ההפשר מותר בדיעבד דע"כ מיירי ששהה שיעור מליחה אחר שנפשר גם מה שבפנים דאל"כ לא הי' שיעור מליחה לבשר שבפנים וא"כ קשה לא יועיל כלל לבשר שבפנים כיון שכבר פלט צד חיצון כל דמו טרם בשר שבפנים א"ו דהא ליתא וכ"ש לדעת פר"ח סי' ס"ט דפסק ס"ק י"ב דמצרפינן זמן שקודם הקרישה לאחר שנפשר ואין הקרישה מגרע לבטל קצת דם שנפלט קודם לכן ומשמעות דבריו דגם רש"ל מודה ע"ש קשה פשיטא דלא יועיל מליחה שנית ג"כ מטעם הנ"ל א"ו דלא דמיא לבני מעיים דשם השומן שנדבק בצד חוץ לא נחשב לחתיכה אחת עם הדקין ושפיר מפסיקין הדקין בין המלח לשומן משא"כ הכא הוה חתיכה אחת עבה ואינו מפסיק:

שאלה ד

נשאלתי אותן אווזות שחרטומיהן שחור וערלים מסל"ת שנולדו מאווז הבר וכן הקול כפעמון נשמע קלא דלא פסיק מה דינם. ובקצת קהלות אסרו.

תשובה הא גמרא ערוכה במס' ב"ק סוף פ' הפרה אמר שמואל אווז ואווז הבר כלאים זה בזה מתקיף לי' רבא בר רב חנן מ"ט אילימא משום דהאי ארוך קועי' והאי זוטר קועי' אלא מעתה גמלא פרסא וגמלא טייעא דהאי אלים קועי' והאי קטין קועי' ה"נ דהוי כלאים זה בזה אלא אמר אביי זה בציו מבחוץ וזה בציו בפנים ר"פ אמר ההיא טעונה חדא ביעותא בשחלא והא טעונה כמה ביעות בשחלא וא"כ אחד זכר ואחד נקבה אפשר לבדוק אותם אם זכר יכולים לבדוק אם ביעיו מבפנים ודאי לאו אווז הבר הוא ונקיבה בשחלא כנ"ל. ועוד הי' נ"ל אף אם בדק ומצא סימני אווז הבר הי' נ"ל להתיר מטעם ס"ס דהא אווז הבר גופי' לא אסרינן אלא מספק שמא דורס כדאי' בטור יו"ד סי' פ"ב וגם בש"ע סעיף ג' יש אומרים שכל עוף שחרטומו רחב וכף רגלו רחבה כשל אות בידוע שאינו דורס ומותר באכילה אם יש לו ג' סימנים בגופו וזה דעת הרז"ה והרא"ש ובעל המאור וכתב בשו"ת צמח צדק שאלה כ"ט דלדידהו אווז הבר מותר באכילה אלא אנן קיי"ל כרמ"א שכתב בהגה"ה שם וי"א שאין לסמוך אפי' על זה ואין לאכול שום עוף אלא במסורת שקבלו בו שהוא טהור וזה דעת או"ה וכתב הטו"ז הטעם דחיישינן שמא דורס כמו תרנגולת' דאגמא שהיו מחזיקין אותה בטהורה ואחר זמן ראו שדורסת ולפ"ז איכא ספק שמא אווז הבר גופי' טהור ואת"ל שהוא טמא איכא ספק שמא לאו מביצת

אווז הבר נולדה האווז שחרטומה שחור אלא ע"י רביעה שרבעו אווז הבר עם אווז וא"כ מותרת דהו"ל זוז"ג כמו הנולד מן הטריפה דמותר כדאי' בש"ע יו"ד סי' ע"ט סעיף ח' וגם טהורה שילדה כמין טמאה מותרת דכל היוצא מטהור טהור אע"ג שנתעברה מטמאה וכר"א דסבירא לי' הכי במס' בכורות דף ז' ע"א והכי איתא בש"ע י"ד סי' ע"ט ע"ש. ותו דהא הגאון מהרש"ק ובעל מחבר פר"ח סי' פ"ו ס"ק ו' הסכימו שניהם לדעת אחת להתיר אווז הבר אותן שביציהן ראש אחד חד וראש אחד כד והוכחתם מגמרא דב"ק הנ"ל דאי הוי מין טמא מאי קמספקא להו הא אפי' אי הוו שוות הוה כלאים דעיקר כלאים דאוריתא הוא טהור וטמא להרמב"ם דומיא דשור וחמור דכתיב' ומה שהשיג בצ"צ דזה דוקא לענין מלאכה אבל לענין הרבעה מין טהור וטמא אם שוים בתבניתם בבריאה הוי מין אחד כבר דחה הפר"ח שם ע"ש וזה פשוט דהאיך יתכן שיהי' טמא וטהור מין אחד הלא טמא דורס ואוכל וטהור אינו דורס ואין שווים בנדמה וא"כ אם אותן אווזו' שחרטוניהן שחור ביציהן ראש א' חד וראש אחד כד כדאי בעל פר"ח לסמוך עליו בכה"ג ואף שבאווז הבר גופי' לא נהגו כוותי' הבו דלא להוסיף עליה כנלע"ד:

אמנם נ"ל להוכיח דעוף טהור א"א להתעבר מעוף טמא כמו בבהמות וראי' מגמרא דבכורות דף ו' ומה הם באכילה בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה מותרת באכילה וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסור באכילה שהיוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטהור טהור למה לי' למתני שהיוצא כו' סימנא בעלמא שלא תחליף לך כו' וקשה ל"ל לשנוי' דוחק זה הו"ל לשנויי דקמ"ל דלא תימא משו"ה לא חיישינן שנתעברה מן הטמא היא או אמה משום שא"א להתעבר בהמה טהורה מן הטמאה אלא הטעם שכל היוצא מן הטהור טהור ואף נתעברה מן הטמא טהור דאזלינן בתר האם לעולם ונ"מ בעופות אף שיכולים להתעבר טהורים מטמאים טהור מין טמא שיצא מן הביצה של הטהורה א"ו דגם בעופות א"א שיתעברו טהורים מטמאים וליכא נ"מ כלל. ולפ"ז אם ראינו שרבצה על ביצה טהורה לא חיישינן שמא האם של הביצה נרבעת ממין טמא ומותר בודאי אך בלא ראינו נולד חומרא דליכא ס"ס הנ"ל אך זה יכולין לעמוד בנסיון שאם הביצה טמאה תחת עוף טהור יצא מן הביצה ממש כמין הטמא בלי שום שינוי כאשר ראינו באם תרנגולת רובצת על ביצי אווז יצא אווזות ממש כמין הביצה וא"כ אין חשש שמא רבצה האווז על ביצת טמא אלא עיקר החשש של האוסרים שמא נרבעו זה מזה ונתעברו ולפי מ"ש מוכח שא"א שיתעברו גם בעופות הטהור מן הטמא כנ"ל. ודו"ק:

שאלה ה

שאלה סופר שכתב שם אלקינו ומשך מאוד רגל התחתון של נו"ן וכתב הוא"ו בעד ד"ג ולמעלה רחוק מן הנו"ן שכתב המג"א סי' ל"ב ס"ק ל"ג שיש להחמיר בשאר אותיות ואם נראית כשתי תיבות פסולה איזה תקנה יש בשם הנ"ל שאינו נמחק אף הטפל לאחריו מדרבנן ואסור לגרור.

תשובה נראה אם נראית לתינוק דלא חכים ודלא טפש כשתי תיבות מותר למחוק הוא"ו לכתחילה דאין לו שייכות להיות נטפל להשם ולא אזלינן בתר כוונת הסופר שצירף להשם כיון דמ"מ רחוק כשתי תיבות והוי כמו דין של שו"ת משאת בנימין שהביא הטו"ז ביו"ד סי' רע"ו בענין שם אלקינו ששכח היו"ד דמותר לגרור נ"ו ויכתוב היו"ד שאין אומרים כבר קדשו השם כיון שלא נכתב כהלכתו, וקצת כ"ש כאן. ואע"ג שהט"ז משיג שם על המ"ב מפלוגתא דברייתא דמס' סופרים כ"ם של אלקיכם דלת"ק נמחק ולאחרים אינו נמחק דכל מחיקה ע"כ נכתב שלא כדין ואפ"ה סבירא להו לאחרים שאינו נמחק שגג בזה וכבר השיגו כבוד אא"ז הגאון מוה' מנחם מענדיל ז"ל אבד"ק קראטשין דשאני טעות דאלקיכם דמיירי שהי' רוצה לכתוב אלהינו וכתב אלקיכם או להיפך וא"כ עיקר השם נכתב כדין אלא שסיים שלא כצורך משו"ה אסור למחוק משא"כ כשהי' צריך לכתוב אלקינו וכתב בלא יו"ד שאז עיקר השם נכתב שלא כתיקונו ואין להתעקש דכוונת המ"א במ"ש אם נראית כשתי תיבות פסולה לאו דמחליט אף דלמטה סמוך מאוד הוא"ו לנון אפ"ה פסולה אלא מיירי דגם למטה רחוק קצת בענין שאפשר לכתוב ביניהם כמלא אות קטנה דמחמת זה נראית כשתי תיבות אע"ג דבעלמא אינו פוסל בהפסק כמלוא אות קטנה היינו דשוה למעלה כלמטה אבל כאן דלמעלה רחוק מאוד ולמטה כמלא אות אחת ומכח זה נראית כשתי תיבות ומשו"ה פסולה אבל בסמוכה ממש למטה מידי ספק לא נפיק ולפ"ז בנידן דידן הוה ספיקא ואסור למחוק, דזה דחוק דהא המג"א שם מיירי שנדבקה למטה כו' א"ו פשוט דמיירי שבשביל שרחוק מאוד למעלה עד שנראית כשתי תיבות פסולה וממילא אין קדושת השם על העומד ברחוק משם דאפי' מגוף השם אם ה"א אחרונה של שם הוי"ה רחוק מאוד מגוף השם מותר למחוק לצורך תקונו.

ולכאורה הי' נ"ל להמציא תקון אף אם לא נראית כשתי תיבות כמ"ש בשו"ת עבוה"ג סי' צ"ה אם טעה בשם אלקים וכתב אלקיכם יתקן כך שיעשה מן הכ"ף מ"ם סתומה ואח"כ ימחוק המ"ם אחרונה, וי"ל דשאני התם כי מעלין בקודש לעשות מהנטפל שרשיות ואח"ז תו לא שייך הוצ' סתומה להשם כלל וגם נכתב בטעות משא"כ כאן שמא כשר השם ואסור לדחות בידים הטפל מהקדושה דהיינו הוא"ו ישנה ולהכניס וא"ו חדשה.

עוד נ"ל אף אם לא נראי' כשתי תיבות אם הוא"ו ארוכה כ"כ אף אם ינטל ממנה הסמוך אצל רגל התחתון של נ' כפופה ישאר כשיעור לא מעלה ולא מוריד מה שהוא"ו ארוכה למטה וסמוכה לנו"ן וראי' מהירושלמי שהביא הב"י סי' ל"ב וז"ל עירב האותיות אית תניא פסול ואית תני' כשר מ"ד כשר למטה מ"ד פסול מלמעלה כגון ארצינו תפארתינו אבל ארציך תפארתיך צריכא ופי' רשב"א דה"ק מלמעלה פסול לפי עד שלא נעשית אות נפסלה צורתה והלכך אם בא לגרור ה"ז כחק תוכות שלא נעשית אות מעולם עד עכשיו שהוא גורדו אבל כשנדבקה למטה נ"ו של תפארתינו וארצינו אחר שנגמרה צורת האות הוא שנדבקה ומתחלתה כשרה היתה ואם בא עכשיו לגורדה אין זה חק תוכות הלכך אפי' אינו גורד כ"ש יכול לגרוד כשר וכדר' זירא דאמר כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו אבל ארצך שה"ך דבוקה באמצעות רגלה צריכה תיקון כו' וא"כ אף לדידן אזלינן בתר למעלה כיון שגוף הוא"ו רחוקה לא נ"מ מה שסופו קרוב לנו"ן למטה כיון דלמעלה רחוק ונחשבת כשתי תיבות אף שאין נראית ממש כשתי תיבות צריך לתקנו בודאי בלתי ספק ולא מעלה מה שלמטה סמוך וממילא בשם לא נתקדש הוא"ו של אלקינו כדין טפילה להשם ומותר למחוק הוא"ו אלא דוקא כשאמצעית של וא"ו נגד רגל הנו"ן כפופה אסור למחוק:

שאלה ו

שאלה ש"ת שנשתנה צורת האלפי"ן היינו יו"דין שע"ג האלפי"ן שדרכן להיות דבוק לגג בצד ימין דבקן בצד שמאל ואף גם זאת שבקצת אלפי"ן לא ניכר כלל הירך של היו"ד שע"ג האלפי"ן שנדבק ונבלע בגג שתחתיו עד עד העב של ימין מה דינה:

תשובה מלשון הטור יו"ד סי' רע"ד משמע דכשר שכתב וז"ל האל"ף צריך ליזהר בנקודה שעליו שהיא כמין יו"ד שתגע בה כו' משמע שא"צ תבנית יו"ד גמורה אלא נקודה בעלמא כמין יו"ד וכן מוכח מדברי תוס' במנחות דף כ"ט בד"ה קוצו של יו"ד כו' וא"ת דאמרינן בהגדת חלק ונער יכתבם דהיינו יו"ד שאם השליך נער אבן בקיר ועושה רושם עושה יו"ד וי"ל דכעין יו"ד קאמר ולא יו"ד ממש עכ"ל אלמא הלשון כמין יו"ד סגי בלא קוצי כלל ובלי ירך הי"ודין שע"ג האלפין רק שיהי' ניכר קצת נקודה בצד שמאל וכן לשון הגהת מיימוני בפ"א מה"ל תפילין וז"ל באלפא ביתא דר"ע מפני מה יו"ד של אל"ף זקוף למעלה מצדו מפני שמעיד בו וצופה להקב"ה שהוא אמת משמע שעשוי קצת כמין יו"ד כו' ע"ש. וכן לשון הטור או"ח סי' ל"ו ובש"ע שם ס"ב כל אות צ"ל עולם אחד לכך צריך ליזהר בנקודה שע"ג האל"ף שיהא כמין יו"ד ובנקודה שתחתיו שיהיו נוגעי' כו'. ולפ"ז

צ"ל מ"ש הש"ע סי' ל"ב סעיף י"ח אם נגע רגל האל"ף או פני האל"ף בפנים בגג שתחתיו פסול היינו שנדבק בפנים לגמרי בגג עד שאין ניכר שום פירוד נקודה:
אמנם מדברי מג"א שם לא משמע הכי שכתב וז"ל דוקא שנגעה היו"ד עצמה באל"ף אבל אם קוצי השמאלית של יו"ד נגעה באל"ף כשר כמ"ש בא"ע סי' קכ"ה דהא אפי' בלא הקיצוי מיקרי יו"ד משמע דוקא הקיצוי שנגעה כשר אבל אם קצת מגוף היו"ד נגעה פסול וכ"ש אם נחסר הירך לגמרי וכן הסכים הב"ש בא"ע סי' קכ"ה ע"ש וכן משמע לשון מג"א בס"ק כ"ח בגג האל"ף דאין להם ליגע אלא בדקות שבהם משמע אף שיהי' ניכר הנקודה פסול בשביל שנגע במקום העב. וכן מצאתי בשו"ת הגאון מהר"י הלוי אחיו של הטו"ז בשו"ת ל"ח שהסופר צריך לעשות היו"ד שע"ג אל"ף כהוגן עם הרגל הימין אבל אם לא עשה היו"ד שע"ג האל"ף עם העוקץ בימין ומתוך כך נתדבקו יחד היו"ד והקו העקום א"כ שניהם נעשו בפסול וצריך לגרוד היו"ד וקו העקום ולכותבם מחדש אבל בלא תיקון אסור לקרות בציבור עכ"ל מיהו על שו"ת זו לק"מ מלשון הטור והגמ"י הנ"ל שעשוי כמין יו"ד היינו שא"צ קוצין למעלה ולמטה בצד שמאל וסגי בנקודה אבל ירך בעי לדבק בקו העקום אבל על המג"א קשה דמשמע אם נחסר מגוף היו"ד קצת פסול ולשון הטור משמע נקודה בעלמא למעלה ודוחק לומר דגם כוונת מג"א לאו דוקא הקוצי אלא כל זמן שנשאר קצת פירוד כשר אמנם כולם מסכימים דאם נחסר ירך הימין של היו"ד שעל גבי האל"ף פסול אך אם לא נחסר אלא דבוק בקו העקום בצד שמאל נ"ל דכשר וכמ"ש הטור והלבוש. וז"ל הטור יו"ד סי' רע"ד כתב א"א הרא"ש בתשובה צורת האותיות אינם שוות בכל המדינות הרבה משונות זה מזה ואין פסול בזה השינוי רק שלא יעשה ההי"ן חתי"ן ביתי"ן כפי"ן כמו שמפורש בגמרא וכ"כ הלבוש באו"ח סי' ל"ב. ועוד נ"ל ראי' ממ"ש הגהת מיי' בהלכ' תפילין וז"ל וכתב רא"ם שצ"ל הקו האמצעי מעט עקומה לצד ימין מדתניא פ' הבונה שלא יעשה אלפי"ן עייני"ן פי' שלא יעשה ממש עקומה לצד ימין כעי"ן לצד שמאל מכלל שדומה קצת עומק לצד אל"ף ימין לעומק עי"ן לצד שמאל עכ"ל מוכח מזה שמותר לדבק היודי"ן שע"ג האלפי"ן לצד שמאל דאל"כ אף אם יהי' עומק קו האמצעי עמוקה כמו בעי"ן אעפ"כ לא דמי לעי"ן שפני היו"ד המחובר בעי"ן נוטה לחוץ ובאל"ף פני היו"ד שע"ג הקו נוטה לפנים. ותו מנ"ל שלא יהי' עמוק לגמרי דלמא יכולה להיות עמוקה כמו בעי"ן וכוונת הש"ס שלא יעשה אלפי"ן עייני"ן שלא ידבק היו"ד שע"ג הקו בצד שמאל שאז תהי' בצורת עי"ן הפוכה למעלה א"ו דמותר לדבק בצד שמאל הן באלפי"ן הן בעייני"ן. וגם משמעות לשון הטור הנ"ל שקורא יו"ד עליונה נקודה דלא איכפת לן באיזה צד נדבקת דמ"מ היא כעין יו"ד. ומצאתי בספר נחלת

אוריאל על **מס**' סופרים שכתב דף י"ד בגליון וז"ל ואם נגע היוד"ין בגג לצד שמאל או שהדביק גוף היו"ד בגוף האל"ף פסולין ואין די להם במחיקת הדבק דהוה כחק תוכות אלא צריך לגרר כל היו"ד שנדבק כו' וכתב המג"א סי' ל"ב דוקא שנגעה היו"ד עצמה בגוף האל"ף אבל אם קוצה השמאל של י' נוגעת באל"ף כשר כו' וצ"ע וריב לי עם סופרי הזמן שדובקין קוצה השמאלית להאל"ף ועתידין ליתן הדין עכ"ל וע"כ כוונתו בהתחלת דבריו במ"ש ואם נגע היו"ד בגג לצד שמאל היינו גם בצד שמאל כאשר מוכיח סופו על תחלתו שמסיים בשם מג"א דוקא שנגעה היוד עצמה אבל קוצה כשר אבל סיום דבריו וריב לי עם סופרי הזמן וכו' ע"כ פי' קוצי שמאלית לבד דאטו ברשיעי עסקינן שדבקי' במכוון שתי הקצוות כי אם בשגגה והאיך מסיים עתידין ליתן את הדין א"ו שכוונתו שמדבקי' הירך של היו"ד בצד שמאל לבד יש לו ריב עמהם ולפמ"ש אין להמחבר הנ"ל שום יסוד לחלוק. עוד הי' נ"ל לפרש כוונתו במ"ש ואם נגע היודי"ן בגג לצד שמאל כלומ' שהדביק היו"ד למעלה בקו העקום בהתחלתו לצד שמאל דפסול אבל גם זה לא נזכר בשום פוסק רק למצוה כתב המג"א שיהי' באמצע הקו, ואפשר דאם היו"ד בקצה עליונה לאו צורת אל"ף עלי' כלל. גם לא דק המחבר הנ"ל במ"ש צריך לגרר כל היו"ד שנדבק דממ"נ אם עשה היו"ד עם הירך כהוגן ואח"כ כשמשך קו העקום נתדבקו שניהם א"כ קו העקום בלבד נעשה בפסול וא"צ לגרור רק קו העקום ולעשות ירך בימין של היו"ד מחדש למשוך קו עקום אחר תחתי' אבל היו"ד עצמה א"צ גרידה ואם לא עשה גם הירך ביו"ד ומתוך כך נתדבקו יחד היו"ד והקו שניהם נעשו בפסול וצריך לגרור היו"ד וגם הקו העקום כמבואר כל זה בשו"ת הגאון מהר"י הלוי הנ"ל ולדעת מג"א צריך גם היו"ד דלמטה גרידה כי כל מה שנכתב אחר הדיבוק פסול כמ"ש בסי' ל"ב סק"ל והמחבר הנ"ל לא הזכיר אלא היו"ד עליונה ואדרבה לפעמים א"צ גרידה כנ"ל. סוף דבר שאין הס"ת הנ"ל נפסל בשביל היפוך היודי"ן שדבקן בצד שמאל כי אם בשביל חסרון הירך של היו"ד כנ"ל. גם העידו לפני בעלי מגיהים ומופלגים מפורסמים שראו הלכה למעשה במדינות אשכנז ס"ת ותפילין באלפי"ן הפוכים כנ"ל והכשירו חכמי הדור כנלע"ד ודו"ק. וגם מצינו כמה אותיות הפוכות למ"ד של לנכרי תשיך ונו"ן של בנסוע ואם לא הפכן ג"כ כשרה ודו"ק. אח"כ מצאתי בשו"ת פנים מאירות שמכשיר ג"כ ע"ש:

בשו"ת שערי אפרים שאלה פ"א בס"ת שכל הממי"ן פתוחים לא נגעו הוי"ו במ"ם כלומר שצ"ל כמין ב' אותיות כמו כ"ף וא"ו וצ"ל מחוברין ולא היו מחוברין ונושא ונותן שם ולפענד"נ להוכיח דפסולה מדאי' בשבת דף ק"ד ע"ב תנא נתכוונין לכתוב אות אחת ועלו בידו שתים חייב והתנן פטור ל"ק הא דבעי זיוני הא דלא בעי זיוני וכתבו תוס'

בד"ה תניא פטור אין נראה לר"י לגרוס והתניא דאמאי לא הוה פריך ממתני' מיהו י"ל דממתני' ל"ק מדקתני וכתב שני זיינין ולא נקט שתי אותיות אחרות דלא בעי זיוני משמע דמשום זיון פטר לי' אבל מברייתא דקתני סתמא פריך שפיר כו' וא"כ אי ס"ד דאין מעכב חיבור וא"ו לכ"ף בממי"ן פתוחים קשה מברייתא פשיטא דל"ק די"ל דברייתא מיירי שנתכווין לכתוב אות אחת דהיינו מ"ם פתוחה בחיבור וא"ו לכ"ף כראוי ועלה בידו שני אותיות שלא חברן ממש אלא סמוך לה ומשו"ה פטור דמ"מ עכשיו שלא במחובר אות אחת מיקרי מ"ם פתוחה ולא איכפת לן במה שנראה ב' אותיות כ"ף וא"ו א"ו דקושטא דהחיבור מעכב וקשה שפיר מברייתא אמאי פטור כנלע"ד ברור ודו"ק:

שאלה ז

שאלה המשלח האם והבנים אם קיים מצות שלוח הקן מי נימא קרא דוקא כתיב דצריך ליקח הבנים או רשות ואם הי' משלח שניהם גם כן קיים מצות שלוח.

תשובה דבר זה הביא הגאון ח"צ בשו"ת סי' פ"ג שחכמי לובלין נסתפקו בדבר ולפעד"נ הוכחה עצומה דהוא רשות בהקדים גמרא דחולין דף קמ"א מתני' שלחה וחזרה אפי' מאה פעמים חייב שנא' שלח תשלח כו' אמר לי' ההוא מרבנן לרבא אימא שלח חדא זימנא תשלח תרי זימני אמר לי' שלח אפי' מאה פעמים תשלח אין לי אלא לדבר הרשות לדבר מצוה מניין כגון לטהר מצורע ת"ל תשלח מ"מ כו' אלא טעמא דכתב רחמנא תשלח הא לאו הכי ה"א לדבר מצוה לא עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דוחה ל"ת ועשה והקשה בס' בית יהודה שמא סד"א לטהר מצורע דמשולחת וא"כ מקיים שניהם שלוח הקן ושלוח דמצורע ולהכי איצטרך תשלח דאפ"ה אסור והוכיח מזה מדלא משני הש"ס הכי ש"מ דבכה"ג הוה שלוח, ולפ"ז אם נימא דהבנים תקח לך הוא חובה אם לקח הבנים לטהר מצורע דמשולחת לא קיים המצוה דזה לא הוה קיחה כיון שנטלה ע"מ לשלוח השדה בשביל מצורע אע"ג דהי' לו הנאה אעפ"כ לא הוה קיחה ולפ"ז נתעורר קושיא עצומה דאיתא בחולין שם דף ק"מ עוף טהור' רובץ על ביצי עוף טמא פטור מלשלח בשלמא עוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור בעינן ציפור וליכא אלא עוף טהור רובץ על ביצי עוף טמא הא ציפור הוא ומשני כדאמר ר' כהנא תקח לך ולא לכלבך ה"נ תקח לך ולא לכלבך וקשה מנא לי' לר' כהנא לדרוש ולא לכלבך דלמא התורה רוצה להראות דין של בית יהודה הנ"ל דבעינן שיהא הלקיחה לעצמו אבל אם נטלה לטהרת מצורע דמשולחת אעפ"י שנטל מתחלה בני' להנאתו ולטובתו אפ"ה לא הוי לקיחה כיון שנטל הבנים על מנת לשלוח ולהכי כתיב תקח לך לחלוטין א"ו דתקח לך רשות ומותר לשלוח שניהם וא"כ ע"כ תקח לך אתא לך ולא לכלבך דאם הבנים או הבצים טמאים פטור

מלשלח. אמנם לאחר העיון בתוס' במס' חולין דף ס"ד ע"א ד"ה שאם ריקמה כו' יש להשיב על הוכחה זו דאיתא שם מניין לביצת עוף טמא שהיא אסורה מדאוריתא שנא' ובת היענה וכי בת יש לה יענה אלא זו ביצה טמאה והקשו התוס' שם דל"ל קרא הא קיי"ל כל היוצא מן הטמא טמא ותירצו דה"א כיון דביצת עוף טהור שרי' אע"ג דליכא מידי דאתי מחי ושרי' רחמנא והך ביצה כאמ"ה ושרי' רחמנא וה"א ה"ה ביצת עוף טמא שרי'. ולפ"ז נסתר הוכחה הנ"ל דהא זה גופי' לא ידעינן דביצת עוף טהור דשרי אלא מדכתיב לך ולא לכלבך וכמ"ש התוס' שם וא"כ אי ס"ד דתקח לך אתא כמש"ל למעט שילוח דמצורע א"כ אין הוכחה כלל דביצת עוף טהור שרי' ואסור מסברא חיצונה משום אמ"ה וא"כ ל"ל בת היענה דמה"ת יהי' ביצת עוף טמא שריא א"ו דלך אתי למעוטי ולא לכלבך ולעולם י"ל דתקח לך חיוב הוא.

איברא למסקנא דתוס' שם דלכך איצטרך בת היענה דה"א כיון דמשכבת זרע קאתי ומהאי טעמא איתא בבכורות דמותר אפרוח ביצת טריפה דפירשא בעלמא הוא גם שרינן חלא דחומרתא לפי שהוא זרע הואיל ונקרש ה"ה ביצת עוף טמא ה"א דמותר לכך איצטרך בת היענה וא"כ לתירוצם השני הוכחה הנ"ל נצבה כמו נד. ואפילו לתירוץ ראשון של תוס' י"ל דבת היענה איצטרך לדיוקא דביצת עוף טהור שריא וכמ"ש התוס' שם דמשמע בפ' גיד הנשה דלא איצטרך קרא דבת היענה לגופי' אלא למידק מיני' דביצת עוף טהור שריא אלא דלא ניחא להו לפרש הכי דאין לשון הש"ס משמע כן מדקאמר מניין לביצת טמאה שהיא אסורה כו' ולכך מפרשים דביצת טהור ידעינן מדכתיב תקח לך וכו' וה"א דגם ביצת טמאה שריא וזה אליבא דאמת אבל אכתי קשה מנ"ל לרב כהנא לדרוש לך ולא לכלביך להערה זו דשניהם חובה דלמא לך אתי כמש"ל שיקח לחלוטין ובת היענה איצטרך לדיוקא א"ו דתקח לך רשות כנ"ל. וא"ל דאף אם לך אתי שיקח לחלוטין ממילא אימעט אפרוחים ובצים טמאים דהקיחה הוא למכור ז"א דבכה"ג שפיר הוה לחלוטין דעושה בה מה שירצה משא"כ בלקחה לשלוח השדה דמצות לאו ליהנות ניתנו וזה ברור.

ואין להקשות היאך אפשר לומר דאם לקח האם ע"מ לשילוח דמצורע הוה שילוח דא"כ המתני' דקתני לא יקח אם על הבנים אפי' לטהר מצורע אין לו שחר כלל דממ"נ אם יש לו עוף אחר מה"ת יעבור בחנם על לאו דשלוח שאפשר לשחוט אותו עוף שיש לו וישלח האם ואם אין לו עוף אחר א"א לטהר מצורע כלל דהא כתיב ולקח לו שתי צפרים, ז"א די"ל שיש לו שתי עופות דהיינו האם משני קינים שאסור לשחוט אחד מהם ומיירי שהיו רובצים על ביצים או הבנים אפרוחים היו בעל מום או מחוסר אבר שאי אפשר לצרף

האפרוחים. ומה שרוצה להוכיח בס' בית יהודה דלא הוי שילוח מדקתני במתני' לטהר המצורע ולא קתני קן יולדת א"ו דרבותא אשמעינן דאפילו לשילוח דמצורע אסור ליקח האם זה טעות הוא דמסקנת הש"ס דווקא במצורע ה"א דאולמי' עשה דמצורע משילוח דאמר מר גדול שלום בית כו' ומצורע כיון דלא מיטהר אסור בתשמיש המטה כו' אבל ביולדת ליכא ה"א כלל וא"צ לאשמועינן ולעולם דהוה שילוח. וזה ברור ודו"ק היטב.

עוד נ"ל הוכחה דתקח לך רשות דאל"כ מנא לי' לר' כהנא למעט מדכתיב לך דאם אפרוחים טריפות או טמאים פטור לגמרי מלשלח דילמא המיעוט רק דאין צריך ליקח האפרוחים רק כשהם כשרים אבל טמאות וטריפות מותר לשלוח שניהם דהא המיעוט לא כתיב בשילוח אלא בקיחה א"ו דתקח לך רשות וא"כ ע"כ המיעוט דפטור משילוח לגמרי.

ולפ"ז מיושב מה שיש להקשות בחולין דף ק"מ ע"א עוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור בשלמא עוף טמא רובץ כו' בעינן צפור וליכא אלא עוף טהור רובץ על ביצים טמאים והא צפור הוא כדרב כהנא תקח לך ולא לכלבך והיכא איתמר דרב כהנא אהא דתני' אם טריפה חייב בשילוח אפרוחים טריפות פטור משילוח מנה"מ א"ר כהנא דאמר קרא והבנים תקח לך ולא לכלבך ומקשה ולקיש אם טריפה לאפרוחי' וכו' ומשני א"כ ציפור ל"ל ויפלא מאוד מה מקשה עוף טהור רובץ על ביצי' טמאים מנ"ל דלמא ילפינן בהקישא ונאם כמו שמקשה לבסוף וניקש כו' ולפמש"ל מיושב די"ל דהמקשה ידע ממיעוט' דלך אך עיקר הקושיא דנימא באפרוחים ובצים טמאים פטור מליקח אבל ישלח שניהם והי' הוכחה למקשה דע"כ תקח לך חובה הוא דאל"כ לך מיותר דנקיש אפרוחים ובצים לאם מה אם טמא פטור משילוח אף אפרוחים ובצים טמאים פטור משילוח לגמרי א"ו דלך אתא דישלח שניהם וממילא מוכח דתקח לך חובה ולזה משני כדרב כהנא והיכא איתמר אהא אפרוחים טריפה כו' ור"ל לעולם דתקח לך רשות ויתורא דלך איצטרך לטריפה דלא אימעט מציפור וליכא הקישא ואם כן שפיר ילפינן מדכתיב לך דפטור לגמרי משילוח ודו"ק:

עוד נל"ע הוכחה דתקח לך רשות מהא דאיתא בחולין דף קט"ו ע"א שילוח הקן ליתסר ומשני לא אמרה תורה שלח לתקלה ופירש"י כגון נטל האם מעל הבנים ובא לפנינו וחייבנוהו לשלוח כדתנן לקמן משלח ואינו לוקה יהי' אסור באכילה עולמית דהא נעבדה בו עבירה לא אמרה תורה שלח לתקלה וכאן הרי אמרה שלח דכתיב לא תקח האם והדר שלח תשלח דאם לקחת אותה חזור ושלחה ואם היתה אסורה לא הי' אומר לך שלחנה ויכשלו בה בני אדם עכ"ל א"כ אי ס"ד דתקח לך חובה אכתי קשה אמאי לא

מקשה הש"ס שילוח הקן ליתסר דהיינו אם שלח הבנים ועובר על עשה דתקח לך יהי' אסור באכילה דהא נעבדה בהם עבירה וכאן לא שייך תירוץ הש"ס לא אמרה תורה כו'. וי"ל דק"ו הוא מה אם לא שלח האם דעובר על לאו אפ"ה מותר באכילה כ"ש אפרוחים דעבר על עשה דמותרין באכילה:

והואיל ואתא לידן פי' רש"י הנ"ל אמינא מאי דקשיא לי על פירש"י חדא מנ"ל דאם לא שלח האם תוך כדי דיבור דיחזור וישלח דלמא קרא מיירי דוקא תוך כדי דיבור דאין חייב מלקות ולא עבר שום עבירה עדיין דהוה לאו הניתק לעשה ולא לקי אפי' למ"ד קיימו ולא קיימו וכמו שפירש"י לקמן דף קמ"א אבל אחר כדי דיבור כיון דלקי אסור האם ולא ישלח כיון דלא אמרה תורה שלח לתקלה. וא"ל דזה סברא חיצונה דתוך כדי דיבור אין לוקה ויכול לחזור ולשלוח כיון דלא קיבל התראה עליו וע"כ קרא דשלח אתא לאחר כ"ד אע"ג דלוקה ישלח ז"א דא"כ קשה ממתני' דלקמן דף קמ"א הנוטל אם על הבנים ר"י אומר לוקה ואינו משלח וחכמים אומרים משלח ואינו לוקה כו' קשה במאי פליגי אם תוך כ"ד כ"ע מודי דאינו לוקה כנ"ל ואם לאחר כ"ד גם רבנן מודים דלוקה כמו שפירש"י במתני' ד"ה זה הכלל ע"ש א"ו דפליגי תוך כ"ד וטעם דרבנן דהוי לאו הניתק לעשה וכמו שפירש"י כל מצות ל"ת שיש בה קום עשה אין לוקין עלי' אא"כ לא קיימו תוך כ"ד למ"ד קיימו ולא קיימו כו' וא"כ מוכח כל היכא דליכא קום ועשה חייב תוך כ"ד מלקות וא"כ הק"ל דלמא קרא מיירי דוקא תוך כ"ד, תו קשה למ"ד ביטלו ולא ביטלו אין חייב מלקות עד שישחוט א"כ קושית הש"ס במקומה עומדת שילוח הקן ליתסר דהיינו בשעת שחיטה. ולכאורה הי' נ"ל ליישב כוונת הש"ס לא אמרה תורה שלח לתקלה ר"ל דכתיב כל ציפור טהורה תאכלו וע"כ אתא לרבות להתיר האם דא"ל להתיר משולחת דמצורע תיפוק לי' מסברא חיצונה לא אמרה תורה כו' מיהו במס' קידושין לא משמע כן בסוגיא דהאיש מקדש מבואר שם בהדיא דלגופי' איצטרך כל ציפור טהורה תאכלו לרבות משולחת וכ"כ התוס' הכא בד"ה לא אמרה תורה דה"א דאתקש צפרים אהדדי כו' יעו"ש ודו"ק היטב ועיי' ישוב נכון ע"ז בפ' דברים:

עוד נלע"ד הוכחה עצומה דתקח לך רשות מלישנא בתרא של רש"י אלא מעתה שילוח הקן ליתסר לעולם האם אפי' שלחה דהא כל שתעבתי לך הוא שהרי אסרתי לך באותה שעה כו' ומשני לא אמרה תורה שלח לתקלה וקשה לי לפ"ז על סוגיא דחולין פרק שילוח הקן דף קמ"א ע"א שלחה וחזרה אפי' מאה פעמים חייב לשלחה שנא' שלח תשלח כו' אמר ליה ההוא מרבנן לרבא אימא שלח חדא זימנא תשלח תרי זימנא אמר ליה שלח אפי' מאה פעמים תשלח אפי' לדבר מצוה וקשה מנ"ל אפילו לדבר מצוה

דלמא אי לאו תשלח ה"א דשלח רשות הוא שרשאי לשלח דלא תימא שאסור באכילה משום כל תועבה ולא אמרה תורה שלח לתקלה לכך כתיב שלח לאורויי דמותר באכילה ורשות הוא לכך כתיב תשלח לאורויי דחובה הוא אפי' חזרה חייב לשלחה ומנ"ל לדבר מצוה. וצ"ל דהא בלא"ה מוכח דשלח חובה הוא מדכתיב ואת הבנים תקח לך ל"ל מה"ת יהיו הבנים אסורים בשלמא אם שלח חובה ה"א דגם הבנים לא יקח והא דכתיב שלח תשלח האם היינו דהאם צריך ג"כ לשלח ואיכא ל"ת ועשה אבל הבנים א"צ לשלח אלא ל"ת גרידא איכא לכך איצטרך ואת הבנים תקח לך אבל אם נאמר דשלח רשות ממילא מוכח דהבנים מותר ליקח מדלא כתיב שלח האם והבנים לאורויי דשניהם מותר באכילה. וא"ל לעולם שלח רשות וקרא הבנים תקח לך איצטרך להא דרב כהנא לך ולא לכלבך דאם האפרוחים טמאים או טרפ' פטור משילוח ומותר ליקח האם ז"א דא"כ לך מיותר דמקרא דתקח גרידא יהי' הוכחה דטמאים או טרפ'] אינו נוהג בהם שילוח הקן ונידרוש מיתורא דתקח לעצמך ולא לכלבים וכל זה אם תקח לך הוא רשות אבל אם נימא דחובא הוא הק"ל מנ"ל דתשלח לדבר מצוה דילמא לאורויי דהשילוח חובה דה"א שלח רשות והבנים תקח לך איצטרך דחוב ליקח הבנים א"ו דתקח לך באמת רשות וזה ברור ודו"ק היטב:

עוד נלפע"ד הוכחה דתקח לך רשות בהקדים לשון המשנה סוף חולין לא יקח האם על בנים אפילו לטהר המצורע ומה מצוה קלה שהיא כאיסר אמרה תורה למען יטב והארכת ימים ק"ו על מצות חמורות שבתורה וקשה דלמא כאן שהוא מצות עשה ול"ת לכך שכרם גדול אבל שאר מצות עשה או ל"ת גרידא אע"ג שהם חמורות אין שכרם רב כ"כ וצ"ל דמשמעות הכתוב מדכתיב שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך כו' משמע דגם על העשה גרידא כגון אם כבר קיים הלאו דהיינו שנטלה על מנת לשלוח רק העשה לא קיים וע"ז קאמר קרא דאם לא ישלח יעבור על עשה גרידא ואפ"ה השכר מפורש עליה שיאריך ימים ולפ"ז אי ס"ד דתקח לך חובה א"כ גם על הלקיחה קאי השכר דאריכת ימים ואמאי תני במתני' מה מצוה קלה שהיא כאיסר וכו' הו"ל למתני רבותא טפי מה מצות קיחת בנים שהוא לטובתו כתיב למען יטב לך כ"ש שאר מצות שהיא חסרון כיס דא"ל דהשכר קאי דוקא על שניהם דהיינו אם שלח האם ולקח הבנים דא"כ הק"ל דלמא קאי השכר אדלעיל מיני' גם על הלאו ותו דלמא הכא איכא שני עשה שילוח האם וקיחת הבנים לכך שכרם רב אבל בעלמא בעשה גרידא אין שכרם רב א"ו דתקח לך רשות. ועפי"ז יובן התמיה מה שייכת הק"ו דקתני במתניתין לדלעיל מיני' ולפמ"ש דסברא חיצונה הוא אם נטלה ע"מ לשלוח ואח"כ חזר דלא קיים

גם הלאו וא"כ הק"ל דלמא הכא איכא עשה ול"ת דלעולם לא משכחת עשה גרידא ולזה מייתי מקודם לא יטול האם על הבנים אפי' לטהר המצורע וקשה מנה רבותא כקושיות הש"ס הא אין עשה גרידא דמצורע דוחה עשה ול"ת דשלוח הקן איזו משכחת עשה גרידא בנטלה ע"מ לשלוח וא"כ גם על העשה גרידא קאי השכר ושפיר ק"ר הוא ודו"ק:

שאלה ח

הב"**ח** פסק ביו"ד סי' ת"ב במי שמת לו מת באחד בשבת דיום ז' בשבת אסור כל היום דברים שבצנעה ואסור לעלות לתורה במנחה דבכל יום מז' ימים צריך שיעשה מעשה הניכר משום אבילות כמ"ש הרמב"ן בשמע שמועה רחוקה כגון ששמע ביום שלושי' בשבת דלמוצאי שבת נעשה רחוקה דנוהג דברים שבצנעה כל היום ואפ"ה אין עולה לו עד שיעשה מעשה אבילות הניכר במוצאי שבת וכ"ש באבילות שבעה דחמירא וצריך לנהוג אבילות במוצאי שבת בחל ז' שלו בשבת כו' ע"ש והש"ך השיג עליו שם ולפעד"נ להוכיח כדעת הב"ח מכח קושיא של הריטב"א במ"ק דף י"ט ע"ב שם בגמרא שלשים יום מנלן יליף פרע פרע מנזיר כתיב הכא ראשיכם אל תפרעו וכתיב התם גדל פרע שער ראשו מה להלן שלשים יום אף כאן שלשים יום ופירש"י מנלן דשלשים יום אסור בגלוח דכתיב ראשיכם אל תפרעו הא שאר אבלים חייבים משמע. וכתב הריטב"א וז"ל יש מקשים מנ"ל דאסור תספורת שלשים יום והלא מבני אהרן למדנו והי' אבלותם יום שמיני למילואים שהוא שמיני להקמת המשכן והוא שמיני בניסן והם ז' ימים קודם הפסח וקיי"ל דבכה"ג הרגל מבטל גזירת שלשים ומותר לגלח ערב הרגל וכיון שכן אפי' אם תרצה ללמוד פרע פרע מנזיר שהוא שלשים יום דכיון דאיסור תספורת נפקא לן מכלל המקרא הזה הא קיי"ל דדבר היוצא מן הכלל אין דנין אותו בגז"ש לסתור הדין היוצא מן הכלל וי"ל דאפי' למ"ד איסור תספורת מד"ת הני מילי ז' ימים אבל שלשים מדרבנן אסמכתא בעלמא למילף פרע מנזיר עכ"ל ותירוצו דחוק מאוד ולדעת הב"ח הנ"ל נ"ל מיושב היטב קושית הריטב"א הנ"ל דאף דהלכה כאבא שאול דס"ל (דף י"ט ע"ב) מקצת יום ז' ככולו לפני הרגל לענין דיום ז' עולה לכאן ולכאן דחשיב נמי שמיני לבטל ממנו גזירת שלשים היינו דוקא בחול אבל בשבת לדעת הב"ח אסור כל היום וצריך בליל מוצאי שבת להשלים במעשה אבילות הניכר כנ"ל וא"כ כיון דשמיני בניסן היה חל אז ביום א' דהא ר"ח היה ביום ראשון דעשר עטרות נטל אותו יום שהוקם המשכן כו' ולפ"ז הי' אבילות יום ז' על נדב ואביהוא בע"פ שחל להיות בשבת דהי' אבילות דידהו כל היום והוה כפגע הרגל תוך שבעה שאין מבטל שלשים ואסור בגילוח כל שלשים. ומכח זה מוכח ג"כ דלא כרמ"א בסי' שצ"ט סעיף ג' שפסק ביום ז' של אבילות בע"פ

מותר לגלח מיד אחר חצות בזמן עשיית הפסח דהוה כמו יום טוב והשיג עליו הש"ך שם ולפמ"ש מוכח ג"כ כדעת הש"ך ז"ל דאי ס"ד דאחר חצות הוה כמו יו"ט נחשב כמו יום שמיני מחצות ואילך לענין שיבטל הרגל גזירת שלשים והק"ל קושית הריטב"א. מיהו י"ל דהוה שם רגל אחד לתא דחג הפסח מאחר חצות ואילך והוה פגע רגל תוך שבעה כיון דהוה אסור מדינא כל היום אי לאו לי ודו"ק:

אכתי למ"ד יום שמיני היה בר"ח

וא"ת ניסן וכפירש"י בחומש קושיא של הריטב"א הנ"ל קיימת ובאמת צריך טעם למה נדחק הריטב"א להקשות אליבא דאבא שאול לבד ולא לכ"ע למ"ד ר"ח ניסן היה מיתת נדב ואביהוא דמותרים היו בודאי לגלח יום י"ג ע"ש גם לחכמים דאבא שאול דמודים בחל שמיני שלו להיות בשבת בערב הרגל שמותר לגלח בערב שבת ע"ש. ונלע"ד טעם נכון דעיקר ראיות הש"ס באיסור גילוח מראשיכם לא תפרעו דוקא למ"ד שהי' בשמונה בניסן דהמזרחי מתמיה דמנ"ל מדיוקא דלא תפרעו דכ"ע אסירי בגילוח דילמא לכ"ע שריא ואינהו באזהרה ונדחק מדכתיב ולא תמותו ש"מ דכולי עלמא אסירי ויטעו דהם שריא אבל לא' באזהרה משו"ה כפל אזהרה לא תמותו תה דוחק לפרש הלאו בלשון א"צ דלא משכחת' בכל התורה כי אם לא יבדיל בחטאת העוף לכן נ"ל ליישב ע"פ דאיתא במדרש רבה פ' נשא דגילוח של הלוים הי' בז' בניסן במקום הזייה וגורס הלוית חן פ' נשא ביום ח' דהא יום ז' היה אז בשבת ולפ"ז מוכח שפיר דלכו"ע אסור גילוח דאל"כ היה האזהרה אך למותר כיון שכל הלוים היו צריכים גילוח באותו יום ונכללו הם ג"כ א"ו שלא יטער' דהם אסירי משום אבילות הי' הכרח להזהיר אותם אבל למ"ד מיתת נדב ואביהו הי' בר"ח ניסן בטל הוכחת הש"ס הנ"ל מעיקרא מה"ט גרס הריטב"א ח' בניסן דוקא. כנלע"ד ודו"ק היטב:

אמנם אחר העיון בטל התירוץ דידי הנ"ל על קושית הריטב"א דהא גמרא ערוכה (דף י"ז ע"ב) במ"ק תנא האבל מגלח כו' ומוקמינן לא צריכא שחל שבוע שלו בשבת ערב הרגל תנא ברא ס"ל כאבא שאול דאמר מקצת היום ככולו ויום ז' עולה לכאן ולכאן דכיון דשבת הוה אנוס הוא כו' אלמא גם בשבת שהוא יום ז' של אבילות ס"ל לאבא שאול דיום ז' עולה לכאן ולכאן. והא דלא השיגו הפוסקים מהכא על הב"ח הנ"ל י"ל בטוב טעם דעיקר הטעם של הב"ח דס"ל דאסור כל היום ז' בדברים שבצנעה בשבת כיון שחל עליו להשלים במוצאי שבת במעשה הניכר משום אבלות וכמ"ש הרמב"ן הביאו הטו"ז והש"ך בשמע ביום ל' שחל בשבת משו"ה אסור כל היום דלא אמרינן בזה מקצתו ככולו כיון שיש עליו חוב ליום שאחריו שעה אחת האיך נאמר שיפסיק אבילות ויחזור לו ע"ש

ולפ"ז כשחל יום ז' בשבת ערב הרגל כיון שהרגל מבטל ז' ושוב א"צ להשלים כלל לכ"ע מכח זה אמרינן מקצת יום ככולו כמו בחול וזה ברור וא"כ קושית הריטב"א קיימת ובטל הוכחת דין הב"ח שכתבתי לעיל ודו"ק.

לכן נ"ל ליישב עפ"י מ"ש הט"ז בסי' שצ"ט ס"ק ו' שם בשעה אחת לפני הרגל כו' אין שמיני עצרת מבטל שלשים והקשה הטו"ז כיון דש"ע רגל בפני עצמו לבטל שלשים כיון דכבר נתבטל שבעה קודם החג ומתרץ בשם הרא"ש שלא נהג דין שלשים כלל ואע"ג דנהג גיהוץ ותספורת מ"מ הרי בלאו הכי אבילות נמי אסור באלו מחמת הרגל וכתב שם אפי' להרמב"ן דאיכא תוס' באבילות על איסור הרגל כדלעיל סעיף א' כו' מ"מ אין היכר אלא בתוספת ודי בזה שיהי' עולה למנין שלשים אבל לא לענין דלהוי כנהג מקצת שלשים ממש לענין שיבא ש"ע ויבטל לגמרי שאר השלשים עכ"ל ולפ"ד כ"ש כשחל יום ז' בשבת ערב הרגל דלא שייך תוספת האיסור כגון נוטל צפרניו במספרים והבא ממדינת הים דמגלח דהא בשבת אסור מאיסור שבת וכ"ש שלא יבטל הרגל שלשים והוה מיושב קושיות הריטב"א הנ"ל. אך תומה איך נעלם הגמרא הנ"ל מן הרא"ש ומן הט"ז דבדף י"ז ע"ב מוקמינן ל"צ שחל ז' בשבת ערב הרגל לאבא שאול מקצת היום ככולו ועולה לכאן ולכאן וכיון דשבת הוה אנוס הוא ומגלח במועד הא לסברת הרא"ש והט"ז כיון דמקצת היום דשבת הוה כלא נהג שלשים לענין שיבטל הרגל גזירת שלשים. כמו ש"ע שאין מבטל שלשים שהתחיל ברגל מה"ט ואמאי יגלח, במועד, והוי קשיא דרבינא אדרבינא דבדף כ"ד ע"ב אמר רבינא יום א' לפני החג וחג ושמיני שלו הרי כ"א אלמא אין מבטל ש"ע שלשים ובדף י"ז ע"ב מתרץ שם ל"צ גם לרבינא דמקשה שם הא אמרי רבינא וכו' מיהו התם רבינא בר' שילא דלאו רבינא סתם, ונ"ל דשני סוגיות, פליגי אהדדי. אבל אכתי קשה, מה יעשה רבינא בקושית הש"ס על הברייתא האבל מגלח ה"ד כו' דהא לרבינא נסתר תירוץ לאב שחל ז' בשבת כו' וצע"ג ודו"ק.

ונ"ל לישב דכוונת הט"ז תרתי לא אמרינן שיועיל הרגל שיעלה לחשבון שלשי' וגם הרגל שאחריו יפסיקו אבל חדא מינייהו אמרינן והיינו זיקה הראשונה מועיל כגון שעה אחת לפני הרגל דכל החג עולה לשלשים. שנב און ש"ע אח"כ מפסיק השלשים אבל בשבת של יום ז' לאבילות של קודם הרגל דאף דאמרינן מקצת יום ככולו ועולה לכאן ולכאן. מ"מ לא אמרינן שיהי' נחשב יום ז' לשני ימים לענין שלשים יום כדמסקי תוס' בדף י"ט ע"ב בד"ה אתיא כו' משו"ה מיד הרגל הסמוך לו מפסיק השלשים. וא"ת להח"ר י"ט שהביאו תוס' שם דיום ז' עולה לשני ימים ויכול לגלח ביום כ"ט קשה כנ"ל. ונ"ל דס"ל להרר"ט כסברת התוס' בדף כ"ד ע"ב ד"ה דר"א כו' דתרתי הפסקות בהדי הדדי בחדא

אבילות לא עבדינן כיון דלא הוה ז' ימי אבלות כאורחייהו ובין בר"ה ויוה"כ הסמוכים ובין בחג וש"ע לא אמרינן ב' הפסקות וכ"כ הראב"ד הביאו הכ"מ בה"א פ"י, והא דלא מתרץ הט"ז הכי דהש"ע לא ס"ל להלכה סברא זו ופסק גם בר"ה ויוה"כ מפסיקין זא"ז והוה כ"ש חג וש"ע אי לאו טעמי' דטו"ז דלא ניכר האבילות שלו ברגל ולכל התירוצים קושית הריטב"א קיימת ודו"ק:

ודע דההרי"ט הנ"ל ע"כ ס"ל סברת הב"ח הנ"ל דאל"כ קשה הא איכא גז"ש פרע פרע מנזיר ובנזיר איכא ל' יום ובאבל סגי כ"ט יום אלא ודאי לפעמים בעינן שלשים יום כשחל יום ז' בשבת דלא אמרי' מקצת היום ככולו אבל אין לומר דמשכחת לר' יחיאל כשחל יום א' בשבת שאין עולה למנין ז' דהא אכתי לשלשים עולה כמו רגלים ודו"ק:

חלק אבן עזר

שאלה א

שאלה איש אחד הנקוב בשמו כ' ליב גניוושעבר הלך לדרכו לבקש לחמו לעסוק במלאכת כובעים ובחזירתו לביתו פגע בו איש אחד ושאלו לאן אתה הולך והשיב לביתי ואחר כמה ימים יצא קול שנהרג איש אחד ומונח ביער במקום שפגע בו יהודי הנ"ל ושלחנו ומצאו מונח על פניו ולא היה ניכר שלא הי' לו שום פ"פ ולא פדחת ונרקב הכל ותולעים רבים היו עליו ולא היה ניכר כלל כי אם היו סימנים מובהקים בבגדיו מכף ראשו ועד רגלו כל הבגדים היו ניכרים בס"מ גם הי' לו פצע והגידה אשתו ובניו הסי' בגופו שהפצע על ידו וצמצמו המקום אך לאזיידעו באיזה יד ימין או שמאל גם לפ"ד אשתו אמרה אחרי שהגידה הסימנים והיא ראתה אותו קודם קבורה אמרה שהיא מכירו בט"ע מה דינה של אשה זו:

תשובה אחר העיון בסוגיא דיבמות דף ק"ך מתניתין אין מעידין אלא על פ"פ כו' עד סוף הסוגיא ע"ב ואבע"א בחיורי וסומקי עם כל התוס' השייכים לענין זה ומסקנת כל הפוסקים חוץ הר"ן ונ"י דחיישינן לשאלה וכ"כ בש"ע א"עז סי' י"ז סעיף כ"ד וכתב הב"ש בשם הגאון מהר"ל מפראג דלהך אוקימתא דסימנים דרבנן לא חיישינן לשאלה ולפ"ז הרוג שיש לו סימן אמצעי בגוף וס"מ בכליו מהני ממ"נ אם סימנים דאוריתא לא בעינן ס"מ ומהני סימן אמצעי שבגוף ואם סימנין דרבנן מהני סימנין שבכליו דלא חיישינן לשאלה. וחולק עליו הב"ש דאף דלא חיישינן לשאלה עכ"פ חששא הואי ומשוה לסי' מובהק ביותר סימן אמצעי. ונלע"ד כמה ראיות כב"ש דהא הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ס"ל דחיישינן לשאלה ולא הביאו כלל האוקימת' דסי' דאוריתא. ותו מדקתני במתניתין

אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו קשה ובכליו מיותר דכ"ש הוא מגופו דלא מהני סימן אמצעי אלא ודאי הכוונה דאפי' ס"ע לא מהני בכליו דחיישינן לשאלה, וא"ל דרבותא אשמעינן אפי' ב' סימנין סימן א' בגופו וסי' אחד בכליו לא מהני ז"א דהא כתב הרמב"ם אפילו מאה ס"א לא מהני לצרף להיות ס"מ בגוף וא"כ ליתני רק אפילו שיש סימנין בגוף משמע אפילו הרבה סימנים וכ"ש בכליו דלא מהני. וגם א"ל להכי קתני בכליו לדיוקא דס"מ מהני אפי' בכליו כמו בגוף ולאשמועונן שלא חיישינן לשאלה, או זה גופא אשמעינן דכליו שהוא רק טפל לבשרו וה"א שאין חשוב כגופו דהא עינינו רואות דכתוב חמור לרבות סימני אוכף אע"ג דאוכף לא קא מושלי אינשי ומהיכי תיתי לא מהדרינן א"ו דה"א דטפל אין נידון כגופו וכמ"ש הרמב"ם פי"ג מה"ל אבידה חמור בא לרבות הטפל לבשרו. ז"א דזה כבר שמעינן דטפל כעיקר ממתני' דמצאו קשור בכיס וארנקי דמחזירין בסימנין שבכיס אע"ג שאין סי' בגוף הגט וא"ל דה"א דוקא כיס וארנקי דלא מושלי אינשי ז"א דהא ע"כ להערה זו דלא חיישינן לשאלה ע"כ לית ליה דכיס לא מושלי אינשי דאל"כ אמאי נקט הנך כלים דוקא וגם המתני' דמצאו קשור בכיס כו' מיותר דכ"ש הוא ממתני' דהכא דקתני ובכליו אפי' כלים דמושלי אינשי כ"ש דלא מושלי דהוה סי' א"ו כב"ש הנ"ל דגם לאוקומתי' סימנין דרבנן חשש דשאלה משוה לי' לס"א וא"כ ובכליו אשמעינן דאפי' ס"מ בכלים לא מהני. אמנם אחר העיון אין הוכחה זו מכרעת שהרי לאוקומתי' דמסיק ובכליו בחיורי וסומקי ע"כ לא חיישינן לשאלה וא"כ קשה ובכליו מיותר וצ"ל הכוונה לדיוקא דס"מ מהני בכלים כמו בגוף וא"כ ה"ה הכא לאוקומתי' סימנין דרבנן צ"ל לדיוקא כנ"ל ומתני' דמצאו קשור בכיס איצטרך דלא תטעה כאוקמתא ראשונה דחיישינן לשאלה וגם ובכליו איצטרך דלא תימא דוקא כיס לא מושלי ומש"ה הוה ס"מ אבל לא שאר כלים להכי קתני ובכליו דשאר כלים ג"כ שוים לגוף:

ועוד י"ל כסברת מהרא"מ והט"ז שהביא הב"ש דס"ל ב' ס"א מצטרפין לסי' מובהק וא"כ זה כוונת המתני' דוקא סימן אמצעי בגוף וס"א בכליו אין מצטרפין אבל שני ס"א בגוף מצטרפין לס"מ וה"ה ב' סימנים גרועים לאוקימתא סימנים דאורייתא מצטרפין לס"א ודלא כהרמב"ם הנ"ל וא"כ י"ל לעולם דלא חיישינן לשאלה לאוקימתא דסימנין דרבנן והטעם דעדיף סימנים שבגוף וכמש"ל דמוכח מקרא דחמור וכמ"ש הרמב"ם דכלים הם טפל לבשרו. ויש הוכחה עצומה דגם הרא"ם והט"ז מודים דס"א שבכליו לא מצטרף לס"א שבגוף להיות סימן מובהק דאל"כ קשה על הס"ד דמקשה דלא חיישינן לשאלה הוה ליה להקשות גם על האוקימתא סימנין דרבנן מדוע לא תהי' מועיל סימנים בגופו

ובכליו שניהם יחד יצטרפו להיות ס"א א"ו דגם הרא"ם מודה בכלים דהם טפל לא מצטרפין:

ובשו"ת ח"צ סי' קל"ד מסכים כדעת הגאון מהר"ל הנ"ל אבל לא מטעמו אלא משום דס"ל לשאלה דיחיד לא חיישינן ומביא ראי' מהא דאיתא פרק גט פשוט דף קע"ב דאף דחייש אביי לנפילה דרבים לנפילה דיחיד לא חייש ופירשב"ם דלא חיישינן שמא מיב"ש נפל ויב"ש מצא וה"ה לא חיישינן מי שיש לו פצע השאיל כליו לאיש מיוחד שיש לו פצע כמותו עכ"ל. ולפ"ז בנידן דידן דאיכא ס"מ בכלים והפצע הנ"ל אע"ג דנימא שהוא רק ס"א מהני דלא חיישינן לשאלה דיחיד. אבל לאחר העיון כמה תשובות על סברת ח"צ חדא מסוגיא דידן מוכח דחיישינן לשאלה דיחיד באיסורא מדמשני כיס וארנקי לא מושלי אינשי קשה אכתי ניחוש לנפילה דלמא נפל ממנו הכיס והארנקי ומצאו אחר וקשר הגט בו וצ"ל לנפילה לא חיישינן וכמ"ש בתשו' צ"צ סי' ק"ו דדייק מהכא אפילו היכא דאיכא ריעותא כגון הכא שנאבד כבר הגט לא חיישינן שמצא אחר הכיס וארנקי וקשר בו הגט ואבדו ומצאו זה הע"ש וקשה הא אפי' בממונא חיישינן לנפילה דרבים וכ"ש באיסורא וצ"ל דהכא נמי הוי כפילה דיחיד דנימא זה שמצאו הי' לו ג"כ בתבנית גט זה שנאבד וקשרו בכיס זה שנאבד ולפ"ז קשה מאי מקשה הש"ס קשור בכיס וארנקי היכי מהדרינן הא לשאלה דיחיד לא חיישינן א"ו דלא ילפינן שאלה מנפילה שאין מדעת ב"א וזה ברור. ותו קשה דמוכח איפכא מסוגיא דיבמות דף קי"ו דקאמר התם ואביי למאי ניחוש לה אי לנפילה מזהר זהיר אי לפקדון כיון דשמי' כשמיה לא מפקיד גבי' אי למסירה אותיות ניקנות במסירה וקשה אמאי לא משני בכולהו בנפילה ופקדון ומסירה דיחיד לא חיישינן כסברת התוס' שם ד"ה למאי ניחוש לה כו' שכתבו הא אמר אביי בפ' ג"פ דחייש לנפילה וחלקו בין נפילה דרבים חייש אבל הכא נפילה דיחיד לא חיישינן וא"כ הו"ל למימר בכולהו חד טעמא, מיהו במסירה לא שייך סברא זו דאדרבא כיון ששמו כשמו חיישינן שמכרו השטר ליב"ש אחר ששמו כשמו ויגבה בו בקל. אבל בנפילה ופקדון קשה דהו"ל למימר חד טעמא בהו דלנפילה ופקדון דיחיד לא חיישינן א"ד בנפילה דאיכא תרי חששא רחוקים חשש דנפילה דמסתמא מזהר זהיר וחשש ב' דנימא יב"ש מצאו ולהכי לא חיישינן אבל פקדון דשכיח רק למי ששמו כשמו לא מפקיד גביה וא"כ מוכח בשאלה דשכיח חיישינן אף לשאלה דיחיד שהשאיל למי שיש לו פצע כמותו כיון דרק חשש א' חיישינן.

אמנם קושיא זו נלע"ד ליישב בטוב טעם דכוונת הש"ס באופן אחר דלכאורה קשה הא כתב הרשב"ם בפ' ג"פ נפילה דיחיד לא חיישינן דחשש רחוק דיב"ש אבדו ויב"ש מצאו

וקשה ניחוש שמא רבים מבני העיר מצאו וזה שמצא סבר שזה בעל השטר והחזירו וא"כ לא הוה נפילה ומציאה דיחיד ולזה קאמר מזהר זהיר כלומר זה שמצא בודאי מזהר זהיר שלא להחזיר מאחר ששני יב"ש בעיר אחד ומדייק וחוקר של מי הוא ומחזיר וא"כ כיון שבודאי החזיר בפרסום וזה אין עומד וצווח מוכח דשל זה הוא שהחזיר לידו ואי לפקדון כלומר שמא זה שמצאו מפקיד גבי' ושכח או אזיל לעלמא לזה קאמר כיון דשמו כשמי' של בעל השטר לא מפקיד זה המוצאו גבי' דהאי וא"כ י"ל לעולם דלא חיישינן לשאלה ופקדון דיחיד וכוונת הש"ס דלא חיישינן אפי' שמא אחר מצאו והחזיר או הפקיד ודו"ק:

ולפ"ז מיושב נמי מה שיש להקשות לפי' ראשון הנ"ל דבנפילה הטעם דאיכא ב' חששות רחוקות קשה מה מקשה הש"ס גט שקשור בכיס וארנקי היכי מהדרינן כו' הא כאן איכא ג' חששות רחוקות שאלה דיחיד שהשאיל הכיס למי שיש לו גט כמו זה וחשש שכחה של השואל בשעת החזרה ואחר החזרה אבד זה הגט קשור ומצאו אחר דא"ל שלא החזיר כלל אלא זה השואל אבד הגט שלו קשור בכיס דא"כ איך ידע זה המשאיל הכיס לבד שהוא קשור בגט כיון שאחר מצאו. ולפירוש ראשון של תוס' שזה עצמו מצאו אכתי איכא ג' חששות שאלה דיחיד ונפילה ומציאה דיחיד ואפי' אם ניחוש שלא אבדו כלל השואל אלא החזיר ושכח בו הגט וזה משקר שמצאו איכא ב' חששות שאלה דיחיד ושכחה, ואם נאמר שיש חילוק בין אדם אחד לשני בני אדם דדוקא באדם א' לא חיישינן שאבדו יב"ש ומצאו יב"ש אחר אבל הכא החששא בשני בני אדם ולזמנים חלוקים זה משכח וזה אבדו חיישינן, דא"כ קשה מאי משני הש"ס כיס וארנקי לא מושלי האינשי אכתי ניחוש שמא אבד הכיס דהא כאן לא שייך מזהיר זהיר כיון שיש עדים שמצא זה או אחר הגט קשור בכיס וא"כ עינינו רואות שנפל מא' מהם וא"כ ניחוש שמצא אחר וקשר בו גט שלו וחזר ואבדו וא"כ אם אחר מצאו לא הוה מציאה דיחיד, וא"כ לגבי השליח שבודאי אבד הגט קשור בכיס ולא שייך מזהר זהיר, א"כ אע"ג דהוי נפילה דיחיד דנימא זה מצאו שהי' לו גט כתבניתו אקשינן ולגבי האי דמצאו אע"ג דסברא חיצונה דמזהר זהיר לנגד זה לא הוי נפילה דיחיד כיון שאחר מצאו א"ו דאין חילוק בין אדם אחד לשני בני אדם ולעולם ב' חששות לא חיישינן וא"כ הק"ל וצ"ל שעיקר החילוק בין נפילה לשאלה דשאלה מדעת ב"א משא"כ מציאה אינו מדעת ב"א והוה כמו נס וסברא דמזהר זהיר לא מעלה ומוריד כלל וזה ברור. אבל מ"מ דברי ח"צ הנ"ל דחוים מעיקרם הם דלדידי' אין חילוק בין נפילה לשאלה דיחיד וא"כ לא משני הש"ס מידי כיס וארנקי לא מושלי ניחוש למציאה ואם לא חיישינן לנפילה דיחיד אע"ג שאפשר לכתוב גט אחר א"כ גם לשאלה לא ניחוש תו קשה לי על ח"צ הנ"ל לשיטתי' עדיף טפי סימן אמצעי למ"ד

סימנין דרבנן מסימן גרוע למ"ד סימנין דאוריתא דהא בארוך וגוץ חיישינן לשאלה ולא הוה שאלה דיחיד. ולפ"ז קשה מדוע לא הביאו הרמב"ם והרא"ש תירוץ הש"ס דסימנים דאוריתא כיון שיצא חומרא מזה דשומא הוה ס"ג למ"ד סימנים דאוריתא משום שמצוי' בבן גילו וגם עשויה להשתנות לאחר מיתה כתירוץ הש"ס משא"כ לאוקימתא דסי' דרבנן הוה שומא ס"א עכ"פ ונ"מ אם יש שומא בגופו וט"ע או סימן מובהק בבגדיו לאוקימתא סימנין דאוריתא לא מהני דחיישינן לשאלה דהוי שאלה דרבים מה שאין כן לאוקימתא סי' דרבנן הוי שאלה דיחיד. ומיהו על מהרא"ם וסייעתו לא קשה מידי דכיון דאיכא נפקותא בשני שומא דלאוקימתא סימנין דרבנן מצרפין דהוי ב' ס"א משא"כ לאוקימתא סימנין דאורייתא אפי' מאה ס"ג לא מהני לצרף וא"כ הו"ל להרא"ש להביא אוקימתא סי' דאורייתא ג"כ, די"ל דס"ל להרא"ם דוקא ב' מינים ס"א מהני להצטרף אבל ב' שומא וכדומה לא מצטרפין אבל על הרמב"ם והרא"ש קשה לשיטת ח"צ כנ"ל. וא"ל הרמב"ם והרא"ש לא מספקא להו דפשיטא להו דסי' דרבנן בין לקולא בין לחומרא ז"א דהא הטור פוסק כאביו הרא"ש ז"ל דסי' דרבנן ואפ"ה כתב בשומא דלא סמכינן טעמא דעשוי' להשתנות וזה הוה דוקא לאוקימתא דסימנין דאוריתא הוה שומא ס"ג אבל למ"ד סי' דרבנן הוה שומא עכ"פ ס"א ונ"מ דלא חיישינן לשאלה בס"א כמ"ש הח"צ וא"כ אוחז הטור החבל בשני ראשים א"ו דמספקא ליה אי סימנין דאוריתא או דרבנן והק"ל מדוע לא הביא הרא"ש ג"כ אוקימתי' סי' דאוריתא כיון דנ"מ לחומרא א"ו דשניהם שווים ס"א לאוקמתי' סי' דרבנן כמו ס"ג לדיעה דסי' דאוריתא ולא הוה שאלה דיחיד. ואין להקשות לפ"ז מדוע נקט הטור הטעם דעשויה להשתנות ולא נקט כלשון הרא"ש אביו דלא הוי ס"ב כיון דליכא נפקותא י"ל כוונת הטור דשומא גרע משאר ס"א דכתב הב"י דאם נשאת לא תצא מטעם דמספקא לן דילמא סימנין דאוריתא אבל שומא ממ"נ לא הוה סי' כלל דאם סימנים דאוריתא הוה סי' גרוע ואם מדרבנן הוי ס"א ואף אם נישאת תצא. וזה ג"כ כוונת הרמב"ם בסוף ה"ל גרושין שכתב וז"ל אע"פ שיש לו סימנים בגופו ובכליו אפי' שומא אין מעידין עליו שמא אחר הוא והקשה הב"ח בשו"ת פ"א כיון שכתב בתחלה בסתם אע"פ שיש לו סימנים בגופו כו' דמשמע כל סתם סימנים שאינם מובהקים ושומא נמי בכלל וא"כ למה הוציא מן הכלל וכתב אפי' שומא ולפמ"ש לק"מ די"ל שומא אין מועיל כלל ואפי' אם נישאת תצא כנ"ל. והא דכתב אפי' שלא תימא כר"א דשומא הוי סימן מובהק לזה כתב דאין מעידין עליו ולכך פרט בפני עצמו והוציאו מן הכלל אע"ג דפשיטא דהלכה כחכמים אתא לאשמעינן דגרע טפי ואף אם ניסת תצא:

ומעתה נבאר אם הרושם שע"י הפצע הוי סימן מובהק או לא בש"ע אע"ז סי' י"ז סעיף כ"ד כתב רמ"א גבשושית גדולה על חוטמו או שחוטמו עקומה הרבה הוה ס"מ אבל מעט עקומה לא וה"ה לרושם בגופו או באחד מאבריו כו' וכ' הב"ש שיש מחלוקת לדעת הלבוש הוי רושם ס"מ ובמ"ב פי' הגה"ה זו וה"ה דרושם לא הוי ס"מ ועיקר נראה דה"ק ה"ה רושם איכא לאפלוגי כמו בגבשושית אם הרושם גדול דוקא הוי ס"מ ולפ"ז לשיט' הלבוש וב"ש הוה כאן ס"מ כשיש רושם גדול ע"י הפצע ואפי' להמ"ב יש לחלק כמ"ש הח"צ בשו"ת קל"ד דאם נמצמו הרושם באיזה מקום הוי ס"מ וזה כוונת הש"ע שכתב או באחד מאבריו דוקא לא הוה ס"מ אבל אם צמצמו האבר והמקום הוי ס"מ כמו נקב בצד אות פלוני וכ"כ הרד"ך בשומא אם פרט וצמצם השומא שאמר שיש שומא במקום פלוני מאבר פלוני הוה ס"מ וה"ה הכא שאשתו ובנו צמצמו ואמרו הרושם ביד סמוך לאצבעותיו והראו המקום על ידו איה הרושם וכן הי'.

אך אני מסופק בזה שלא ידעו בין ימין לשמאל אי הוה סימן מובהק או לא הלא כתב הב"ש בשם הט"ז ואם העד מעיד על צלקת ורושם בצמצום מקום ואינו יודע תחת איזה עין לא מהני כו' ולפע"ד מוכח מלשון הש"ס בגיטין דף כ"ז ע"ב אמר רב אשי כגון דקאמר נקב בצד אות פלוני דהוי ס"מ ולא קאמר ג"כ במקום פלוני א"ו אם צמצם הנקב באות פלוני מתיבה פלוני אע"ג שלא ידע מקומו הוי ס"מ ה"ה הכא. וא"ל לפי"ז נימא מדלא קתני ג"כ בצד תיבה פלוני ובאות פלוני נימא דאות פלוני לבד סגי אע"ג שלא ידע מאיזה תיבה וזה היפך האמת דהא הב"ח כתב בשם בעל העיטור דאפילו בצד תיבה פלונית ושורה פלונית לא מהני וכ"ש בצד אות פלוני ולא ידע מאיזה תיבה ושורה ועכ"פ שווים הם י"ל דמוכח מדקאמר שם ודווקא בגד אות פלוני הוי ס"מ אבל נקב בעלמא לא משום דמספקא לי' סימנים אי דאוריתא אי דרבנן וא"כ אי ס"ד דהכוונה בצד אות פלוני לבד סגי אפי' לא ידע מאיזה תיבה ע"כ מאי דקאמר אבל נקב בעלמא פי' נקב סתם בגט וקשה הא הב"ח כתב בשו"ת פ"א דיותר שכיח נקבים בגט משומא בגוף שכתב שם דשומא סתם גם ר"א ב"מ מודה דאין מעידין עליו דהוי סי' גרוע ואפי' אם סימנים דאוריתא א"כ כ"ש בנקב סתם בגט וא"כ לא יתכן דקאמר משום דמספקא לי' אי סימנים דאוריתא אי דרבנן הא אפי' סי' דאוריתא לא מהני נקב סתם דהוי סימן גרוע א"ו דבצד אות פלוני ר"ל מתיבה פלוני הוי ס"מ אבל נקב בעלמא היינו בצד תיבה ושורה אע"ג דהוי ס"א לא מהני משום דמספקא לי' כו'.

ובזה ניחא דלא קאמר אבל נקב סתם כו' ודקדק ואמר נקב בעלמא הכוונה לפמ"ש וזה ברור. אבל הוכחה שלי הנ"ל מדלא קאמר ג"כ במקום פלוני ש"מ דלא בעינן וה"ה אעפ"י שלא ידעו באיזה יד ימין או שמאל מהני.

ולכאורה היה נראה להוכיח מלשון של הב"ח בשו"ת פ"א כמר פעמים וז"ל ע"כ לא פליגי ת"ק וראב"ע אלא בשומא באבר פלוני לחוד אבל באבר פלוני ובמקום פלוני גם לת"ק הוי סימן מובהק משמע מדחזר ושונה אבל באבר פלוני ובמקום פלוני ולא קתני אבל במקום פלוני בלבד אז נכלל ממילא גם האבר א"ו הכוונה אם צמצם המקום ולא האבר כגון גיד או ברגל ועין וצמצם המקום ולא ידע איזה אבר ימין או שמאל לא הוי ס"מ אבל הוכחה זו לאו דסמכא הוא ששגרא דלישנא נקט דהמעשה כך היה שהביא שם הי' השומא במצחו במקום העין ימין למעלה מן העין אבל באמת לא בעינן שידע ימין או שמאל ולפ"ז לדעתי כ"ש הוא משומא שעשוי' להשתנות ואפ"ה בצמצם מקום מהני כ"ש רושם ע"י הפצוע דעכ"פ הוי ס"א דמהני בצמצם וא"כ נראה לפע"ד דאפי' החולקים על הרד"ך בשומא הסמוך לדד כמו שכתב הב"ש בסי' ק"ע דוקא בשומא דהוא סימן גרוע למ"ד סי' דאוריתא לא מהני צמצם אבל רושם דהוה סימן אמצעי דמהני בצמצם:

תשובה ב'.

עוד נ"ל בגוף הענין מה שמחולק הב"ש עם הגאון מהר"ל מפראג בהרוג שנמצא סימן אמצעי בגוף וסימן מובהק בכליו דס"ל להגאון מהר"ל דמהני ממ"נ והב"ש חולק דחששא דשאלה משוה לסי' מובהק שבכליו וסימן אמצעי ונ"ל שבזה מחולקים רש"י ותוס' במס' ב"מ דף כ"ז ע"ב שם איבעי' להו סימנין דאוריתא או דרבנן כו' ת"ש חמור בסימני אוכף אימא בעידי אוכף ופירש"י בד"ה ת"ש דאוקמינן לעיל חמור לסימני אוכף אתי עכ"ל פי' מימרא דרבא שם ע"א ל"ל דכתב רחמנא שור וחמור שה ושמלה צריכא דאי כתב רחמנא שמלה ה"א ה"מ בעדים דגופי' וסימנין דגופי' אבל חמור בעידי אוכף וסימנין דאוכף אימא לא מהדרינן לי' כתב רחמנא חמור דאפי' חמור בסימני אוכף כו' ופירש"י מהכא מקשה הש"ס ת"ש כו' אבל התוס' כתבו שם ד"ה ת"ש חמור בסימני אוכף ובריתא היא ופי' מהרש"א הטעם של תוס' בד"ה בעידי אוכף שכתבו תוס' שם פי' אי וסימנין לאו דאוריתא כוונתם דאי סימנים דאוריתא א"צ לרבויי עידי אוכף דליכא לאשכוחי עדים בלא סימנים כמ"ש תוס' לעיל ומש"ה כתבו תוס' בד"ה ת"ש חמור בסימני אוכף ברייתא היא ואבל רבא הכא ע"כ מספקא לי' עכ"ל מהרש"א. וצריך ביאור דא"כ היאך פירש"י דהש"ס מקשה ת"ש מן מימרא דרבא הא רבא ע"כ מספקא לי' מדמזכיר עדים גם כן דאף אם נאמר דרש"י ס"ל דאפשר לאשכוחי עדים בלא סימנים ולא נתיאשו הבעלים

שסומכים שיכירו עדים בט"ע בלא סימנים וכדמשמע מפירש"י ד"ה אימא בעידי אוכף שמכירים עדים בט"ע שהוא שלו כו' וא"כ קמ"ל רבא דעדים בלא סימנים וסימנים בלא עדים מהני אכתי קשה למה לי' להזכיר עדים הא כ"ש הוא מסימנים דהא בסימנים מסופק הש"ס אם דאוריתא או דרבנן ובט"ע פשיטא דלכ"ע מדאוריתא מהני. ולכאורה הי' נ"ל לומר דזה גופי' אשמעינן רבא במה שמזכיר עדים שאפשר לעדים בלא סימנים ומשו"ה מסיים כתב רחמנא חמור דאפי' חמור בסימני אוכף ולא מזכיר עדים לבסוף כדי שלא נטעה דכוונתו משום דמספקא לי' אם סימנים דאוריתא או דרבנן כמ"ש תוס' ולעולם דלא משכחת עדים בלא סימנים משו"ה מסיים סימני אוכף לבד דודאי מהני אלא אשמעינן דאפשר לעדים בלא סימנים. אבל לאחר עיון אין צריך רבא להשמיענו דמחזירין בט"ע בלא סימנים דלשיטתי' בלא"ה שמעינן ממתני' דריש אלו מציאות שם רשב"א אומר כל כלי אנפוריא אין חייב להכריז ואמרי' (דף כ"ג ע"ב) מאי אנפוריא אמר שמואל כלים חדשים שלא שבעתן העין ה"ד אי דאית בה סי' כי לא שבעתן עין מאי הוה ואי דלית בה סימן כי שבעתן עין מאי הוה ומשני לעולם דלית בה סימן ונ"מ לאהדורי לצורבא מרבנן בט"ע אלמא לא מייאש בדבר שיש בה ט"ע אע"ג דלית בה סימן, מיהו על תוס' הנ"ל לק"מ די"ל דכוונת הש"ס נ"מ לאהדורי לצורבא מרבנן היינו בייאוש שלא מדעת דקיי"ל באביי דלא הוי יאוש ובאופן זה מהדרינן לת"ח אבל בסתמא לא מהדרינן לי' כיון דמסתמא מייאש כסברת התוס' בד"ה מה שמלה כו' אבל לרבא דס"ל ייאוש שלא מדעת הוי יאוש מוכח אליבי' ממשנה ערוכה דכלי אנפוריא הנ"ל דמהני ט"ע בלא סימנים וא"צ רבא להשמיענו דין זה וא"כ הק"ל למה לי' להזכיר עדים הא קו"ח הוא מסימנים א"ו דמספקא לי' אם סימנים דאורייתא או דרבנן והאיך רוצה המקשה לפשוט איבעיא ממימרא דרבא לכן נ"ל דהמקשה הי' סובר דבמכווין נקט רבא בלישני' מעיקרא עדים וסימנים ולבסוף סימנים גרידא דדוקא טרם דידעינן מריבוי' דחמור לסימני' או עידי אוכף איכא לספוקי אם סימני' אמצעים דאוריתא או דרבנן דשמא אמרינן כי היכי דאתרמי להאי סימנא כהאי אתרמי נמי לאחרינא וכמ"ש הריטב"א טעם זה ע"ש אבל השתא דכתב רחמנא חמור לרבויי דמהדרינן ע"י האוכף קשה ניחוש לשאלה ומדלא חיישינן לשאלה ה"ה דלא חיישינן שמא כהאי סימנא אתרמי לאחריני, ולכאורה צד כ"ש הוא ומשו"ה מסיים בסימנים גרידא דמהני. זה היה סברת המקשה והשיב התרצן אימא בעידי אוכף כלומר לעולם דס"א דרבנן ובעינן דוקא עידי אוכף דחשש דשמא אתרמי כהאי סימנא לאחרינא גרע טפי מחשש דשאלה דא"ל דכוונת התרצן דאוכף לא מושלי אינשי דא"כ עיקר חסר מן הספר ותו דאכתי לא ס"ד סברא זו להמקשה והו"ל להשיב

להתרצן דמשני בעידי אוכף אכתי ניחוש לשאלה וכי היכי דלא חיישינן לשאלה ג"כ לא ניחוש שמא אתרמי האי סימנא לאחריני ומדקיבלה מיני' ש"מ דגרע חשש דשמא אתרמי כו' מחשש דשאלה וא"כ מוכח לפירש"י כדעת הגאון מהר"ל כשיש ס"א בגופו וגם ס"מ בכליו מהני ממ"נ דאם סימנים דרבנן מהני ס"מ שבכליו דלא חיישינן לשאלה ואין החשש משוה לסי' מובהק שבכלי ס"א דא"כ בעידי אוכף נמי נימא הכי דחשש דשאלה משוה לאוכף ס"א דהא סי' מובהק הוה כמו עדים לכל מילי והאיך משני אימא בעידי אוכף כנ"ל. אמנם לשיטת תוס' נסתר הוכחה זו די"ל המקשה והתרצן לא אסקו אדעתיהו כלל מחשש דשאלה ומשו"ה הוכרחו תוס' לפרש בד"ה ת"ש חמור בסימני אוכף ברייתא היא כנ"ל ולא ניחא להו כתירוצי לפירש"י דא"כ לא הוה משני התרצן מידי דס"ל כשיטת בית שמואל דחשש דשאלה משוה לסי' מובהק סי' אמצעי א"ו דלא ס"ד כלל השתא מחשש שאלה ולמסקנא לק"מ מברייתא חמור בעידי אוכף דהא מסקינן דאוכף לא מושלי אינשי והדברים ברורים כשמלה ודו"ק היטב:

ובנידן אם שני ס"א מצטרפין להיות סי' מובהק נ"ל להוכיח מדברי תוס' דלא מהני שכתבו במס' גיטין דף כ"ז ע"ב ד"ה סימנים דאוריתא כו' הא דמהדרינן אבידה מן התורה היינו בעדים כו' והקשה מהרש"א אימא בסי' מובהק דהוה מן התורה וכמ"ש תוס' בהדיא בב"מ דף י"ט ד"ה אי סימנים כו' דסי' מובהק מועיל ד"ת ומהני אפי' בגט כדאמרינן ודוקא בצד אות פלוני ובהך דמייתי לקמן מצאו קשור בכיס או בארנקי דמדקדק מיני' בפ"ב דיבמות דסימנין דאוריתא קשה אימא דהיינו סי' מובהק ויש לישב דבכלים כי הני לא שייך סי' מובהק כמו בגט בצד אות פ' עכ"ל ולפ"ז צ"ל דגם בשמלה לא שייך סי' מובהק דאל"כ קיימא קושיא ראשונה של מהרש"א מנ"ל להתוס' דהתורה מיירי בעדים וכ"כ בשו"ת כנסת יחזקאל סי' נ' דדוקא בשור וחמור ושה שייך סי' מובהק נברא חסר או יתיר ע"ש וא"כ אי ס"ד דשני ס"א מצטרפין לס"מ הק"ל קושית מהרש"א הנ"ל דלא הקשו תוס' בגיטין כלום דשמא התורה מיירי החזרת אבידה ע"י ס"מ דאפי' בשמלה שייך ס"מ בשני ס"א דמצטרפין א"ו דלא מצטרפין. מיהו מכח קושיא שני' של מהרש"א אין להוכיח מגמרא גופי' דיבמות מדמקשה מכיס וארנקי דסי' דאוריתא ש"מ דלא משכחת לעולם ס"מ אף ע"י צירוף דלאו קושיא אלימתא היא מה שמקשה מהרש"א דהא כתבו תוס' במס' ב"מ דף כ"ז בד"ה וניחוש כו' דהוה מצי לשנויי התם ג"כ דמיירי בט"ע ובאופן שמצאו בעצמו ואפ"ה לא משני כן אביי ע"ש אבל מדברי תוס' דגיטין הנ"ל מוכח דס"ל לא מצטרפין ב' ס"א לס"מ. וא"כ כיון דהרמב"ם ותוס' מסכימים לדעה אחת חוכך אני לסמוך על סברת מהרא"ם וטו"ז שהביא הב"ש. ודו"ק:

שאלה ג

שאלה איש אחד שלח גט לאשתו ע"י שליח בהרשאה בידו כדינא מב"ד אך הבעל הגיד בפני הב"ד שאשתו תתגרש מרצונה הטוב והערים עם השליח לגרשה בע"כ והטמין הגט בשעוה ומכר לאשה המתגרשת ותיכף כשנטלה השעוה אמר השליח לה בעלך שלח לך גט זה הטמון בשעוה ועוד אחד היה עם השליח בשעת מסירת הגט מה דין גט זה:

תשובה לפעד"נ דאין כאן ריח גירושין מכמה טעמי' חדא כיון שעבר על חרם רגמ"ה אין שליח לדבר עבירה ודוקא כשהבעל עבר וגרשה בעצמו מתגרשת כדאי' בש"ע א"ע סי' קי"ט בהגה"ה שאם ניסת אין האיש נקרא עבריין ומכל מקום לכתחילה לא תנשא כמ"ש הב"ש שם ס"ק י"ב להי"א בנשתטית שיודעת לשמור את גיטה ואינה יודעת לשמור א"ע דאף בדיעבד אינה מתגרשת ואם חרם רגמ"ה דמיא לתקנות חז"ל אפי' בדיעבד אינה מתגרשת עכ"ל ולפ"ז אם אלים חרגמ"ה כתקנת חז"ל ודאי לא מהני שליחות דאין שליח לדבר עבירה אפי' באיסור דרבנן. ומנא אמינא לה מהא דאיתא ביו"ד סי' ק"ס בהגהת רמ"א יש אומרים דמותר לישראל לומר לחבירו ישראל לך והלוה לי מעות מפלוני ישראל בריבית ומותר לתת אח"כ הריבית לשליח להביאו לו דלא אסרה תורה אלא רבית הבא מיד לוה למלוה והשליח אין עושה שום איסור דהאי רבית לאו דידיה הוא ואי משום ששלוחו של אדם כמותו אין שליח לדבר עבירה והוכיח הש"ך שם דאם הלוה בעצמו לוה מן המלוה אלא שהשליח נותן הרבית אסור וכ"כ המרדכי וראייתו שהרי משנה שלימה שנינו נתן בו עיניו ללות ממנו דהוא משלח לו ואומר בשביל שתלוני זו היא רבית מוקדמת אלמא אפי' ע"י שליח אסור א"ו היינו כשהלוה בעצמו לוקח המעות וכן מתרץ מהר"י כהן בביאוריו למרדכי עכ"ל ולפי"ז אי ס"ד דבאיסור דרבנן לא אמרינן אין שליח לדבר עבירה נסתר הוכחתם דריבית מוקדמת גרע אפי' ע"י שליח דשלוחו כמותו ולעולם דאין חילוק בין אם הלוה בעצמו לוה מן המלוה או לא, א"ו גם בריבית מוקדמת שהוא דרבנן אמרינן אין שליח לדבר עבירה וה"נ בחרגמ"ה לפמ"ש הב"ש דאלים כמו תקנות חז"ל דאשל"ע לגרשה בע"כ, וכן מוכח מדברי הט"ז בי"ד שם ס"ק י"א שמקשה שם מריבית מאוחרת שאסור ע"י שליח מוכח ג"כ כנ"ל ע"ש. ועוד נ"ל כיון דקיי"ל בסי' קמ"א סעיף י"א ששליח הולכה צריך עדים וכיון דהב"ד לא עשאו שליח לגרשה בע"כ רק בהרשאת הבעל הוה כעשאו שליח שלא בעדים. ולשני טעמים הנ"ל אם תתרצה האשה אח"כ בזמן שהגט עדיין שלם ת"י הוה גט למפרע וא"צ לחזור לקבל הגט מיד השליח ודמיא להא דאיתא בש"ע א"ע סי' קל"ד סעיף י' גט שמסר הבעל מודעא על נתינתו ונתנו לה ואח"כ ביטל מרצונו ואמר לה תתגרשי בגט שנתתי לך כבר א"צ לחזור וליטול ממנה.

ואפשר מה"ט פסק רמ"א הנ"ל בסי' קי"ט שאם ניסת שוב אין האיש נקרא עבריין הן המגרש הן זה שקדשה דחשבינן כאילו למפרע נתגרשה ברצון, מיהו לא יתכן משנקרע הגט שיועיל הרצוי למפרע ומדלא מחלק בהא ש"מ טעם אחר יש שם. אמנם מטעם אחר לא יועיל הרצוי דבלא"ה צריכה לחזור ולקבל הגט בפני עידי מסירה שצריכים להיות שנים זולת השליח לדעת הרא"ש בא"ע סי' קמ"א כמ"ש הב"ש ס"ק יו"ד דהשליח במקום בעל קאי וכאן הי' רק אחד בהדי שליח בשעת מסירה. כנלע"ד:

שאלה ד

שאלה איש אחד שלח גט ד לאשתו והתנה עם השליח בת"כ שלא ימסור הגט רק בק"ק ליסא ואם יתן הגט במקום אחר יהי' הגט בטל והשליחות בטל והשליח נתן הגט בגלונא להאשה דהיינו שמסדרי הגט נתנו הגט להאשה בתורת פקדון עד שיביא הכתב מן הבעל שיאמר להוי גיטא בלי תנאי וכן הוה שהביא כתב מן הבעל שאמר להוי גיטא בלי תנאי ואח"כ לא נטל השליח את הגט מן האשה לחזור ולתנו לה אלא הגט נשאר ביד האשה מה דינה:

תשובה מחו' הרב הגאון מוה' דוב בעריש אבד"ק גלוגא כ' וז"ל כיון שבשעת נתינת השליח הגט ליד האשה כאן בק' גלוגא לא היה שליח כיון שבפירוש התנה דוקא בליסא ולא במקום אחר ואח"כ אף את"ל אמירת להוי גיטא מהני כה"ג מ"מ ונתן בידה בעינן והכא לא נתן הבעל ולא השליח מאחר שהי' שליח דוקא בליסא ולא בגלוגא, ותו כיון שאמר שאם יתן הגט בעיר זולתו יהי' הגט בטל תו אין חוזר ומגרש בגט זה כמ"ש ש"ע סי' קמ"א סעיף ס"ו. גם צווח הבעל שמבטל השליחות מכאן ולהבא וכל מה שעשה מחמת אונס הי' שהוכרח לומר להוי גיטא ואפי' ריח גט אין כאן עכ"ל:

ולפע"ד מ"ש ותו כיון שאמר אם יתן הגט במקום אחר יהי' הגט בטל תו אין חוזר ומגרש בגט זה י"ל שלא עבר השליח כיון שנתן לה בתורת פקדון ולכאורה היה נ"ל להביא ראי' דגם בפקדון עובר מש"ס גיטין דף ס"ה מתני' התקבל לי גט במקום פלוני אוכלת בתרומה עד שיגיע גט למקום פלוני ומקשה הש"ס וגיטא מיהו הוה הא תנן לא הוה גיטא ומשני לא צריכא דאמרה לי' התקבל לי גיטא במתא מחסיא וזמנין דמשכחת לי' בבבל כו' כל היכא דמשכחת לי' שקלי' מיני' וגיטא לא הוי עד דמטית למתא מחסיא ופירש"י כיון דהדר אמרה ליה זמנין דמשכחת ליה בבבל מכלל דלא קפדא אי מקבל ליה בדוכתא אחרינא והא דקבעת לי' עיקר במתא מחסיא הכי קאמרה ליה לא תהי' שלוחי לקבלה להתגרש אני על ידך עד דמטית התם עכ"ל אלמא אע"ג שהי' הגט בתורת פקדון ביד שליח בבבל אפ"ה דוקא הואיל ופירשה זמנין דמשכחת בבבל רשאי לקבל אבל בלא"ה

מסתמא קפדה והוי שינוי וכ"ש בנידן דידן שפי' בת"כ שלא ימסור הגט במקום אחר ואם יתן הגט במקום אחר יהי' הגט בטל דגם פקדון בכלל ואפי' באופן דליכא בסופא הוה שינוי שליחות כמו באמר אל תתנהו אלא בעליה ונתן בבית דבטל השליחות אף דלא נ"מ בכסופא כמ"ש הב"ש סי' קמ"א ס"ק ס"ב. אבל אין זה מוכרח דאין כן כוונת רש"י במ"ש ה"ק לי' לא תהי' שלוחי לקבלה לגמרי עד דמטית התם דהא התוס' שם כתבו בד"ה גטא לא הוה עד דמטית למתא מחסיא וא"ת כו' דהוי כמו טלי גיטך מע"ג קרקע כו' ותירצו בתירוץ בתרא מבבל ועד מתא מחסיא הוה הכל שליח לקבלה והוה כאומר לאשה ה"ז גיטך ולא תתגרשי בו עד לאחר שלשים יום וכ"כ הר"ן והטור והש"ע סי' קמ"א סעיף נ' וכן משמעות רש"י דלא ס"ל כתירוץ קמא דתוס' דא"ל הוי שליח להולכה עד דמטית להתם וכי מטית התם שוי' שליח להולכה וקבלי' כיון דסתם רש"י דמהני אלא כוונת רש"י שלא תתגרש מיד בבבל אבל מ"מ יהי' התחלות שליחות קבלת הגט שתתגרש אח"ז במתא מחסיא ונ"מ בקבלתו אע"ג דמצי למהדר ביה הבעל ולבטל הגט כל זמן שלא נגמר הגרושין מ"מ ממילא נגמר הגט במתא מחסיא כיון שהגט ברשותה וא"צ לומר להוי גיטא וכ"ש שאין צריך שיחזור ויטול הבעל וימסור לש"ק אם הגט שלם ברשותה כדאית' בא"ע סי' קמ"ו ס"ב אבל בפקדון גמור שלא להתגרש אחר זה או אפי' סתמא שלא לשם גרושין לא שמיה נתינה והוי כטלי גיטך מע"ג קרקע כמ"ש הב"ש סי' קמ"ו סק"א בשם תוס' בהכותב וז"ל אע"ג בעת הנתינה לא היתה מגורשת לא הוה כטלי גיטך מע"ג קרקע כיון שנתן לה בתורת גרושין אלא שמגביל זמן אימת תתגרש הוה נתינה גמורה עכ"ל משמע אבל פקדון סתם הוה כטלי גיטך מע"ג קרקע ומה"ט לא ניחא לי' הש"ס לשנויי הכא דמיירי שקבל הגט בפקדון בבבל דממ"נ אם היה הקבלה לשם פקדון לגמרי הוה כטלי גיטך מע"ג קרקע ולא הוה גיטא כלל ואם הי' קבלתו לשם גרושין שתתגרש במתא מחסיא עבר השליח על תנאה התקבל לי גיטי במתא מחסיא ולא הוה שליחות ומשו"ה הוכרח לשנוי שפירשה זמנין דמשכחת לי' בבבל ונתנה לי רשות שיהי' התחלת הקבלה בבבל לשם גרושין ומ"ש רש"י ה"ק ליה לא תהי' שלוחי לקבלה להתגרש אני ע"י כו' כוונתו שלא יהי' כמעכשיו ולאחר שלשים יום דכה"ג אסורה לאכול בתרומה מיד כמו בבת כהן שקדשה ישראל מעכשיו ולאחר שלשים יום דאסורה ג"כ מיד בתרומה כמ"ש הרמב"ם בפ"י מה"ל תרומה. ולפ"ז נידן דידן אי הוה הגט קיים כשר שיחזור ויטול השליח מידה וליתן לה אם יבטל הבעל המודעא אף דבעלמא סגי בביטול מודעא גרידא וא"צ לחזור וליטול כדאי' בש"ע אע"ז סי' קל"ד סעיף י' מ"מ הכא שנמסר לפקדון אם לא יחזור השליח ליטול הוי כטלי גיטך מע"ג קרקע ואם היה כוונת קבלתה לשם גרושין

כשתהי' בליסא לאח"ז בטל הגט והשליחות לגמרי כיון דמועיל התחלת קבלתה בגלוגא לענין שאין צריך לאמירת הבעל להוי גיטל ולא לשליח כשתהי' בליסא הוי כעובר על תנאי הבעל שלא יהי' המסירה במקום אחר וכדמוכח מפירש"י הנ"ל דהוה שינוי. ונ"ל להוכיח מדברי הרמב"ם דחולק על רש"י דלא הוי שינוי כה"ג מדכתב בפ"י מהלכות תרומות אם אמרה קבל לי גיטי במקום פ' אינה אסורה בתרומה עד שיגיע השליח לאותו מקום ומתמי' התיו"ט מ"ט לא מפרש דאמרה זמנין דמשכחת לי' במקום פ' כו' כשנויא דש"ס. ולפע"ד נראה דס"ל דיוכל לקבל במקום אחר לשם גרושין שיהי' אח"ז במקום פ' שהתנה האשה אלא שלא יתחיל מעכשיו כלל (דכה"ג מיירי הרמב"ם ולא בפקדון גמור מדלא כתב עכ"פ שיאמר הבעל להוי גיטא) כמו במגרש לאחר ל' יום דא"צ הבעל לומר להוי גיטא וזה יוכל לעשות בלי הרשאה. והא דלא ניחא לי' לש"ס לשנויי הכי דפשיטא דמותרת בתרומה וגם פשיטא דגיטא הוה אח"ז. ובזה יומתק לשון שנוייא דש"ס לא צריכא דאמרה ליה זמנין כו' דקשה דהול"ל הב"ע כיון דמקשה סתירה ולדעת הרמב"ם א"ש דעיקר הקושיא אם קבל שלא תתגרש אלא לאחר זמן פשיטא דמשני ל"צ דאמרה זמנין כו' וקמ"ל דלא תימא כוונתה היה דשני המקומות שווים הן בבל הן מתא מחסיא או כוונתה מעכשיו יתחיל הגט בבבל ויגמור במתא מחסיא ותאסר מיד בתרומה קמ"ל דהעיקר במתא מחסיא. ולפ"ז נ"ל לדעת הרמב"ם אם היה כוונת קבלתה בגלוגא אם יעקש הבעל תלך לק"ק ליסא לא עבר השליח על התנאי וכיון שהיה הרשאה ביד השליח ידו כיד בעל הוה כמסר בעל עצמו בתנאי ויכול לבטל התנאי וא"צ לחזור וליטול ממנה הגט כמ"ש ב"ש סי' קמ"ג ס"ק א' דמצי לבטל התנאי שיחול הגט מיד וכיון דבשעת שהסכים הבעל להוי גיטא בכל מקום היה הגט שלם חל הגט מיד כיון שביטל הבעל התנאי בפני ב"ד ותו לא אהני מודעא לבטל אח"כ הגט אבל אם לא היה בדעתה כלל לבוא כלימא וקיבלה לשם פקדון מיד השליח הוי כטלי גטך מע"ג קרקע כיון שבפירוש התנה עם השליח שיהי' הגט בליסא ואף אם הגט עדיין קיים אהני מודעא דבעל ותו לא מצי שליח ליטלו מידה ולחזור וליתן לה. אך מסתפינא לסמוך על הרמב"ם דלא כרש"י שלא נזכר בפי' ברמב"ם דין זה ושערי תירוצים לא ננעלו:

והנה מצאתי שכתב הב"ש בסי' קל"ט ס"ק ב' בשם הר"ן והטור אפי נתן הבעל לידה בתורת פקדון ואח"כ אמר לה ה"ז גיטך מגורשת וא"צ ליטול ממנה ולפ"ז ע"כ מ"ש הב"ש סי' קמ"ו סק"א בשם תוס' בפ' הכותב אע"ג בעת הנתינה לא היתה מגורשת לא הוי כטלי גיטך מע"ג קרקע כיון שנתן לה בתורת גירושין כו' לאו למידק הא אם נתן לה בפקדון הוי ממש כטלי גטך מע"ג קרקע דהא בטלי גטך מע"ג קרקע צריך לחזור וליטול

ממנה ובפקדון סגי באומר לה להוי גיטך וגם לא מצאתי בתוס' בפרק הכותב כלשון הב"ש. ולפ"ז הי' מקום לומר גם ע"י שליח כיון שכתב לו בהרשאה ידך כידי כו' אהני ג"כ בפקדון כשאמר אח"כ להוי גיטא והא דלא מוקי הש"ס הכי בגיטין דף ס"ה מדסתים במתני' אוכלת בתרומה עד שיגיע גט למקום פ' משמע אצ"ל להוי גיטך וכ' דא"ל קיבל שיהי' הגרושין במתא מחסיא ואצ"ל להוי גיטא דא"כ עובר על התנאי לשיטת רש"י כנ"ל ומשו"ה מוקי דאמרה זמנין כו'. אבל אין זה מוכרח דשאני כשהבעל בעצמו נתן לה הגט בפקדון כיון דהיכולת בידו לגרשה מיד ומסתמא מסר לידה אימת שיקליט דעתו לגרשה יגרשה בגט זה הוה נתינה משא"כ נידן דידן כיון שהתנה הבעל בת"כ שלא יגרש השליח רק בליסא והפקדון הי' עד שישוב שיהי' לו רשות לשליח מך הבעל לא חשיב נתינה מיד הבעל וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת. מיהו נ"ל אם הי' כתוב בהרשאה בכל מקום שתמצאנה כו' הוה ממש כדינא דש"ס דאמרה לי' זמנין דמשכחת לי' בבבל ואע"ג דפירש לא תגרשה אלא בליסא הקפידא היה על גמר הגירוש שלא תתגרש עד דמטית לליסא וקצת כ"ש הוא כיון שמפורש בהרשאה בכ"מ שתמצאנה ולפ"ז גם לרש"י אהני אם קבלה הגט שתסע לליסא אם יתעקש הבעל דלא עבר השליח על התנאי ואהני מחילת התנאי וא"צ לחזור וליטול ממנה וכמ"ש הב"ש סי' קמ"ג כנ"ל, כנלע"ד אם לא שפי' אחר מסירת הרשאה דהדר ביה לגמרי אז לרש"י לא אהני וכ"ש אם לא הי' דעתה שתסע לליסא. ואיך להתעקש דהוי רק גילוי מילתא כשיסכים הבעל שיהי' גט בגלוגא יחול למפרע כיון שלא נתבטל השליחות דכיון דאינו ביד שליח לגרשה הוה כמח"מ כמ"ש בס' מרכבת המשנה בה"ל גירושין וז"ל כל שלא יכול השתא לגרש לא מצי לגרשה שיחול לכשתשתפה, ולא דמי לנתנו בידה כשהיא ישנה ואמר לה אחר שנערה ה"ז גיטך מגורשת דהתם חשיב בידו דאפשר לנעור אותה חשיב נתינה דאילו לא הי' חשיב נתינה לא הי' מהני ג"כ ה"ז גטך כשתנער דהו"ל כמו טלי גיטך מעל גבי קרקע עיי' בגיטין דף ע"ח וברא"ש שם עכ"ל ומשו"ה גם בנידן דידן לא הוי נתינה. וכן משמעות הש"ע סי' קמ"א בעובר השליח כגון שצוהו לגרשה בבית וגירשה בעליה לא עשה כלום משמע אף אם אח"כ נתרצה בעל לא אהני ה"ז גטך וצריך לקבל ולחזור ולגרשה אף שהי' הברירה ביד שליח לגרשה בבית לא אמרינן גלויי מילתא הוא וכ"ש כאן שלא הי' הברירה בידו. גם חוכך אני דמסתמא קפיד הבעל משום כסופא אף בפקדון שלא תהי' מראה גיטה בידה לעין כל ותאמר שגירשה ושאני בשליח לקבלה דבטוחה בו שלא יעבור על צווי דידה ולא מקפדת בקבלתו לשם פקדון כ"כ וכן יש לדייק משפת יתר דבעל שלא ימסור

ולא יתן כו' וביותר בפני ב"ד הוה זלזול טפי שמסר לה על עיסקי גירושין כשיתרצה בעל. גלל כן מיראי הוראה אני להתיר אשה זו:

שאלה ה

שאלה בסדר חליצה (סי' קס"ט סעיף ל') יעמוד אצל כותל או אצל עמוד וישען בו וידחוק דגלו בקרקע ותתיר קשרי המנעל ואח"כ הקרסים ותתפוס רגלו בידה השמאלית ותהיה שומטת המנעל מן העקב בידה הימנית ותחלוץ וכו' ואירע מעשה שעשתה להיפך שתפסה רגלו קודם התרת קשרי המנעל והי' רגלו תלוי באויר בשעת חליצת המנעל אם הוה חליצה פסולה או לא.

תשובה בש"ע שם סעיף ל"ב כתב י"א שאם לא דחק רגלו בקרקע חליצתו פסולה וזה דעת הרי"ף והרמב"ם וש"ג אבל הרא"ש חולק והביאו הטור והב"ש הביאו בסדר חליצה בקצרה ס"ק ס"ט אמר אמימר האי מאן דחליץ צריך למדחפי' לכרעי' וכתב הרא"ש הטעם כדי שיהי' ניכר שהיא טורחת לחלוץ מנעלו דלפעמים מנעל ב"ד גדול ממדת רגלו ונראה כיוצא מאליו אם לא שידחוק רגלו בקרקע מעט. ולדבריו בודאי במעשה שלפנינו שהי' מנעל כמדתו לא מזיק להרא"ש מה שלא דחף רגלו בשעת חליצה ואפי' לאינך דס"ל דהוה חליצה פסולה היינו בלא דחף כלל אבל כאן שדחף רגלו קודם התרת הקשרים הוה כשעת מעשה כיון דהתרת לולאות וקרסים מעכב להרמב"ם כדאי' בש"ע סי' קס"ט סעיף ל"ג התיר הוא הקשר ושמטה היא המנעל מרגלו חליצתו פסולה וגם א"א לחלוץ המנעל טרם התרת הקרסים הוה כשעת חליצה, ולא שייך כאן הפסק אף אם שהתה היא בהתרת הרצועות יותר מכדי הילוך כ"ב אמה לא הוי הפסק כיון שעסקה באותו ענין כמו בשח בין ברכה לנטילה או בין ברכה לתקיעת שופר לצורך המצוה דלא הוה הפסק כדאית' בסי' תקצ"ב באו"ח במג"א סק"ה ע"ש והגע עצמך דאטו אם תטריח בחליצת המנעל זמן מה ולא תזיז המנעל עד איזה זמן אחר הגבהת הרגל תהי' הפסק וה"ה בענין הנ"ל. ואם ירצה בעל דין לחלוק דלהרי"ף בעינן דוקא דחיפת רגל בשעת חליצה ולא ניכר המעשה אלא בכה"ג אביא ראי' עצומה מן הש"ס כדברינו מברייתא דאית' ביבמות דף ק"ב שמט הוא רוב הרגל חליצתו פסולה וקשה ממימרא דאמימר שם דף ק"ג ע"א אמר אמימר האי מאן דמסגי על ליחתא דכרעא לא חליץ ופי' ר"ח שם בתוס' ד"ה מאן דמסגי כו' טעמא דלא חליץ דלא מצי שפיר למדחסיא לכולי' כרעא אארעא וזה ג"כ דעת הרי"ף הנ"ל כמ"ש הרא"ש ע"ש ולפ"ז קשה על ברייתא הנ"ל ממ"נ אם שמט הוא רוב הרגל מן המנעל קודם הגבהת רגלו תיפוק לי' דבלא"ה פסולה משום דלא דחיס כולי' כרעא אארעא דרוב הרגל הוא חוץ למנעל באויר ואפילו המיעוט בחוץ פסול

דבעינן כולי' כרעא אארעא ואם שמט אח"כ הוה הפסק בין הגבהת הרגל ובין חליצתה במה שהוא חולץ רוב המנעל מן הרגל וא"כ למה לי' למיתני כלל הברייתא הנ"ל ואי משום דתידוק הא שמטה היא חליצתה כשרה כדמסיק הש"ס קשה הו"ל למתני בהדיא חלצה היא רוב המנעל חליצתה כשרה ול"ל למתני בדידי' דבלא"ה לא משכחת גבי' וא"ל דבאמת טעם ברייתא הנ"ל משום טעמא דאמימר או משום הפסק דעיקר חסר מן הספר א"ו דאין הפסק במה שהוא שמט רוב הרגל בין הגבהת רגל לחליצתה וכ"ש במה שהוא עוסק' בהתרת קשרים ורצועות דלא הוה הפסק ולא בעינן בשעת מעשה דוקא:

ולכאורה היה נ"ל להוכיח להיפך מדאמר לי' רב אשי לאמימר והתניא בין עומד בין יושב בין מוטה ומוטה לאו אורחי' למדחסי' אימא לעולם דדחיס לכרעי' וקשה ודילמא בין מוטה איירי בשעת חליצת המנעל ובשעת הגבהת הרגל לצורך חליצה היה על הארץ קודם התרת הלולאות (ואשמעינן כמ"ש התוס' בד"ה בין עומד כו' דה"א דהוה כגמר דין ובעינן בעמידה) ובשעת חליצת גוף המנעל אחר התרת לולאות היה מוטה א"ו דעיקר דחיפת הרגל הוא בשעת חליצת גוף הנעל. אבל זה אינו דאכתי תקשי דלמא מיירי בשעת שתפסה רגלו היה על הארץ רק בשעת התעסקות טורח שלה לחלוץ זמן מה ועדיין לא זז המנעל וביני ביני היה מוטה ובכה"ג ודאי לא איכפת לן מה שרגלו הוא באויר כיון שמתחלת תיכף בחליצת גוף המנעל כמש"ל. א"ו י"ל דבאמת כוונת הש"ס כן הוא דמשני אימא לעולם דדחיס לכרעי' ר"ל בשעת שתפסה רגלו לצורך חליצת גוף הנעל אע"ג שבשעת חליצה ממש לא היה על הארץ אלא הוא מוטה לא איכפת לן וא"כ ה"ה בשעת התרת לולאות וכמו שהוכחתי לעיל. כנלע"ד להלכה ומה גם שהראב"ד ונ"י סוברים כהרא"ש ורש"ל כתב דגם רמב"ם ס"ל כן דדחיפת הרגל אינו מעכב כיון דראוי לבילה כו' וכדאי המה לסמוך עליהם במקום שאי אפשר לחזור ולחלוץ מכל האחין כדין חליצה פסולה ותו דגם הרמב"ם ס"ל דדוקא למפטר צרתה צריכה לחזור על כל האחין אבל היא גופה למיפטר נפשה אין צריך חיזור הובא בב"י וגם בב"ח וא"כ כיון דדין זה דתחזור על כל האחין הוא מדרבנן אזלינן בתר רוב דיעות ואינה צריכה לחזור אף לכתחלה על כל האחין ובחד מן האחין סגי שיחזור ויחלוץ אם אפשר. ואם שגיתי ה' יכפר ודו"ק:

שאלה ו

בשו"ת שבות יעקב סי' קכ"ו וז"ל לפי מה דאיתא בסדר חליצה סעיף א' דצריכין ליזהר שלא יהי' אחד מן הדיינים סומא אפילו באחת מעיניו ומקורו הוא מש"ס דיבמות מדכתיב וירקה לעיני הזקנים וע"ש אי מותר להיות אחד מן הדיינים שעיניו כהות ולא

יוכל לראות אם לא ע"י בתי עינים שקורין ברילין א"ד דלא הוי עיני הזקנים ממש כיון שאין יכול לראות אלא ע"י בתי עינים:

תשובה לכאורה משמעות הברייתא ריש פ' מצות חליצה לעיני פרט לסומין ולא קאמר רבותא טפי פרטן למי שעיניו כהות ואין רואה רק ע"י בתי עינים א"ו דכשר, אבל מהא ליכא למשמע מינה דהא הכוונה פרט לסומא אפילו באחד מעיניו מיירי כמ"ש הרש"ל ביש"ש בשם ירושלמי דע"כ באחת מעיניו מיירי דאי בשתי עיניו למה לי מיעוטא דלא גרע מדיני ממונות דפסול סומא בשתי עיניו וא"כ הוה רבותא טפי אף דעין אחד נהיר ואין כהה כלל ויוכל היטב לראות הרוק אפ"ה פסליה רחמנא וכ"ש כהות בשתי עיניו דאינו יכול לראות אלא ע"י דבר אחר. אך נ"ל להוכיח מדקאמר שם ור' יהודה הדיוטות מנ"ל נפקא לי' מלעיני דאמר מר לעיני פרט למומין כו' אי ס"ד סנהדרין בעינן ל"ל למעוטי סומין מדתני ר' יוסף נפקא דתני ר' יוסף כשם שב"ד מנוקים בצדק כך ב"ד מנוקים מכל מום שנא' כלך יפה רעיתי ומום אין בך ואי ס"ד מי שעיניו כהות לא קרינן בי' לעיני כיון דצריך לראות ע"י דבר אחר נ"מ אע"ג דכה"ג לאו מום הוה במה דבעי בתי עינים אפ"ה פסולים א"ו דקרינן בי' לעיני. מיהו יש לפקפק דממ"נ התרצן דמסיק שם דמודה ר' יהודה דמבעי' קרא לעיני לכדרבא דצריכי דייני למחזי רוקא דנפיק מפומא דיבמה והדיוטים נפקא לי' מבישראל עדיפא קא משני דאין ראי' כלל מלעיני, ולס"ד דלא ידע מדרבא דחיקא לי' למעט מלעיני מי שעיניו כהות כיון דלס"ד א"צ ראיית הרוק לב"ד וע"כ קפידא דלעיני משום מום הוה ומה"ת נמעט מי שעיניו כהות כיון דלאו מומא הוה. ולכאורה היה נראה להוכיח להיפך מדאיתא בספרי או אל אחד מבניו לרבות בעל מום וקשה ל"ל ריבויא לב"מ תיפוק לי' מדאיצטרך לכל מראה עיני הכהן למעט סומא באחד מעיניו ש"מ בעל מום כשר בנגעים א"ו דאימעט ג"כ מלשון לכל מראה עיני הכהן אף מי שעיניו כהות וצריך לראות ע"י בתי עינים אף שאינו בעל מום כה"ג ומשו"ה סד"א דבע"מ פסול ואיצטרך מבניו לרבות בע"מ. אבל כמה תשובות בדבר חדא דנ"מ אם יעצים עינו אחת בשעת ראיית הנגע דאסור מדכתיב לכל מראה עיני הכהן ולא נשמע דבע"מ כשר בנגעים ומשו"ה אצטריך מבניו ולעולם ראייה ע"י ד"א הוה ראייה. ותו דעיקר קרא מבניו א"צ לרבות בע"מ שרואה הנגעים דהא אפי' זר רואה הנגע כדיליף בספרי מקרא אל אחד אלא לאמירת טהור דתליא בכהן בעי קרא מבניו לרבות בע"מ דאומר טהור וא"כ לא נשמע מלכל מראה עיני הכהן דבע"מ כשר לאמירת טהור אלא לראיה. ותו י"ל דוקא בנגעים דכתיב לכל מראה עיני הכהן ממעטינן ראי' ע"י דבר אחר משא"כ בחליצה דכתיב רק לעיני הזקנים די דממעטינן סומא בא' מעיניו. מיהו ליכא

ראי' מוכרחת מדאיצטרך לכל מראה גו' דכל מקום דכתיב לעיני הוי' ראי' אפי' על ידי דבר אחר די"ל כמ"ש מהרש"ל ביש"ש ריש פרק מצות חליצה דהתם מראה עיני לגופי' דקרא קאתי שהכל תלוי בראיית הכהן משו"ה אי' לאו כל לא הוה ממעטינן סומא באחד מעיניו אבל הכא דלעיני מיותר הוא מדכתיב ועלתה יבמתו אל הזקנים ואח"כ כתיב ונגשה יבמתו לעיני הזקנים ל"ל דלפני זקנים הוא והם יראו ויתקנו הכל וממילא סומא בשתי עינים פסול אלא ע"כ למעוטי סומא באחד מעיניו בא עכ"ל ולפ"ז י"ל לעולם מי שעיניו כהות לא קרינן ביה לעיניו דראי' ע"י דבר אחר לא שמיה ראי':

אמנם משמעות התוס' נ"ל דס"ל דשמי' ראייה מדכתבו במס' מ"ק דף ח' ע"א בד"ה נפקא לי' מכנגע נ"ל בבית לי ולא לאורי תימא דהא לעיל אמר רבא לר' יהודה חידוש הוא ולא גמרינן מיני' כו' ועי"ל כיון דלאורו אינו יכול לראות בלא נר א"כ פוסלו מטעם ראי' יש לנו ללמוד הימנו כיון דחזינן דמקפיד הכא בראי' טפי מעולי רגלים דבעינן שתי עיניו והכא בעינן נמי שלא יהי' יום המעונן עכ"ל אלמא דוקא מיתורא כנגע נראה לי ממעטינן גם בנגעי אדם ראיה ע"י נר אבל לא ממראה עיני הכהן, ואף דנאמר דוקא בלילה לא מסתבר למעט מלעיני כיון דלאו המניעה מעינים גופיהו דנהירין ומצהירין אלא מחמת חשכת לילה דלכו"ע לילה מחשכי להו אבל מי שעיניו כהות גרע טפי דהמניעה מכח גריעת עיני' אכתי קשה ל"ל להתוס' כיון דאין רואין ביום המעונן הול"ל כיון דקפדינן טפי על מי שעיניו כהות דבעולי רגלים לא אמעיט אלא ודאי דקושטא דגם בנגעים לא אימעט מעיני הכהן אלא בתר דילפינן נגעי אדם מנגעי בתים מכנגע נראה לי אפשר אמעט ג"כ ראיה ע"י דבר אחד מדכתיב לי דשקולים הם לילה וראי' ע"י ד"א. אך מאוד תמהני דלא נזכר בשום מקום לר"ע דמקיש ריבים לנגעים לפסול זקנים שעיניהם כהות לדין. מיהו א"ל לסברת התוס' הנ"ל דנגעי בתים חידוש הוא ולא גמרינן מיני' אלא דוקא נגעים דקפדינן אף על יום המעונן גמרינן משא"כ דיני ממונות דכשר ביום המעונן מדכתיב ושפטו בכל עת לא מקשינן למעט עי שעיניו כהות דא"כ גם בלילה לא נמעט מהקישא כיון דגם בנגעי אדם גופיהו לא ילפינן פסול לילה אלא מנגעי בתים מכנגע. נראה לי. וא"ל כיון דממשמעותי' דביום הראות בו אימעט לילה כמ"ש תוס' שם דאי לא כתיב כנגע הוה מוקמינן ביום למעט לילה ע"ש דא"כ אכתי מנ"ל למעט מביום הראות בו יש יום שאי אתה רואה דהיינו רגל וז' ימי משתה לחתן הא לגופי' איצטריך ביום כדי דנילף ריבים ביום ולא בלילה ומכח קושיא זו נ"ל דאפילו בנגעים לא אימעט מנראה לי ע"י דבר אחר אלא דוקא נר משא"כ בתי עינים שהם בעצמם אין בהם אור אלא חיזוק הראייה וכ"ש חליצה דלא כתיב בה אלא לעיני דלא אימעט ע"י דבר אחר:

אבל לפי"ז נסתר ב' תירוצים דידי הנ"ל על קושי' ל"ל מבניו לרבות בע"מ תיפוק לי' מדאיצטריך לכל מראה עיני הכהן למעט סומא באחד מעיניו דא"ל כתירוץ קמא דנ"מ אם יעצים עינו אחת כו' דא"כ לר"מ גם בדיני ממונות יפסול במעצים עינו אחת מהקישא כמו יום המעונן דהוה פסלינן בד"מ מהקישא אי לאו רבויא דושפטו העם בכל עת א"ו כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת וגם תירוץ בתרא הנ"ל נסתר דהא קושטא דראי' ע"י ד"א גם בנגעים הוי ראיה וצ"ל כתירוץ אמצעי הנ"ל ועפי"ז כתבתי בפ' בהעלותך ביאור נכון על מאמר הש"ס בזבחים מרים מי הסגירה ע"ש:

ולפמ"ש דראי' ע"י ד"א שמי' ראי' נולד חומרא אם רקקה בפני היבם בפני ב"ד אף שראו ע"י בתי עינים שקורין ברילין אפ"ה הוי חליצה פסולה וצריכה לחזור על כל האחין. ובשו"ת שבית יעקב הנ"ל רוצה לפשוט מדאיתא בברכות דף כ"ה ע"ב ערוה בעששית אסור לקרות ק"ש כנגדה ולא יראה בך ערות דבר א"ר והא קא מתחזו" אבל יש לפקפק ודאי היכא דכתיב לעיני משמע בלי שום תיקון ע"י ד"א אף דהוה ראי' ותו דהמניעה ע"י עינים גופיהו גרע טפי וגם מלשון יראה משמע בכל גוונא מדלא כתיב ולא תראה וגו':

חשן משפט

שאלה א

שאלה אם מותר לגבות עד אחד שלא בפני בעל דין לפי מאי דקיי"ל דבר הגורם לממון לאו כממון דמי וא"כ כוון דלא קם עד אחד אלא לשבועה לא חשבינן היזיקא דממונא לבע"ד ומותר או לא:

תשובה לכאורה אין נפ"מ בשאלה הנ"ל, דממ"נפ לכתחילה, חיישינן להערמה אם יגבה עד אחד שלא בפני בע"ד ילך אח"כ לב"ד אחר ויגבה עוד ע"א. [וי"ל שיודע. ע"י שיכתבו ב"ד בפירוש הוגבה שלא בפני הצדדים] ובדיעבד שמודה, בע"ד שאין לו אלא עד זה אם מותר לחזור לשנות עדותו בפניו אין נ"מ דהא פסק רמ"א בח"מ סי' כ"ח אף בשני עדים בדיעבד דיש חולקים דכשר ואין יכולין לשנות להגיד בענין אחר, מיהו משכחת כשידוע לב"ד שלא הי' אצל מעשה זה שזה רוצה לגבות כי אם עד אחד אי שרי כה"ג לגבות לכתחילה שלא בפני בע"ד או לא. ונלע"ד להביא ראי' דשרי ואציע מה דקשיא לי על מ"ש הטור סי' ע"ה וז"ל טענו בספק עפ"י העד כגון פלוני אמר לי שנטלת משלי מנה והוא כופר והביא את העד בהא איכא פלוגתא הר"י מיגא"ש כתב שעפ"י העד אין נשבעין אלא בטענת ברי וכ"כ הר"ר אפרים כו' וקשה לי עליהם מסוגיא דשבועות דף ל"ב בזה אחר זה הראשון חייב והשני פטור מתני' דלא כי האי תנא דתניא משביע עד

אחד פטור ור"א בר"ש מחייב לימא בהא קמפלגי כו' מ"ס עד אחד לממונא אתא ותסברא כו' אלא כ"ע לשבועה קאתי ובהא קא מפלגי מ"ס דבר הגורם לממון כממון דמי ומ"ס לאו כממון דמי ע"ש פירש"י. וקשה אמאי מוקי מתני' דלא כראב"ע הא י"ל מתני' דידן מיירי שהבעלים גופיהו לא ידעו וטענו בספק אלא שמשביע העדים שבודאי ידעו להעיד שהיו באותו הפעם וראו המעשה של הגזילה מי גזל והתובע מרגיש בגזל ואינו יודע מי הוא ונשבעו ואח"כ הודו שיודעים זכותו אז בזא"ז האחרון פטור כיון שכבר הכחיש ראשון אין נ"מ בעדות השני כלל כיון שטענו בספק ע"פ העד אינו זוקק אף לשבועה ובריית מיירי שיודע ברי התביעה ורוצה שיעידו לו כידוע לו בבירור ומש"ה לראב"ש השני חייב דזוקק לשבועה ד"ת ודבר הגורם לממון כממון דמי.

ונ"ל לישב עפ"י דאיתא בטור סי' ל"ד כתב ה"ר יקר הנשבע להכחיש העד העד ואותו שנשבע לו מצטרפין להעיד עליו לפוסלו דלא חשיב כנוגע בדבר שכבר נשבע לו ונפטר ממנו וכתב הב"י דמשמע שצריך לחזור ולהעיד עליו וכמ"ש הרא"ש בשו"ת שנשאל לו אי הוה נפסל מיד ממילא או עד שיעידו עליו בב"ד ופסק שצריכים לחזור ולהעיד אבל המרדכי כתב בשם הריב"א הנשבע להכחיש העד אע"פ שפוטר עצמו מיהו לאלתר נפסל מכאן ולהבא וכתב הב"ח דמשמעותי' כפשטי' דלאלתר נפסל. ולפי"ז י"ל דהר"י מיגא"ש ס"ל כריב"א ומוכח דר"א בר"ש לא ס"ל דטוענו בספק ע"פ העד אין זוקק לשבועה דא"כ קרא דלא יקום עד אחד באיש לכל עון וגו' אבל לשבועה קם במאי מיירי אי בטוען ברי קם עד אחד עמו ג"כ לפוסלו לעדות ולשבועה ואם התרו בו לוקה לדעת ריב"א שמיד נפסל וגזירת הכתוב הוא שיועיל שבועתו לפטור מממון אבל הם נאמנים ששקר נשבע לפוסלו ולהלקותו והאיך כתיב לא יקום ע"א גו' לכל חטאת למכות ועונשים אינו קם ואי מיירי בטוענו ספק עפ"י עד אחד גם לשבועה אינו קם. בשלמא אליבא דהילכתא דדבר הגורם לממון לאו כממון דמי משכחת שהעיד עד אחד שלא בפני בע"ד שמותר להעיד וכה"ג לא קם אלא לשבועה (אבל ב' עדים גרע טפי כיון שבטלה עדותן לענין ממון בטלה כולה וגם לשבועה אין זוקקים הנתבע שלא בפניו) אבל אין נפסל זה הנשבע כיון דלפוסלו כ"ע מודים שצריכים להעיד בפני בע"ד כמ"ש הכנסת הגדולה סי' כ"ח סעיף ס"ח דאפי' לדעת ראב"ן ורא"בי' שמכשירים בדיעבד הגביות עדות שלא בפני בע"ד דוקא לענין ממון אבל לא לפסול איש מחזקת כשרותו, ומה שחוזרים אח"כ ומעידים בפניו לפוסלו זה מיקרי ע"פ שנים כיון דכבר קיים הפסק דין ונשבע ואין זה נוגעים אבל לר"א בר"ש דס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי ואף בדיעבד פסול העדות של ע"א שהעיד שלא בפני בע"ד ואין זוקק אף לשבועה וע"כ לא משכחת קרא דלא יקום ע"א גו'

אלא בטוענו ספק ע"פ עד אחד וקאמר שפיר מתני' דלא כר"א בר"ש. ולפ"ז שהוכחנו דהר"י מיגא"ש ס"ל כריב"א מוכח לדידן מותר לגבות ע"א שלא בפני בע"ד דאל"כ קשה להר"י מיגא"ש דס"ל ע"א עפ"י ספק אין זוקק לשבועה קרא דלא יקום עד אחד במאי מיירי כנ"ל דא"ל במלוה שאין נפסל וכ"ש שאין לוקה מטעם דאמרינן חייב הי' לו מצד אחר דהא כה"ג גם בשני עדים לא נפסל וכמ"ש הב"י וב"ח שם לדעת ריב"א שמחלק בין מלוה לפקדון ועי' בס' כנסה"ג ודו"ק.

ולכאורה היה נ"ל ליישב קושית דידי הנ"ל על הר"י מיגא"ש דמודה אם מרגיש בחסרונו אך אינו יודע מי הוא הגזלן מיקרי תובע דעיקר הראי' של הר"י מיגא"ש כ' הרא"ש פרק שבועות הדיינים מדאמרינן במס' ב"מ הצד השוה שבהם ע"י טענה וכפירה הם באים ע"ש וזה מיקרי טענה שמכיר בחסרונו וכן משמעות לשון הרא"ש שם אבל לא בטענת שמא כגון שאמר לו עד אחד אמר לי שנטלת משלי מנה פטור משבועה וכו' וש"מ לדיוקא אתא אם מכיר בחסרונו בלא העד מיקרי טענה. אבל ז"א די"ל ממעט האופן שכתב הרמב"ם בפ"ד מה"ל גזילה סעיף י"ג אם מכיר כלי שלו ביד חבירו ואינו יודע באיזה אופן בא לידו ועד אחד מעיד שגזל אז מודה הר"י מיגא"ש דהוה טענה זולת העד וכמ"ש הלח"מ בפ"ג מה"ל טוען ונטען סעיף ו' דמה"ט מסתפק הרב המגיד אם הרמב"ם סובר כרבו הר"י מיגא"ש או לא ולדעת הכ"מ שם דגם במכיר כלי שלו ביד אחר כנ"ל הוה טענת ספק עפ"י העד וא"כ כ"ש באינו יודע כלל תחת יד מי כליו רק שמכיר בחסרונו דמקרי ספק ואלים קושיתי.

אבל תמהני במ"ש הלח"מ שם בשם הכ"מ דנתבאר במ"ש פ"ד מה"ל גזילה במ"ש וכן אם הי' שם ע"א כו' ובכ"מ לא מזכיר כלל מהיה שם עד אחד אלא ממ"ש סעיף י"ז נכנס לביתו של חבירו שלא בפניו ונטל משם כלים בפני עד אחד כו' וכמ"ש הרב המגיד שם נכנס לבית חבירו כו' דעת הרב שנשבעים בעד אחד בטענת שמא ולא על מודה במקצת כו' ולפ"ז מדכתב הרב המגיד פ"ג מה"ל טוען ונטען שלא נתבאר בדברי הרמב"ם אם ע"א מחייב בטענת שמא ש"מ דמחלק בין אם התובע מכיר בחסרונו כמשמעות טענת בעל הבית שם עשרים כלים היו בביתי משמע בלא עד אחד מכיר בחסרונו. ולפ"ז מיושב קושיתי לדעת הרב המגיד ואפשר הוכחתו מכח קושייתי אבל על הכ"מ קשה ודו"ק.

והנה קושייתי הנ"ל לדעת הריב"א האיך מתוקמא קרא דלא יקום עד אחד באיש וגו' אם נאמר דטענו בספק עפ"י ע"א אין זוקק לשבועה נ"ל ליישב ע"פ מ"ש הב"ח בח"מ סי' שס"ד דטעם הרב המגיד הנ"ל שנסתפק בדעת הרמב"ם מאי דעתו בטוען בספק עפ"י עד אחד אע"ג דהרמב"ם פסק בפ"ד מה"ל גזילה סעיף י"ז נכנס לביתו של חבירו שלא

בפניו ונטל משם כלים בפני ע"א ואין העד יודע כמה נטל בעה"ב אומר כ' והגזלן אומר עשרה והם שלו חייב להחזיר עשרה משום שהוא מחויב שבועה ואיל"מ ואין נשבע על השאר אפי' היסת מפני שאין יכול לטעון על הגזלן טענת ודאי ופי' הרב המגיד בעצמו כנ"ל דדעת הרב שנשבעים בעד אחד בטענת שמא ולא על מודה במקצת כו' מיישב הב"ח דאף אם הרמב"ם ס"ל כר"י מיגא"ש ור' אפרים הנ"ל מודה כה"ג דשאני התם כיון דכופר בכל אינו יודע מי אומר אמת אם שעד או בע"ד אבל כאן שבע"ד מודה לדברי העד במקצת שהרי אומר נטלתי עשרה זהובים והן שלי א"כ באותן עשרה הו"ל טענתו של תובע טענת ברי שהרי הוא יודע שהם שלו מש"ה בזו הו"ל משואיל"מ עכ"ל ולפי"ז שפיר מתוקמא קרא דלא יקום גו' אבל לשבועה קם אם בע"ד מודה במקצת אך טוען שהם שלו דכה"ג מודה הר"י מיגא"ש ור' אפרים וזוקק לשבועה על המותר שמכחיש להעד. לולא דמסתפינא הייתי אומר זה טעם פלוגתת רמב"ם וראב"ד שמשיג סעיף י"ז הנ"ל וז"ל א"א אם טענת בעה"ב אין טענת ודאי האיך זה מחויב שבועה ולמה ישלם עשרה כו' ולפמ"ש י"ל כל חד לשיטתי' אזיל דהרמב"ם סבירא לי' כדעת ר"י מיגא"ש הנ"ל כמ"ש הטור סי' צ"ו וא"כ לדעת ריב"א הנ"ל לא מתוקמא קרא דלא יקום אלא במודה במקצת וטוען שלא נטל כולם אלא מקצת וע"א מכחישו שנטל יותר ויוכל להיות שגם הבעלים יודעים ודאי שנחסר להם יותר אבל אינם יודעין שזה נטל אלא עפ"י העד ומירי מה שמודה טוען שלו היה כנ"ל דאז חייב שבועה על מקצת שמכחיש העד לסברת הב"ח הנ"ל וש"מ דלעניין מודה במקצת לא מחשב עפ"י ע"א טענת ודאי כסברת הרמב"ם כמ"ש הרב המגיד דאל"כ ל"ל קרא דלא יקום כו' דתיפוק לי' משום מודה במקצת חייב שבועה נגד העד כמו נגד בע"ד מטעם הש"ס בכולי' בעי דלודי לי' כו' אבל הראב"ד לשיטתי' אזיל דפסק טענת ספק עפ"י ע"א לעולם זוקק לשבועה כמ"ש הטור בשמו סי' ע"ה ונסתר הוכחה הנ"ל. אבל משמעות הפוסקים דהרמב"ם לא פסק כרבינו יקר הנ"ל שלא נזכר בחבורו הגדול דין של ר' יקר כלל ודו"ק:

אבל קשה לסברת הב"ח הנ"ל מלשון הטור סי' ע"ה וז"ל וכ"כ הרי"ף שנשבע ע"פ ע"א בעסק חד גברא דאמר לחברי' אית לי חד סהדא דאתית לביתי שלא באנפאי ושקלה חד טעינא דכתנא ואמר אין שקלי ודידי שקלי דהוה משואיל"מ וכן כתב הרא"ש דמוכח מזה דהרי"ף פליג על הר"י מיגא"ש הנ"ל וקשה דלמא שאני התם כיון דמודה הבע"ד שנטל הו"ל טענת ברי וקצת כ"ש הוא ממודה במקצת אע"ג דהבעלים יודעים שנחסר להם יותר מיחשב כטענת ודאי להב"ח כ"ש כאן שמודה לגמרי ואף אם לא היה מרגיש בחסרונו אלא ע"פ העד מיחשב כודאי כיון שמודה שנטל אבל בכופר מודה הרי"ף כיון שאינו יודע

מי אומר אמת העד או הבע"ד הוה ספק. וגם הב"י כתב שהרמב"ן והר"ן הכריעו כדברי הרי"ף שחולק על דעת ר"י מיגא"ש ור' אפרים וקשה מנ"ל לפי סברת הב"ח בכוונת הרב המגיד אין הכרח שיהי' מחלוקת ביניהם ובזה א"ש כוונת הר"י מיגא"ש כגון שאמר לו ע"א כו' דוקא כהנ"ל וצ"ע:

שאלה ב

שאלה ראובן שהשכיר ביתו לשמעון משך שלשה שנים ותוך הזמן השכירו עוד לשלש שנים וקיבל מקצת שכרו וגם עשה האנדשלאג וטרם הגיע קין ג' שנים ראשונים רוצה שמעון לחזור אם מצי למיהדר ביה או לא:

תשובה לכאורה הי' נ"ל דלא קנה לגמרי אף אם לא חזר בו שמעון עד אחר זמן כלות ג' שנים ראשונים דדמיא להא דאמר ר' אושעיא בקידושין דף מ"ב ע"ב הנותן פרוטה לאשתו ואמר לה הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשיך אינה מקודשת דנהי דבידו לגרשה אין בידו לקדשה תפשוט דבעי ר' אושעיא הנותן ב' פרוטות לאשה באחת אמר לה התקדשי לי היום ובאחת אמר לה התקדשי לי לאחר שאגרשך תפשוט דלא הוה קדושין ומשני דלמא כי היכי דתפסי קידושין השתא תפסי נמי לאחר זמן פירש"י בד"ה דלא כו' מגו דאי בעי לקדושי השתא מקדשי כו' אבל המקדש אשתו לא חזיא השתא למיתפס קידושין שהרי מקודשת ועומדת עכ"ל והכי נמי בנידן דידן כיון שאין ביד ראובן להקנות ביתו בשכירות עכשיו לשמעון שכבר מושכר לו בטל השכירות גם אחר זמן. אבל הא ליתא דהא בחידושי הרשב"א הקשה שם וז"ל ניהי דבידו לגרשה בידו לקדשה תמי' לי והלא שניהם מרוצים עכשיו בכך ואעפ"י שאין בידו לקדשה בע"כ מדעתה יכול הוא לקדשה וכל שביד שניהם אמאי מחוסר מעשה וי"ל כו' שמא תהי' אחר גירושין בדעת אחרת וכיון שאינה ראוי' לקבל קידושין ולאחר גירושין תהי' בדעת אחרת אין בדבריהם כלום עכ"ל ולפ"ז בשכירות אף דהוה כדבר שלא בא לעולם כיון דמצי לחייב נפשי' בב"ד (או בשבועה ובזה עדיף דבר שאינו ברשותו מן דבר שלא בא לעולם ודו"ק) כדאית' בחו"מ סי' ס' ואהני במעכשיו בק"ג שיהי' מושכר אח"ז לשמעון וכל שביד שניהם לא מעשה כסברת הרשב"א הנ"ל. ולפע"ד נ"ל הוה מחוסר מעשה משא"כ באומר את מקודשת לי לאחר שאגרשך כיון דלא מצי לחייב נפשי' אף בשבועה שישבעו שניהם שלא למיהדר בהו דהא צריך גט כריתות ובשעה שאמר לה הרי את מותרת לכל אדם ע"כ חזר בו מכל ענייני קידושין דאל"כ לא הוה גט ומצי למיהדר בי' אח"כ משו"ה בטלו קידושין לגמרי משא"כ בשכירות קיים עכ"פ לאח"ז. וראי' לזה ממ"ש הש"ך בחו"מ סי' שי"ב ס"ק ג' דהמשכיר יכול להשכיר לאחר תוך זמנו של ראשון לכשיגיע הזמן. ואף

לדעת תשובת בית יעקב סי' ב' שחולק על הש"ך וכתב שם ראי' ממ"ש המרדכי על הא דאמר ר' יוחנן האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תקנה עד לאחר שלשים יום דקנה משום דבידו להקנות לו מיד אלמא אף היכי דדינא דקנה לאחר ל' יום כגון שאמר מעכשיו לא קנה אלא דוקא היכי דבידו להקנות מיד. שאני התם דתליא בדעת השוכר ראשון עכשיו והוה כמחוסר מעשה משא"כ במשכיר לשוכר ראשון ששניהם מרוצים עכשיו לא הוה מחוסר להביא ראי' כדעת הש"ך ודלא כשו"ת בית יעקב מלשון הרמב"ם פ"ז מה"ל שכירות כל שממכרו בנכסיו ממכר שכירתו שכירות וכל שאין לו למכור כך אין לו לשכור אלא א"כ יש לו פירות בלבד באותו קרקע הרי זה שוכר ואינו מוכר עכ"ל ש"מ מדכייל כלא שיכול למכור שכירתו שכירות דה"ה תוך זמנו של שוכר ראשין יכול להשכיר דאל"כ משכחת שיכול למכור תוך זמנו של שוכר אבל לא להשכיר דהמכר חל מיד לבנות ולהרוס בדבר שאין מזיק לשוכר משא"כ שכירות דלא הוה בגוף הבית ולא חל מיד ובטל גם אח"ז א"ו מתוך שיכול למכור תוך זמנו יכול להשכיר ודמיא להא דר' אושעי' בנותן ב' פרוטות לאשה באחת קדשה מיד ובאחת אמר לאחר שאגרשך דפסק הרמב"ם לכשיגרשנה הרי זו מקודשת עד שיגרשנה פעם ב' מקדושי פרוטה שני' והביאו הטור אע"ז סי' מ' וכתב הב"י שם כיון ששניהם רוצים בכך ובידם הוא שתתקדש מעכשיו אפי' קידושין דלאחר גירושין מהני וכ"ש הכא שבידו למכור ובכלל מאתים מנה משא"כ בקידושין דבשעת קידושין ראשונים א"א שיחולו קידושי שני' דבבת אחת נותן לה ב' פרוטות הללו ואפ"ה ס"ל לרמב"ם מגו דאי בעי לקדושי השתא מקדש תפסין קדושין:

ותו נ"ל דבשכירות מיד נקנה אע"ג דבקידושין כתב שם הב"י בשם הרשב"א דמסתברא דקידושי בתראי לא עדיפא מאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום יכולין לחזור בהם תוך שלשים יום בלא אמר מעכשיו והכא אפילו אמר מעכשיו ולאחר שאגרשך אי אפשר לחול מעכשיו שכבר היא אשתו מחמת קידושין ראשונים שאני בשכירות מתוך שיכול למכור ומיד יכול להשכיר דשכירות שם מכירה עלה לזמן קצוב בלשון הרמב"ם ריש פ"ז מה"ל שכירות וא"ל כיון דשכירות ממכר הוא לזמן גם למכור לאחרים תוך הזמן דשכירות לא יהי' בכוחו של משכיר למכור הא ליתא דמ"מ ביתו מיקרי כמ"ש הלח"מ שם הן לקנות לבעה"ב זבל הבא מעלמא לחצר והן להכניס ע"ז לתוכו אם משכיר לנכרי עובר על לאו דלא תביא תועבה אל ביתך. ותו נ"ל כיון שבידו להשכיר עכשיו בהוספת זכות בדבר הפקר דס"ל להרמב"ם דחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו אע"פ שהיא שכורה ביד אחרים כדאי' בש"ע סי' שי"ג ומצי עכשיו להשכיר לו החצר בהוספת זכות שיקנה השוכר ההפקר חל השכירות בלא"ה ג"כ עכשיו דכל

שבידו לא הוה מחוסר מעשה וזה מוכח ג"כ מלשון רמב"ם הנ"ל כל שממכרו בנכסיו ממכר שכירתו שכירות קשה הא משכחת בדבר שמושכר לאחרים דתוך זמן השכירות יכול למכור בחליפין או חזקה מעכשיו כיון דגוף הבית דידי' ואין שכירתו מושכר בחליפין אף באמר מעכשיו כיון שמושכר לאחרים ואף לזה שכבר מושכר לו לא אהני מעכשיו כיון שכבר שלו וממילא גם בהגיע הזמן כבר הדר סודר למרי' ובטל החליפין וכן החזקה בטל כיון שהי' בשעה שאין ראוי להחזיק וכמ"ש המרדכי הביאו סמ"ע סי' שט"ו ולא א"ש כללא דרמב"ם הנ"ל א"ו מתוך שיכול למכור יכול להשכיר ומה"ט קנה מיד או מטעם שיכול להשכיר בהוספת זכות לזה שדר בו כבר כנ"ל ודמיא למ"ש רמ"א סי' ר"ט סעיף ד' מי מקנה לחבירו דשלב"ל עם דבר שבא לעולם דאהני. ואע"ג דאין אדם מקנה דבר שאין בו ממש כגון אכילת פירות דקל או אויר חצרו עד שיקנה לו גוף אילן לאכול פירותיו וגוף חצירו להכניס בו זיזין וא"כ לא אהני הקנאת דבר הפקר כנ"ל י"ל ה"מ כשמקנה האויר לבד אבל אם כוונתו להשכיר גוף החצר ג"כ אלא שא"א מחמת שמושכר לו כבר אהני כה"ג ותו דהא מצי להוסיף זכותו בהוצאת זיזין ג"כ לצורך השוכר. ותו הא יש כח ביד המשכיר להקדיש ולהפקיע השכירות כמ"ש רמב"ם פ"ו מה"ל ערוכין המשכיר בית לחבירו וחזר והקדישו הרי זה קודש ופקע השכירות עכ"ל אלמא נדחה השוכר מן הבית וה"נ אלים כחו להשכיר מיד לענין דלא מצי למיהדר אח"כ עכ"פ אף שאין יכול לדחות השוכר תוך זמנו אכתי נגמר מיד השכירות כמו ממכר והקדש מיהו כתבו התוס' במס' ערוכין דף כ"א בשם התוספתא המשכיר בית לחבירו וחזר והקדישו הר"ז מוקדש אימתי בזמן שלא הקדים לו שכרו אבל הקדים לו שכרו דבריו בטלין וה"נ אם קיבל כל השכירו' אין בכחו להקדיש אבל יוכל למוכרה כמ"ש תוס' שם בשם תוספתא וא"כ אהני מתוך שיוכל למוכרה כנ"ל בכל ענין. ולפ"ז מי שאין לו גוף הקרקע רק הפירות לא שייך מתוך כו' ולא נמכר מיד ויכולין למיהדר בהו עד קץ ג' שנים הראשונים:

אמנם נ"ל ראי' אחרת דמחוסר זמן לא הוה כמחוסר מעשה דזמן ממילא קאתי וקנה מיד דהא כתב הטור ח"מ סי' ריי"א אין אדם מקנה דבר שלא בא ברשותו כגון מה שאירש מאבא מכור לך כו' ופי' ר"ת דוקא בסתם אבל אם פירש ואמר שדה זו שאירש מאבא מכור לך קנה, וכתב ב"י שם דמייתי ר"ת ראי' מדאמרינן בשלהי פרק מי שמת בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת ואח"כ מת אביו בנו מוציא מיד הלקוחות משום דמכח אבי אביו קאתי וקשה דתיפוק לי' בלא"ה נמי אין המכר קיים כלל דהוה כדבר שלא בא לעולם א"ו שדה זו שבירר המכר עדיף טפי וקשה אכתי כיון דאין המכר נגמר עד אחר

מיתת אביו וכיון שמת קודם אביו אין קנין לאחר מיתה וכקושית התוס' במס' ב"ב דף קנ"ט ע"א בד"ה ולימרו לי' אביך זבין כו' ומה שתירצו שם דלענין חזרת מעות איירי ע"כ לא סבירא לי' לר"ת דא"כ ראייתו בטלה כמ"ש הב"י שם וא"ל דחל למפרע משעת מכירה דהא אפי' פירש מעכשיו אין בכחו מעכשיו למכור דבר שאין שלו אלא של אביו א"ו בשדה זו שבירר המכר אמרינן ירושה ממילא קאתי והוה כדידיה לענין זה שחל המקח עכשיו וא"כ הרי הוא לגמרי כדידי' דלא מצי למיהדר מיד אחר המכירה. ולא דמיא לדר' אושעיא בנתן ב"פ שכתבתי לעיל בשם רשב"א דיכולין למיהדר בהו תוך ל' יום אפי' אמר מעכשיו משום שכבר היא אשתו דשאני התם דמחוסר גירושין דמסתמא לאו לגירושין קיימא משא"כ ירושה דממילא אתי וכ"ש מחוסר זמן דאמרינן דנקנה מיד וכיון דרמ"א פסק כר"ת בסי' ריי"א ש"ע דנקנה מיד כנ"ל ולא דמיא למ"ש המשנה למלך בפ"ד מהל' אישות דעבד שקיבל גט שחרור לזמן דיכול לקדש תוך הזמן שיחול לאח"ז משום דאין מחוסר מעשה דזמן ממילא אתי משמע דלא חל מיד דשאני התם דאכתי לאו בר קדושין הוא כלל קודם זמן שחרור וא"א לחול מעכשיו. או י"ל כוונתו ג"כ דלא מצי למיהדר אבל גוף קידושין אין חלין עכשיו דאכתי עבד הוא דהא מדמה שם לאומר שדה זו שמשכנתי לך לעשר שנים לכשאפדנה ממך תקדש דקדשה ומשמע מיד אמירה לגבוה כמסירה להדיוט ותו לא מצי למיהדר ביה וה"נ עבד שקידש אשה מיד נגמרו לענין דלא מצו למיהדר בהו כיון דמחוסר זמן לאו כמחוסר מעשה דמי דממילא אתי. וזה מוכח מסוגיא דכתובות באומר לחבירו שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה ממך תקדש דקדשה דמשמע אף דכל השדה ממושכן למלוה אפ"ה קדשה ומיד כיון דבידו לפדותו מיד לענין דלא מצי למיהדר בי' וה"נ בממושכן לעשר שנים דנקט סתם תקדש ג"כ פשוט דמיד קדשה כיון דגוף השדה הדרא לבעליה בלי כסף וה"נ בלי זמן כיון דבחד לישנא כייליהו וכ"ש במחוסר זמן בממושכר לאחר דממילא אתי וחל השכירות מיד:

ותמהני על שו"ת בית יעקב שמפריז על המדה לבטל השכירות לגמרי האיך נעלם ממנו הגהת רמ"א סי' ריי"א בשם ר"ת הנ"ל וכל ראיות הנ"ל ואין ראי' ממ"ש המרדכי באשה ששכרה מראובן מפסח ועד עצרת ועשתה חזקה קודם לכן דלא אהני דשם לא לרצון המשכיר היה כמ"ש שהכניסה במידת חסד כו' וגם לא דמי לאומר לחבירו משוך פרה זו ולא תקנה עד לאחר ל' יום דקנה מטעם, דבידו להקנותו מיד דוקא ואע"ג דאמר מעכשיו שאני במפרש שלא תקנה עד ל' גרע ותו דוקא בחזקה ומשיכה בטלים בא"א להקנות מיד כמו חליפין דהדרא סודר למרי' כדאיתא סי' קצ"ה אבל בכסף עדיף ודלא כשו"ת בית יעקב הנ"ל דמחלק מסברא דנפשי' בכסף בין אפשר להקנותו בין אי אפשר כנלפע"ד

להלכה וניהו דהאנד שלאג דומה לחליפין וחזקה וגם כמה דיעות דבקרקע לא קנה האנד שלאג מ"מ הכסף קונה ודו"ק:

מפתח למצא דבר חפץ.

חלק אורח חיים

סימן א

אחד שכח למכור קודם פסח כמה חביות דבש מבושל וספק אם הי' בהם שמרי שכר ועבר עליהם הפסח.

מתיר למכור הדבש ביש ס' בדבש נגד השמרים ולא נודע לבעלים תוך הפסח ע"י סינון ולבער השמרים והנאת השמרים ישליך לים המלח.

מפלפל בדברי המג"א סי' תמ"ב ס"ק ט'. מוכיח דגם התוס' והראב"ד מסכימים לדעת או"ה דמדאוריתא בטיל דבר המעמיד אלא מדרבנן אסור. מבאר דברי התוס' בע"ז דף ל"ה ד"ה מפני שמעמידים כו' שלא כהבנת העולם.

סימן ב

אחד הפקיד חמץ אצל חבירו בעיר אחרת ונשתהה החמץ עד פסח ולא מכר הנפקד החמץ ההוא לעכו"ם ונגנב ממנו אח"כ החמין על מי מוטל ההפסד.

מפלפל פלפול עצום ורב בחלוקי דעות הפוסקים בד"ז ובדברי הרש"ל ביש"ש בהגוזל קמא סי' ך' דאפי' אם החמץ בעין ת"י השומר אין יכול לומר הרי שלך לפניך וצריך לשלם דשומר גרע מגזלן, וביש"ש שם סי' מ"ה שתמה על הרא"ש בפסקיו בב"ק דף ק"ה בעי רבא גזל חמץ ועבר עליו הפסח ונשבע מהו וכו':

פלפול חריף ונעים בדברי המג"א סי' תמ"ג ס"ק ה' ובדברי החק יעקב שם ובונה וסותר בדבריו להחזיק כדעת השואל שם. מביא ראיה ברורה ועמוקה נגד דעת המג"א וכסברת הרב הח"י דלא מקרי פשיעה משום שלא מכר החמץ מגמ' דב"ק ק"ה ע"א אומר רבא גזל שלש אגודות בג' פרוטות והוזלו ועמדו על שתים וכו'.

סימן ג

חטין נטחנו ברחיים לפסח ואח"כ באיזה ימים נמצא שנתלחלח מעבר לעבר הפשתן שבו הקמח בתבה ותחת הפשתן הן בצדדים הן למטה נמצא עיסה מה דינן של הקמחין שנטחנו קודם מציאת הרעותא:

יורה וידון להתיר מה שנטחן מקודם ע"י רקידה ולהקל במשהו דרבנן ולתלות דע"י חום האבנים יוצא הזיעה וזיעת חומה אינו מחמיץ. ומגמגם בדברי הח"י סי' תס"ו ס"ק י"ג.

סימן ד

דפנות של סוכה ששעורן ז' על ז' טפחים אם מודדין טפחים שוחקות או עצבות

מברר ומלבן שמחלוקת אבות העולם היא בין רש"י בסוכה דף ז' בד"ה טפח שוחק ובין הרמב"ם בפי' המשנה ריש ערובין פלפול נחמד לתרוצי סוגי' אליבא שיטת הרמב"ם.

סימן ה

מי שאין לו שמן כ"א להדליק נר ליל א' של חנוכה ואם יחלק השמן לח' חלקים לא יגיע ללילה א' כשיעור חצי שעה כמצותה מי אמרי' דעדיף שידליק ליל א' כל השמן כשיעור משידליק כל לילה ולילה שלא כשיעור, או איפכא עדיף שיחלק לח' חלקים וידליק מעט מעט

מפלפל באורך בדברי הב"י ה' חנוכה מ"ש לתרץ קושיתו למה קבעו ח' ימים הא שמן שבפך הי' בו כדי להדליק לילה א' ותירץ ע"ז ג' תירוצים בונה וסותר בדברי הח"צ שו"ת פ"ז. מביא ראי' לסתור ולבנות בתירוצין של הב"י מגמ' שבת דף כ"ג ע"א מאי ממעט כו'. ושם אמר רבא פשיטא לי נ"ח ונר שבת נ"ש עדיף משום ש"ב.

מבאר ע"ד החדוד חבור דברי הש"ס דשבת שם מאי ממעט זמן ונימעט נס נס כל יומא איתא מאי מברך להדליק נר של חנוכה.

פלפול עמוק בדברי מוהרש"א בחולין פ' א"ט, מקשה עליו ממנחות פ"ט ע"א מערב עד בקר כו' ומשלהי חגיגה תנא הזהרו שמא תגעו בשלחן ובמנורה כו'.

סימן ו

חמאה שבשלוה בקדרה של בשר ב"י וליכא ס' אי שרי להדליקה במנורה של חנוכה לצאת י"ח נר חנוכה.

משיג על שו"ת שערי אפרים סי' ל"ח שדעתו להתיר דמצות לאו להנות נתנו ולא שייך לומר כתותי מיכתת שיעורא דבב"ח מן הנקברין וכו' דהא בזה גופא שדולק החמאה עובר על לאו דלא תבשל ויש בשול אחר בשול בבבז"ס ומוכיח זה בראיות רבות.

הוכחה עצומה דאפילו שאר אסורי הנאה אסור להדליקן למצות נ"ח או שאר מצות דרבנן ולא אמרי' בהו מצות לאו להנות ניתנו מגמ' שבת דף כ"ג ע"ב ולא בשמן שרפה כו'

פלפול נחמד ונעים בגמ' דשבת אמר ר"ה פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בשבת א"מ בהם בחנוכה בין בשבת בין בחול כו'.

סימן ז

ט"ב שחל בשבת אם מותר ללבוש כתונת לבן לשבת או לא.

האריך להוכיח כדעת המג"א בסי' תקנ"א ס"ק ד' שמותר להחליף הכתונת ודלא כהט"ז שם ע"פ דברי הש"ע ביו"ד סי' ת"ב ס"ז וסי' שצ"ט ס"א.

סימן ח

מי שנעשה לו נס באדר ונדר לעשות לו פורים היאך יתנהג בשנת עיבור אם באדר שני או באדר ראשון:

מכריע בטוב עיון ופלפול רב לעשות באדר ראשון ע"פ הסוגי' תענית דף י"ח אילימא בני ט"ו דקרו בי"ד כו'.

עלה ונסתפק איזה מעשה קדום אם של יום ניקנור או יום טוריינוס. ופושטה מתוך הסוגי' הנז'.

יורה דעה

סימן א

בוקא דאטמא דאיעכול ניבי' ולא שף מדוכתי'.

מוכיח כדעת הרמ"א בסי' נ"ה ס"ב מוכיח להכשיר וסותר דברי הפר"ח שנחלק עליו בטוב טעם הפלפול בסוגי' דחולין דף נ"ד ובתוס' שם ד' מ"ג ד"ה הנך דאפקת.

סימן ב

אותה שאמרו טרפה אינה יולדת אם הפי' הוא שאינה מתעברת בלל או מתעברת היא אבל א"א שתלד.

מראה פנים לדעת הרש"ל דבלידה תליא מילתא ולא בעיבור מגמ' חולין דף ע"ד, קושי' עצומה שם על הת"כ.

חוזר ומביא ראי' לשיטת הר"ץ דאינה מתעברת כלל מסוגי' דחולין דף י"א אתיא מעדים זוממין כו'. מיישב בשני אופנים קושית העולם איך משכחת נערה המאורסה בסקילה וכו'. עוד ראי' להר"ן מגמ' ביצה עגל שנולד ביו"ט כו'.

סימן ג

בשר שנמלח והודח ואח"כ נמצא באמצעיתו קרא מה דינו.

מורה להתיר במליחה שנית ודלא כהלוית חן שמחמיר בזה.

סימן ד

אותן אווזות שחרטומיהן שחור וערלים מסיחי' לפ"ת שנולדו מאווז הבר מה דינם.

מפלפל בראיות להתירם מגמ' דב"ק ס"פ הפרה, גם מטעם ס"ס. מביא ראיה דא"א לעוף טהור להתעבר מעוף טמא מגמ' דבכורות דף ו' בהמה טהורה שילדה כו'.

סימן ה

סופר שכתב שם אלקינו ומשך מאוד רגל התחתון של הנו"ן וכתב הוא"ו בעד הנו"ן ולמעלה הוא רחוק מן הנו"ן איזה תקנה יש בשם שאינו נמחק אף הטפל לאחריו ואסור לגרור

העלה והביא להתיר למחוק הוא"ו אם נראי' לתנוק דלא חכים ודל"ט כשתי תבות וגם באין נראי' כשתי תבות אם הוא"ו ארוכה כל כך שאף אם ינטל ממנה הסמוך אצל רגל התחתון של הנו"ן ישאר כשיעור.

סימן ו

ס"ת שנשתנו צורת האלפי"ן שהיודי"ן שע"ג האלפי"ן שדרכן להיות דבוק בצד ימין נדבקו בצד שמאל, וגם שבקצת אלפי"ן לא ניכר כלל הירך של היו"ד שע"ג האלפי"ן שנדבק ונבלע בגג שתחתיו עד צד העב של ימין מה דינה

האריך להוכיח מלשון הטור באו"ח סי' ל"ו וביו"ד סי' רע"ד ומהג"ה מיי' ה' תפילין שאין לפסול ס"ת בשביל הפוך היודי"ן כ"א מחמת חסרון ירך היו"ד. ומשיג על ס' נחלת אוריאל על מס' סופרים.

הביא ראיה נפלאה לפסול אם לא נגעו הממי"ן פתוחים הוא"ו במ"ם מש"ס דשבת דף ק"ד נתכוון לכתוב אות אחת ועלו בידו שתים וכו'.

סימן ז

בענין ספקן של חכמי לובלין על המשלח האם והבנים אם קיים מצות שלוח דקן מי נימא קרא דוקא כתיב ליקח את הבנים או רשות הוא ואם משלח שניהם ג"כ קיים מצות שלוח הקן.

הרבה להוכיח בפלפול עצום ועמוק שתקח לך הוא רשות מהסוגי' שבחולין ד' קמ"א אלא טעמא דכתב רחמנא תשלח הא לא"ה הו"א לדבר מצוה לא עשה ול"ת הוא ואין עשה דוחה ל"ת ועשה, ושם בדף ק"מ כדאמר ר"כ תקח לך ולא לכלבך.

עוד ראי' מגמ' חולין ד' קט"ו שלוח הקן ליתסר לא אמרה תורה כו'.

מקשה ושואל בפירש"י שם. מבאר ע"ד חדוד המשך לשון המשנה סוף חולין לא יקח האם כו'.

סימן ח

בענין מחלוקת הב"ח והש"ך ז"ל בסי' ת"ב במי שמת לו מת באחד בשבת שיום ז' חל בשבת שדעת הב"ח שצריך לנהוג אבילות במוצאי שבת והש"ך השיג עליו.

האריך להוכיח כדעת הב"ח בפלפול עצום ורב בדברי הריטב"א במו"ק י"ט ע"ב בסוגי' שלשים יום מנל"ן יליף פרע מנזיר כתיב הכא ראשיכם אל תפרעו וכו'. מקשה ומתרץ בדברי הטו"ז סי' שצ"ט ס"ק ו'. תמי' רבה על הרא"ש וטו"ז מגמ' ערוכה בדף י"ז ע"ב ל"צ שחל ז' בשבת ערב הרגל לאבא שאול מקצת היום ככולו ועולה לכאן ולכאן.

אבן העזר

סימן א. (**תקנת עגונה**)

באחד נמצא הרוג ולא הי' ניכר בו שום פרצות פנים ולא פדחת כ"א היו בבגדיו סימנים מובהקים, גם הי' לז פצע על ידו והגידו אשתו ובניו הסי' ההוא וצמצצו מקום הפצע אבל לא ידעו באיזה יד ימין או שמאל

חוכך להחמיר בשריותא דהאי איתתא. ומפלפל בראיות הרבה להחזיק כדעת הב"ש בסי' י"ז שחולק על הגאון מוהר"ל מפראג שחידש לומר דלהך אוקומתא דסימנין דרבנן לא חיישי' לשאלה ולפ"ז הרוג שיש לו סי' אמצעי בגוף וס"מ בכליו מהני ממ"נ דאם סד"א לא בעי' ס"מ ומהני סי' אמצעי שבגוף ואם סד"ר מהני סימנין שבכליו דלא חיישי' לשאלה ונחלק עליו הב"ש דאף דל"ח לשאלה עכ"פ חששא היא ומגרע לסי' מובהק ביותר שיהי' סי' אמצעי. האריך לסתור ולבנות בדברי הגאון הח"צ בסי' קל"ד שהסכים כדעת הגאון מוהר"ל מפראג, ופלפול יפה ונעים בסוגי' דב"ב דף קע"ב דלנפילה דרבים דוקא חיישי' ולא לנפילה דיחיד. שקיל וטרי טובא אם הרושם שע"י הפצע הוא סי' מובהק או לא. העלה להוכיח שאף שלא ידעו על איזה יד הוא הפצע הוי ס"מ ומביא ראי' מסוגי' דגיטין דף כ"ז כגון דקאמר נקב בצד אות פלוני.

סימן ב (**באותו ענין**).

האריך להוכיח שמחלוקת הגאון מוהר"ל והב"ש הנזכר מחלוקת קדומה לאבות העולם היא שמחולקי' בזה רש"י ותוס' בב"מ באותה שמועה דסימנין, ומפלפל פלפול נעים ונחמד ברש"י ותוס' שם בד"ה ת"ש חמור בסימני אוכף ובחי' מוהרש"א שם.

מביא ראיה מדברי התוס' בגיטין דף כ"ז ע"ב ד"ה סימנים דאוריתא וע"פ דברי המוהרש"א שם, דשני סי' אמצעים אין מצטרפין להיות סי' מובהק.

סימן ג

אחד שלח גט לאשתו ע"י שליח בהרשאה מב"ד כדינא דק שכיחש להב"ד לומר שאשתו מתגרשת ברצונה הטוב ועם השליח הערים לגרשה בע"כ והטמין הגט בשעוה ומכרו לאישה המתגרשת ותיכף כשנטלה השעוה אמר השליח לה בעלך שלח לך גט זה הטמון בשעוה ועוד אחד הי' בשעת מסירת הגט להאשה

הורה דאין כאן ריח הגט דכיון שעבר על חרם דרגמ"ה אין שליח לד"ע. מביא ראיה דאפי' באסור דרבנן אמרי' א"ש לד"ע מהגהות רמ"א ביו"ד סי' ק"ס י"א שמותר לישראל לומר לחברו לך והלוה לי מעות וכו'. גם כיון דקיי"ל ששליח הולכה צריך עדים וכיון שהב"ד לא משאו שליח לגרשה בע"כ רק בהרשאת הבעל הוי כעשאו שליח שלא בעדים.

סימן ד

אחד שלח גט לאשתו והתנה עם השליח שלא ימסור הגט רק בעיר ליסא ואם יתן הגט במקום אחר יהא הגט והשליחות בטל והשליח נתן הגט בק"ק גלוגא והיינו שמסדרי הגט נתנו הגט להאשה בתורת פקדון עד שיביא השליח כתב מן הבעל שיאמר להוי גיטא בלי תנאי וכן הוה שהביא כתב מן הבעל שאמר להוי גיטא בלא תנאי ואח"כ לא נטל השליח את הגט מיד האשה לחזור וליתנו לה מה דינה.

מראה פנים להלכה ולא למעשה לחוש לגט זה וחולק על הגאון מ' דוב בעריש ז"ל מגלוגא שהורה שאין כאן אפי' ריח הגט. מפלפל ברחבה בסוגי' דגיטין דף ס"ה ל"צ דאמרה לי' התקבל לי גיטי במתא מחסי' וזמנין דמשכחת לי' בבבל כו' ובפירש"י שם. מבאר שיש כמה חלוקים בנ"ד. מיישב תמיהת התוי"ט על הרמב"ם בפ"י מה' תרומות. נושא ונותן בדברי הב"ש בסי' קל"ט ס"ק ב' ובמ"ש בסי' קמ"ו סק"א

סימן ה

אשה חולצת שתפסה רגל החולץ קודם התרת קשרי המנעל והי' רגלו תלוי באויר בשעת חליצת המנעל אם הוה חליצה פסולה או לא.

העלה להלכה דכשרה החליצה, וא"צ לחזור על כל האחין כדין חליצה פסולה אפי' לכתחילה ובאחד מן האחין סגי אם אפשר. מביא ראיה ברורה לזה מש"ס יבמות דף ק"ב שמט הוא רוב הרגל וכו' ושם דק"ג אמר אמימר האי מאן דמסגי וכו'.

סימן ו

אם מותר להיות אחד מדייני חליצה מי שעיניו כהות ולא יוכל לראות אם לא ע"י בתי עינים (ברילליין).

העלה להלכה להיתר דראי' ע"י דבר אחר שמה ראיה. נו"נ בסוגי' דריש פ' מצות חליצה, ומפלפל יפה בדברי הספרי או אל אחד מבניו לרבות בע"מ. מביא ראי' להכשיר מדברי התוס' במ"ק ד"ח ד"ה נפ"ל. וה"ה לחומרא אם רקקה בפני היבם בפני ב"ד אף שראו ע"י בתי עינים אפ"ה הוי חליצה פסולה וצריכה לחזור על כל האחין.

חשן משפט

סימן א

אם מותר לגבות עדות עד אחד שלא בפני בע"ד למאי דקיי"ל דבר הגורם לממון לאו כממון דמי וכיון דע"א אינו קם רק לשבועה לא השבי' היזיקא דממונא לבע"ד או לא.

הניף ידו בגבורת פלפול עמוק מאוד לברר ד"ז. קושי' חמורה לשיטת הר"י מיגאש דטענו בספק ע"פ העד אין נשבעין עליו מסוגי' דשבועות דף ל"ב בזה אח"ז הראשון חייב כו'. תירוץ נחמד ע"ז עפ"ד הריב"א דנשבע להכחיש את העד אע"פ שפוטר עצמו מיהו לאלתר

נפסל. פלפול נעים בדברי הרמב"ם פ"ד מהל' גזילה ובכ"מ ולח"מ שם. עוד ישוב על קושיתו לשיטת הריב"א עפ"ד הב"ח בסי' שס"ד.

סימן ב

ראובן השכיר ביתו לשמעון ער משך ג' שנים ובתוך הזמן השכירו עוד לג' שנים וקבל מקצת שכרו וגם עשה האנדשלאג וטרם הגיע קין ג' שנים ראשונים רוצה שמעון לחזר בו אי מצי למיהדר בי' או לא.

העלה להלכה דהשכירות חל וקיים ואין שמעון יכול לחזור בו. פלפול נחמד בסוגי' דקדושין דף ס"ב הנותן פרוטה לאשתו וא"ל ה"א מקודשת לי לאחר שאגרשך כו' ובחידושי רשב"א שם. סותר דברי שו"ת בית יעקב סי' צ' שחולק על הש"ך שכת' בסי' שי"ב ס"ק ג' דהמשכיר יכול להשכיר לאחר תוך זמנו של ראשון לכשיגיע הזמן. ראי' לדעת הש"ך מלשון רמב"ם פ"ז מהל' שכירות כל שנמכרו בנכסיו ממכר וכו' סברא נכונה כיון שבידו להשכיר עכשיו בהוספת זכות בדבר הפקר דס"ל להרמב"ם דחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו אפי' היא שכורה ביד אחרים חל השכירות בלא"ה ג"כ עכשיו דכל שבידו לא הוה מחוסר מעשה.

עוד טעם לשבח דהא יש כח ביד המשכיר להקדיש ולהפקיע השכירות וה"נ אלים כחו להשכיר מיד לענין דלא מצי לחזור בו אח"כ. לפ"ד התוס' בערכין דף כ"א בשם התוספתא שבהקדים לו שכר א"י להקדיש רק למכור נפ"מ במי שאין לו גוף הקרקע רק הפירות לא שייך מתוך וכו' ויכולין לחזור בהן עד סוף ג' שנים הראשונים.

ראי' אחרת דמחוסר זמן לא הוי כמחוסר מעשה מדברי הטור סי' ר"יא והב"י שם. פלפול יפה בלשונות הפוסקים בזה והשגה על שו"ת בית יעקב הנזכר.

העתק מהגהות וחידושין שנכתבו על גליוני הש"ע יורה דעה בכ"י הרב הגאון המפורסם המלוה מוה' נפתלי הירץ זללה"ה האבד"ק זעליחוב מק"ק ווישניצא יע"א.

סימן א

בש"ך ס"ק ל' הוצרך לומר אם הוא מומחה. נ"ב ר"ל דגרע טפי לענין זה דאסור לסמוך שיבדוק אחר שחיטה דשמא לא בדיק כהוגן דהבדיקה קשה לו ועי' בשמ"ח.

סימן ב

ש"ך ס"ק י"א. וגם הרמב"ם כתב כו' מנדין אותו. נ"ב לק"מ דהרמב"ם מיירי ממזיד או בשוחט לעצמו ומוכר לאחרים.

סימן ד

ש"ך ס"ק ה'. נגד הש"ס דחולין. נ"ב פי' דמאי מקשה על שינוי' דלצעורי' קמכוין ממנסך הא אוקי כבר בדאית לי' שותפות ולהסמ"ע לא שייך לצעורי במנסך כיון דה"ל לחלק וקיימא קושי' התוס' שם ד"ה בישראל מומר ע"ש:

בא"ד. דהא לא כתב הר"ן כו' וה"ל כאלו לא נשחטה אלא שמתה מאליה. נ"ב ולסברא זו מיושב קושית התוס' בחולין י"ג ע"ב בד"ה תקרובת עכו"ם שהקשו לרבנן דס"ל תקרובת ע"ז דרבנן לימא תיקן בשחיטה להוציא מידי נבלה וכו' ולשיטת הר"ן ניחא דהוי כמתה מאליה אבל התוס' פליגו אהר"ן ודו"ק:

בא"ד. מצי הניזק לומר כו'. נ"ב קשה לי בב"ק דף צ"ט ב' ההוא מגרומתא וכו' פסיק רב טרפה ופטר השוחט מלשלם דשמא כר' יוסי ב"י וכשרה וכ"ש הכא דיפטר.

סימן יד

ש"ך ס"ק י"א. היינו משום דאסירא משום אבר מה"ח וכו'. נ"ב לדבריו קשה דאוסר יוצא משום אבמה"ח מסוגי' דפסחים דף כ"ב ב' דמקשי לר' אבהו דס"ל לא תאכל אסור הנאה במשמע והרי אבמה"ח דתני' מנין שלא יושיט כוס יין לנזיר ואבמה"ח לב"נ וכו' הא לכלבים שרי ומשני אבר מה"ח איתקש לדם קשה ל"ל הקישא תיפוק לי' דכתיב בהדיא ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו אלמא דבשר שיצא החוץ למחיצתו של בהמה דילפינן מקרא דבשר בשדה ואיסורו משום אבמה"ח ואפ"ה כתיב בי' לכלב תשליכון אותו א"ו דלאו מטעם אבמה"ח איסור יוצא אלא כנבלה שלא הותר בשחיטה וצ"ע ודו"ק. תו קשה ממכילתא פ' משפטים דלנכרי ג"כ מותר ליתן בשר היוצא וכו' יעו"ש והא עובר על לפני עור. מיהו י"ל דלדידהו דבמיתה תליא מילתא מותר גם האבר אחר מיתה ואף דבן פקועה מותר לבני נח משום דליכא מידי דלישראל שרי וכו' אכתי מותר להם האבר כשנשחט האם ומתה ודו"ק.

סימן טו

בש"ך ס"ק ד'. ולפ"ז אפי' העכו"ם מסל"ת אינו נאמן. נ"ב ק"ל הא מוסכם מכל הפוסקים דעכו"ם במסל"ת נאמן באיסור דרבנן כמ"ש הש"ך סוף סי' קל"ז ס"ק י"ט והכא הוה רק ספק דרבנן כמ"ש התוס' בחולין דף י"ב א' בסוף ד"ה לר"מ דגזרו בהמה אטו אדם או בריא אטו חולה אבל מד"ת אזלי' בתר רובא שאינם נפלים וא"כ בחזינן דרהוט ואזיל אמאי לא יהי' עכו"ם נאמן במסל"ת, דאין לומר דהוי כאיתחזק איסורא בחזקת שלא כלו חדשיו דהא רובא עדיף מחזקה. וגם א"ל הכא משום דשיל"מ דהא מסל"ת מהני בעכו"ם המביא בצים ביו"ט ואומר שנולדו מאתמול כמ"ש באו"ח סי' תקי"ג אע"ג דהוי

דשיל"מ וצ"ע. וא"ל דגזרו אטו מסל"ת דחולה דהוי איסור דאורי' דא"כ למה לו להש"ך בסי' קל"ז לטעם איתחזק איסורא בהכשר כלים דסתם יינם תפ"ל דגזרינן אטו יי"נ גמור א"ו במסל"ת לא גזרי'. וגם א"ל כיון דהוי חשש ספק ד"ת חמיר טפי דהא שבוי' ג"כ היא ספק ד"ת ואפ"ה נאמן במסל"ת מטעם חזקת היתר וכן הכא דרובא עדיף מחזקה: וצ"ע ודו"ק. אח"כ מצאתי לשון הרשב"א שכל מקום שאנו חוששין לו מחמת קטנותו לא יצאנו מידי ספק ר"ל אם קטן מאוד הוי כמעוטא דשכיח וכן משמע בתשובות תשב"ץ ח"ד סי' יעו"ש ודלא כמ"ש בשמ"ח דלהרשב"א אסור אע"פ שנראה גדול דאמרי' בריש מנחות דאיכא בן שנה שנראה כבן שתים דהכא שאני דבגדול הוי מעוט דלא שכיח והרשב"ץ רוצה להתיר בגדול אף בלא מסל"ת על האומדנא מחמת ס"ס אך הרב הטו"ז מדחה הכא הס"ס.

סימן יח

ש"ך ס"ק י"ב. כיון דצריך לכתחילה לשחוט ב' סימנים בעוף. נ"ב הפר"ח משיג ע"ז כיון דמדרבנן בעי' ב' סימנים כולן ולא רובן א"כ מעוטא דקמא וסימן השני שוין בדינם. ונראה ליישב דכונתם דניחוש שמא אף שמוליך ומביא לא היה חותך ויהי' שהייה בושט אך בקנה מדינא ליכא שהייה מידי דהוה אחצי קנה פגום ולזה קאמרי דמצוה לכתחילה לשחוט גם הושט ועי' סי' כ"ג ס"ה וה"ה דהמ"ל דשמא אחר רובו לא יחתוך ויהי' שהיי' דמצוה לגמור הקנה אלא עדיפא קאמר דמצוה לשחוט שניהם ודו"ק.

סימן יט

ש"ך ס"ק ד'. או עוף אחר קודם לו. נ"ב וכ"כ הט"ז וקשה הא נכשל בכסוי דטרפה פטור מכסוי כדלקמן סי' כ"ח סעי' י"ד ולסברת הט"ז שם ס"ק י"ב בשוחט טרפה למעלה גרע מנתנבלה בידו מטעם דמסתמא מיד שרואה שנתנבלה בידו משליכה מידו ואין דם עליון מבטל התחתון כיון מה שיוצא קודם שנתנבלה הוי דם ראוי לכסוי משא"כ טרפה אף מספק אסור לברך ואין תקנה אלא לשחוט בשני מקומות ואין השוחטים נזהרים בזה.

סימן כא

מחבר סעי' א'. אפי' כחוט השערה דיו. כ"ב והט"ז הביא בשם רש"י דבעי' רוב הנראה לעינים ונראה לי להביא ראיה כרש"י מסוגי' דחולין דף כ"ח א' ת"ש הרי שהיה חצי קנה פגום והוסיף עליו כל שהו וגמרו שחיטתו כשרה מאי לאו בעוף ומאי גמרו לקנה. וקשה א"כ ל"ל למיתני כלל וגמרו אלא ודאי קמ"ל דבעינא רוב הנראה לעינים ולא סגי כל שהוא גרידא. אלא וגמרו שיהי' רוב הנראה לעינים. ולמסקנא שם כר"נ או ושט או קנה קושטא דעל עוף קאי ג"כ ומוכח למסקנא דבעי' רוב הנראה ניהו דמקשה ס"ד כר' יהודא

בדף י"ט ע"ב שחט ופגע בו נקב פסלה ומש"ה נקט וגמרו דוקא שחיטתו כשרה אכתי קשה למסקנא דאין הלכה כר' יהוד' דקרי עלי' ר' יוחנן נכרי נכרי כו' ולר"נ דהלכתא כוותיה קאי וגמרו על קנה ש"מ דבעי' רוב הנראה לעינים ודו"ק:

אמנם י"ל וגמרו רבותא אשמועי' דאע"ג דגמר טפי מכ"ש ויש חשש שמא היה בתחילה רוב אבל בהוסיף רק כיש אנו רואין שלא היה בתחילה רוב רק חצי קנה פגום ולפ"ז י"ל דוקא לכתחילה עדיף להוסיף כ"ש אבל בדיעבד קמ"ל אפי' גמר ושחט בדיעבד.

שם טו"ז ס"ק ב'. הי' להם לומר אפילו רובו פגום כשר כו'. נ"ב י"ל דברוב פגום לא הוסיף עליו רק כ"ש מרוב ואנן מעשה רבה בעינן וממחצה לרוב ואח"ז מצאתי סברא זו ג"כ בבכור שור דף כ"ט.

סימן כג

מחבר ס"ד השוחט בסכין שאינו חד. נ"ב כתב... שחט קצת מן הוושט ושבק לוושט ושחט הקנה וחזר לוושט ליכא משום שהייה. וצריך באור דמשמע אף בעוף ואפי' לא גמר בקנה שעור רובו אלא גמר בוושט ליכא שהייה ואמאי מ"ש מסכין שאינו חד דאסור בבהמה משום דמיעוט סימן ראשון א"צ לגמור ע"כ אין נחשב מן השחיטה וה"ה חצי קנה ששחט אין נחשב מן השחיטה ולהוי שהייה. וי"ל כיון דברירה הי' בידו לגמור] הקנה לבדו נחשב לשחוט אף שלא גמר משא"כ מיעוט סימן קמא אין עולה לחשבון רובא בבהמה כלל ודו"ק.

סימן כז

בש"ך ס"ק ב'. דבבהמה של עכו"ם אפי' שחטה ישראל מ"מ כו'. נ"ב וק"ל מסוגי' דפסחים ד' כ"ב ב' והרי אבמה"ח לב"נ דכתיב ולא תאכל הנפש ותניא מנין שלא יושיט כו' ואבר מן החי לב"נ דכתיב לפני עור ל"ת מכשול ואי נימא דבבהמה של עכו"ם לא שייך מי איכא מידי וכו' קשה דלמא מיירי במפרכסת דמותר לישראל דהא התם מיירי בבהמת נכרי כדדייק הש"ס בע"ז מדקתני לא יושיט ולא קתני לא יתן ודו"ק.

שם טו"ז ס"ק א'. (בתשו' אחיו הג' ר"י הלוי) ועוד דבטרפה אם יש ספק בביצה כו' נ"ב עוד נפ"מ בעורה אם נפסלה בשחיטה ועודה מפרכסת אסור לחתוך ממנה ליתן לנכרי משום אבמה"ח משא"כ טרפה כמשמעות הטור דלא אסור רק נכרי בטהורה וישראל בטמאה ועי' בפר"ח. ובשמלה חדשה מתיר בנשברה מפרקת ורוב בשר עמה בעודה מפרכסת ליתן לנכרי דבבת אחת מת הכל וה"ה ניטל ירך וחלל שלה דמותר.

סימן כט

ש"ך ס"ק ה'. ונטילת הכבד שבסי' מ"א נ"ב גם לקתה בכוליא הוא בכלל נכונה כיון שנמחה בשרה כבשר המת הוה כמאן דליתא וכתב הלח"מ פ"ה מה' שחיטה דרכיש לא פליג על שמונה טרפות שנאמרו למשה בסיני אלא עולא אמר שמונה הם לאפוקי לקתה הכוליא לא נכלל בכלל נטולה אבל רכיש ס"ל דנכלל וכן דעת הש"ך דמטריף ג"כ לקתה הכוליא סי' מ"ד ודו"ק.

סימן לג

רמ"א סעיף ט' ולסמוך ארובא. נ"ב משמע דוקא בישב לו קוץ ראוי להחמיר ולא בנמצא קורט דם בפנים דקיל כמ"ש הט"ז ס"ק ט"ז.

שם בש"ך ס"ק כ"א. שמא ניקב גם החיצון. נ"ב ר"ל דמשמע דרמ"א מתיר אף בניקב פנימי מעבר לעבר דהא גם הש"ע מיירי בכל גונא

בא"ד וכמ"ש המחבר כאן נ"ב לק"מ דנ"מ בנתחב לפנינו או במסמס קועי' דמא לפנינו דא"א שיתרפא ברגע זו אפ"ה חיישינן שמא ניקב גם החיצון ואין ניכר מבחוץ

בא"ד דכשר ע"י בדיקה מבפנים. נ"ב וה"ה דהמ"ל נ"מ דניקב רק קצת מפנימי ולא מעבר לעבר דכשר ג"כ.

טו"ז ס"ק ז'. וכ"ש אם ניקב החיצון נ"ב צ"ל דהאי וכ"ש הוא לדידן דאין אנו בקיאין בבדיקה. ופירושו אפי' לא ניקב רק הפנימי ע"י קוץ טרפה אף בזמן הגמרא מ"מ ושט אין לו בדיקה מבחוץ אף שי"ל שפנימי לבד ניקב מכ"ש לדידן שאין אנו בקיאין בבדיקה ויש כאן רעותא בניקב החיצון ע"י קוץ דע"כ מבפנים אתא לחוץ דאל"כ מנין לקוץ זה לבוא לחוץ כיון דהעור שלם ולבדוק מבפנים אין אנו בקיאין פשיטא דטרפה ודו"ק.

סימן לד

ש"ך ס"ק ט'. לפי ערך השעור בבהמה. נ"ב לפי ערך בהמה קטנה שבקטנות וכן כתב הכו"פ וכן משמעות הרא"ש יעו"ש.

שם ש"ך ס"ק י"א. אם חופה אלא כדי כו'. נ"ב והא דמחמירינן בעוף בניקבה [כנפה] ושעורו קטן באם חופה כו' היינו משום שניקב בעגול דהוי כאלו נפסק כמ"ש הכ"מ בפ"ג מה' שחיט' ור"ל קצת בהיקף וקצת באורך כמ"ש ש"ך ס"ק ה' ברוב היקף.

סימן לה

ש"ך ס"ק י"ז. וכן אפי' אינה עומדת במקומה כו'. נ"ב תמהתי שלא הביא הב"ח שכתב במקום שדרך הורדא להיות עומד והביאו הט"ז ס"ק י"ז ואין לומר דמעשה שהי' כך היה

דא"כ מנ"ל לש"ך להכשיר דוקא באין תואר ורד כלל מלשון הב"ח דלמא מעשה שהי' כך הי' וה"ה במקצת תואר י"ל דכשר שלא במקום ורד.
שם ש"ך ס"ק כ"ב. אבל אם אית בי' ריעותא אחריתא. נ"ב פי' אפי' במקום אחר בריאה כן משמע הלשון ממהרש"ל וב"ח ודלא כאהל ישכר ובעולת יצחק.
שם ש"ך ס"ק ל"ג. נ"ב יש להסתפק אם הסדק מועיל ג"כ להטריף אם סירכא באונא שיש בה סדק מצד זה לצד שני' דנאמר כאילו חלוקה לגמרי והוי כסירכא מגב לגב א"ד כיון שלא נחלקה ממש הוי כמו סירכא תלויה דאין סופה להתפרק. ועי' סי' ל"ו סעי' ט'.
שם ש"ך ס"ק מ"ב. ונראה דהרב לא ס"ל כו'. נ"ב ולפ"ז ה"ה אם יתרת מקמא בשמאל יותר משל ימין כשר כמו שאינו משלים החסרון אבל בשמ"ח אוסר יעו"ש.

סימן לו

סעי' ב' רמ"א י"א אם נפחו כו'. נ"ב בשו"ת פ"י סי' י"א פי' דקאי אאם נקרע הקרום מחמת נפיחה אז טרפה ולפ"ז ה"ה בסירכא העוברת ע"י משמוש לפמ"ש הש"ך בסי' ל"ט ס"ק ה' דדמי להדדי דינא הכי. וצ"ע.
שם טו"ז ס"ק י"ד. מדלא אמר אפי' עד פרסה. נ"ב אפילו פחות ממיל אינו חוזר כצ"ל. או אפשר לגרוס אפי' עד פרסה אינו חוזר ועי' בגמ' פ' היה קורא. או אפשר לפרש מדלא אמר רבותא טפי אפי' כו' ר"ל דברישא גבי לפניו אמר עד פרסה חוזר ולא קאמר אפי' עד פרסה חוזר למעוטי יותר מפרסה דאף אם אומר עד פרסה נשמע ג"כ דיותר מפרסה א"צ לילך אבל לאחריו דאמר אפי' מיל אינו חוזר דחלוק גדול יש בין לאחריו מלפניו דלפניו הולך עד פרסה ולאחריו אפי' מיל שהוא דבר מועט נגד פרסה אינו חוזר ולמה לא אמר יותר רבותא דאפילו פחות ממיל אינו חוזר ש"מ דבפחות ממיל חוזר יעו"ש בגמר':

סימן לט

ש"ך ס"ק י'. והב"י העתיק דאונא חברתה סותמתה. נ"ב ר"ל בצרוף הסירכא וכמ"ש הר"ן דאל"כ גם שלא בסדרן נימא אף שנתפרק יסתום האונא שאצלה.

סימן מג

טו"ז ס"ק ב'. דהא אין אותו העור בכלל סתם טחול אלא יש לו כו'. נ"ב כאן קשה פשיטא אף אם נימא דהטחול עם הקרום חד הוא מ"מ אין בקרום כדינר זהב [ונראה] דבלא"ה קשה בסעי' א' מ"ש אם ניקב בראש העב נקב מפולש טרפה הוא אך למותר דהא אף אינו מפולש טרפה אם לא נשתייר בעובי' דינר זהב אלא דלשון הרמב"ם שבסעיף הנ"ל לדיוקא אתי ופי' בנקב מפולש אף אם הקרום לא ניקב לפי שהקרום אינו מהטחול א"כ

מזה לא נשמע דלא פי' אם הי' בסומכי' אבל הוא מפורש דברי ראב"ן במקום הדק הי' מעשה כדלעיל.

סימן מו

סעיף ג' ואצ"ל אם ניקב לכנתא שהכנתא חלב טהור. נ"ל לפמ"ש לעיל בהג"ה סעי' א' צ"ל דאין הכנתא סותם לדקין אלא במקום שהוא שומן שלו ואדוק הוא שם מאוד אבל שומן הכנתא שאינו שלו אין מגין כי כ"ה לדעת התוס' בהג"ה הנ"ל

שם ש"ך ס"ק י"ז ותרנגולים שיושבים על הבצים להוציא אפרוחים כו'. נ"ב מ"ש בתרנגולים יש להחמיר יותר וכו' אינו מובן לכאורה דכיון דיש לו בדיקה מאי יש להחמיר וצ"ל לפי שיש דעה אחד' שאוסר סירכא בכ"מ כמבואר בלבוש כאן מדין זה רק לענין דינא מורין כהך דעה שסוברת דאין סירכא רק בריאה ע"ז כתב דבתרנגולת יש להחמיר יותר ולפסוק בענין זה כהדעה שאוסרת סירכא בכ"מ

סימן מח

טו"ז ס"ק י"ט הואיל ועתה א"א בדוק. נ"ב משמעות לשונו דוקא שהיתה תחובה אבל אם אומר העכו"ם שהיתה מונחת תוך חללה בפרש דכשר בכל ענין וא"כ שום בדיקה כמ"ש רמ"א לעיל מהימן העכו"ם ומעשה בא לידי והכשרתי במקום שא"א בבדיקה.

סימן נא

מחבר ס"ב כשר ע"י בדיקת האברים. נ"ב ולפ"ז בהמות שנמצא בהם נקב ע"י נגיחה אף שניקב העור והבשר כשר ע"י בדיקה שהקרן דומה לקנה ומ"ש בשו"ת צ"צ סי' ט' בניקב הצלעות והעור מבחוץ שלם אז דוקא כשר היינו משום דלא ניכר הנקב ממה בא שמא ע"י נקב בא אבל בניכר ע"י נגיחה הי' אפשר להתיר אף בניקב העור ג"כ ע"י בדיקה נגד הנקב. מיהו כיון דלכתחילה אסור לקנות בהמה שיש בה ריעותא ולסמוך על הבדיקה לא מלאני לבי להתיר ובהפסד מרובה יש להתיר. שוב מצאתי בשו"ת בית יעקב שאלה נ"ג בהדי' דקרן לא גרע מקנה ומהני בדיקה אך צריך לבדוק האיברים הפנימים אם ניקב העור והבשר לחללו. ונ"ל אם אין ידוע אם ע"י נגיחה או קוץ חזינן אם הנקב גדול ודאי מחמת נגיחה הוא ומהני בדיקה אפי' להט"ז דאוסר בספק מחמת חולי ספק מחמת קוץ ה"מ כשהנקב קטן אבל נקב גדול תלינן בנגיחה ומהני עכ"פ בדיקה.

סימן נב

טו"ז ס"ק ג'. ודבר זה דוחק גדול. נ"ב וי"ל כיון ששלטה לקותא לצד פנים כ"ש לצד חוץ וק"ל

שם בא"ד שנחמרו כבר מעיה. ונ"מ בטחול דנטלה כשר אבל משום ב"מ הסמוכה לה דטרפה אך קשה האיך ידע ר' יוסף בריה דריב"ל מאיזה טעם מטריף אביו כיון שהשיב סתם טרפה ש"מ דוקא משום חשש ב"מ ומשמעות הש"ס דרבא מפרש טעמו של ריב"ל: **שם** בס"ק ה'. בירקות גרין יש חילוק. נ"ב אין זה הוכחה די"ל דרשב"א סובר דריאה חמיר משאר בני מעים וכמ"ש הרשב"א לעיל דאם בלב הקשה אמרו כן כ"ש בריאה וא"כ אף אם הגאונים אינם מחלקים בשאר ב"מ בין אם ידוע שנפל לאין ידוע שנפל אבל בריאה לאסור בידיעה מחלקים וכן מוכח מלשון הרשב"א כמ"ש לעיל שחולק על קצת מפורשים ובאינו ברור בריאה הסברא מצרפינן דצלעות מגינות עליה וכשרה.

סימן סא

ש"ך ס"ק י"א. ולקח הכהן אחד כו'. נ"ב תימה הא דברי הש"ך כאן הם דברי הטור דפסק כר"מ ולא כר"י דפליגי בזה בפ"ב דבכורות די"ז וי"ח ופסק הטור כר"מ דמוקי ר"א אליבי' דחזר ומכרו לישראל הא בלא"ה חייב במתנות. ועי' בט"ז ס"ק כ"ב וגם קשה על הש"ך מ"ש בסי' שט"ו ס"ק א' וסי' שי"ק ס"ק ב'.

סימן סג

ש"ך ס"ק ו'. בבהמה שלמה לא חיישי'. נ"ב כבר השיג עליו בשו"ת בית יעקב סי' קל"ח דאין כונת התוס' שמא החליפו גוים אלא כך פירושו כיון דרוב טבחי נכרים שמא החליפו העורבים בטרפות של נכרים שהן רוב טבחים וגם אספר ת"ח קשה וכן משמע בס' התרומה הובא בס"ו ולפי האמת דילפי' דרב אוסר מעובדא דהאי גברא דמחוי רישא מוכח דאפי' רוב טבחי ישראל וכמ"ש התוס' דף צ"ה ע"ב אמר אביי וכו' אפי' דרוב ט"י ואפי' בהמה שלמה חיישי' לעורבים ודו"ק.

סימן סז

רמ"א סעיף ג' כדי לקרב מיתתה נ"ב לפי זה יש לאסור בעוף שקורין אינדוק לחתוך הראש בקרדום תיכף לאחר שחיטה. והש"ך בנקודות הכסף תמה על המנהג הזה באין מוחה ומסיים ואפשר דוקא לשבור אסור אבל בקורדום דמיא לחתוך ובחותך כתב הט"ז בשם הג"א דמותר. אבל לפי פסק מהרמ"א בהג"ה יש לאסור. וצריך להזהיר העולם שלא יקילו בזה רק ימתינו עד שיצא הדם ואח"כ יחתכנו.

סימן סט

טו"ז ס"ק א' ואגב זה יפליט גם מה שבלע. נ"ב יש לדקדק במ"ש ואגב זה וכו' דהא לטעם השני טעם ההדחה או משום דם בעין שיבלענו או משום דם שבתוכו כדי שיהי' כח במלח להוציא דמו וא"כ דברים אלו אך למותר בט"ז, אלא צ"ל שהוא מפרש דמאן דס"ל

טעם השני ס"ל החששות משום דם בעין שלא יהא נבלע ומשום דם שבתוכו שלא יצא וקשה מי הכריחו לזה והלא בב"י מפורש הטעם שדם הבלוע שיצא קצת יהי' חוזר ונבלע ואי ס"ל דשני הדעות ס"ל משום דם בעין מה מביא אח"ז בשם הג"ה מיימון מה חידש בזה הלא ס"ל טעם זה.

שם ש"ך ס"ק נ"ג דעת הרב בת"ק דלכתחילה כו'. נ"ב ולעיל סי' ס"ד סעי' י"ח בהג"ה מוכח דגם לכתחילה מותר מדכתב שם יש לנקר הבשר תוך ג' ימים מן החלב שלא יתקשה החלב קשה תיפוק לי' בלא"ה אסור להשהות בשר ג"י בלא מליחה שמא יבשלו כמ"ש הרמ"א א"ו נפ"מ אם ירצה לשרותו דשרי לכתחילה אפ"ה אסור אם אינו מנוקר לכתחילה שלא יתקשה ובדיעבד מותר כדאיתא שם. מיהו יש לדחות דלשרות לכתחילה לבשל אסור רק לצלותו מותר דאף אם ישכח ויבשלנו מותר בדיעבד ומש"ה לא חיישי' שמא ישכח כמבואר בסי' צ"א וא"כ שפיר נפ"מ לענין לשרותו דהוה מותר לכתחילה לצלותו ומשום שלא יתקשה החלב בתוכו אסור ודו"ק.

סימן ע

בטו"ז ס"ק ח' בבשר ובשר שכל זמן שהאחד פתוח כו'. נ"ב התם מיירי שנמלחו יחד ולא ידעתי מה דמיון יש לדגים שלא נמלחו עדיין לזה ודו"ק.

סימן עג

טו"ז ס"ק א' ומיהו כתוב בטור בדיעבד שרי וקשה כו'. נ"ב ולפי מה שפי' הב"י מה שכתב הטור בתחילה דיעבד מותר אפילו בשר שנתבשל עמו ל"ק מידי וק"ל.

סימן עט

ש"ך ס"ק ק'. א"נ מיירי בודאי טרפה וכדלעיל כו'. נ"ב לדבריו קשה מגמ' חולין דף נ"ח א' דמקשי רב אשי לאמימר מולד טרפה ר"א אומר כו' אלמא טרפה יולדת לישני בודאי טרפה או ממיעוט דיולדת.

שם בטו"ז ס"ק ה' אם יזיק טיפת הדריסה גם לולד. נ"ב בשם א"ז הגאון המנוח מוה' מנחם מענדיל זצ"ל אבד"ק קראטשין ז"ל והמעיין בזבחי' פ' התערובות בדף ע"ד ע"ב כגון שנתערב בולד טרפה דלא ידיע ור"א היא וכו' ה"ל לאוקמי דאיעריב בולד דרוסה א"ו דלא אמרי' אם וולדה נדרסו עכ"ל והוסיף להגיה עליו דלק"מ לשיטת רש"י בתמורה דלר"א ולד טרפה כשר להדיוט וא"כ א"ש הא דקתני ירעו כו' ולא הוי לפדות להאכיל לכלבים דהא להדיוט מותר אבל ולד דרוסה אסורה להדיוט וא"פ קדשים להאכילן לכלבים וק"ל.

סימן פא

טו"ז ס"ק ג' וכמ"ש התוס' בהדיא כו' שמתירין אפי' בסרכות מטעם ס"ס. כ"ב אין זה ראיה דשאני בספק סירכא דיש ספק טרפה לגמרי אבל ודאי טרפה אלא ספק זמן שם ספק חד הוא וראי' לזה מדחלקו התוס' בסירכא ולא חלקו בכל הטרפות שהם ספק אחר מיתה דמותרים הגבינות משום ס"ס א"ו דשם ספק חד הוא שמא נעשה הנקב אחר שגבנו הגבינות או קודם לכן ואינו מתהפך. ואי קשה הא ק"ל מנ"ל דהר"ש ותוס' פליגו אהדדי דשמא גם התוס' מודו דמותר מטעם דרוב בהמות כשרות ותלינן שנעשה אחר שחיטה לענין היתר גבינות דוקא אם ודאי נעשה מחיים איתרע רובא. ועוד נ"ל דתוס' לא ס"ל ס"ס זו דספק מחיים ספק לאחר מיתה תלינן מחיים דיותר מצוי שתטרף מחיים ולא נכנס ספק זה כלל בבית הספקות.

שם ש"ך ס"ק י"ב. אבל לבתר דגלי לן קרא כו'. נ"ב במס' בכורות דף ו' ע"ב קאמר שם דחלב חידוש הוא דדם נעכר ונעשה חלב א"כ אין לך בו אלא חדושו דחלב מותר ומי חלב אסור. וצ"ל הפי' אפי' חלב טמא יהא מותר לכך איצטרך קרא ואיסור חלב חדוש הוא לפי דאזלינן בתר השתא כמ"ש באו"ח סי' רט"ז ובזה מתורץ מה שהקשה שם המג"א בס"ק ג' עיי"ש. ונראה לי עוד דהנך שני דעות שבסעיף זה נחלקו בזה דהאוסר מי חלב סובר דחלב חדוש הוא דמקודם נעכר ונעשה חלב ואין לך בו אלא חידושו חלב מותר ומי חלב אסור והמתיר ס"ל דאזלינן בתר השתא וא"כ לאו חידוש הוא.

סימן פז

טו"ז ס"ק ב'. הקשה ב"י דאם מין אחד טמא הא אסור מדאוריתא כו'. נ"ב ונ"ל דנפ"מ לפי מ"ש האשר"י בפ' כל שעה שבשר בחלב אסור באכילה אף שלא כדרך הנאתו לפי דלא כתיב בי' אכילה משא"כ באיסור בהמה טמאה כתיב בי' אכילה ואינו אסור אלא דרך הנאתן ודברי הטור נכונים ועי' בפ' כ"ש דף כ"ד וכ"ה:

שם שם וא"כ הוי כשאר איסורים. נ"ב לר"א דיליף מלא תאכל כל תועבה כל שתעבתי לך בבל תאכל כדאיתא בחולין דף קי"ד ב' א"כ גם בטמאה הוי מין הטהורה שנתבשל עמו נעשה נבלה בבשר בחלב ודו"ק:

שם מחבר סעיף ו'. נ"ב המבשל חלב בחלב לוקה כמ"ש הרמב"ם פ"ט מה' מ"א ותמהני שלא הביאו הש"ע:

שם ש"ך ס"ק י"ד. כלומר חלב שיצא ממנה לאחר וכו'. נ"ב וחלב הכנוס בכחל בשעת שחיטה משמע בב"י דהוי חלב כמו דס"ל דלקי בחלב מתה משום נבלה מדתמה ב"י על הרמב"ם מדוע לא כלל בחד בבא חלב מתה עם דם דלוקה משום דם ומשום נבלה ש"מ

דס"ל לענין בב"ח הוי קולא בשחיטה דהכנוס בכחל הוי חלב שחוטה ואם נתבשלה עם בשר מותר ד"ת אבל הדרישה כתב כאן דחלב הכנוס דומה לביצת נבלה דמותרת ד"ת דבחיי העוף נתגדלה ה"נ חלב הכחל שנמצא בעין הוי כפרש לפ"ז לענין בב"ח חומרא דאסור ד"ת דהוה חלב חיה מיהו חלב הנמצא בקבה מוכח דחלב חיה הוה מדכתב הש"ך בס"ק כ"ז ובס"ק ל"א דהוה דרבנן משום כבוש ומליח ולא כתב מטעם חלב שחוטה ש"מ חלב חיה הוא. חלב בקבה שינקה בחייה ודאי הוה כפירש מחיים. ותמהני שלא הביאו האחרונים דין זה. ומלשון רש"י שהביא הט"ז לקמן סי' ל' ס"ק א' מוכח כדרישה הנ"ל דהוא חלב חיה ודלא כהב"י:

סימן פח

מחבר סעי' א' שלא יבא לאכלם יחד. נ"ב ואם אחד אוכל בשר שצריך לשהות ו' שעות ויושב בתוך ו"ש אצל אחד שאוכל גבינה עי' בשו"ת בית יעקב סי' י"ב שאוסר דחיישי' שמא יושיט לו. ול"נ דשרי דהא גבי גבינה ובשר על שלחן אחד גופא גזרה לגזרה הוא כדאי' בגמרא וחומרא דלהמתין עד ו' שעות הוא רק סייג וגדר בעלמא שוב לא גזרינן: **שם** ש"ך ס"ק ב' משמע דאפי' בשאר איסורי' נמי דינא הכי וי"ל וכו'. נ"ב ולא ניחא לי' לחלק דבשני אוכלים גרוע טפי שילך לזה שלא נדר דמותר וכן בחמץ ילך הנכרי אצל ישראל לאכול עמו אבל באיש א' לבדו קיל טפי. ונ"ל דלשון הר"ן קשי' לי' להש"ך ז"ל שכתב וחשו בבשר וחלב יותר משאר איסורי' שאם אוכל עם הגוי על השלחן מעלה עליו יי"נ ושאר איסורי' משא"כ בב"ח דלא בדילי אינשי מיני' אלמא אם ישראל ונכרי אוכלים מותר דהישראל יהי' זהיר בעצמו מלאכול איסורא ודו"ק:

סימן פט

טו"ז ס"ק א' יש קולא בבשר שבין השינים. נ"ב משמע לטעם ראשון אסור הבשר שבין השינים אחר ו' שעות רק שיוכל להוציאו יניד בלועס לתינוק ולאכול חלב וק"ל:

סימן צ

ש"ך ס"ק ח'. ודעת מהרש"ל באו"ש ובספרו פכ"ה סי' מ"ז להתיר בדיעבד כו'. נ"ב לא ראה מסקנת מהרש"ל דאוסר בדיעבד אפי' ע"י קריעת ש"ו וט"ב ועי' בס' מנחת יעקב ועכ"פ הקדרה אסורה לבשל בה בשר או חלב בין נתבשל הכחל לבדה או עם בשר אפי' ע"י קריעה ש"ו וטיחה בכותל ועי' במנ"י ס"ק כ"ה והראב"ד פסק דאף לאחר ה' חדשים נאסר אף דליתא שום קלב כמו שלא חלקו חכמים בין מניקה לשאינה מניקה וכ"פ מהר"מ מרוטנבורק סי' שכ"ט ועי' מ"ש בזה בהגהות ש"ד לענין חמץ שנתבאר באו"ח סי' תמ"ב שלא מיקרי יבש עד לאחר שש:

סימן צב

רמ"א סעיף ב' אם יש ששים בקדרה. נ"ב ממה שכתב כאן אם יש ס' בקדרה ובסיפא גבי וכן אם ניער כ' כל הקדרה מצטרף מוכח דברישא אין החתיכה מצטרף וכן מוכח....

סימן צד

ש"ך ס"ק א' דאם אינו ברור כו'. נ"ב דהיינו שאין לו סימן בכף חוץ מבית היד שלו אבל אינו [נאמן] לומר ברור לו בלא"ה של הסימן כי מילתא דלא רמי עלי' לאו אדעתיה כמ"ש הט"ז לקמן בשם הרש"ל ס"ק י"ב:

שם טו"ז ס"ק י"ג. אחר שיש ס' רק שיש ששש כו'. נ"ב פי' בשעור הקליפה יש ס' נגד השמנונית שעל הסכין כמ"ש הט"ז לפני זה רק שיש ששש ממש כו' פי' ששש איסור ממש במקום הנפילה. שם סעי' ד'. הקדרה והתבשיל מותרים. נ"ב ואפי' אח"כ מבשלים בו דבר חריף אף בכף של איסור אינו בטל חשבינן נ"ט בנ"ט קודם שנתערב בדבר חריף דמותר ועי' בש"ך סי' פ"ז ס"ק ל' ודו"ק:

סימן צו

ש"ך ס"ק י' בסכין של איסור. נ"ב והמ"י כלל ס"א ס"ק י"א חולק ע"ז בסכין של איסור אף שעדיין לא נתבשל מיקרי דיעבד:

שם ש"ך ס"ק כ' דזה הוי מחלי' לי' כו' נ"ב ובס' מנ"י כלל ס"א ס"ק כ"ו הקשה על רמ"א דכיון דראשון וב' נ"נ א"כ חוזר ונאסר הסכין מהם שבלע איסור חדש ואח"כ פולט הסכין בשאר חתיכות ותירץ דאין כח להפליט ולהבליע כאחד עיי"ש ודו"ק:

סימן צח

ש"ך ס"ק ב' הא בשבויה לא איתחזק איסורא. נ"ב לא ידענא מאי קאמר דבאמת כוונת הש"ס כן כמ"ש רש"י בשבויה הקלו דספיקא בעלמא הוא עכ"ל וכן כתב מוהרש"א בחידושיו דכוונת רש"י שאשה זו בחזקת היתר לכהן עומדת משא"כ בעדות אשה וכו' ואח"כ מצאתי בספר מנ"י בכלל א' ס"ק י"ד שהרגיש קצת ג"כ בקושי' זו עי"ש:

שם ש"ך ס"ק ה' ואף שאין תרומה נוהג בזמנינו. נ"ב וה"ה דהמ"ל נ"מ בחלת חו"ל דיכול לטעום כהן דהא אפילו בחלה שנתבטלה ברוב מותר לכהן טמא וכ"ש לטעום כמ"ש הש"ך בסי' שכ"ג ס"ק ד' אלא דניחא לי' למימר רבותא דאפי' באיסור דאורייתא סמכי אטעימת ישראל וחלה בזמנינו דרבנן:

שם ש"ך ס"ק ז' מכחל דאיסורו דרבנן דחלב שחוטה כו'. נ"ב פי' אף דכחל וחלב הוי מינו ושא"מ באיסור דרבנן דוקא באינו יכול לעמוד על שעורו אבל בנשפך אי איכא רובא בהיתר אזלינן לקולא אפילו באינו מינו:

שם ס"ק ח'. ולאפוקי דלא נימא כיון דהשתא נפל באינו מינו א"כ הו"ל ספיקא דאורי'. נ"ב פי' אם נתערבו בשר נבילה עם בשר שחוטה ורוטב דמספיקא נאסר הרוטב דהוי שא"מ נגד הבשר נבלה ואעפ"כ הבשר שחוטה כשר ולא אמרי' כיון דאסרי' הרוטב נאסר ממילא גם הבשר שחוטה שנ"ט ברוטב דהא רק מספק אסרינן הרוטב שיש לו חזקת איסור דהוי שאינו מינו משא"כ בשר יש לו חזקת היתר וחשבינן כאלו הבשר בפ"ע וכשר ודו"ק:

סימן צט

טו"ז ס"ק א'. דעצם זה דומה ממש וכו'. נ"ב קשה הא הט"ז כתב בתחלת דבריו דיש בעצמות לחלוחית לבלבל האיסור שבולעות מן האיסור א"כ הוי ככלי שיש בו בלוע היתר דמודה רמ"א דטוב לחוש לחומרא כמ"ש לעיל סי' צ"ח סעי' ה' ואף אם נאסר דבמקום הפסד מתיר רמ"א גם בכלי ישן שאין שום סברא דמיקל וא"כ הו"ל להחמיר גם כאן. וצ"ל דאין הלחלוחית ממש כמו בבלוע בכלי ישן דאל"כ גם עצמות איסור נ"נ ואמאי מצטרפים א"ו אין בהם ממש כ"כ שיהו נ"נ אלא הבל בעלמא לבלבל האיסור דלא נימא כבכ"פ והטעם בסעי' ב' בנתבשלה ואח"כ נפלה להיתר העצמות איסור מצטרפים עם האיסור אע"ג דאין נ"נ כתב הטור י"ל שמא נתמעט בשר נבלה בבישולו ונכנס בעצמות אבל אם כשהיא חיה בולעים גם עצמות היתר:

שם ש"ך סס"ק ט"ו אלא בין שוגג ומזיד. נ"ב נשאלתי אחד שרוצה לשחוט פרה שחלבה מעורב בין חלב שאר בהמות וחושש שמא ימצא סירכא ותאסור החלב מפני התערובת כי הוא פחות מס' אם יכול להרבות עד ס' ונ"ל כיון דשרי באכילה כ"ש דלא שייך אין מבטלין איסור לכתחילה וכן לא שייך לומר דנ"נ למפרע וקצת ראיה ממ"ש הט"ז באו"ח סי' תמ"ז אם נתערב חמץ קודם פסח בפחות מס' שמותר להרבות קודם פסח עד ס' כיון דבאותו שעה היתר הוא כ"ש היכא דהיתר הוה אף דאיסור גרם למפרע כשמוצא טרפה מ"מ לא שייך נ"נ. ובלא"ה רוב פוסקים ס"ל דבשאר איסורים ל"א נ"נ אלא משום גזרה דבב"ח ובעינן דרך בישול וכ"ש לח בלח מין במינו שאין כאן חשש איסור ד"ת לא נ"נ וקצת פוסקים ס"ל דבלח בלח לא נ"נ גם באיסור ד"ת:

סימן ק

מחבר סעיף ב' ואם לאו אסור. נ"ב נסתפקתי בליכא ס' אם נעשה נבלה שתאסר הקדרה שבלעה מן התבשיל איד כיון שאין בגיד בנו"ט לא בלעה אלא היתרא. וצ"ע:

שם טו"ז ס"ק א'. חשיבות דבריה שלא תהי' בטלה הוא מדרבנן. נ"ב ותוס' כתבו דבריה מ"ה לא בטלה וכן מוכח בפ' התערובת (דף ע"ג.) דפריך ונכבשינהו דניידו ומשני שמא

יקח מן הקבוע וקשי' הא מד"ת בטילה ואלא רבנן גזרו וא"כ הוה גזרה לגזרה א"ו בריה ד"ת לא בטלה ובזה מיושב קושית הרשב"א אמאי משני בע"ח חשיבי הא שחוטי' נמי חשיבי משום חתיכה הר"ל דחהר"ל דרבנן והוי גזרה לגזרה. מיהו לפמ"ש התוס' חולין דף צ"ה ע"א ד"ה וספקו אסור דלא מיקרי קבוע אלא דומיא דט' חנויות שידוע האיסור בדוכתיה ולא בנתערב א"כ הו"ל גזרה לגזרה כיון דמה"ת בטל ברובא ונסתר ראיה הנ"ל ודו"ק מיהו י"ל שהכוונה שמא ישארו שנים ויקח דה"ל קבוע ד"ת כיון דברי' ל"ב ד"ת וכן משמע....:

שם טו"ז ס"ק ה'. אבל מ"מ צריך ס' נגדו. נ"ב לכאורה הי' נ"ל אף שנתוסף אח"כ אינו חוזר וניער כיון שאין נו"ט ועדיף ממין במינו שראוי ליתן טעם בשא"מ מש"ה חוזר וניער משא"כ גה"נ שבטל בס' נעשה כהיתר ואף שניתוסף אח"כ אין חו"נ ודו"ק ויש להסתפק בדין זה:

סימן קא

מחבר סעי' ג'. תרנגולת בנוצתה. בבאר הגולה מציין הרשב"א. נ"ב ק"ל דבסי' ק"י כתב הטור בשם הרשב"א לפיכך מי שלקח בשר מן המקולין אפי' חהר"ל ואח"כ נמצא טרפה במקולין ולא נודעו כו' והתם ע"כ מיירי בתערובת כשהוא חי' דלא יהיב טעמא וכמ"ש בש"ך שם ס"ק כ"ח ואפ"ה מיקרי חהר"ל. וצ"ל דמה שנרשם כאן רשב"א קאי דוקא על חתיכה גדולה יותר מדאי שכ"כ ב"י בסי' זה בשם רשב"א בתה"ב. וראיתי מדפריך בפ' התערובת ליבטול ברובא ומשני דבע"ח לא בטילי אלמא שחוט דכותיה בטילי משמע מלשונו אבל אינה מבושלת לא מיקרי מחוסר מעשה א"כ קשה א"כ מנ"ל לרשב"א דגדולה הוי מח"מ דלמא שחוט בטיל משום שלא הופשט דהוי מחוסר מעשה טפי מתרנגולת בנוצתה ואם לא. גם אינה מבושלת נימא הוי מח"מ דמ"ש גדולה ביותר מחתיכה שאינה מבושלת וצ"ע:

שם ש"ך ס"ק ז'. וכן נראה דעת הב"ח. נ"ב וכן מוכח ממ"ש בב"י בשם רשב"א דבהמה שחוטה לא מיקרי חהר"ל מדפריך בפ' התערובת ליבטול ברובא ומשני משום דבע"ח לא בטילי אלמא שחוט דכותיה בטיל וכו' ש"מ דלא מיקרי נמי דבר שבמנין בהמה שחוטה וה"נ תרנגולת בנוצתה ודו"ק:

שם בטו"ז ס"ק י"ג. בכלל ספק זה. נ"ב פי' דליכא למימר זאת איסור ודאי דלמה אותה חתיכה מותרת אלא ר"ל ספק איסור ויועיל הביטול:

סימן קב

ש"ך ס"ק ז'. ופריך א"ה אימא סיפא נתערבה באלף כו'. נ"ב שגג בזה דזה דוקא לשיטת הר"י דמפרש נתערבה אספק קאי דכה"ג לא הוי ס"ס כמ"ש בסי' ק"י משא"כ להר"ת דמפרש דנתערבה קאי על ודאי ביצת טרפה אבל ספק שנתערבו מותרת מס"ס א"כ מקשה הש"ס שפיר כיון דע"כ על ודאי קאי לא הוי דשיל"מ וע"כ לגי' ר"ת א"א לומר ספק טרפה והרשב"א בתוה"א דף קט"ו מביא ראי' לר"ת מהירושלמי אך יש לחוש לדברי ר"י וא"ש לשון יש שאומר ודו"ק ואין לומר לסברא זו דהוי דשיל"מ י"ל דראי' גם אסיפא קאי דלא אמרי' ס"ס בדשיל"מ כמ"ש הרמ"ע וש"ך בסי' ק"י הא ליתא דבהדיא כ' התוה"א דף קי"ו דר"ת הוכיח מהירושלמי דס"ס מהני בדשיל"מ ודו"ק:

שם ש"ך ס"ק י"ד. לא בטיל כיון שאם יבשלם יתן טעם. נ"ב משכחת באם שוין בטעמן ולא שוין בשמא דמיקרי מין בשא"מ לענין דבר שיל"מ כמ"ש בש"ך לעיל ס"ק ג':

סימן קה

מחבר ס"א והרי הוא כמבושל. נ"ב חתיכת איסור שנשרה בהיתר והי' ששים בהיתר לבטל ונשפך שאין ס' אחר השפיכה אם נאסר מיד ההיתר דחשבי' כל רגע ככבוש או צ"ל אחר השפיכה מע"ל מחדש בהדי איסורא מהחק יעקב סי' תמ"ז ס"ק מ"ג משמע שדעת הטור שאחר שהיה מע"ל שוב לא הוי כבוש מחדש באותן כלים ע"ש ודו"ק. מיהו י"ל דוקא דבר הבלוע ולא איסור בעין:

שם בטו"ז ס"ק ב'. אלא דצ"ע דשאני התם כו'. נ"ב וצ"ע דהא לעיל סי' ק"ד ס"ק ג' בעכבר שנמצא בשומן פסק הט"ז ג"כ כן. ונראה דל"ק דשם הטעם דמעמידין שומן על חזקתו שיהי' רך בשעה שנשפך לאוכל וגם איכא ריעותא שהוא היה מונח מע"ל בתוכו בודאי משא"כ במקוה נמצא שלם מש"ה לא אמרי' העמד טמא על חזקתו ודו"ק:

שם שם ס"ק ד'. ועל זה אמר הטור וכו' וכ"ש בחם לחם ודינו לענין מפליט כו'. נ"ב קשה הא אין מבליע ומפליט כאחת כמ"ש מהרש"ל וט"ז גופי' לעיל סי' צ"ה ס"ק י"ב אפי' בעירוי שלא במקום הפסד ע"ש וצ"ל דאו או קאמר מפליט או שמבליע לאסור כולו ולענין זה שוה לכלי ראשון דוקא:

שם ס"ק ו'. דתתאה גבר ומחברו בניצוק. נ"ב בפסקי מהרא"י סי' ק"ג דחה טעם דניצוק לפי שאין שייך ניצוק אלא ביי"נ וטומאה וטהרה משום דהני מילי תולין בנגיעה ולא בנ"ט ולפ"ד שם מותר לערות מכלי שיש בו שומן לנר חלב:

שם ס"ק י'. הייתי מגיה בדברי הטור כו' דמפעפע האיסור בכל ההיתר. נ"ב ולאפוקי דעת ראבי"ה שמחלק בין אם החלב דבוק לבשר דאז משערין בס' משא"כ אם אינו דבוק לבשר דאין החלב מפעפע מחתיכה לחתיכה ועי' בב"י ודו"ק:

שם בש"ך ס"ק י"ז. אבל לבתר דמסיק אפשר לסוחטו אסור וחנ"נ א"כ נחשב הבשר גוף האיסור וכו' נ"ב קשי' לי מפסחי' סוגי' דמשרת (דף מ"ד ע"ב) מאי חדושא אילימא דהאי לחודא שרי כו' ובהדדי אסור כלאים נמי וק' דאכתי הפרש דבטלית צו"פ אם נחתך מין אחד מותר ללבוש מין שני מה שא"כ בב"ח אף שידענו בודאי שלא נבלע החלב בשאר חתיכות בלא רוטב שלא פלט אלא בשר נ"נ. וע"כ הש"ס דקאמר כלאים נמי מכלאי בגדים פריך דאי מכלאי זרעים או כלאי בהמה לר"ע דמותרים באכילה לא דמו לבב"ח א"ו משעטנז פריך ולהש"ך אכתי לא דמיא מטעם הנ"ל. וי"ל דפריך מכלאי הכרם שהוא בשרפה וה"ה בשר בחלב אף שאיפשר לסוחטו לעולם החתיכה באיסורה קיימא כמו נבלה וכן בבליעה בכלי אף בחד מנייהו לפגם טעם חלב או הבשר כגון שמוקדם בבליעה אפ"ה כיון דבשעת בליעה הי' בן יומו נ"נ כל זה דמ"ש נתבטלה או נפגם וא"ש ומ"ש הש"ך בסי' נ"ד ס"ק ו' ע"ש ודו"ק:

סימן קז

טו"ז ס"ק ד'. ועוד הביא בת"ח כו' שיהי' רוב בין הכל נגד הנאסרים. נ"ב פי' אלמא דוקא נגד כל האיסור בעינן אבל לא סגי במה שנצטרף הכל לבטל האיסור גופא ועי' במנחת יעקב ס"ק ט' שכתב דלא דק הט"ז בזה והוא לא דק. והטעם דלא אמרי' כאן שהכל יצטרף לפי שהוא אינו מינו פי' הביצה של אפרוח והדג טמא כמ"ש הט"ז סי' קי"א ס"ק ז' ע"ש:

סימן קי

טו"ז ס"ק ה'. ופי' תמוה הוא כו' דבנדון כזה שהוא ספק דאורי' כו'. נ"ב לק"מ דהר"ן והתוס' והרשב"א כולהו ס"ל אף בספק שהוא ד"ת מותר מה שפירש קודם שנולד הספק והוי שנמצא וי"ל שגם הטור ס"ל הכי. ועי' בפר"ח ס"ק י"ג:

שם ש"ך ס"ק ל"ו דל"ד לט' חנויות כו' ול"ח שיקח מן הקבוע משא"כ הכא, נ"ב אבל נתפזרו כולן דנתבטל כל הקביעות לא שייך גזירה שמא בפעם אחרת יקח מהקבוע דדוקא כששייך כאן יקח מהקבוע כגון שנשארו קצתן במקומן גזרינן וא"כ ה"ה קדשים מותר בנתפזרו כולן אלא דלא שכיח עקירת כולן כאחת מעצמן ובניכבשו דנייידו גרע טפי בקדשים דאפי' יהו נייידו כולן אסור לעשות פעולה בידים דשמא לא יתפזרו כולן

ויקח ג"כ מהקבוע מה שא"כ שפירשו כולן מעצמן דעדיף טפי בפירשו כולן דמותר אפי' בקדשים ובפירשו מקצתן אף ע"י פעולה בחולין מותר משא"כ ממילא ודו"ק:

שם ש"ך ס"ק ס"י. אכן הרשב"א בחי' כו' צריך בדיקה היכי דיכולין לברר ע"י בדיקה נ"ב לכאורה ק"ל מהך דפסחים (דף ט' ע"א) דמייתי שם מתני' מדורת הכותים טמאים וכל מקום שחולדה וחזיר יכולין לילך שם א"צ בדיקה וקאמר רבא דהוי ס"ס אימר לא הוי ואת"ל הוי אימר אכלתי' אלמא ס"ס א"צ בדיקה. מיהו לפמ"ש התוס' שם בד"ה ואת"ל דספק לא הוי עדיף טפי וגם ספק אכלתי' עדיף משאר ספקות לק"מ ע"ש תו קשה לי על רשב"א מגמ' נדה (דף ט"ו ע"א) הבאין מן הדרך אפי' הגיע שעת וסתה בזמן שהיו בדרך נמי מותרת וכתב ע"ז הרשב"א הובא בטור יו"ד סי' קפ"ד דאירי בשהה כדי שתוכל לספור ולטבול והוה ס"ס אימר לא ראתה ואת"ל ראתה אימר טבלה וכן הלכה דא"צ לשאלה ובא עליה כשהיא ישנה ש"מ דס"ס א"צ בדיקה. ואין לומר שאני התם שהניחה טהורה ובחזקת טהורה היא דהא נשחטה ג"כ בחזקת היתר עומדת וצ"ע:

סימן קכב

סעיף ב'. כ' בכנה"ג אם עמדה כלי מלא אינו נפגם. ול"נ מדקאמר שלהי ע"ז לא אסרה תורה אלא כלי ב"י ולא מוקי בכלי מלא אף אחר כמה ימים. ומכאן גם ראיה אם היתר נשרה בכלי איסור אין המאכל נאסר דהוי נו"ט לפגם דאל"כ שפולט בסוף מע"ל המ"ל אף אחר כמה ימים אם היה מאכל לח או משקה תוך הכלי דנאסר המאכל למאי דקיי"ל טכ"ע דאורייתא בכל איסור וחוזר ונבלע טעם האיסור בכלי אף אחר כמה ימים ודו"ק. מיהו נ"ל עפ"ד התוס' במס' ע"ז פ' השוכר דף ע"ו ע"א דוקא בב"ח דנ"נ גם המים נעשין נבלה אבל שאר איסור הנפלט מכלי למים אין המים נ"נ וכשחזר ונבלע מעט מזער חזר ונבלע מן האיסור יעו"ש א"כ ממנ"פ לק"מ דבב"ח כבוש מותר ד"ת ובשאר איסורי' מים אין נ"נ ונבלע מעט וא"צ הנעלה דמותר לבטל האיסור ד"ת ודו"ק:

סימן קיו

ט"ז ס"ק א'. ונ"ל דהר"ן מפרש כו' נ"ב תמי' לי מ"ש לשון ונ"ל כי תירוץ זה מתרצין שם התוס' בב"ק אליבא דרש"י שמפרש שם כמו הר"ן עי"ש בד"ה ולא ישקה כו' דוק היטב בתירוצם האחרון כוונתם שם לתרץ כמו הט"ז:

סימן קיז

טו"ז ס"ק א'. ונ"ל דאין כח ביד חכמים לאסור דבר שפירשה התורה בפירוש כו'. נ"ב ויש לדחות שב וא"ת שאני דבזה תקנו חכמים לעקור דבר מה"ת אפילו לחומרא וכדמצינו ביבמות דף צ' ע"ש.

סימן קיט

בש"ך ס"ק כ'. והוא מי שנוהג איסור כו'. נ"ב ובשו"ת רדב"ז שאלה רצ"ו במה שהחמירו קצת החכמים שלא לאכול משחיטת מקצת שוחטי הקהל מפני שאינם נזהרים או מפני שיצאו טריפות מת"י וכשמזמן אותם אחד מבעלי בתים חוששין אפי' לגיעולי כלים אם אין מגעילים אותם אם חייבים אפי' לפי דעתם או לא. פוסק שם שאין לחוש לגעולי כלים כלל דהא איכא כמה ספקות ספק שחט אותו פסול או לא ואת"ל שחט הפסול שמא שחט יפה בפעם הזאת ושמא הכלי לא היה ב"י ושמא נתבטל בס' ואיסורו מדרבנן שאין כאן אלא טעמו ולא ממשו. ועוד שיש בזה משום שלא ישנה אדם מפני המחלוקת. ויותר טוב היה לאלו המחמירין שלא ילכו לשום בית שיזמנו אותם וישימו להם תואנה ממה שיגעילו כליהם לשווינהו ככותאי:

שם מחבר סעי' ט"ו כיון שאינו חס על ממונו נ"ב בשו"ת הריב"ל מדייק מלשון זה שהוא מהטור מדכתב דודאי עשה תשובה וכו' כיון שאינו חס על ממונו משמע דהמוציא טרפה מת"י לעצמו אפי' במקום שמכירין אותו לא חיישינן להערמה ול"ד להמחזיר אבדה דדבר חשוב הוא וצריך דוקא במקום שאין מכירין דיותר אדם חס על הפסד ממונו ממה שחס להמנע שלא להרויח ומש"ה בחזרת אבדה חיישי' שמא ערומי קא מערים במקום שמכירין ומפרש גם לשון הגמ' כן בפ' ז"ב בההוא טבחא דנפיק טרפה מת"י. גם כתב שם דדוקא מוכר דבר האסור מה"ת אבל מוכר דברים האסורים מדרבנן די בקבלת דברי חבירות כגון מוכר גבינות הגוים וכיוצא בה ודייק כן משו"ת הרשב"א ועי' בסמ"ע סי' ל"ד ס"ק ע"ח:

סימן קכ

טו"ז ס"ק י"ב. ומו"ח ז"ל כו' וחולק על הדין היוצא. נ"ב דהיינו שנותן לו הישראל כלי שבור והגוי נותן הצורך וחולק הריצב"א על הדין היוצא מדברי דעה ראשונ' דאף כשנותן הגוי כסף הצריך לתקון ס"ל דא"צ טבילה כיון דלא נקרא שם הגוי עליו והריצב"א סובר דבכה"ג צריך טבילה אבל בגוף הדין היכי דהישראל נותן כל הכסף ס"ל כדיעה ראשונה דא"צ טבילה:

סימן קכז

ש"ך ס"ק י"ב. ודוחק לומר דהא דקאמר דלא מהני כו'. נ"ב לי נראה דאין כאן קושי' כלל דהא הד"מ בשם הגמ"י כתב וז"ל אם בא אחר להכחישו לא מועיל א"כ פירושו שעד המכחיש בא אח"כ ולא בב"א ולכן אין השני נאמן מטעם כ"מ שתאמינה תורה ע"א הרי הוא כשנים וכ"כ התוס' בהדיא ר"פ אמרו לו ולכן אפי' להתיר לעצמו אינו מועיל לפי

שהראשון הו"ל כשנים ועי' בכתובות דף כ"ב ע"ב תוס' ד"ה אי הכי וכן לשון הלבוש ובא אחר ומכחישו ולא כתב סתם ואחר מכחישו מוכח שבא אח"כ וכן צריך לפרש דברי הג"ה כן:

סימן קלד

ש"ך ס"ק טית. מדמתרץ בתר הכי אי דנקט לי' נכרי לכלי בידי' כו'. נ"ב ונ"ל ליישב דהמקשן ידע דלא לנקיט בידי' וקאמר אי דקא רמי למנא דישראל ולא נקטי' בידי' ה"נ ל"צ דרמי למנא דנכרי ולא נקטי' בידי' ופריך ס"ס כי מטא לאוירא קני פי' בדנקטי' וא"כ למה ליה לרב לתקוני בדלא נקטי' הי"ל בראשונה לתקן שיאחז הגוי הכלי ואז כי מטא לאוירא נקנה מיד ומשני אי דנקטי' בידי' ה"נ כלומר תקנה זו היו יודעים בלא רב אך רב הוסיף ומצא להם צד היתר אף בדלא נקיט הכלי בידי' וק"ל:

סימן קלה

טו"ז ס"ק י"ח. קמ"ל דאכתי מקרי כלי ראשון נ"ב פי' כיון דמיקרי יורה כ"ר אף כשמעבירים מהאש אם כן ה"ה אם נטל בכלי ומערה על החביות מהני כשנשפך על כל נסר ובשופך מכלי ראשון ממש א"צ על כל נסר ונסר. ועי' בטור וב"י שמביא לשון ר"ת ור"י:

סימן קנג

טו"ז ס"ק א'. אלא ודאי שאין איסור אכילה אפי' כו'. נ"ב במס' בכורות נ"ז ע"א מוכח בהדיא דמותר באכילה דמסיק התם והנהו רחמנא רבינהו ופי' רש"י ז"ל והנהו רחמנא רובע ונרבע כו' רבינהו דליעשרו ואף דלא חזו להקרבה יאכלו במומן לבעלים ע"כ:
שם באו"ד דאם שחטו קודם שנגמר דינו. נ"ב עיין שו"ת בית יעקב שנדפס מחדש שפסק בסי' קי"ח לאסור לשחוט לכתחילה אמנם מתוס' תמורה דף כ"ח א' ד"ה טול מה שהבאת שהקשו וז"ל וא"ת ל"ל ק"ו לרובע ונרבע ע"י ב' עדים תפ"ל ממשקה ישראל ומתרץ וי"ל דאיצטריך היכי דשחט קודם שנגמר דינו דמותר בהנאה כו' א"כ מוכח דקודם שנגמר דינו מותר לשחוט אפי' לכתחילה ולאכול דאל"כ קשה ממשקה ישראל כתיב מן המותר לישראל וכן הקשה ב"י ממנחות דף ו' ע"א דפריך ממשקה ישראל נפקא כו' משמע דלענין איסור אכילה ילפינן נמי ממשקה ישראל וכן משמע בפסחים דף מ"ח ע"א:

סימן קס

ש"ך ס"ק כ"ב וכל דברים אלו ברורים. נ"ב ובמס' קדושין דף ו' בתוס' ד"ה דארווח לה זמנא פי' הר"ת שם דאיירי הכא שהיתה חייבת לאדם אחר והגיע זמנו לפרוע ובא זה ונתן למלוה פרוטה להרויח הזמן וקידשה באותה הנאה עכ"ל מוכח להדיא מדקאמר

שם ואסור לעשות כן מפני הערמת רבית דאפילו ע"י שליח אסור ואין לומר שהמלוה הלוה לה בעצמו דא"כ לא הו"ל לסתום אלא לפרש ואמאי קאמר סתם אסור לעשות כן משמע כנ"ל:

ודו"ק:

שם ש"ך ס"ק ל'. כמ"ש הט"ו בח"מ שם סעי' י' דבא"ל כו'. נ"ב דברים מעורבים יש כאן בח"מ סי' פ"ב ס"י מיירי שעדיין לא פרע הרבית רק טוען שטר זה יש בו רבית ואז אין צריך המלוה לישבע אבל אם אומר יש בו רבית בהיתר צריך לשבע ואם טוען לקחת רבית והמלוה אומר לא קבלתי צריך לשבע ואם אומר לקחתי רבית בהיתר א"צ לשבע דלא שביק היתרא וכו' וע"ש בסמ"ע ס"ק ל"ד ל"ה ולכך בסי' קס"ט סכ"ה בטוען לא לקחתי רבית צריך לשבע וזהו שאר בני אדם אבל יתום שטוען לא לקחתי נאמן בלא שבועה וכן צריך לפרש דברי הרשב"א שמביא ב"י בסי' קע"ז וא"כ יתום עדיף מאיש אחר שטוען לא לקחתי רבית דצריך לשבע מה שא"כ יתום אבל דברי הש"ך דחוקים שרוצה לפרש שהיתום טוען לא לקחתי באיסור וז"א משמעות הלשון בדברי הרשב"א והש"ע וגם דברי העט"ז צריך לפרש כן מדכתבו ורוצה לנכות מחובו הרבית שקבל היתום משמע שעדיין חייב להיתום ואז יש למלוה דין נשבע ונוטל וצריך לשבע שלא לקח רבית וכמ"ש הרמ"א סי' קס"ט משא"כ יתום דא"צ לשבע:

שם טו"ז ס"ק כ"א. וא"כ לא הי' לבעל הש"ע לקבוע זה בש"ע. נ"ב ול"נ דאשמעי' שאע"פ שהמלוה משומד מ"מ עובר על לפ"ע כמ"ש התוס' שם והו"א בשלמא הוא מותר לעבור על ד"ת משום פ"נ אבל להכשיל אחר לא ופשיטא משומד עושה בכונה איסור ואינו חושש לפקוח נפש קמ"ל דאפ"ה מותר:

סימן קסב

טו"ז ס"ק ו'. ונ"ל דגם בבעל הקרקע כו' מסתלק מן הקרקע נ"ב ק"ל ממ"ש באו"ח סי' רמ"ה שצריכים שיחזיר המוכר להם דמי השדה או ימכרו לאיש אחר ולא מהני כמ"ש הטו"ז כאן וק"ל:

סימן קפג

ש"ך ס"ק ג'. ותימה שהעט"ז גופי' כתב וכו'. נ"ב כוונתו שמסיים שם וחזרה וראתה בר"ח בימי נדתה וחזרה וראתה בט"ו בו בימי זיבה וכו' וע"כ אי ס"ל כהרמב"ם דחוזר חלילה לא משכחת ראיה שלישית בר"ח שני שתהי' בימי נדה דבר"ח הוא בימים תוך ימי זיבה א"ו כל זמן שלא ראתה אחר ימי זיבה אף זמן רב כשראתה אח"כ היא נדה ואין זיבות

בלא נדה מקודם ודוקא כשראתה ר"ח שני אז נחשב הראיה דט"ו בפעם שנית לימי זיבה אבל אם לא היתה רואה בר"ח היתה ראיתה דט"ו בנדה. וק"ל:

סימן קפד

ש"ך ס"ק ז'. וחצי יום וחצי לילה נ"ב קשיא לי מגמרא ערוכה בריש נדה (דף ד' ע"ב) א"ל ר"פ לרבא והא זימנין משכחת לה ג' עונות במעל"ע אלמא דסתם עונה בש"ס לא קאמר על י"ב שעות אלא על יום או לילה. וי"ל דהתם משום סייג דטהרות לא קפדינן אשעה זמניות משא"כ עונה סמוך לוסתה שתראה מחמת תשמיש כמ"ש הרא"ה בבדה"ב שפיר תלינן בשעה זמניות שש שעות לפני וסתה ושש שעות אח"כ ודו"ק:

סימן קפה

ש"ך ס"ק ה'. מ"מ נראה לפי תשובת הרב אפי' לא ידע בעלה מזה נאמנת. נ"ב ומדברי הט"ז נראה דאוסר בלא ידע בעלה ומסתבר כמ"ש הש"ך ולא דמי למ"ש מהר"ל מפראג שהביא ט"ז דשאני הוחזקה נדה בשכינותיה דלאו כ"ע ידעי מן האמתלא כיון דשם מיירי שחוזרת מדבריה בפרהסיא שפיר שייך טעם מהר"ל הנ"ל משא"כ אם בצנעא חוזרת ונותנת אמתלא אבל בפני הבריות מחזקת עצמה לנדה ודאי מהני כיון דלא סגי בלאו הכי כמ"ש הש"ך ודו"ק:

סימן קפז

ש"ך ס"ק כ"ב. דמאי ס"ס הוא זה הא איכא למימר מיד דלמא דם נדה כו'. נ"ב וי"ל דצריכי' לדון תחלה אם בא כלל מן המקור דומיא דס' על ספק לא על וק"ל:

סימן קצ

טו"ז ס"ק כ"ד. כמ"ש לעיל ס"ז בשם י"א דהוא ג"כ הרמב"ם. נ"ב קשה הא נכלל בלשון ירכה גם מקום שאין דם מקור יכול ליפול שם כמ"ש התוס' בדף י"ד ע"א ולא שייך הך טעמא:

סימן רכח

סעיף ה' טו"ז ס"ק ח'. דכיון שהחכם שבעיר נהנה כו' הוה כנוגע בדבר. נ"ב והא דכשר בדיעבד ולא ילפינן מדין נראה לי ראיה ממד"ר פ' ואתחנן ובספרי פ' פנחס אתה החילות אמר משה להשי"ת אתה החילות את השבועה כתבת בתורה זובח לאלהים יחרם ובניך עבדו ע"ז ובקשתי רחמים ממך וסלחת אתה החילות השבועה וקשה האיך אפשר שיתיר משה השבועה שלא יכנס משה לא"י הא הוי נוגע א"ו דבדיעבד מותר וכיון שאין ביכולת כל ברי' להתיר רק משה לבד הוי כדיעבד. גם ראיה מרבב"ח בב"ב פ' הספינה (דף ע"ד ע"א) ששמע שאמר הקב"ה עכשיו שנשבעתי מי מיפר לי ואמרי רבנן כל אבא חמרא

דהוה לי' למימר מותר לך וקשה הא פירשב"ם שם דבשבועת הגלות מיירי והוי כולם נוגעים א"ו דבדיעבד מותר וכיון שא"א הוי כדיעבד:

שם ש"ך ס"ק מ"ב. כמו משה דכתיב ויואל משה כו'. נ"ב נסתפקתי אם צריך לפרש על דעת חברו או סתמא ג"כ בפירש דמי. ולכאורה הי' נ"ל להוכיח דסתמא נמי מהני מסוגי' דמס' שבועות דף כ"ט ע"ב על דעת המקום ל"ל למימר אלא כי היכי דלא להוי הפרה לשבועתייכו ופי' שם רש"י ותוס' משום דנדר שהודר ע"ד רבים אין לו הפרה וקשה היאך ניכר כוונת משה ע"ד רבים דלמא כפשטיה כמו על דעת חברו שעשה לו טובה דג"כ אין מתירין אלא מדעתו וא"כ קשה ממ"נ אי ס"ל לרש"י ותוס' דאפי' דיעבד לא הוי התרה כמו עד"ר א"כ מנ"ל כוונתו ע"ד רבים שכתבו התוס' שם דאין ללמוד מכאן דשנים הוי עד"ר דשמא ע"ד מי שעשה לו טובה א"ו דא"כ לא הי' צריך מש"ר לפרש דסתמא ג"כ כפירש דכתיב אנכי ד' גו' אשר הוצאתיך מאמ"צ כדי היא הוצאה ממצרים שתקבלו כו' כדאיתא במכילתא והובא ברש"י עה"ת. אבל אחר העיון מוכח להיפוך מכח קושית מוהרש"א על מ"ש התוס' דדלמא דעת הקב"ה שאני דא"כ ל"ל למש"ר לומר על דעתי ע"ש וי"ל שחשש סלא יטעו דכוונת משה ע"ד הקב"ה שעשה טובה להם ולא ע"ד רבים מש"ה קאמר ג"כ על דעתי שבזכותו ירד המן והוי סגי בהכי וע"כ ע"ד הקב"ה הכוונה לע"ד רבים וא"כ ש"מ דסתמא לא אהני דאל"כ א"א למטעי דכונת משה ע"ד הקב"ה שהוציאם ממצרים דסתמא ג"כ אהני והדק"ל ל"ל למש"ר לומר ג"כ על דעתי א"ו צריך לפרש ע"ד חברו וצ"ע:

סימן רמב

ש"ך ס"ק נ"ח. ומיירי דליכא טעות בשקול הדעת. נ"ב וכן מוכח בנדה ס"פ כל היד דנזקק רב יצחק ברי' דר"י לילתא אחר שטימא רבה בב"ח ויקשה מעיקרא טרם שאמרה לו האידנא חש בעיניה למה נזדקק כלל דא"ל דאגמרי' סמיך דהא אכתי לא אסיק אדעתי' הך עד לבסוף דשקיל וטרי אלמא מהימנא לה יעו"ש אלא ודאי דאזקק שמא טעה רבב"ח בשקול הדעת דודאי לא חשיד רבב"ח בעיני ר' יצחק שיטעה בדבר משנה ודו"ק. ולפמ"ש הש"ך לעיל בס"ק נ"ה דגם אי אגמרי' סמיך היה חושש לכבודו דרבב"ח כדמוכח בפירש"י גם למסקנא קשיא למאי איזקק א"ו דלמא טעה בשקה"ד דכה"ג לא שייך כבוד וגם שוי' חתיכה דאסורא:

סימן רסו

ש"ך ס"ק י"ח. ואין דבריו נראין כו'. נ"ב ולפענ"ד נראה להוכיח כדעת הרשב"ץ ממשנתינו בפר"א דמילה (דף ק"ל א') כלל אמר רע"ק כל מלאכה שאפשר לעשותה

מע"ש אינה דוחה שבת ושא"א לעשותה מע"ש כגון מילה עצמה דוחה את השבת וק' פשיטא בשלמא ברישא פליג על ר"א אבל בסיפא מאי קמ"ל. ונראה דאשמועי' אם חל יום המילה ביום ה' ויהי' יום הג' למילה בשבת ויצטרך לחלל שבת אעפ"כ מותר למול ביום ה' דא"א למול בע"ש שהוא יום ט' וסד"א דלא דחי שבת כיון שאין זמן המילה ה"א לדחות ליום ו' קמ"ל וממילא שמעינן מילה שלא בזמנה דאפשר לעשותה בע"ש א"ד שבת וז"כ המתני' דקתני אמר רע"ק ול"ק ר"ע אמר כיון שהוא פליג על ר"א א"ו דכוונת רע"ק ג"כ לדינו של רשב"ץ ובזה גם ר"א מודה דאין מילה ביום ה' כיון שאיפשר למול בע"ש:

סימן רצג

טו"ז ס"ק ב'. אין בזה אפילו התחלת קושי' דאפשר שמתבואה ישנה משל אשתקד אכלו. נ"ב יקשה קושית התוס' בר"ה לפי' ר"ת מאי קמ"ל שאכלו תבואה ישנה ע"ש ותירוצם שם ע"כ ליתא לפי' ר"ת דאי בשבח המן מדבר נסתר הוכחת הש"ס די"ל מעיקרא לא אכלו שא"צ שהיה להם מן וגם א"ל קמ"ל דחדש נוהג בשל נכרים ומש"ה אכלו ישן דהא עיקר חסר דלא ידעינן פי' מעבור הארץ אם חדש או ישן. מיהו י"ל דמקשה הטו"ז דה"א משום דלא קים להו בין שליש לפחות משליש א"א להם לאכול מן החדש ע"י הבאת עומר ואכלו ישן ומנ"ל לר' ירמי' להוכיח דקים להו ע"ש ודו"ק:

סימן שה

ברמ"א סעיף י' ואין האב יכול לפדות ע"י שליח. נ"ב בשו"ת יד אליהו מוכיח דאין שליח יכול לפדות מפ"ק דקדושין פלוגתא לפדות את בנו ולעלות לרגל ואי יכול לפדות ע"י שליח לא מעכב מלעלות לרגל. ואין ממש בזה די"ל דמיירי שאין לו חמש סלעים אם יעלה לרגל שאין לו כדי הוצאות שניהם ודו"ק. ועוד י"ל שלא נימול שחלה וצריך גם שליח להמתין עד שימול מיהו ז"א דלא חל המצוה עדיין ודו"ק:

סימן שסד

ש"ך ס"ק ב'. כגון החופר כוך בסלע. נ"ב ולפ"ז אסור העפר שע"ג קברים שלוקחים לרפואה לחולי שא"ב סכנה ולא יפה עושים לקדחת ר"ל שלוקחים עפר מע"ג קברים ותולין על צוארו וא"ל דהוי שלא כדה"נ דהא מוכח דאסור במת אפי' שלא כדה"נ מגמ' סנהדרין דף מ"ז קבריה דרב הוו שקלי מיני עפרא לאישתא ב"י אתו אמרו לי' לשמואל אמר להו יאות אינהו עבדי קרקע עולם היא ואינה נאסרת ש"מ אם לקח אתלוש ואח"כ חברו אסור אף דלרפואה הוי שלא כדה"נ. ואיפשר סומכין על הרא"ש והטור שפסקו עפר שע"ג הקבר הוי קרקע עולם ע"ש:

סימן שעא

ש"ך ס"ק א' מותרת לכנוס באוהל המת. נ"ב קשה לי הא בלא"ה קיי"ל טהרה בלועה אינה מקבל טומאה כדאית' בחולין דף ע"א מצמיד פתיל וצ"ל דרוקח. כרע"ק ס"ל (שם ע"ב) עובר מקבל טומאה:

ומ"מ אף שאינו מקבל טומאה אסור לא יהא אלא גוסס ודו"ק:

סימן שעח

ש"ך ס"ק י"ד. שהתפללו ערבית וגם הוא. נ"ב ונ"ל בערב שבת אחר שהתפללו הקהל ערבית אע"פ שהוא לא התפלל בתר צבורא גריר ואסור במלאכה א"כ אין היום עולה לו וה"ה דאין מפסיק כה"ג אבלות. ועיי' באע"ז ה' גיטין ס"ס קס"ג כשהתפללו הקהל ערבית אסור ליתן הגטין אע"פ שהוא עדיין לא התפלל:

למען

תוה"ק ולכבוד הגאון המחבר זצ"ל נציגה למופת דרוש אחד מחיבורי דגדול אשר אתנו בכ"י על התורה, ה' יחננו להוציאו לאורה, והוא בכתובים למ' וזאת הברכה, והמעיינים הלנים בעמק הלכה בטח יתנו לנו תודה על ככה, בי יטעמו ויראו יתבוננו ויתפלאו על טעם דרכי המחבר ויד גבורתו לקשר ולשלב שמועות וענינים נפרדים בדברים ישרים וחמודים, ואגידתם על הקדמות נאמנות מיוסדים, והדברים שמחים ומתוקים וכראי מוצק חזקים ועתיקים. המוציאים לאור.

מאמר תמוה במס' סנהדרין פרק חלק (דף צ' ע"ב) תניא אמר ר' אליעזר בר' יוסי בדבר זה זייפתי ספרי צדוקים שהיו אומרים אין תחיית המתים מן התורה אמרתי להם זייפתם תורתכם ולא העליתם בידכם כלום שאתם אומרים אין תחיית המתים מן התורה הרי הוא אומר הכרת תכרת הנפש ההוא עונה בה הכרת תכרת בעולם הזה עונה בה לאימת לאו לעולם הבא ע"כ. הפליאה נראה לעין כל חדא שאמר להם זייפתם תורתכם ולא העליתם בידכם כלום דמשמע בשביל זה שאמרו אין תחיית המתים מן התורה מזויף כל התורה שלהם במה שהמה מחולקין עם רבותינו ומה ענין זה לזה ותו אמאי לא השיב בקיצור אמרתי להם כתיב הכרת תכרת כו' ותו קשה הא ר' ישמעאל ור"ע דרשי מדכתיב עונה בה לכדתניא יכול אפילו עשה תשובה ת"ל עונה בה לא אמרתי אלא בזמן שעונה בה וא"כ מה התפאר עצמו ר"א בר' יוסי שהי' מנצח את הצדוקים מדכתיב עונה בה הלא יש להם לסמוך על משענת ברזל לדרוש כר"י ור"ע. ונלע"ד ליישב את כל זה בטוב טעם והסיגנון יהי' כך דעיקר הנצחון של ר"א בר' יוסי שאמר להם זייפתם תורתכם ר"ל שאתם אומרים אין תחיית המתים מן התורה ממילא כל הדינים שאתם מחולקים עם החכמים נסתר

מחמתו וממילא יהי' מיושב כל הקושיות ודקדוקים הנ"ל ומקודם אציע כל המחלוקות של הצדוקים על רבותינו חז"ל הנזכר בש"ס ובמס' מגילת תענית שמצאתי:

א הצדוקים אומרים פרה אדומה במעורבי שמש היתה נעשית כדאית' בפרה פ"ג מ"ז ומובא בריש מס' יומא:

ב הצדוקים אומרים תירש בת עם בת הבן מק"ו כו' כדאי' במס' ב"ב פרק יש נוחלין (דף קט"ו ב'):

ג הצדוקים אומרים עצרת אחר השבת דכתיב וספרתם לכם ממחרת השבת כו' כדאית' במנחות פ' ר"י (דף ס"ה א')

ד הצדוקים אומרים אין עדים זוממין נהרגין עד שיהרג הנידון כדאי' במכות פ"א (דף ה' ב'):

ה הצדוקים אומרים יחיד מתנדב ומביא תמיד דכתיב הכבש האחד תעשה כדאית' במס' מנחות (דף ס"ה א'):

ו הצדוקים אומרים אין ניסוך המים בחג מן התורה כדאי' במס' סוכה (דף מ"ח ב'):

ז הצדוקים אומרים הכ"ג ביוה"כ מעלה עשן הקטורת מבחוץ ומכניס בפנים כדאית' ביומא פ"ה (דף נ"ג א'):

ח הצדוקים אומרים שאוכלים מנחת בהמה כדאי' במס' מגילת תענית פרק ח':

ט הצדוקים אומרים מנין אתם יודעין שזה חייב סקילה וזה חייב שריפה כו' (שם פרק ד'):

י הצדוקים אומרים עין תחת עין שן תחת שן ממש הפיל שינו של חבירו יפיל שינו כו'. (מגילת תענית שם):

יא הצדוקים אומרים ופרשו השמלה לפני זקני העיר הדברים ככתבן כו'. (שם):

יב הצדוקים אומרים וירקה בפניו שתהא היבמה רוקקת בפניו ממש כו'. (שם):

ואחרי שהבאתי את דבריהם אבאר שע"י זה שאינם מודים בתחיית המתים ממילא נסתר כל דבריהם ואציע את דברי על ראשון ראשון כו' ומקודם אביא ראי' על תחיית המתים שלא נזכר בש"ס דאית' בספרי פ' חקת הנוגע במת טמא ואין המת עצמו טמא וכתב בס' ז"ר ב' נפקותא אם המת עצמו אין טמא חדא אם הכניס ע"י זריקה מת למקדש אינו חייב קרבן ושנית כשיחיו המתים אינן צריכין הזאה ולפ"ז ממ"נ מוכח דתחיית המתים מן התורה דאי' במס' עירובין (דף ק"ד ב') מזכר עד נקבה תשלחו אמר שמואל המכניס טמא שרץ במקדש חייב חטאת שרץ עצמו פטור מ"ט א"ק מזכר עד נקבה מי שיש לו טהרה במקוה יצא זה שאין לו טהרה במקוה וקשה לפ"ז ל"ל הנוגע במת למעט מת עצמו תיפוק לי' מדכתיב מזכר עד נקבה דמי שאין לו טהרה במקוה אין לו טומאה וא"כ

כיון שהמת עצמו נא שייך בו טהרה דומיא דשרץ אין לו טומאה א"ו דתחיית המתים מן התורה ושייך בהם טהרה לעתיד וה"א שצריכים הזאה או אם הכניס ע"י זריקה למקדש חייב חטאת לכך כתיב הנוגע כו' ולהנפקותא שני' של הז"ר מוכח כפשוטו דתחיית המתים מן התורה. אמנם אית' בפ' נשא לימוד אחר מזכר ועד נקבה תשלחו לרבות טבול יום שצריך שילוח וא"כ נסתר הוכחה הנ"ל אבל הצדוקים ע"כ ס"ל כשמואל ומקדם אבאר טעם הצדוקים דס"ל פרה במעורבי השמש היתה נעשית עפ"י דאיתא בריש יומא ז' ימים קודם יוה"כ מפרישין כ"ג מביתו וכן קודם שריפת הפרה מנה"מ אמר ר' יוחנן א"ק כאשר עשה ביום ההוא צוה ה' לעשות לכפר עליכם לעשות אלו מעשה פרה לכפר אלו מעשה יוה"כ ע"ש פירש"י ולפ"ז הצדוקים ס"ל דעיקר הפרישה כדי להזות ג' ו"ז וא"כ מוכח מדכתיב לעשות חיוב פרישה שבעה ימים קודם שריפת הפרה ש"מ דטבול יום פסול בפרה דאל"כ סגי ששה ימים וביום ז' יטבול אבל רבותינו ס"ל דטעם פרישה לאו משום חשש טומאה אלא מטעם קדושת יוה"כ וקדושת הפרה כמו במילואים שלא הי' פרישתו אלא מטעם קדושת יום הקמת המשכן והא ראי' דר"ל יליף מסיני דהפרישה תהא רק ששה ימים אלא חכמים הוסיפו יום אחד לפרוש מביתו וא"כ גם לר' יוחנן הוא גזירת הכתוב הפרישה וחכמים תקנו שיהיו מזין עליו מספיקא ומש"ה הי' סגי ששה ימים ולפ"ז לצדוקי' ממילא יש הוכחה דטבול יום צריך שלוח ממחנה שכינה דכתיב לכפר שיהא צריך קודם יוה"כ פרישה ז' ימים משום טומאה ואי ס"ד טבול יום אין צריך שלוח היה סגי ששה ימים וא"כ למה לי מזכר ועד נקבה א"ו כדשמואל למעט שרץ וממילא ה"ה מת עצמו וקשה ל"ל הנוגע במת א"ו דתחיית המתים מן התורה וזה הי' כוונת ר"א בר"י זייפתם תורתכם שאתם ס"ל טבול יום פסול בפרה ומוכח ממ"נ מקרא דהנוגע במת דתחיית המתים מן התורה ואם ס"ל דאין תח"מ מדאורייתא מוכח להיפך דטבול יום כשר בפרה ומזוייף הדין שלכם ואתם אוחזים חבל בשני ראשין ודוק היטב:

ומעתה אבאר שנסתר דין ב' שלהם שאומרים תירש בת עם בת הבן בהקדם גמרא דב"ב פרק יש נוחלין (דף קט"ו ע"א) ת"ר ובן אין לו אין לי אלא בן בן הבן ובת הבן ובן בת הבן מניין ת"ל אין לו עיין עליו והקשו תוס' דלמא אין לו אצטריך לרבות ממזר וה"ה ביבום דרשינן במס' יבמות אין לו כו' זרע פסול מניין ביבום דפוטר בן הבן מיבום וי"ל דשקולים הם כו' ותמוה. ונלע"ד דהא בהא תליא בהקדם דאיתא ביבמות (דף מ"ט ע"א) מתני' איזה ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא דברי ר"ע ר' שמעון התמני אומר כל שחייבין עליו כרת בידי שמים והלכה כדבריו וקשה על שמעון התמני קושיא עצומה הא איתא בריש מס' יבמות בתוס' ד"ה אשת אחיו כו' דיעות מחולקין בין רש"י וריב"א דרש"י ס"ל כל

כרת שבעולם הוא וזרעו נכרת והיינו דאיכא בין כרת למיתה בידי שמים וריב"א חולק שם וזה ידוע דעונש ערירי יש לו בנים קוברן אין לו בנים הולך ערירי דאפי' ילדו להם לאחר מעשה ימותו בחייהם ולפ"ז קשה ל"ל אין לו עיין עליו לרבות ממזר שפוטר א"א מן היבום הא מעולם אי אתה משכחת שיהי' ממזר מחייבי כריתות חי לאחר מיתת אביו לשיטת רש"י וא"ל שבא על הערוה בשוגג ז"א דהא איתא בשו"ת חכם צבי סי' כ"א בשם גאון אחד דבאמת אין הולד ממזר מביאת שוגג כיון דליכא כרת והביא ראי' מיבש ביבש להתיר אם נתבשל ביחד לאחר שנודע התערובות אע"פ שידעינן בודאי שאוכל איסור גמור בכא"פ שחייב מדאורייתא אף עפ"כ מותר ורוצה להתיר הולד שנולד מאשת איש שנשאת ע"י טביעת בעלה בחושבה שמת ע"ש. וגם אין לומר כגון שעשה תשובה וכמ"ד דתשובה מהני אפי' בא על ערוה והוליד ממזר כדאית' ביבמות ז"א דא"כ קשה ל"ל עונה בה בע"ז (ובמיפר ברית) לא אמרתי אלא בזמן שעונה בה תיפוק לי' מק"ו מבא על הערוה והוליד ממזר דמהני תשובה אע"ג דקיי"ל כמ"ד דאין לו תקנה דהוה מעוות אשר לא יוכל לתקן וכ"ש בע"ז אמנם י"ל ע"פ דאיתא ביבמות (דף מ"ד ע"ב) א"ר יוחנן נכרי הבא על בת ישראל הכל מודים דהוולד ממזר מאן הכל מודים שמעון התמני כו' ולפ"ז משכחת ממזר מישראל שבא על נכרית דליכא כרת ואעפ"כ הולד ממזר אבל זה טעות הוא דהא מסקינן ביבמות בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין הנולד מנכרית בנך אלא בנה ונכרים גמורים הם ע"ש ואם כן אין פוטר מן היבום. אמנם משכחת שיהי' ממזר פוטר מן היבום בבן בת הבן כגון שבת בנו בא עליה נכרי והוליד ממנה ממזר ושפיר קרינן בי' בנך כיון שנולד מן ישראלית ומקרי ממזר גם לשמעון התמני ולפ"ז מיושב קושיות התוס' הנ"ל שהקשה הרשב"א מנ"ל ביבום דיוצאי יריכו של בן פוטר מן היבום כיון דאין לו איצטריך לרבות ממזר ולפמ"ש לק"מ דהא בהא תליא דאי לאו דיוצאי יריכו של בן פוטר מן היבום לא משכחת לה ממזר לאחר מיתת אביו כלל לשמעון התמני לשיטת רש"י כנ"ל. ואין להקשות דלמא להיפך דאין לו אתי לרבות בת ויוצאי יריכו דפוטר מן היבום ומנ"ל דממזר פוטר כיון דכתיב אחוה אחוה וכמו שהקשו התוס' במס' יבמות דף כ"ב ע"ב ד"ה בן אין לו כו'. ז"א דאי ס"ד דאין לו אתא לרבות בת ויוצאי יריכו לכתוב רחמנא וזרע אן לו דמשמע בן ובת ויוצאי יריכו ול"ל יו"ד יתירה גבי אין לו לרבות בת כו' א"ו דמעיין עליו נפקא לן לרבות ממזר וא"כ אי הוה כתיב וזרע אין לו בלא יו"ד ה"א דוקא זרע כשר דאיתא בקידושין כ"מ שנא' זרע משמע כשר דוקא. וא"ל דקושית התוס' ביבמות דדלמא לכך לא כתיב וזרע אן לו לאורויי דוקא בן או בת לבד ולא יוצאי יריכם ואי הוי כתיב וזרע ה"א אפי' יוצאי יריכם ז"א דא"כ ל"ל יו"ד יתירה לרבות בת דהא בן ובת שניהם

שקולים הם ביבום כמ"ש התוס'. ובזה נבוא אל הביאור דקשה לצדוקי' אין לו למאי אתא א"ל לבן הבן דזה שמעינן מדכתיב אלה בני שעיר החורי וגו' כמו שהשיב ריב"ז לצדוקי וע"כ אין לו אתא לבת הבן וא"ל לרבות ממזר א"כ ממילא נשמע דה"ה בת הבן כנ"ל וצ"ל דהצדוקי' ס"ל דמשכחת שעשה תשובה ולפ"ז קשה ל"ל עונה בה וצ"ל לעולם הבא וא"כ אם ס"ל דאין שום עונש ושכר לעוה"ב הדק"ל וא"כ ממ"נ דבריהם סותרים זא"ז וזה הי' כוונת ר"א בר"י זייפתם תורתכם בזה דס"ל אין תחיית המתים מן התורה ע"כ עונה בה אתא לאורויי לא אמרתי אלא בזמן שעונה בה ולפ"ז קשה ל"ל קרא תיפוק לי' עקרא דאין לו לרבות ממזר מחייבי כריתות ולא משכחת כי אם בעשה תשו' וצ"ל דמשכחת בן בת הבן וא"כ ממילא מוכח דבת הבן כבן וקודם לבת ודו"ק. ועיין בתוס' ב"ב דף קט"ו ע"ב ד"ה מלמד שבא ענה על אמו כו' ודו"ק:

ומעתה אבאר שנסתר דין ג' שלהם שאומרים עצרת אחר השבת בהקדם גמרא דיבמות (דף ו' ב') ותהא רציחה דוחה שבת מק"ו מעבודה שהיא חמורה שדוחה השבת רציחה דוחה אותה דכתיב מעם מזבחי תקחנו למות ושבת שנדחית מפני עבודה אינו דין שתהא רציחה דוחה אותה ת"ל לא תבערו אש בכל מושבותיכם וילפינן מושבות גז"ש דאפי' ב"ד לא תבערו ובתוס' שם הקשה הר"י מאורלינש נימא דיו מה רציחה אינו דוחה עבודה אלא בשב ואל תעשה שבת נמי לא תדחה אלא בשב ואל תעשה וי"ל דהכי דייניגן ק"ו מה עבודה דקילא דוחה שבת רציחה דחמירא לא כ"ש ובמאי היא חמירה דעבודה נדחית מפניה עכ"ל וק"ל לסברת התוס' מה לעבודה דקרבנות הקבועים. להן זמן בדין הוא שידחה שבת שא"א לדחותם משא"כ רציחה דאפשר להמית הרוצח אח"כ בשלמא אי ילפינן ק"ו מרציחה שדוחה עבודה לק"מ דגם התם אפשר להמתין עד שיגמור העבודה דהא אין עבודתו מחולל אפ"ה ממיתין אותו ה"ה שיהי' מיתת ב"ד דוחה שבת אבל לפי' התוס' קשה:

ולכאורה הי' נ"ל לומר דגם במיתת ב"ד משכחת שא"א להמתין בבן סורר ומורה דכל ימיו הוא ג' חדשים עד שיקיף זקן התחתון ומשכחת שסוף ג' חדשים היה בשבת. והוכרח לגמור דינו בשבת אבל ז"א דהא בן סורר הוא בסקילה וכאן כתיב לא תבערו וצ"ל דמשכחת בעדים זוממין או זקן ממרא דכתיב בהו כל העם ישמעו וגו' ואיתא בסנהדרין (ד' פ"ט א') דמעלין אותם לב"ד הגדול שבירושלים ומשמרי' אותן עד הרגל וממיתין אותן ברגל דמשכחת לה ברגל שחל להיות בשבת והוכרח לשרוף עדים זוממים בשבת דכתיב ופנית בבקר והלכת לאוהלך ולא יהי' מיתתו למחר במעמד כל ישראל וה"א לקיים העשה תיכף ברגל ראשון. אמנם קשה לשיטת תוס' במס' ר"ה דס"ל ופנית

בבקר פי' אחר יו"ט עדיין שהות לדונם בחוה"מ וצ"ל בשבועות קאי קרא דלא תבערו ואי ס"ד דעצרת לעולם אחר השבת הדק"ל ממ"נ בשבועות דליכא חוה"מ הא לעולם בחול הוא ומדוע לא ידונם ובפסח וסוכות מה"ת ידונם דהא אפשר לדונם בחוה"מ א"ו דאין עצרת אחר השבת. אמנם יש ליישב קושיא זו בהקדם גמרא דשבת (דף ק"ו ע"א) כל המקלקלים פטורים חוץ מחובל ומבעיר ומקשה הא אנן תנן כל המקלקלין פטורים ומשני הא ברייתא ר"ש ומתני' ר"י מ"ט דר"ש מדאצטריך קרא למשרי מילה ש"מ חובל בעלמא אסור ומדאסר רחמנא הבערה גבי בת כהן בשבת ש"מ מבעיר בעלמא חייב ור"י התם מתקן הוא כדר' אשי מה לי לתקן מילה מה לי תיקון כלי מה לי לבשל פתילה מה לי בישול סממנים ופירש"י שאין מקלקל האבר בבישול אלא מתקן וצורף וא"כ ממ"נ לק"מ דלר"ש הסברא החיצונה דמותר הבערה בבת כהן בשבת דתיקון מצוה לאו תיקון הוא והוה מקלקל וא"כ איצטריך מושבותיכם ולר"י דס"ל מה לי בישול פתילה מה לי בישול סממנים י"ל דלכך כתיב מושבותיכם לאורויי דוקא הפתילה אסור להדליק בשבת דבישול זה מתקן הוא האבר כפירש"י הנ"ל אבל אם תיקן הפתילה מאתמול מותר להמית בת כהן בשבת דמקלקל הוא ואי לאו קרא ה"א דאסור להמית בת כהן בשבת כיון דיש לה כפרה במיתתה הוה מתקן קמ"ל דלאו תיקון הוא. ולפ"ז ממילא מוכח דיש תחיית המתים מן התורה דאל"כ הדק"ל לר"י דס"ל בישול פתילה תיקון הוא וא"כ מה"ת שיהי' מותר לבשל הפתילה בשבת ואם תיקן הפתילה מאתמול מה"ת יהי' אסור לצדוקי' דס"ל אין תחיית המתים מן התורה וכופרים בשכר עוה"ב לא הוה מתקן כלל. ולפ"ז ב' דינים הללו סותרים זא"ז אם עצרת אחר השבת ע"כ תחיית המתים דאורייתא. והדברים ברורים למבין ודו"ק ועיין בתוס' שם בד"ה מה לי לבשל פתילה כו' והבן:

ומעתה אנקוט נפשאי לבאר סתירה מזה על דין ד' שאומרים הצדוקין אין עדים זוממין נהרגין עד שיהרג הנידון בהקדים מתני' (דף פ"א א') בסנהדרין מי שנתחייב ב' מיתות ב"ד נידון בחמורה פשיטא אטו אתגורי איתגור אמר רבא הב"ע כגון שנגמר דינו על עבירה קלה וחזר ועבר עבירה חמורה סד"א דגברא קטיל' הוא קמ"ל ובתוס' שם תימא אמאי נידון בחמורה הא הוה לי' עדות שאי חתה יכול להזימה כו' וי"ל כיון דאי מתזמי קמאי מהני סהדותא דבתראי עדות שאתה יכול להזימה קרינא בי'. ולולא מסתפינא הייתי אומר דזה כוונת הש"ס סד"א גברא קטילא הוא והוה עדות שאי אתה יכול להזימה כמ"ש התוס' שם ודוק. שם בגמרא מה"מ דאמרו רבנן מי שנתחייב ב' מיתות ב"ד נידון בחמורה ואיכא למידק דקאמר שפת יתר דאמרו רבנן ונלע"ד הכוונה דלכאורה יש להביא ראי' מדכתיב יומת המת ש"מ דאע"ג דגברא קטילא הוא אעפ"כ יומת המת ר"ל

שנגמר דינו על עבירה קלה אעפ"כ יומת במיתה חמורה אמנם איתא בפ' היו בודקין דף נ"א התיר עצמו למיתה מנ"ל אמר רבא ואי תימא חזקיה אמר קרא יומת המת עד שיתיר את עצמו למיתה וכתבו התוס' שם לר"י בר' יהודה דס"ל חבר אין צריך התראה ע"כ לא סבירא לי' עד שיתיר עצמו למיתה ולפ"ז לר"י בר"י ע"כ סבירא לי' דיומת המת אתי לידון במיתה חמורה וז"כ הש"ס הכא מנה"מ דאמרו רבנן דייקא ר"ל דס"ל חבר צריך התראה וא"כ י"ל דיומת המת אתא שיתיר עצמו כו' וא"כ אין ראי' שיהי' נידון בחמורה אמנם אכתי קשה מנ"ל לחכמים דיומת המת אתא שיתיר עצמו כו' דלמא לידון במיתה החמורה דאין ראי' מן התורה ע"ז אלא כי אם מיחזקאל. ונלע"ד ליישב עפ"י דאיתא בתוס' ריש מכות ד"ה זוממי בת כהן כו' וא"ת ל"ל היא ולא בועלה ולא זוממי' תיפוק לי' מלאחיו וי"ל דאי מלאחיו ה"א ה"מ כשהבועל הי' נידון קרינן בי' לאחיו אבל אם לא הי' נידון הבועל ע"פ עדותן כגון שהי' קטן וכדומה לא קרינן בי' לאחיו קמ"ל היא ולא זוממין עכ"ל וא"כ אי ס"ד דקרא דיומת המת אתי למי שנתחייב ב' מיתות נידון בחמורה כנ"ל א"כ היא מיותר דבלא"ה ידעינן דגזירת הכתוב הוא דבכל ענין אין העדים נידונין במיתת בת כהן דאל"כ קשה כיון שעל העדים זוממין ב' מיתות שריפה וחנק א"כ הדין נותן שיהי' נידונין בחמורה בשריפה א"ו דאפי' כשהיא לבדה נידונית ג"כ אין העדים זוממים בשריפה ולעולם אין עליהם אלא מיתת חנק וא"כ למה לי היא אלא ודאי דיומת המת אתי שיתיר עצמו וכו' וא"כ איצטרך היא ובזה נבא אל הביאור בהקדים דאיתא בחלק ילפינן תחיית המתים מדכתיב אז ישיר משה ובני ישראל שר לא נאמר אלא ישיר מכאן לתחיית המתים מן התורה לעתיד. וכתב מהרש"א בח"א אין להקשות הא כתיב כמה פסוקים בלשון עתיד ככה יעשה איוב ע"פ ה' יחנו גו' י"ל לפי שהם דבר ההוה תמיד ונופל בהם לשון עתיד ולכאורה קשה הא כתיב בפסוק פ' משפטים וכי יזיד איש על רעהו וגו' אמנם י"ל כדאיתא במס' סנהדרין (דף מ' ע"ב) מנין להתראה מן התורה אמר חזקי' כתיב וכי יזיד איש גו' שהתרה בו ועדיין הוא מזיד ופירש"י בל"א הזיד לא נאמר אלא יזיד משמע תמיד הוא בזדונו וכתבו התוס' שם ד"ה מניין להתראה בחבר קמיבעי לי' למ"ד חבר צריך התראה דאי בשאינו חבר א"צ קרא דהא לא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד ולפ"ז ר"י בר' יהודה דס"ל חבר א"צ התראה ע"כ ס"ל שכן דרך הכתוב לדבר בלשון עתיד וא"כ מאז ישיר אין ראי' לתחיית המתים. ובזה יובן דהצדוקי' דס"ל אין תחיית המתים מן התורה ע"כ ס"ל כר"י בר"י וא"כ ע"כ יומת המת לא אתי לאורויי עד שיתיר עצמו למיתה וכמ"ש התוס' וא"כ ע"כ אתא לאורויי שיהי' נידון בחמורה ואע"ג שכבר נגמר דינו לקלה כנ"ל ולפ"ז הדק"ל ל"ל היא ולא זוממי' תיפוק לי'

מלאחיו כנ"ל. אמנם י"ל כדאי' במתני' במס' מכות (דף ה' ע"ב) אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמור הדין שהרי הצדוקין אומרים עד שיהרג דכתיב נפש תחת נפש אמרו להם חכמים והלא כבר נאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו והרי אחיו קיים וא"כ אין ראי' מלאחיו ולא לאחותו ולהכי איצטרך היא ולפ"ז קשה הא הצדוקי' ס"ל עד שיהרג וע"כ ס"ל לאחיו אתא ולא לאחותו הק"ל וע"כ יומת המת אתי שיתיר עצמו כו' וא"כ ע"כ חבר צריך התראה וא"כ הראי' של קרא דאז ישיר נצב כמו נד דתחיית המתים מן התורה וז"כ של ר"א בר"י זייפתם תורתכם שעי"ז דס"ל אין תחיית המתים מדאוריתא מוכח דבעינן כאשר זמם מדכתיב לאחיו שיהי' אחיו קיים ודוק:

ועתה אבאר סתירה על דין ה' שלהם שאומרים יחיד מתנדב ומביא תמיד בהקדם גמרא חגיגה (דף ו' ע"ב) עולת תמיד העשוי' בהר סיני ר"א אומר מעשיה נאמרה בסיני והיא עצמה לא קרבה רע"א קרבו ושוב לא פסקו אלא מה אני מקיים הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר שבטו של לוי שלא עבדו ע"ז הם הקריבו תמיד משלהם וכ' בס' קרבן אהרן דפלוגתתם תליא אם שבט אחד מקרי קהל או לא דלמ"ד שבט א' מיקרי קהל שפיר הקריבו שבט לוי והכי ס"ל לר"ע אבל ר"א ס"ל שבט אחד לא מיקרי קהל והם כיחידים ותמיד בא משל ציבור דוקא עכ"ל. ואיתא בהוריות (דף ו' ע"ב) א"ר אחא בר יעקב שבט לוי לא מיקרי קהל דכתיב הנני מפרך והרביתיך ונתתיך לקהל עמים ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריך אחוזת עולם כל שיש לו אחוזה מקרי קהל וכהנים ולוים אין להם אחוזה לא איקרי קהל ולפ"ז אפי' למ"ד שבט א' מקרי קהל מודה דשבט לוי לא מקרי קהל ולפ"ז הי' הוכחה דיחיד מתנדב ומביא תמיד משבט לוי שהקריב תמיד במדבר. אמנם קשיא לי הא איתא במס' ב"ב (דף קכ"ב ע"א) עתידה א"י שתתחלק לי"ג חלקים ומקשה מה ניהו אותו חלק דטפי דאי משום שבט לוי דעתיד ליטול חלק כשאר שבטים כדכתיב ביחזקאל שער לוי אחד הא כתיב נמי שער יוסף אחד וא"כ מנשה ואפרים נמי לא יטלו אלא חלק א' ומסיק חלק י"ג לנשיא. ולפ"ז מנ"ל לר' אחא דשבט לוי לא מיקרי קהל דלמא הא דאמר הקב"ה ונתתי את הארץ לזרעך אחריך אחוזת עולם קאי על חלוקת הקב"ה לעתיד שיהי' אחוזת עולם ואזי יטול שבט לוי ג"כ חלק ומיקרי נמי קהל. אמנם י"ל דהא החלוקה שיחלק הקב"ה יהי' לאחר תחיית המתים וא"כ הוה לי' למימר ונתתי לך ולזרעך גו' דאז יהי' יעקב עמהם א"ו דקאי על חלוקה הראשונה דלא יהי' יעקב עמהם: וא"כ מוכח שפיר דשבט לוי לא מקרי קהל כיון שלא נטלו חלק בארץ אז. ולפ"ז יובן דהא הצדוקים אין מודים בתחיית המתים וא"כ גם החלוקה לעתיד ג"כ לא יהי' יעקב עמהם לדבריהם וא"כ אין ראי' דשבט לוי לא מיקרי קהל די"ל דקאי על החלוקה שיהי'

לעתיד ע"י הקב"ה שיטול לוי ג"כ חלק ולפ"ז מנ"ל דיחיד מתנדב ומביא תמיד וז"ב ר"א בר"י דאמר זייפתם תורתכם ודוק:

ומעתה חל עלי מצות ביאור סתירה על דין ששי של הצדיקים שאומרים אין ניסוך המים בחג מן התורה איך נסתר מכח זה שאומרים אין תחיית המתים מן התורה בהקדם גמרא דתענית (דף ג' ע"א) מנין לניסוך המים בחג מן התורה תניא ר' נתך אומר בקודש הסך נסך בשני ניסוכים הכתוב מדבר אחד ניסוך המים ואחד ניסוך היין כו' ובספרי זוטא פ' פנחס איתא הסך נסך לפי שהעיד בן גודגדא הכבש כשר עד ד' שעות יכול אם עברו ארבעה לא יהי' כשר ת"ל הסך נסך. ועל יסוד זה יהי' נבנה מגדל גבוה ותלול בהקדים ספרא פרשת מצורע ויצא הכהן אל מחוץ למחנה מת"ל וראה הכהן שיכול אין לי מטהר מצורע אלא כהן שהי' לפנים מן המחנה היה בימים ובנהרות ובמדבריות מנין ת"ל וראה הכהן א"כ למה נאמר ויצא הכהן אלא כהן שאפשר לו ליכנס לפנים מן המחנה מטהר את המצורע ואין כהן מצורע מטהר את המצורע ולכאורה קשה למ"ד במס' מנחות בשעה שהוגלל הפרוכת הותרו זבים ומצורעים ליכנס לשם, א"כ מנ"ל לת"כ דאין מצורע מטהר מצורע דלמא הא דכתיב והובא אל הכהן מיירי בשעה שהוגלל הפרוכת והא דכתיב ויצא הכהן גו' מיירי בשעה שהיו חונים על דגלם שהיו כל ג' מחנות קיימים אז היה צריך לצאת חוץ ג' מחנות לראות הנגע ולא קשה קראי אהדדי. וכדי ליישב קושיא זו נקדים גמ' מנחות (דף צ"ה ע"א) בשעת סילוק מסעות קדשים נפסלים ביוצא אמר אביי ש"מ יש סילוק מסעות בלילה דאי ס"ד אין סילוק מסעות בלילה מאי ארי' משום יוצא תפוק לי' שנפסלה בלינה פשיטא ללכת יומם ולילה כתיב מ"ד ה"מ היכא דעקרי ביממא אבל היכא דלא עקרי ביום לא מצי עקרי בלילה קמ"ל. והקשו תוס' תימה דלמא נ"מ היכי דנסעו באמצע יום דקדשים שנשחטו ביום בפסלי' משום יוצא ולא משום לינה וי"ל דבשום פעם לא היו נוסעים אלא או בתחלת היום או בתחלת הלילה אבל אי הוי מוקמי האוהל ביממא מחמת איזה דבר תו לא הוי עקרי ולפ"ז מיושב קושיא הנ"ל בטוב טעם בהקדם מתני' במס' נגעים (פ"ב) אימתי רואים הנגעים בשלש בארבע ובחמש כו' דברי ר"ע ר' יהודה אומר בארבע בחמש כו' אבל קודם לכן אין רואין לפי שכהה נראית עזה ולפ"ז לר"י דס"ל אסור לראות בג' שעות ראשונות ולר"ע דס"ל במס' חגיגה הקריבו תמידין במדבר וא"כ ע"כ לא הקריבו תמיד ש"ש תיכף בשעת ונץ החמה והיו נוסעים אח"כ דהא לעולם לא היו נוסעים באמצע יום כנ"ל ולפ"ז לא משכחת שהכהן יהא באפשרי לראות הנגע בשעה שהוגלל הפרוכת בתוך המחנה דהא בסוף ד' שעות היו צריכין להעמיד המשכן להקרבת התמיד כל יום ותו לא הוה מפרקי וממילא לא הי' נסיעתם אלא בד' שעות ראשונות על

היום וא"כ בג' שעות ראשונות אסור לראות הנגע ובשעה ד' ג"כ הי' א"א דהא מחנה לויי הי' באמצע המחנה וזה ידוע דמחנה ישראל הי' ג' פרסאות ולפ"ז הי' צריך הכהן להמתין שלא להקים המשכן להקרבת תמיד עד שיצא המצורע חוץ לג' מחנות וא"כ יהי' אי אפשר להקריב תמיד במועדו קודם סוף שעה ד' על היום דמהלך אדם בינוני ביום עשר פרסאות וא"כ מגיע לשעה מהלך ג' מילין ושליש מיל וכיון שהי' מן מחנה לויה ששה מילין עד חוץ למחנה ישראל וא"כ הי' זמן הליכת המצורע קרוב לשתי שעות והי' עובר זמן הקרבת התמיד וא"כ קשה ל"ל הסך נסך לאורויי דכשר התמיד בדיעבד אף אחר ד' שעות כנ"ל תיפוק לי' מדכתיב והובא אל אהרן וגו' שהיה רואה הנגע תוך המחנה ש"מ דכשר אף אחר ד' שעות כנ"ל וצ"ל דהסך נסך אתי לניסוך המים בחג. אמנם ללימוד הת"כ הנ"ל נסתר הוכחה זו, ובזה נבא אל הביאור בהקדם גמ' דסנהדרין פ' חלק מנין לתחיית המתים מן התורה א"ר יוחנן שנא' ונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן וכי אהרן לעולם קיים הלח לא נכנס לארץ ישראל שנותנים לו תרומה אלא מלמד שעתיד להחיות ויהי' נותנין לו תרומה דבי ר' ישמעאל תני כאהרן מה אהרן חבר אף בניו חברים מכאן שאין נותנין תרומה לכהן עם הארץ ולעד"נ עיקר הראי' דר' יוחנן מדלא כתיב ונתתם לאלעזר הכהן וידעינן ג"כ מדלא כתיב הכהן לבד א"ו מה אלעזר חבר כו' ומדוע כתיב לאהרן דבר שלא יהי' לעולם א"ו ש"מ תחיית המתים מן התורה וכבר כתבנו לעיל בפ' קרח דהצדוקים סברי דהתרומה הי' נוהג במדבר ג"כ וא"כ אין ראי' דתחיית המתים מן התורה והא דלא כתיב הכהן לבד י"ל מה אהרן חבר וכו' אמנם יקשה הא ע"כ מוכח דלא הי' תרומה במדבר מדכתיב בפ' אמור איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל ודרשינן ביבמות דע"כ בתרומה מיירי קרא ע"ש בהערל דף ע"ד ע"ב וכתב הרמב"ן בחומש וז"ל בת"כ גרסינן אין לי אלא זרעו אהרן עצמו מנין ת"ל והוא גו' ופי' אהרן עצמו הכה"ג תחת אהרן סד"א הואיל והותרה אנינות גבי' אף צרעת הותרה אבל אהרן לא יהי' בו צרעת לפי שהוא קדוש לה' ולכך כתיב מזרע אהרן אע"ג דרמוז במלת והוא דין אהרן עצמו כי התורה לא תסמוך באזהרותי' על הנס אבל כסתה על אהרן לכבודו לרמוז לנו שלא יארע לו כן והקשה בס' זית רענן הא אמרינן אף אהרן נצטרע וא"כ מדוע לא כתיב בקיצור אהרן וזרעו כי יהי' צרוע גו' ונלפע"ד ליישב הטעם דלא כתיב אהרן וזרעו כו' דהא קרא מיירי בתרומה שלא יאכלו וכיון דבמדבר לא הי' שייך תרומה א"כ לא הי' שייך אזהרה זו באהרן עצמו כי אם לדורות ולכך כתיב והוא לרבות כ"ג אבל לצדוקים דס"ל דהי' נוהג תרומה במדבר הק"ל אמנם י"ל טעם אחר דתו איכא למידק דכתיב איש איש ב' פעמים וי"ל הכוונה לאורויי דמצורע מטהר מצורע וה"פ המקרא איש איש מזרע

אהרן והוא כלומר אף אם בניו אלעזר ואתמר יהיו מצורעים וגם הוא, וא"כ לא יהי' עוד שום כהן אחר לראות הנגע אפ"ה לא יאכלו בתרומה דמצורע מטהר מצורע ולעולם דאין תחיית המתים מן התורה ולפ"ז ע"כ הא דכתיב והובא אל הכהן גו' וכתיב ויצא הכהן צ"ל כתירוץ שלי בשעה שהוגלל הפרוכת והובא אל הכהן כו' כנ"ל וא"כ ע"כ מוכח דתמיד מותר אף אחר ד' שעות וקרא הסך נסמך אתי לניסוך המים בחג. וא"כ ע"כ מזה שאומרים אין תה"ע מן התורה מוכח ניסוך המים בחג ודו"ק היטב:

והשתא אבאר הסתירה על דין ז' שלהם שאומרים כ"ג ביוה"כ מעלה עשן הקטורת מבחוץ ומכניס בפנים. ומקדם אבאר דלכאורה יש ראי' לדבריהם מדכתיב וכסה ענן הקטרת את הכפורת אשר על העדות ולא ימות ודרשי' ביומא (דף נ"ג א') דאם חסר אחד מן הסממנים או חסר מעלה עשן חייב מיתה בידי שמים וקשה למ"ד הבערה לחלק יצאת ל"ל ולא ימות תיפוק לי' כיון דכתיב הקטרת שתהא שלמה א"כ כיון דביו"כ כתיב כל העושה מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי את הנפש ההוא וגו' בלא"ה חייב כרת שהיא חמורה ממיתה בידי שמים כדאי' בתוס' מס' יבמות דף ב' ע"א וא"כ אם לא יקטיר הקטורת כתיקונה חייב כרת משום הבערה ביוה"כ בשלמא לשיטת הצדוקים לק"מ דיש לומר דאיצטרך קרא ולא ימות בענין שאין כרת משום הבערה כגון שנים שהקריבו קטרת דאי' בשבת (דף צ"ב ע"ב) שנים שעשו מלאכה א' בשבת פטור דכתיב בעשותה גו' וא"כ אם כה"ג וא' מן הכהנים נתנו גחלי אש על הקטורת חסירה פטורים מכרת ואעפ"כ הכה"ג חייב מיתה בידי שמים אח"כ אם נכנס לק"ק וא"ל הא קיי"ל כל עבודת יוה"כ אין כשרים אלא בו היינו אם עשה כהן הדיוט לבדו אבל אם עשו יחד לא מיפסל העבודה משום הכי אבל סברא זו ניחא דווקא לצדוקים דס"ל מתקן מבחוץ אבל לדידן לא משכחת שנכנס כהן הדיוט עם כה"ג והניח את הקטורת על הגחלים דהוי כהן הדיוט חייב מיתה בידי שמים בלא"ה בשביל שנכנס. לק"ק. איברא קושיא זו י"ל עפ"י דאיתא בת"כ פ' אחרי דבר אל אהרן אחיך אהרן בבל יבא ואין משה בבל יבא וכו' וא"כ איצטרך קרא ולא ימות באהרן דאין כרת גבי' משום הבערה אם הי' מתקן הקטורת בפנים עם משה דהא רשאי משה ליכנס לפנים ולכך כתיב ולא ימות דאם יקריב קטרת חסירה יהי' חייב מיתה בידי שמים אמנם למ"ד דכל מ' שנה לא הקריבו במדבר שום קרבן דנזופים היו הק"ל דלא הי' שייך פר ואיל וקטרת ביוה"כ במדבר כלל אבל לר"ע דס"ל מה אני מקיים הזבחים ומנחה הגשתם לי מ' שנה ישראל אבל שבט לוי היו מקריבין לק"מ ובזה יובן דהצדוקים דס"ל אין תחיית המתים מן התורה ע"כ ס"ל כר"ע דשבט לוי הקריבו

דאל"כ האיך כתיב בזאת יבא אהרן גו' שהוא כמו דבר שקר כיון דאהרן מת במדבר בשלמא לדידן דס"ל ת"המ מן התורה:

י"ל כתירוץ הש"ס בחלק ונתתם תרומת ה' לאהרן הכהן אע"ג דתרומה לא הי' במדבר קאי לעתיד וכאן לא שייך סתירת הש"ס מה אהרן חבר כנ"ל אבל לצדוקים קשה וצ"ל דס"ל כר"ע דשבט לוי הי' מקריב במדבר וא"כ נסתר הוכחה שלהם וז"כ ראב"י זייפתם תורתכם ודו"ק:

ואין להקשות למ"ד לא הקריבו במדבר שום קרבן ל"ל באמת ולא ימות כנ"ל י"ל כדאיתא ביומא דף נ"ג כגון ששגג בהבערה והזיד בהקטרה ע"ש ודוק ועיין בכריתות דף ו' ע"א: ועפ"י קושיא הנ"ל נלע"ד ליישב רש"י תמוה במס' כריתות (דף ו' ע"א) איתא מעלה עשן כ"ש ר' נתן אומר אף כיפת הירדן כ"ש אם חיסר אחת מכל סמני' חייב מיתה ופירש"י כי עייל ביוה"כ דכתיב ואל יבא בכל עת אל הקודש ולא ימות גו' וכי מעייל קטורת שלא כהלכתה ביאה רקנית היא וחייב מיתה. עכ"ל ותמוה מאוד דהא במס' יומא (דף נ"ג א') מנין שנותן בו מעלה עשן שנא' וכסה ענן הקטרת את הכפורת ולא ימות הא אם לא נתן בה מעלה עשן או חיסר אחד מכל סמני' חייב מיתה ומקשה הש"ס תיפוק לי' דקא מעייל ביאה רקנית וא"ר ששת הב"ע כגון ששגג בביאה והזיד בהקטרה ר' אשי אמר כגון דעייל ב' הקטרות אחד שלימה וא' חסירה כו' הרי לפנינו דלאו משום ביאה ריקנית חייב מיתה אלא אפי' שגג בביאה או מעייל ב' הקטרות חייב משום קטורת חסירה. ולפמש"ל מיושב דע"כ אין כוונת הברייתא דקתני אם חיסר א' כו' חייב מיתה קאי משום קטורת חסירה דהא ר' נתן ס"ל במס' שבת (דף ע' ע"א) הבערה ללאו יצאה וא"כ אמאי לא פליג ר' נתן ג"כ על הא דקאמר חייב מיתה בידי שמים הלא כרת ג"כ חייב דלשיטת רש"י כרת הוא וזרעו נכרתין משא"כ מיתה בידי שמים וא"כ ר' נתן דפליג ואמר אף כיפת הירדן כ"ש הול"ל חייב כרת כנ"ל א"ו דמתני' מיירי אפי' לא הקטיר אלא מעייל קטרת חסירה חייב מיתה בידי שמים בשביל ביאה רקנית וקרוב לאמת הוא לפע"ד ודו"ק:

בד"א נ"ל לבאר סתירה על דין ד' של צדוקים שאומרים אין עדים זוממים נהרגים עד שיהרג הנידון בהקדים קושיות העולם במס' מכות דף ד' שם במתני' אם מתקיים העדים בשתים למה פרט הכתוב בג' אלא מה שלשה מזימין ב' אף ב' מזימין ג' ומנין אפי' מאה ת"ל עדים והקשו תוס' שם דלמא עדים מרבה ד' ומנין מאה ותירצו דסברא הוא כיון שבכחם להזים ד' ה"ה מאה ע"ש ומקשי' עולם א"כ לכתוב רחמנא בהדיא עפ"י שנים או עפ"י ארבעה ולמה לי עדים. ונ"ל ליישב קושיתם בשני אופנים חדא עפ"י דאיתא בסנה' (דף מ"ה ב') אמר שמואל נקטעה יד העדים פטור מ"ט דבעינן יד העדים תהי'

בו בראשונה וליכא כו' מיתיבי כל מקום שיעידוהו שנים ויאמרו מעידין אנו באיש פ' שנגמר דינו בב"ד פ' ופ' ופ' עדיו הרי זה יהרג תרגמא שמואל בהן הן עדיו ומסקינן שם דהא דשמואל תנאי היא אם בעינן קרא כדכתיב יע"ש ולפ"ז אי הוה כתיב או עפ"י ארבעה עדים לא הוה ידעינן דאתי להקישא מה שנים מזימין ד' אף ד' כו' אלא דין אחר קמ"ל דאפי' ע"פ ארבעה עדים כגון ששנים מעידין שנגמר דינו בב"ד פ' ופ' ופ' עדיו דהיינו עדים אחרים שראו המעשה אפ"ה יומת המת אע"ג דא"א לקיים יד העדים תהי' בו בראשונה כיון דשנים הראשונים אינם לפנינו אפ"ה יומת דלא בעינן קרא כדכתיב משו"ה כתיב ב' או עפ"י ג' דא"א למטעי טעות זה וממילא איצטרך עדים ג"כ. באופן ב' נ"ל ליישב עפ"י דאיתא במכות (דף ה' ע"א) במתני' באו אחרים והזימום אחרים והזימום אפי' מאה כולם יהרוגו ר' יהודה אומר אסטטית היא זו ואינה נהרגת אלא כת א' וכו' ופירש"י אסטטית נטלו עצה ביניהם להזים את כל הבא להעיד עליו וא"כ אי הוה כתיב או עפ"י ארבעה ה"א דוקא כשבאו יחד להעיד אבל אם באו ב' כתות זא"ז אין השנים נאמנים. להזימם כר"י דאמר אסטטית הי' קמ"ל במה דכתיב שלשה עדים אף שבאו זא"ז נאמנים אמנם לצדוקים נסתר תירוץ ב' דצריך ביאור לפירש"י דמשמע מדבריו שרוצים להציל הנהרג דא"כ למה להו לצרה הזאת שהזימו העדים והכניסו עצמם בספק סכנה אם יזומו גם הם יהרוגו וגם יהי' להם נגיעה טרחא יתירה להזים כל כת וכת שיבואו להעיד על זה הנידון מוטב הי' להם להכחיש העדים ולומר ההורג או הנהרג עמנו היה אותו היום דאין אלו זוממים והנידון ינצל ג"כ, בשלמא לר' חסדא דס"ל במס' ב"ב (דף ל"א ב') בשני כיתי עדים המכחישים זא"ז סהדי שיקרא נינהו לק"מ דלא ניחא להו דליפסלי לעדות אבל לר' הונא דהלכתא כוותי' דזו באה בפ"ע ומעידה קשה דה"ל להכחיש דירויחו דאם יזומו לא יהי' להם משפט מות כיון שאינם באים להרוג העדים הראשונים וגם אם יבואו אח"כ מאה כיתות א"צ לחזור ולהזימם כיון שיהי' מוכחשים כל הכתות שיבואו משני עדים אלו דתרי כמאה. אמנם י"ל דאיכא למיחש לשתי ערמות שרוצים להציל הנידון ולהרוג הזוממים ומשו"ה מוכרחים להזים גם הכיתות שבאים אח"כ להציל הנידון וא"א להכחישם משום שרוצים להרוג העדים הראשונים, ולפ"ז לצדוקים הק"ל קושיות העולם הנ"ל דליכא לשנוי כתירוץ ב' דה"א אסטטית היא דהא קודם שנהרג הנידון אין הזוממים נהרגין וע"כ להציל הנידון באו והק"ל ל"ל להזימם ויהי' להם טרחא להזים כל הכתות שיבואו אח"כ מוטב הו"ל להכחישם שיאמרו ההורג או הנהרג הי' עמהם באותו יום וממילא יוכחשו כל הכתות ונהי דלצדוקים שום מורא לא יעלו על ראש המזימין שיזומו דהא אין רצונם להרוג הזוממים אכתי ריוח איכא

בהכחשה שלא יצטרכו להזים אח"כ האחרים ואם באו המזימים אחר שכבר נהרג הנידון לא שייך כלל שיבואו הכתות אח"כ להעיד כיון שכבר נהרג הנידון דא"ל שבאו הכתות לסייע לראשונים שהיו ביחד בשעה שהרג ולהכחיש המזימים דהא כה"ג גם לרבנן אינם נאמנים להזימם להכתות כיון שכבר נעשו העדים המזימים מוכחשים מפי הכתות אח"כ ואינם נאמנים להציל עצמם דכבר הוכחשו עכ"פ שאין להם נאמנות נגדם ואין כחם יפה להזימם וא"כ אין סברא לומר אסטטית היא וע"כ צריכין אנו לתירוץ א' הנ"ל דה"א ארבעה מיירי שאומרים ב' פ' נגמר דינו בב"ד פ' ופ' ופ' עדיו דמהני דקמ"ל דלא בעינן קראי כדכתיבי אמנם לצדוקי' דס"ל אין תחיית המתים מן התורה מוכח ממילא דלא בעינן קראי כדכתיבי בהקדם דאיתא במ"ר שופך דם האדם באדם דמו ישפך א"ר לוי הרי שהרג ולא נהרג אימתי הוא נהרג לכשיבא אדם ופי' הידי מעשה דה"פ הרי שהרג ולא הי' שם שום בריאה ומשו"ה לא נהרג אימתי נהרג לכשיבא אדם ר"ל לתחיית המתים שיבא זה האדם בעצמו דהיינו הנהרג ויאמר שהוא הרג אותו ואז ימיתו אותו עכ"ל ויפלא ממ"נ לדעת המרדכי שהביא הסמ"ע סי' ל"ג ס"ק כ"ה שהנרצח עצמו אם הוא חי עדיין יכול להעיד ועל עצמו ונלמד מספרי פ' מסעי מקרא דמכה נפש לפי עדים ע"ש א"כ מי הכריח לר' לוי דלעת התחיי' קאי הלא תיכף נמי מועיל עדותו באיכא אחר בהדיה ואי ליכא אחר לצרף גם לעת התחיי' לא ישתנה דין ע"פ שנים עדים יומת גו' לכן נ"ל דלמ"ד בעינן קראי כדכתיבי לא משכחת דין המרדכי הנ"ל שהרי אי אפשר לקיים יד העדים תהי' בו בראשונה כיון שאין הרוצח נהרג עד אחר מיתת הנרצח ולא משכחת עד התחי' (ואע"ג דברוצח א"צ קראי כדכתיבי כדמסיק בסנהדרין שם שאני רוצח דכתיב מות יומת מ"מ אכתי לצדוקי' דלא דרשו תחיית המתים מהכרת תכרת ש"מ דס"ל דברה תורה כלשון ב"א א"כ גם ממות יומת אין ראי' דא"צ יד העדים בראשונה ודו"ק) ולפ"ז לצדוקים דס"ל אין תה"מ מן התורה ע"כ קרא שופך דם האדם באדם גו' מיירי בעוה"ז וממילא מוכח דלא בעינן קראי כדכתיבי וא"כ ממילא נסתר סברתם במה שאמרו נפש בנפש דוקא ודו"ק היטב:

באופן אחר בענין הנ"ל נ"ל ליישב קושיות העולם דלכתוב או ע"פ ארבעה ול"ל עדים ונ"ל ליישב ע"פ דאיתא בב"ק ובסנהדרין עד זומם רבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל מ"ט עד זומם חידוש הוא ואיבעית אימא משום פסידא דלקוחות מ"ב דאסהידו בי תרי לחד ובי תרי לחד והקשה בספר אור יקרות מנ"ל באמת דתרי יכולים להזים תרי דלמא דוקא בי תרי לחד וזה פשוט לת"ק דמקיש שלשה לשנים מה ג' מזימין ב' ה"ה ב' מזימין ג' ואפי' מאה א"צ ראי' אלא קושיתו לאינך דמפקי הקישא למלת' אחרית' ולפ"ז אי הוה

כתיב ארבעה לא הוי מקשינן ג' לב' שיכולין ב' להכחיש ג' אלא ה"א קמ"ל דתרי מזימין תרי וא"צ ב' לחד וזה כוונת הכתוב או ע"פ ארבעה כלומר עפ"י זוממי זוממין יומת המ"ת דייקא שנגמר דינו כבר למיתה עפ"י עדים ראשונים והוזמו ואח"כ באו זוממי זוממין אעפ"כ יומת המת וא"צ תרי לחד דאי הוה בעינן לכל חד תרי היו צריכין כת אמצעי שמזימין ראשונים שיהיו ארבעה (וא"ל כיון דאין בכחם להרוג הראשונים אלא להציל הנידון לסברא זו דבעינן ב' לחד ממילא סגי בעדי אמצעי ז"א דא"כ מאי קמ"ל ודו"ק) ולא סגי בג' דמשמע מלשון הש"ס בב"ק דקאמר ב' פעמים מ"ב אסהידו בי' תרי לחד ובי תרי לחד דלא סגי בג' וממילא בכת אחרונה צ"ל שמונה וכאן אף ששני עדים ראשונים מסייעים לבתראי שלא היו במקום אחד עם כת אמצעי אכתי הוה ד' נגד ד' ומאי חזית כו' א"ו דסגי בתרי נגד תרי. וא"ל הא משכחת להמית הנידון עפ"י ד' כגון שכת אמצעי שנים הזימו אחד מן עדים ראשונים וכן כת בתראי שנים הזימו אחד מכת אמצעי דממילא נהרג הנידון ומנ"ל דתרי יכולין להזים תרי, ז"א די"ל כיון דבעדות נפשות פסול עדות מיוחדת כגון אחד רואה מחלון זה כו' ובעינן שיראו זה את זה ולפ"ז גם אחד אין יכולין ב' להזים כיון שהשני מסייע לו א"ו ב' מזימין ב' ואע"ג דבכת אמצעי סגי בשנים כיון שבאים להציל הנידון ואינן באין להרוג עד זה שהזימו שהרי אין עדים זוממין נהרגין עד שיזומו כולן כדאמר ר"ש וממילא גם בכת בתראי סגי תרי להרוג הנדון כיון שכת קמאי מסייעי לבתראי והק"ל מנלן דתרי מזימין תרי להרוג הזוממין דמאי חזית ודוקא להציל הנדון יכולים גם לסברא דמאי חזית כנ"ל. ז"א דת"ק י"ל לא ס"ל כר"ש ותו להערה זו דמשו"ה כתיב ארבעה דקמ"ל תרי מזימין תרי לא ידעינן הקישא דר"ש ג"כ ודוק ונהרג גם עד אחד כשהוזם וממילא מוכח דא"צ בי תרי לחד כנ"ל ומשו"ה כתיב או עפ"י ג' דע"כ מקשינן דב' מזימין ג' וממילא צריך קרא עדים לרבות אפי' מאה. ולפ"ז קשה לצדוקים דס"ל אין הזוממין נהרגין עד שיהרג הנידון הק"ל דא"א למיטעי דקמ"ל תרי מזימין תרי כנ"ל דאכתי מנ"ל דהא בזוממי זוממין אין כת אמצעי יכולין להרוג הראשונים אף אם מזימין שניהם כיון שהנידון עדיין חי וקיים ואין נ"מ בעדותן אלא להציל הנידון א"ו צ"ל כתירוץ ראשון הנ"ל דהא קמ"ל עפ"י ארבעה דלא בעינן קראי כדכתיבי וממילא מוכח דתחיית המתים מן התורה דאל"כ מוכח בלא"ה דלא בעינן קראי כדכתיב כנ"ל באופן א' ודו"ק היטב:

ואגב דקיימינן בהאי ענינא אבאר במאי פליגי שם במתני' ר' יוסי ורבי דקאמר שם ר' יוסי בד"א בדיני נפשות אבל בד"מ תתקיים עדות בשאר רבי אומר אחד דיני ממונות כו' ונ"ל דר' יוסי לשיטתי' אזיל דלכאורה מוכח בד"נ דנמצא פסול עדותן בטילה אף זולת הקישא

לר"ע דקאמר שם לא בא שלישי להקל אלא להחמיר עליו לעשות בו דין הזמה ופירש"י שלא יאמר שזולתו ג"כ היתה העדות מתקיימת וקשה הא נ"מ אם יוזם אחד מהם או ימצא פסול ישארו שנים א"ו שבטל כל העדות ושפיר סד"א דאין נ"מ כלל בעדות של ג' אמנם לר' יוסי נסתר הוכחה זו וצריכים להקישא דהא בדף ו' ע"ב במס' מכות קאמר ר' יוסי ע"פ שנים עדים או שלשה עדים יומת שאין הנידון נהרג עד שיהו שני עדים מתרים בו ומשמעות המתני' דשלישי א"צ להתרות בו וכן משמע הפסוק דכתיב או שלשה ולא כתיב עפ"י ולפ"ז אין נ"מ בעדות השלישי כיון שלא התרה בו ואם יוזם אחד משנים שהתרו או ימצא א' מהם פסול לא ישאר אלא א' שהתרה בו ופטורי דבעינן לר' יוסי ששנים יתרו בו ולעולם דאם נמצא פסול אין עדותן בטילה אם התרה גם השלישי או אם נמצא השלישי פסול מתקיים העדים בשנים שהתרו בו ואין ראי' אלא מהקישא ג' לשנים מה שנים נמצא אחד מהם פסול עדותן בטילה אף ג' והנ"מ אם ילפינן מהקישא אז דוקא בד"נ שייך ההיקש דבשנים העדות בטילה לגמרי משא"כ בדיני ממונות אחד מחייבו שבועה ואין בטל העדות לגמרי וכמ"ש תוס' סברא זו בד"ה אמר ר' יוסי כו' ע"ש ולפ"ז ר' יוסי לשיטתי' אזיל דס"ל דצריכי ב' עדים להתרות בו ונסתר הוכחה הנ"ל מגוף הקרא לר"ע כנ"ל וצריכי' להקישא וממילא דוקא בד"נ בטל ולא בד"מ אבל רבי ס"ל כחכמים דסגי שאחד יתרה ממילא הוכחה הנ"ל קיימת מגוף הקרא מדאיצטריך שלשה לעשות בשלישי דין הזמה שלא יאמר זולתי ג"כ הי' קיימת הא נ"מ אם יוזם אחד מהם זה שלא התרה וישארו ב' ובתוכם אחד מהם שהותרה ויומת א"ו דעדותן בטילה וממילא ילפינן ד"מ מד"נ מדכתיב משפט אחד יהי' לכם כמ"ש תוס' בד"ה אמר ר' יוסי כו' ודו"ק היטב. ועפ"י מ"ש דלר"י אין צריך השלישי להתרות יומתק כוונת המתני' אם מתקיים העדות בשנים למה פרט הכתוב בשלשה כו' שהוא אריכות לשון גם לשון פרט אין לו שחר ולפמ"ש הכוונה שלא תקשה מנ"ל הקישא דלמא לגופי' איצטריך או שלשה לאוריי שא"צ להתרות בו ולזה קאמר פשיטא אם מתקיים העדות בשנים סגי שיתרו רק שנים ולמה פרט הכתוב שלשה שא"צ להתרות בו. ובתוס' ריש סנהדרין דף ט' ע"א בד"ה בזמן שהתרו פלוגתא שם אם צריך השלישי להתרות ע"ש. ולפמ"ש כמה ראיות שא"צ ודו"ק: